

**Demokrat Parti Döneminde
Yaşanan Toplumsal Olayların
Gençliğe Yansımaları (1957-1960)**

Şermin ÖZEN

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Anabilim Dalı

Doç. Dr. Erdem KARACA

T.C
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YAŞANAN TOPLUMSAL
OLAYLARIN GENÇLİĞE YANSIMALARI (1957-1960)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞERMIN ÖZEN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ERDEM KARACA

KASIM-2020
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “**Demokrat Parti Döneminde Yaşanan Toplumsal Olayların Gençliğe Yansımaları (1957-1960)**” başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19.11.2020

İmza

Ad Soyad

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

Adres: Ahmet Kaya Cad. Yeşil Yurt Mah. No:18. Bingöl/Karlıova

E-posta: serminozen1207@gmail.com

Telefon: 0537 495 8282

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

“Demokrat Parti Döneminde Yaşanan Toplumsal Olayların Gençliğe Yansımaları (1957-1960)” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

19.11.2020

Tezi Hazırlayan:

İmza

Ad Soyad

Danışman:

İmza

Unvan, Ad Soyad

Tarih Anabilim Dalı Başkanı:

İmza

Unvan, Ad Soyad

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı öğrencisi **Şermin ÖZEN** tarafından hazırlanan “**Demokrat Parti Döneminde Yaşanan Toplumsal Olayların Gençliğe Yansımaları (1957-1960)**” adlı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 06.11.2020 tarihinde, saat 09.30’da yapılmış ve tezin oy birliği ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Unvanı Adı SOYADI

Üniversite Adı, Anabilim Dalı, ...

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Unvanı Adı SOYADI

Üniversite Adı, Anabilim Dalı, ...

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Unvanı Adı SOYADI

Üniversite Adı, Anabilim Dalı, ...

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Unvanı Adı SOYADI

Üniversite Adı, Anabilim Dalı, ...

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Unvanı Adı SOYADI

Üniversite Adı, Anabilim Dalı, ...

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .....

tarih ve ..... sayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek

lisans olarak kabulü onaylanmıştır.

.... / ..... / 2020

Unvan Ad Soyad

Enstitü Müdürü

T.C.
Bitlis Eren Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, 2020
Danışman: Doç. Dr. Erdem KARACA
Şermin ÖZEN

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YAŞANAN TOPLUMSAL OLAYLARIN GENÇLİĞE YANSIMALARI (1957-1960)

ÖZET

Türkiye’de 1946 yılında çok partili hayata geçişle beraber, gençlik yapılanmalarında da ciddi değişimler yaşanmıştır. Söz konusu dönemde kurulup resmîyet kazanan gençlik kuruluşları; iç ve dış politikada, eğitimde, ekonomide, sosyal, kültürel vb. alanlarda ses çıkarmaya başladıkları gibi, bu resmî kimliklerle kedilerine olan güvenleri de artmıştır. 1957-1960 yılları arasında, içte Atatürk ilkelerinin koruyuculuğunu üstlenerek, dışta ise Kıbrıs Meselesine olan yaklaşımlarıyla milliyetçi bir çizgi oluşturmuşlardır. Aynı dönemde dünyayı kasıp kavuran Rock and Roll ve Strip-Tease dansları Türkiye’deki gençler arasında da popüler hale gelmiştir. Gençlik kuruluşlarını fikir ayrılığına düşüren bu dansların yasaklanması için büyük kampanyalar düzenlenmiştir. Bu dönemde üniversitede yaşanan krizlerin tesiri altında da kalan gençler, zamanla iktidar karşıtı, muhalefet destekçisi bir çizgiye kaymıştır. Bu durum öyle bir hal almıştır ki; 1960’lara geldiğinde kitlesel öğrenci hareketlerine dönüşmüştür. Önü kesilemeyen kitlesel öğrenci hareketlerine damgasını vuran “*Ordu gençlik el ele*” sloganları 27 Mayıs Askeri darbesiyle sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Toplumsal olaylar, Demokrat Parti, Basın, Müzik ve Dans

Republic of Turkey
Bitlis Eren University
Graduate Education Institute
Department of History
Master's Thesis
Supervisor: Doç. Dr. Erdem KARACA
Şermin ÖZEN

**REFLECTIONS OF THE SOCIAL EVENTS ON THE YOUTH
DURING THE DEMOCRAT PARTY (1957-1960)**

ABSTRACT

With the transition to the multi-party system in Turkey in 1946, significant changes were experienced in youth reconstruction as well. In addition to expressing their opinions in domestic and foreign policy, education, economy, social and cultural domains; the youth organizations that were established and officialized in the period in question gained more self-confidence with these official identities. Between the years 1957 and 1960, they formed a nationalist path by assuming the protection of Atatürk's principles at home and with their approach to the Cyprus Issue in the world. In the same period the ravaged world of Rock and Roll and Strip-Tease dancing became popular among young people in Turkey. Important campaigns were organized to ban these dances, which dissented the youth organizations. During this period, under the influence of the crises at the university, the young people gradually shifted to an anti-government, supportive opposition line. This situation progressed in such a way that it turned into a mass student movement by 1960s. The slogans of “*Army, youth hand in hand*”, leaving a mark on the inexorable student movements, resulted in the Military Coup of May 27.

Keywords: Youth, Social events, Democrat Party, Press, Music and Dance

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.I
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ÖN SÖZ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DAHİLİ MEVZULARDA GENÇLİĞİN TUTUMU

1.1. YÜKSEKÖĞRETİM MEVZUSUNDA GENÇLİĞİN OLAYLARA BAKIŞI ...	8
1.1.1. Gençlik ve DP Karşı Karşıya.....	8
1.1.2. Üniversitede Siyaset Meselesinin Basına Yansıması.....	11
1.1.2.1. Ahmet Emin Yalman’ın Gözünden Üniversite ve Siyaset.....	11
1.1.2.2. Muammer Aksoy’un Gözünden Üniversite ve Siyaset.....	13
1.1.3. Üniversite Kanunu Yeniden Gündemde.....	17
1.1.4. Gazetelerin Baş Sayfasından Düşmeyen Hadise: “Üniversite Kanunu” ve Kubalı’nın Bakanlık Emrine Alınması.....	23
1.1.4.1. Üniversite Muhtariyeti ve Kubalı Hadisesinin TBMM’ye Yansımaları	30
1.1.4.2. Gençliğin Kubalı Hadisesine Yaklaşımı	32
1.1.5. Türk Milli Birliğinin Kurulması ve Gençlik Kuruluşlarının Rahatsızlık Duyması.....	36
1.2. GENÇLERİN SİYASET ALANINDA YENİ ARAYIŞLARI: “MODEL PARLÂMENTO”.....	37

1.2.1. Model Parlamento Kapsamında Yapılan Çalışmalar	38
1.2.2. Gençliğin Çalışmalarına Yapılan “Resmi” Müdahaleler	39
1.2.3. Model Parlamento Çalışmalarının Yasaklanması	40
1.3. GENÇLİĞİN ÖĞRENİM SÜRECİNDE KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER....	40
1.3.1. Barınak İle İlgili Yaşanan Problemler.....	40
1.3.2. Sınav Sistemi İle İlgili Problemler	42
1.3.3. İaşe ile İlgili Problemler	45
1.4. GENÇLİĞİN SEÇİMLERDEKİ ROLÜ: 27 EKİM 1957 SEÇİMLERİ	47
1.5. GENÇLİĞİN DİYANET İŞLERİ BAŞKANI HAYIRLIOĞLU İLE YAŞADIĞI GERGİNLİK.....	49
1.6. GENÇLİĞİN GERİCİ DİYE TANIMLADIĞI HAREKETLERE KARŞI TUTUMU.....	53
1.6.1. Gençliğin Çarşafı Mücadelesi.....	53
1.6.2. Gençliğin Büyük Doğu Dergisine Karşı Tepkisi.....	54
1.6.3. Gençliğin Said’i Nursi’ye Olan Tepkisi	57
1.6.4. Said-i Nursi’nin Polemik Yaratan Yurt Gezileri.....	58
1.6.5. Gençliğin Nurculuk Hareketiyle Mücadelesi	60
1.6.5.1. Gençliğin Yayınladığı Bildiriler	60
1.6.5.2. Gençliğin Yaptığı Olaylı Miting	61
1.6.5.3. Olaylı Mitingin Siyasete Yansımaları.....	62
1.7. 27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE GENÇLİĞİN ROLÜ	65
1.7.1. Tahkikat Komisyonu ve Gençliğin Komisyona Tepkisi	65
1.7.2. Darbenin Ayak Sesleri: 28-29 Nisan Olayları.....	66
1.7.2.1. 28 Nisanda İstanbul’da Beyazıt Meydanında	66
1.7.2.2. İzmir’de Üç Sessiz Yürüyüş, 29 Nisan’da Ankara’da “Kanlı Cuma”...	68

1.7.2.3. Hükümetin Önlemleri ve Başbakanın Telkinleri	71
1.7.3. Gizli Bir Ayaklanma: 555K	72
1.7.4. 21 Mayıs Harp Okulu Öğrencilerinin Yürüyüşü	75
1.7.5. 27 Mayıs Darbesi ve Gençliğin Darbeye Karşı Tutumu	76

İKİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA MEVZULARINDA GENÇLİĞİN TUTUMU

2.1. KIBRIS MESELESİ	78
2.1.2. 1957’de Meselesinin Yeniden Alevlenmesi ve Tarafların Meseleyi Ele Alış Biçimi.....	78
2.1.2.1. Yunanistan’ın Kıbrıs Meselesine Bakışı	78
2.1.2.2. İngiltere’nin Kıbrıs Meselesine Bakışı.....	80
2.1.2.3. Türkiye’nin Kıbrıs Meselesine Bakışı.....	81
2.1.2.4. Diğer Devletlerin Kıbrıs Meselesine Bakışı.....	83
2.2. GENÇLİĞİN KIBRIS MESELESİNE YAKLAŞIMI	84
2.2.2.1. Yunanistan Gençliğinin Kıbrıs Meselesine Yaklaşımı	84
2.2.2.2. Türkiye Gençliğinin Kıbrıs Meselesine Yaklaşımı.....	85
2.2.2.3. Kıbrıs Meselesinin Kilit Noktası “Makarios”	87
2.2.2.4. Kıbrıs’ta Protesto Mitingi ve Türkiye’ye Yansımaları	90
2.2.2.5. Gençliğin Kıbrıs Konusunda Çektiği Telgraflar	93
2.2.2.6. Gençliğin Kıbrıs Meselesindeki Yol Haritası	94
2.2.2.7. Kıbrıs Komitesinin Kurulması	97
2.2.2.8. Gençliğin Miting Çağrıları	98
2.2.2.9. Gençler İzmit Yolunda.....	99
2.2.2.10. Gençler Adapazarı’nda.....	100

2.2.2.11. Yunanistan “Self-Determinasyon” Tezinin Kabulü ve Gençliğin Tepkisi.....	103
2.2.2.12. Self- Determinasyon Kararının Reddi ve Gençliğin Tutumu.....	106
2.2.2.13. Miting Yasağının Kalkması ve Gençliğin Heyecanı.....	109
2.2.2.13.1. İstanbul Mitingi.....	109
2.2.2.13.2. Ankara Mitingi.....	112
2.2.2.14. 27 Mayıs Darbesi ve Kıbrıs Meselesi.....	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL VE KÜLTÜREL MEVZULARLA İLGİLİ HADİSELERDE GENÇLİĞİN TUTUMU

3.1. ROCK and ROLL ve STRİP-TEASE MESELESİ.....	115
3.1.1. Rock and Roll ve Strip-Tease Danslarının Yasak Edilme Talepleri.....	116
3.1.2. Rock and Roll ve Strip-Tease Sebebiyle Gençlik Kuruluşları Arasındaki Fikir Ayrılıkları.....	118
3.1.3. Rock and Roll ve Strip-Tease Tartışmaları.....	120
3.1.4. Rock and Roll ve Strip-Tease Meselesinin Basına Yansıması.....	122
3.1.5. Rock and Roll ve Gençlerin Taşkın Hareketleri.....	125
3.1.6. Dünya Gençliği ve Rock and Roll.....	127
3.1.7. Rock and Roll ve Strip-Tease’ye Gelen Yasaklar.....	128
3.2. TEATRAL FAALİYETLERDE GENÇLİĞİN ROLÜ.....	130
3.2.1. Yapılan Çalışmalar.....	130
3.2.2. Üniversitelerarası Tiyatro Festivalleri ve Yarışmaları.....	132
3.2.2.1. Festivalin İlk Oyunu.....	132
3.2.2.2. Festivale Katılanlar.....	132
3.2.2.3. Aykırı Bir Oyun: Ayyar Hamza.....	133

3.2.3. Michel Stragof Filmi ve Gençlik.....	133
SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA.....	140
EKLER.....	162
ÖZGEÇMİŞ.....	168

KISALTMALAR

AFK	: Ankara Fikir Kulübü
AÜTB	: Ankara Üniversitesi Talebe Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP	: Demokrat Parti
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
HPGFO	: Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocakları
İTÜTB	: İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği
İÜTB	: İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
SAS	: Sorunuz Anlatalım Servisi
SBF	: Siyasal Bilimler Fakültesi
TKP	: Türkiye Komünist Partisinin
TMB	: Türk Milli Birliği
TMGT	: Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı
TMTF	: Türkiye Milli Talebe Federasyonu
UNESCO	: BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YOTB	: Yüksek Okullar Talebe Birlikleri

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1.: İllere Göre Kazanılan Milletvekillikleri	48

ÖN SÖZ

Tezin ana konusunu; Demokrat Partinin on yıllık iktidarı döneminde, en sancılı yıllarını kapsayan 1957-1960 yıllarında ortaya çıkmış ya da yaşanmış toplumsal olayların gençliğe nasıl yansıdığını ve gençlerin yaşanan bu olaylara nasıl tepkiler verdiğini içermektedir. Araştırmada, yedi farklı gazeteden olabildiğince ayrıntılı bir biçimde faydalanılmıştır. Böylece, incelenmiş olan birçok konuyu tamamlayıcı ve açıklayıcı yeni bilgiler elde edilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; gençliğin iç siyasette yaşanan olayları nasıl yorumladığına ve 27 Mayıs Darbesine giden süreçte gençliğin rolüne dikkat çekilmiştir. İkinci bölümde; dış politikada büyük problemlere sebep olmuş Kıbrıs Meselesinde gençliğin kendilerine yüklendiği sorumluluk ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise; gençliğin sosyal ve kültürel alanlarda yaptığı çalışmalara, faaliyetlere yer verilmiştir.

Tez aşamasında benden hiçbir yardımını esirgemeyen, Danışman Hocam Doç. Dr. Erdem KARACA'ya, teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, "*ilgi, destek ve samimiyetleriyle*" beni gayretlendiren diğer üniversite içi ve dışı hocalarıma, arkadaşlarıma teşekkür ederken, kardeşlerime ve bilhassa her durumda yanımda olan anneme ve babama, asla ödeyemeyeceğim bir minnet borcuyla şükranlarımı sunuyorum.

Şermin ÖZEN
Bitlis-2020

GİRİŞ

“Genç” kavramı belirli bir yaş gurubunun karşılığıdır. “Gençlik” kavramı ise, daha çok psikoloji, politika, toplumbilim vb. konularla ilgilidir. “Gençlik hareketleri” denildiğinde ise, toplumsal ve siyasal dinamikleri olan eylemler akla gelir.¹ Aslında herkesin kabul edebileceği bir “gençlik” kavramı tam olarak saptanamamıştır. UNESCO, genç ve gençlik kavramını üç ayrı şekilde tanımlamıştır:

- ✓ Genç, okuyan, hayatını kazanmak için çalışmayan, kendine ait bir evi bulunmayan kimsedir.
- ✓ Genç, “büyük bir hayal gücüne sahip, cesaretin çekingenliğe, macera isteğinin rahata üstün geldiği” insandır.
- ✓ “Gençlik, 15-25 yaş arasındakilerden meydana gelen bir yaş gurubudur.”²

Aristo, gençliği, aşırılığa kaçmak, ölçüyü tanımamak olarak tanımlamış, Michel de Saint-Pierre ise “Gençlik bir yaş değil bir haldir” gibi benzer bir tanımlamada bulunmuştur. Hegel ise gençliği “Gerçekler önündeki hoşnutsuzluk hali ve hayalcilik” olarak tanımlamıştır.³ Gençler, içinde buldukları yaşam standardına göre şekillenirler. Bu anlamda bir toplumda doğup, büyümenin önemi büyüktür, yani; gençliğin bir olay karşısında duyduğu hoşnutsuzluk, içinde bulunduğu değer yargılar sonucunda meydana gelir ve ortaya çıkan bu hoşnutsuzluk gençliğin hal ve hareketlerine yansiyarak bir eyleme dönüşür.

Gençlik kavramının ortak evrensel bir tanımının yapılmamasının nedeni; genç kavramının, ortalama yaşa ve kültürel etkenlere göre ülkeden ülkeye değişmiş olmasıdır. Gençlik kavramının, sadece toplumdan topluma değil, çağdan çağa, hatta o toplumlardaki farklı sınıf, tabaka ve kesimlere göre değiştiği saptanmıştır.⁴ 19. yüzyılın ikinci yarısında Batı Avrupa’da sanayileşmenin yayılmasıyla birlikte, gençler arasında anarşizm, sosyalizm, Marksizm, demokrasi gibi ideolojilere olan ilgi artmış ve artan bu ilgi yeni bir toplumsal düzenin kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır.⁵ Zaman içerisinde “dünya ölçeğinde” değişen yaşam standartlarına paralel olarak gençliğin olaylara karşı tutumlarında da değişimler meydana gelmiştir.

¹ Alpay Kabacalı, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, 2. Baskı, Güner Yayınları, İstanbul, 2007, s. 11.

² Ahmet Taner Kışlalı, *Öğrenci Ayaklanmaları*, Bilgi Yayınları, Ankara 1974, s. 15.

³ Aynı yer, s. 15-16.

⁴ Aynı yer, s. 16.

⁵ Aydın Yalçın, *Demokrasi, Sosyalizm ve Gençlik*, Ak Yayınları, İstanbul 1969, s. 14-15.

II. Dünya Savaşı'nın demokrasi taraftarı ülkeler tarafından kazanılmış olması, Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Sovyet tehdidiyle muhatap olan Türkiye, çözümü, Batı'nın demokratik çizgisine dâhil olmakta aramıştır. Bu amaçla 1946'da Demokrat Partinin kurulmasıyla çok partili hayata geçiş sürecini başlatmış ve 1950 yılında da DP iktidara gelmeyi başarmıştır.⁶ Yaşanan bu değişim gençlik üzerinde de etkisini göstermiştir.

1940'lı yılların sonunda ve 1950'li yıllarda “*yarı korporatist*” öğrenci dernekleri kurulmuştur. Dönemin siyasal seçkinleri ile de sıkı bir ilişki kurmuş olan bu öğrenci dernekleri Kıbrıs Meselesine ve Atatürk'ün İnkılâplarına sahip çıkarak kendilerini “*siyaset üstü*” olarak tanımlamışlardır. 1955'ten sonra öğrenci derneklerinin hükümetle arası açılmış, DP'nin son yıllarında uyguladığı baskıcı tavır ve buna paralel yaygınlaşan muhalefet, öğrencileri CHP'den yardım istemeye itmiştir. Hocaların, üniversitedeki muhalefetin öncüsü olması ve akademik düşünce özgürlüğünü savunmaları da öğrencileri etkileyen en önemli faktör olmuştur.⁷ Öğretim üyelerinin günlük meseleleri ele alması öğrencilerin siyasetle olan ilişkilerinin belirleyicisi olduğu söylenebilir.

1950-1960 yılları arasında en etkili olan gençlik teşkilatı Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) idi. 1948 yılında kurulan ve sekiz birlikten oluşan bu kuruluş içerisinde Ankara, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yüksek Okul birliklerini barındırmıştır. Federasyonun, Türk devrimine karşı olan her türlü oluşumla mücadele etmek, üniversite muhtariyetini korumak, savunmak ve ülkenin gelişmesi ve büyümesine katkı sağlamak gibi amaçları vardı.⁸ Önem arz eden başlıca diğer kuruluş ise, beş öğrenci derneği tarafından kurulmuş Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) idi. Birlik I. Dünya savaşıdan sonra kurulmuş, fakat 1938 yılında kapatılmıştı. 1946 yılında tekrar CHP'ye yakın bir şekilde faaliyetlerine başlamıştır. 1940'lı yıllarda milliyetçi hatta ırkçı-Turancı bir çizgide yayınlamış oldukları bildirilerle öne çıkmışlardı. Ancak daha sonra milliyetçi-muhafazakâr bir görüş benimsemiş olan bu birlik, 1959 yılına kadar DP'ye olan yakınlığıyla kendini göstermiştir.⁹

⁶ Nurettin Gülmez, Süleyman Aşık, “27 Mayıs 1960 Darbesi Sürecinde Havadis Gazetesi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, cilt:12, sayı:3, s. 73.

⁷ Emin Alper, *Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye'de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2018, s. 151-152.

⁸ Aynı yer, s. 160-161.

⁹ Aynı yer, s. 161.

Kuruluşundan itibaren siyasette gençliğin varlığına önem veren CHP, bunu Jön-Türk geleneğinin mirasçısı olarak hayata geçirmeye çalışmıştır. Bu amaçla halkın geleceğini temsil ettiğini düşündüğü gençliği parti çatısı altında toplamıştır. 1951 yılında başlayan Gençlik Kolları örgütlenme çalışmaları 1954 Şubat'ında resmîyete kavuşmuştur.¹⁰ DP ise gençliğin siyasete dâhil edilmesinden hoşlanmadığı için rahatsızlığını dile getirmiş, hatta CHP'yi bu gibi faaliyetlerinden dolayı suçlamıştır. Fakat, hem seçimlerde üniversite gençliğinden gerekli desteği görememesi, hem de parti içinde bir gurubun DP'ye gençlerin de dâhil edilmesi gerektiğini söylemeleri sonucunda 7 Ocak 1954 tarihinde DP Gençlik Teşkilatı faaliyete geçmiştir.¹¹ Gençlik kuruluşlarının siyasetle bu denli iç içe olması, beraberinde gençliğin yaşanan hiçbir olaya kayıtsız kalmayacağını göstergesi olmuştur. 27 Mayıs'a giden yolda gençliğin oynadığı rol DP'nin gençliği neden siyasetten uzak tutmak istediğini anlatmaktaydı.

Gençlik kuruluşları 27 Mayıs 1960 tarihine kadar ülke çıkarları ve dünya sorunları karşısında tarafsızlığını korumuştur. Aynı zamanda üniversite gençleri, ülke sorunlarıyla nasıl mücadele edildiğini göstermiş, bunu da tüm güçleriyle ortaya koymuşlardır. Ancak, 27 Mayıs aşamasında bir takım partiler, üniversite dışında kurulmuş olan yasal ya da yasadışı dernekler, üniversite öğrencileri ile bağlantılar kurarak kendi taraflarına çekmeye çalışmışlardır.¹² Gizli bir şekilde faaliyetlerini sürdüren Türkiye Komünist Partisinin (TKP), Türkiye'de görevli militanları "*Tek Cephe*" taktikleri gereği, gerici-ilerici, Atatürkçülük, sanat, edebiyat, hatta 27 Mayıs darbesine bile sahip çıkarak, tüm kuruluşlara sızmayı ve kendi sempatanlarını bulup örgütlemeyi başarmışlardır. TKP'nin 1957-1960 yılları arasında Moskova'daki "*komünist partililer*" toplantılarına katıldığı, Türkiye'nin önde gelen siyasi güçleri arasında olduğu ve hükümeti devirmeye hazır bulunduğu iddia edilmiştir.¹³

28 Nisan'dan başlayarak 27 Mayıs'a kadar artarak süren gençlik olayları toplum ve devlet hayatında önemli bir yer tutmuştur. Olaylara dair "*Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Gençlik Kolları*" adlı tez çalışmasında; CHP Gençlik kollarının aynı dönemde aktif olan diğer gençlik kolları ile diyalog kurduğu belirtilmiştir. 1957'den

---

¹⁰ İsmail Öz, *Demokrat Partinin Gençlik Politikaları ve Gençlik Teşkilatı (1946-1960)*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul 2014, s. 60, (Yüksek Lisans Tezi).

¹¹ Aynı yer, s. 63.

¹² Özcan Köknel, *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1979, s. 115.

¹³ Mahmut İhsan Özgen, *TKP ve Organize Gençlik Hareketleri*, 14 Mayıs Vakfı Yayınları, İstanbul 1982, s. 122.

sonraki dönem ise, suçlayıcı bir anlatım üslubuyla ele alınmış ve DP'nin baskı rejimine dikkat çekilerek 28-29 Nisan olayları ve 555K olaylarının baskı rejiminin bir sonucu olduğu vurgulanmıştır.¹⁴ Aynı dönemde ele alınan “*Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de Değişen Gençlik Hareketleri ve Milli Türk Talebe Birliği Deneyimi (1916-1980)*” adlı tez çalışmasında da, gençlik hareketlerine dair dönem (1957-1960) Soğuk Savaş paradigması çerçevesinde ele alınmıştır. Bahsi geçen incelemede, dönem aralığının uzun olması sebebiyle, daha anlaşılır bir çalışma ortaya çıkarmak amacıyla MTTB Genel Başkanlarının göreve geldikleri dönemler kronolojik sırayla başlıklandırılmıştır. Bu yöntemle hazırlanan çalışmada, gençliği ilgilendiren tüm konulara sadece MTTB dikkate alınarak değinilmiştir.¹⁵

Yukarıda bahsi geçen tez çalışmalarına oranla daha dar bir dönemi incelemiş olan “*Türkiye'de Yaşanan Gençlik Hareketleri ve Öğrenci Olayları (1945-1960)*” adlı tez çalışması dönemin gençlik hareketlerini daha detaylı bir şekilde ele almıştır. Gençliğin en hassas olduğu konuların başında gelen Kıbrıs Meselesine ve özellikle DP'nin son aylarında yaşanan gençlik hareketlerine detaylı bir şekilde değinilmiştir.¹⁶ Bu çalışmadan iki yıl sonra yapılan “*Demokrat Partinin Gençlik Politikaları ve Gençlik Teşkilatı (1946-1960)*” başlıklı tez çalışması, Demokrat Parti ağırlıklı yapılan ve DP'nin gözünden süreci izleyen ilk tez çalışması olduğu söylenebilir. Yapılan araştırmada kullanılan ve DP'nin resmi gazetesi olarak tanımlanan Zafer gazetesine ağırlık verilmesi bu durumun göstergesidir.¹⁷

Demokrat Parti dönemini ele almış kitap çalışmalarının genelinde de, gençliğin Kıbrıs Meselesine bakışının nasıl milli bir davaya dönüştüğü ve 28-29 Nisan olaylarıyla başlayan kitlesel öğrenci eylemlerinin yaratmış olduğu sancıların 27 Mayıs darbesini doğurduğu fikri hâkimdir.

1957-1960 yıllarında meydana gelen gençlik olaylarının yer aldığı kitap çalışmalarına, tarihsel süreç içerisinde bakılması gerekirse, Muammer Taylak

---

¹⁴ Asil Kaya, *Türk Siyasi Tarihinde CHP'nin Gençlik Kolları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 2010, s. 88, 117, (Yüksek Lisans Tezi).

¹⁵ Erkan Çav, *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de Değişen Gençlik Hareketleri ve Milli Türk Talebe Birliği Deneyimi (1916-1980)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul 2010, s. 166, 224, (Doktora Tezi).

¹⁶ Burak Kazan, *Türkiye'de Yaşanan Gençlik Hareketleri ve Öğrenci Olayları (1945-1960)*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2012, s. 82, 148, (Yüksek Lisans Tezi).

¹⁷ İsmail Öz, *Demokrat Partinin Gençlik Politikaları ve Gençlik Teşkilatı (1946-1960)*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul 2014, s. 70, 94, (Doktora Tezi).

tarafından ele alınmış “*Saltanat, II Meşrutiyet ve I. Cumhuriyette Öğrenci Hareketleri*” (1969) adlı inceleme dönemi açıklayıcı ilk kitap özelliğini taşımaktadır. Dönemin gazetelerinin dikkate alınarak yazıldığı kitapta, Üniversite ve iktidar arasında geçen mücadeleyi, Atatürk’e bağlılığı, irtica olayları, Kıbrıs Meselesi gibi olayların gençlik tarafından sahiplendiği, kronolojik bir şekilde ve gazetede yazıldığı gibi aktarmıştır.¹⁸ Aynı tarzda kaleme alınan bir diğer eser ise Turan Feyizoğlu tarafından yazılan “*Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri*” adlı çalışmadır. Bu eser 1960 yılına ait olayları ele almaktadır. Bu kitapta da gazete haberleri, hiçbir yorum yapılmaksızın olduğu gibi aktarılmıştır.¹⁹

1997 yılında Tanzer Sülker Yılmaz tarafından ele alınan “*Türkiye’de Gençlik Hareketleri*” adlı eserde ise DP’nin özellikle 1957 seçimlerini kazanmış olmasına karşın, tek tek ordunun, üniversitenin ve halkın desteğini nasıl kaybettiğine değinilerek, Said-i Nursi’nin DP’nin yanında durduğuna ve bu sebeple irtica meselelerinin nasıl alevlendiği kısaca aktarılmaya çalışılmıştır. Tahkikat Komisyonuna 27 Nisan 1960 tarihinde verilen olağan üstü yetkilerin ise DP’nin sonunu getirdiğine işaret edilmiştir. Yaşanan olayların tek sorumlusu olarak Menderes hükümeti ve yapmış olduğu uygulamaları gösteren Yılmaz, 27 Mayıs darbesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak, savunmuştur.²⁰

2007 yılında Alpay Kabacalı tarafından daha detaylı ele alınarak yazılan “*Türkiye’de Gençlik Hareketleri*” isimli çalışmada ise üniversite ve iktidar çatışmasının 27 Mayıs darbesinin dayanaklarının başında geldiği belirtilmiş. Üniversite olaylarının 1956’da Prof. Turan Fevzioğlu 1958’de ise Prof. Hüseyin Nail Kubalı’nın Bakanlık emrine alınması üzerinden aktarmıştır. Sonrasında Tahkikat Komisyonuna verilen olağan üstü yetkilerin üniversitedeki karşılığı olan 28-29 Nisan ve 555K olaylarına yol açtığı belirtilmiştir. Bu esnada yaşananlar en ince ayrıntısına kadar anlatılmış ve polislin sert tutumunun olayları nasıl ayyuka çıkardığından bahsedilmiştir. 27 Mayıs darbesinden sonra gençliğin toplumda büyük bir saygınlık

---

¹⁸ Muammer Taylak, *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve I. Cumhuriyet’te Öğrenci Hareketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s. 238, 311.

¹⁹ Turan Feyizoğlu, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi 1960-1968*, Belge Yayınları, İstanbul 1993, cilt 1, s. 3, 76.

²⁰ Tanzer Sülker Yılmaz, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 81, 90.

kazandığı çıkarımında bulunularak, 27 Mayıs Devriminin iki büyük güç kaynağı olduğunu ve bunlardan birinin Ordu, öbürünün ise gençlik olduğunu ifade etmiştir.²¹

Ortaya konulan çalışmalarda DP'yi suçlayıcı bir tavır ortaya konulmuştur. Ancak ilk basımı 2011 yılında yapılmış ve Tanel Demirel tarafından yazılmış “*Türkiye'nin En Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*” adlı çalışmada farklı bir bakış açısı ortaya konmuştur. Yaşanan öğrenci hareketlerinin CHP tarafından organize edildiğini “*Yeraltı Muhalefeti: CHP ve Öğrenciler*” başlığı altında aktarmıştır. CHP'nin gençlik kuruluşlarını etkisi altına aldığı iddia etmiştir. İddiaları 12 Mayıs 1960'da İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar'ın, Menderes'e, “*CHP'nin bazı çevreleri İhtilal istiyor. Gençlik kollarını bunun için hazırlıyor*” söylemleri ile desteklemiştir.²² 2012 yılında İdris Gürsoy tarafından yazılan “*Darbeye 100 Gün Kala*” adlı eserde de, 27 Mayıs darbesine giden süreçte yaşanan öğrenci hareketlerin CHP destekli yapıldığını, o dönemde Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi olan İhsan Yalçın'ın sözleriyle aktarmıştır. Yalçın, 28-29 Nisan olaylarında talimatları CHP Gençlik Kolları Üyesi ve ilk başkanı Suphi Baykam'dan aldığını söylemiştir. Yaşanan olayların abartılı bir şekilde “*kulak gazetesini*” harekete geçirerek büyük bir dedikodu çarkı oluşturduğu belirtilmiştir.²³

2018 yılında Emin Alper tarafından ele alınan “*Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye'de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri*” adlı çalışmada gençlik hareketlerinin, 1946 yılı ile birlikte kurulan öğrenci kuruluşlarıyla bir ciddiyet kazandığına dikkat çekmiş, Feyzioğlu hadisesinden sonra resmi öğrenci örgütlerinin düzenlediği protesto şeklinin yaygınlaştığını ve Kubalı olayıyla ivme kazandığını ileri sürmüştür. Alper, Üniversite ve öğrenci hareketlerinin yalnızca Türkiye'de değil birçok gelişmekte olan ülkede ulusal siyasetin laboratuvarı işlevini gördüğünü belirterek, Güney Kore örneğinden yola çıkarak 28-29 Nisan olaylarının hükümeti devirmek amacıyla yapıldığını belirtmiştir.²⁴ Eserin, incelenen eserler arasında 1957-

---

²¹ Alpay Kabacalı, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, 2.Baskı, Güner Yayınları, İstanbul, 2007, s. 116, 157.

²² Tanel Demirel, *Türkiye'nin En Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, 2. Baskı, s. 328-336.

²³ İdris Gürsoy, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Kitap, İstanbul 2012, s. 72-75.

²⁴ Emin Alper, *Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye'de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2018, s. 151, 181.

1960 yıllarına ait öğrenci hareketlerini anlatan en objektif eser olma özelliğini taşıdığı söylenebilir.

Bülent Ulus, Hakan Güngör'ün ortak çalışması olan ve 2019 yılında çıkan "*Parola 555K*" adlı eser yaptığı ayrıntılı incelemeler sonucunda, 28-29 Nisan olaylarını ve 555K protestosunu en ince ayrıntısına kadar anlatmış ve 27 Mayıs darbesine giden süreçte DP'nin baskıcı ve sert tavrına dikkat çekmişlerdir.²⁵

---

²⁵ Bülent Ulus, Hakan Güngör, *555K*, Kor Kitap, İstanbul 2019, s. 25-27.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÂHİLİ MEVZULARDA GENÇLİĞİN TUTUMU

1.1. Yükseköğretim Mevzusunda Gençliğin Olaylara Bakışı

1946 yılında üniversitelere bilimsel ve idari özerklik tanıyan 4936 sayılı kanun Demokrat Parti tarafından yeterli bulunmayıp 1954’de değiştirilmiştir. Yapılan değişikliğe göre artık Milli Eğitim Bakanına; meclis yöneticilerinin fikirlerini öğrendikten sonra, ‘öğretim üyelerini bakanlık emrine alma yetkisi’ tanımıştır. İdari Özerkliğin ortadan kaldırılması anlamına gelen bu karar ile birlikte bilim özgürlüğüne ağır bir darbe vurulduğunu iddia eden Tanzer Sülker Yılmaz, bu durumun üniversitelerde profesörler ve öğrenciler arasında tartışmalara yol açtığını savunmuştur. Yapılan tüm eleştirilere rağmen hükümet kararından vazgeçmemiş ve bu durum 27 Mayıs 1960’a kadar böyle devam etmiştir.²⁶

1.1.1. Gençlik ve Demokrat Parti Karşı Karşıya

1954’de kanun değişikliğiyle başlayan süreç bir kımıldanmaydı. Ancak zamanla daha büyük, hatta yer yer çatışmalar yaşanacak durumlara gelinmiştir. Şöyle ki: 1956 yılında, gençlik ve üniversite çevreleri, Demokrat Partiye karşı bir tavır sergilemeye başlamışlardır. Fiili başlangıç noktası olarak kabul edilen olay;²⁷ 23 Ocak 1956 tarihinde gerçekleşmiştir. Ankara Fikir Kulübü tarafından düzenlenen “*Demokrasilerde parlamento hâkimi mutlak değildir*” konulu münakaşalı toplantıya katılan öğretim üyelerinin (Prof. Yavuz Abadan, Prof. Turhan Feyzioğlu, Prof. Aydın Yalçın, Doç. Muammer Aksoy, Doç. Yaşar Karayalçın) Demokrat Parti Hükümetini tenkit etmeleri, Adnan Menderes’i kızdırmıştır.²⁸

Toplantının ertesi günü Demokrat Parti Meclis Grubunda, bahsi geçen konu ile ilgili konuşan Menderes;

“Dün yapılan münakaşalı bir konferansta hükümet ve partiye karşı şümulü bir hareketin başladığı görülmüştür. İlmin yerine zulüm ikame edileceğini söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir. Bu konferansta bunları ve buna mümasil sözleri söyleyenlerin hepsi Halk Partisine mensuptur. Ve artık matbuatla iş

²⁶ Tanzer Sülker Yılmaz, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 74.

²⁷ Muammer Taylak, *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet’te Öğrenci Hareketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s. 238.

²⁸ Alpay Kabacalı, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, 2.Baskı, Gürer Yayınları, İstanbul, 2007, s. 116.

birliği yapmaktadırlar. Hükümet bu vaziyete seyirci kalmayacak ve elbette tedbirlerini alacaktır” demiştir.

Menderes’in konuşması, Cumhuriyet gazetesinde “*İstersek çanlarına ot tıkarız*” başlığı ile verilmiştir. 25 Ocak 1956 tarihinde Prof. H. Timur, “*Kanunlara zaten çan tıkalı*” diye karşılık vermiştir.²⁹ Adnan Menderes’in bu sözleri, özellikle 26 ve 27 Ocak’ta TBMM Bütçe Komisyonu’nda üniversiteler bütçesi görüşmelerine katılan muhalefet partisi lideri İsmet İnönü ve rektörler tarafından tepki görmüştür.³⁰

26 Ocak 1956 günü; Hürriyet Partisi Sözcüsü Prof. Muhlis Ete; “*Üniversite hocasının siyasetle meşgul olması tabiidir. Aynı şekilde öğrencilerinde ilim ışığı altında siyasi mevzuları ele alması tabiidir. Ve hatta bu ilerde memleket hizmetinde vazife alacak gençlerin yetişmeleri bakımından lüzumludur*” derken, aynı gün konuşan Demokrat Parti Konya Milletvekili Hamdi Ragıp Atademir: “*Üniversite İstiklali sadece ilme ve fenne münhasırdır. Bunun dışında üniversite muhtariyeti olmaz. Bizde ise üniversite öğretim üyeleri, muhtariyeti siyasi partilerin gayelerine hizmet manasına almaktadırlar. Üniversiteleri artık siyasi partilerin uşaklığından kurtarmak lazımdır*” karşılığını vermiştir. Aynı toplantıda konuşan Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel, Üniversitede siyasetle uğraşılmanın caiz olmadığını söyleyerek,³¹ gerçekçi olmayan bir söyleme imza atmıştır.

Rektörler aynı düşüncede değillerdi. Aynı komisyonda konuşan, İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Fehim Fırat, “*Öğretim üyelerimiz arasında günlük politika ile iştigal eden yoktur. Yalnız üniversite mensupları ilmi halka yaymak zorundadır. Bu bakımdan onların aktüel meseleleri ele alıp ilim ışığında işlemlerini tabii görmekteyiz*” değerlendirmesinde bulunmuş, Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. İzzet Birand ise konuşmasında, “*Üniversitelerin görevi ilim yapmak ve toplamaktır. Üniversite hocaları muhayyerdir. Onlara hiç kimse tesir edemez. Üniversiteler memlekete ait bütün havadisleri değerlendirmek zorundadır*”³² hususlarına değinmiştir. Bu açıklamalarla rektörler, öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin arkasında durduklarını net bir şekilde göstermişlerdir.

---

²⁹ Taylak, s. 239.

³⁰ Kabacalı, s. 116.

³¹ Taylak, s. 239.

³² Aynı yer, s. 239-240.

Bahsi geçen konu ile ilgili Cumhuriyet gazetesine konuşan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörlerinden Tarık Zafer Tunaya'nın fikirleri ise şöyle idi:

*“Öğrencilerimizin siyaset yapması meselesini biz, memleketin geleceğini emanet ettiğimiz, kaderine hâkim olacak nesillerin kamu hayatıyla ilgilenmesi, cereyan eden olayları anlayıp açıklayabilmesi olarak kabul ediyoruz. Bu, yıkıcı toplantı ve mitingler içinde bulunmaları demek değildir. İstiklal savaşı genç bir neslin eseridir. Sivas Kongresi'nde üniversite talebe temsilcileri vardı. En iyisi gençlik karşısına örnek hükümetler olarak çıkmaktadır.”*³³

Tunaya, gençliğin siyasi ve toplumsal hayattaki yerine ve önemine işaret etmiştir.

Dr. İsmet Giritli ise konuyla ilgili, ilim adamlarının tarafsız olması gerektiğini, fakat bu tarafsızlığın iradesizlik olmadığını belirterek, üniversite hocalarına, ülkede yaşanan olaylar üzerine düşünüp, serbest bir şekilde fikirlerini söyleme hakkı tanınmaz ise, bütün sosyal ve siyasi ilimlerin felce uğrayacağını söylemiştir. Cahit Tanyol ise, üniversitelerin günlük politikaya alet edilmesini talihsizlik olarak yorumlamıştır. Ayrıca, üniversitelerin siyasi otoriteye karşı kontrol kuvvetlerinden biri olması gerektiğine dikkat çekerek, Osmanlı döneminde medreselerin siyasi otoriteyi kontrol ettiği örneğini vermiştir.³⁴

Yaşanan tüm bu tartışmalardan sonra, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turan Feyzioğlu, 1956-1957 eğitim-öğretim yılının açılışı münasebetiyle yaptığı bir konuşmada öğrencilerine iktidara göre hareketlerini değiştirmemeleri gerektiği tavsiyesinde bulunmuştur.³⁵

Fiili olarak ilk defa yaşanan üniversite-iktidar çatışması, Alpay Kabacalı tarafından 27 Mayıs 1960'a giden yolun ilk adımı olarak değerlendirilmiştir. Prof. Turhan Feyzioğlu, hükümete karşı yaptığı bu eleştirilerden ötürü, siyaset yaptığı kararına varılmış ve Bakanlık emrine alınmasına karar verilmiştir. 3 Aralık günü derslere girmeyip kararı protesto eden Siyasal Bilimler Fakültesi öğrencileri aynı zamanda Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a, 221 imzalı bir telgraf çekerek, hocalarının politika yaptıklarına şahit olmadıklarını, bilakis kendilerinin derslerinden ve

³³ Kabacalı, s. 116.

³⁴ Ali Arslan, *Türkiye'de Üniversite ve Siyaset*, Paraf Yayınları, İstanbul, 2011, s. 283.

³⁵ Alper, s. 157.

yazdıklarından çok yararlandıklarını anlatmışlardır. 4 Aralık'ta aynı fakültenin öğretim üyelerinden Doç. Muammer Aksoy, gece saat 2'de Emniyet Müdürlüğüne götürülerek ifadesi alınmıştır. Bu olaylar üzerine Adnan Menderes, Demokrat Parti grubundaki konuşmasında, yükseköğretim kurumlarını bozguncu politika oyunlarına alet etmek için girişimde bulunan bu gibi kişilerin cezalandırılmasını hatta görevlerinden uzaklaştırılması gerektiğini belirtmiştir. DP Meclis Grubu da, onun bu sözlerini desteklemiştir.³⁶

Yapılan bu konuşmalar bazı akademisyenlerin görevlerinden istifa etmelerine sebep olmuştur. Doçent Muammer Aksoy'un istifa ettiği, 5 Aralık 1956 tarihli Cumhuriyet gazetesinden öğrenildi. Aynı gün, aynı gazetede İstanbul ve Ankara üniversitesi öğretim üyelerinden bazılarının, cezalandırılıp tasfiye edileceğinin, aynı zamanda isimlerinin belirleneceğinin ve Üniversite Kanununda değişikliğe gidileceğinin haberi verilmiştir. Bu haberle birlikte istifalar peş peşe gelmiştir. Fuat Köprülü'nün SBF iktisat asistanı olan damadı Coşkun Kırca 6 Aralık 1956'da, Ankara Hukuk Fakültesi doçentlerinden Münci Kapani 7 Aralık 1956'da, SBF asistanlarından Şerif Mardin'de 10 Aralık 1956'da görevinden istifa etmiştir.³⁷

1.1.2. Üniversitede Siyaset Meselesinin Basına Yansması

1.1.2.1. Ahmet Emin Yalman'ın Gözünden Üniversite ve Siyaset

1956 yılının son günlerinde öğretim üyelerinin peş peşe istifa etmeleri, bazı kesimlerde "*büyük bir hüsrana*" olarak değerlendirilmiştir. Vatan gazetesi sahibi ve başyazarı olan Ahmet Emin Yalman, üzüntüsünü 5 Ocak 1957 tarihinde kaleme aldığı köşe yazısında dile getirmiştir.

Yalman, 1949 yılında Cenevre'de Münci Kapani ile tanıştığında çok etkilendiğini, 1950 yılında ise Kaliforniya'da Şerif Mardin ile tanıştığında aynı hisleri hissettiğini ve böyle gençlerin göreve geldiğinde memleket için büyük bir gelişme göstereceğini düşünmüştür. Yıllar sonra ikisi de öğretim ailesi içinde yer almıştır. Hatta bunlar ortak bir çevre içerisinde, ortak bir hava ortaya koymuşlardı. Bu ortaklıktan Forum gibi yüksek seviyede ve pozitif yönde bir eleştiri dergisi doğmuştu. Forum'da çıkan bazı fikirler doğru bulunmaya bilindir, ancak tenkit hürriyetinin bir topluluk için büyük bir nimet olduğunu ve beğenilmeyen fikirlere de tahammül

---

³⁶ Kabacalı, s. 117.

³⁷ Taylak, s. 224-225.

edilmesi gerektiğini söyleyen Yalman, hürriyetin pürüz ve sakıncalarına katlanılmasının bir zorunluluk olduğunu savunmuştur.³⁸

Ne yazık ki, üniversitelerdeki gidiş o yönde değildi. Siyasal Bilimler Fakültesi Dekanı ve İdare Hukuku Profesörü Turhan Feyzioğlu'nun Vekâlet emrine alınması ile birlikte, tenkit ruhunu temsil eden genç hocalar Şerif Mardin, Münci Kapani ve diğer bazı gençler istifa etmişlerdi. Yalman, Şerif Mardin ve Münci Kapani olmadan da üniversite çarkının döneceğini, fakat üniversitelerin özerkliğinin budanması durumunda, iktidardan gelen baskıların herkesi emir kulu yapacağını, üniversitelerin canlı ruhunun köreleceği, hakikati aramak yolundaki görevini göremeyeceği ve yeteneklerini kullanamaz hale geleceklerini savunmuştur. Üniversitelerin artık sadece teknik adam yetiştirmek dışında, şahsiyeti gelişmiş olgun öğrencilere ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyaç doğrultusunda üniversitelerde; sosyoloji, iktisat, edebiyat gibi derslerin programa dâhil edilmesinin önemine değinmiştir. Amerika'daki vakıfların, bu durumu temin etmek amacıyla Massacuettles İnstitute of Technology gibi mümtaz mühendislik okullarına geniş krediler açtığına da yazısında yer vermiştir.³⁹

Yalman, milli yazgının yönetme sorumluluğunun Başvekil olması sebebiyle Adnan Menderes'in elinde olduğuna işaret etmiştir. Menderes'in, Halk Partisinin eski totaliterlik okulunda yetişmesine rağmen, Serbest Fırka zamanından beri daha iyisini yapmaya ve bu yolda eleştirel bir mücadele yürüterek mükemmel sonuçlar aldığına değinmiştir. Fakat Yalman, yapılan bu mücadelelere rağmen, tekrar aynı kısır döngüye düşmenin acı verdiğini belirtmiştir.⁴⁰

Ahmet Emin Yalmanın yazısı şöyle devam etmiştir:

“Atatürk'ün Adnan Menderes'e ettiği muamele tarzına dair bir hatırayı anlatayım. Bunu dinleyince, neler demek istediğimi daha iyi kavramak imkânını bulursunuz: Bundan bir çeyrek asır evvel Serbest Fırka hareketi almış, yürümüştü. Memleketin bütün şikâyet ihtiyaçları ve hoşnutsuzluk meyilleri ortaya serilmişti. Atatürk bir itibarla üzüntüdedir. Çünkü asayiş muhafaza etmek ve rejimi korumak güçleşmiştir. Bu itibarla da Serbest Parti mensupları hakkındaki duyguları dostane denilecek bir istidatta sayılmaz. Tam o sıralarda Atatürk Aydın'a gidiyor Serbest Fırka Merkezine uğraması ve İl Reisi Adnan Menderes'le konuşması kendisine ısrarla tavsiye olunur. Atatürk bunu yapıyor, fakat bir iki dakika kalmak, hoşnutsuzluğunu belli etmek niyetiyle... İçeri girer girmez elindeki kırbağı İl Başkanının masasının üzerine atıyor. Teklif edilen kahve ve sigarayı red ediyor. Fakat sonra genç siyaset adamı Adnan Menderes'le iktisadi

³⁸ Ahmet Emin Yalman, “Üniversitemizde Söz Hürriyeti”, *Vatan*, 5 Ocak 1957, s. 1.

³⁹ Aynı yer, s. 1.

⁴⁰ Aynı yer, s. 1-2.

siyasete ve zirâatimizin davalarına dair başlayan bir münakaşa kendisini o kadar cezbediyor ki saatlerce kalıyor, paketlerce sigara ve takım takım kahve içiyor.”⁴¹

Atatürk’ün olması gerektiği gibi davranmış olması Yalman tarafından övülerek aktarılmıştır.

Yalman, Atatürk’ün bu samimi, eleştiriye açık davranışları ile Menderes’i saatlerce dinlemesine ve tahammül etmesine sevk ettiğini ve bu yolla Menderes’in iyi fikirlerini kabul etmeye yanaştığını belirtmiştir. Kendisinin eleştiriye açık olduğunu hem Serbest Fırka, hem DP hareketleri sırasında, hem de iktidara geldikten sonra ispat eden Adnan Menderes’in bu hatadan dönmesini beklemenin çok büyük bir şey mi olacağı sorusunu soran Yalman, Atatürk ile yaptığı bu sohbeti hatırlatarak, bu durumun bir mağlubiyet değil, bilakis büyüklük olacağını söylemiştir.⁴² Böylece Menderes’e, açık bir geri dönüş çağrısında bulunmuştur.

1.1.2.2. Muammer Aksoy’un Gözünden Üniversite ve Siyaset

İstifa eden öğretim görevlilerinden Muammer Aksoy Ulus gazetesinde köşe yazıları kaleme almıştır. Günlerce üst üste yazdığı “Üniversite Hadiseleri ve Başkan” başlıklı yazıları bir yazı dizisi halini almıştır.

Muammer Aksoy, ilk yazısına, karanlık çağları, karanlık yapan şeyin, bilgi ve ilim düşmanlığı olduğunu savunup, bu durumun her an karşılaşılabildiğini ve her zaman söz hürriyetine karşı duyulan inancın hiç sarsılmadan devam edilmesi gerektiğinin altını çizerek başlamıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesinde ortaya çıkan anlaşmazlıkların kaynağını, DP yöneticilerinin bağımsız fikre sahip ve bu fikri cesur bir şekilde ifade edebilecek, üniversite öğretim üyelerine ve eleştiriye tahammül gösterilmemesi şeklinde ifade etmiştir. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Turan Fevzioglu’nun suçunun, siyasal ve sosyal ilimler alanında ortaya koyduğu objektif değerlendirme ve eleştirileri olduğunu söyleyerek, bu durumun Meclis müzakerelerinde hem Maarif Vekili Ahmet Özel, hem de Başbakan Adnan Menderes tarafından alenen dile getirildiğini savunmuştur. Adnan Menderes’in, “*Bir siyasi teşekkül vücuda getirilmiş, Fikir Kulübü denmiş, Forum denmiş, şu bu türlü teşekküller!*” şeklinde ifadesini de delil olarak nakletmiştir.⁴³

---

⁴¹ Aynı yer, s. 2.

⁴² Aynı yer, s. 2.

⁴³ Muammer Aksoy, “Üniversite Hadisesi ve Başbakan I”, *Ulus*, 11 Şubat 1957, s. 2.

Bu sözlerle, Menderes'in Fikir Kulübünü⁴⁴ ve Forum'u⁴⁵ siyasi bir teşekkül olarak görmesi ve bunların kuruluşundan Fevzioğlu ve arkadaşlarının sorumlu tutulmasının bir çelişki olduğunu savunmuştur. Şöyle ki; Fikir Kulübü, siyasi bir teşekkül olup kanuna aykırı hareket ederken, neden bu teşekkülün üyelerinin cezalandırılmadığı ve derneği kapatmak için ilgili bakanlıkların bir yıldan beridir neden harekete geçmediğinin sebebini sorarak, "*Bay Menderes, yapılan bu tezaadın farkında mı?*"⁴⁶ diye seslenmiştir.

Prof. Turhan Fevzioğlu⁴⁷ derste parti propagandası yapmakla suçlanmıştır. Menderes bir konuşmasında bu durumu şöyle açıklamıştır:

*"Üniversitelerimizde biz iktidara geldiğimiz günden beri meselelerin mevcudiyeti, huzursuzluğun mevcudiyeti, tahriklerin mevcudiyeti, her türlü şek ve şüphenin ötesinde bir hakikattir. Bu açılış merasimlerinden, siyasi nümayişler yapmaktan, başlamak üzere Üniversite kürsülerinden tedarisata yüzde yüz partizanlık gayelerinin tahakkuk ettirilmesi için çalışıldığı gibi, Üniversite namına yapılan neşriyatta bir takım maksatların takip etmekte olduğunu herkes bilmektedir."*⁴⁸

Bu sözleriyle, tam olarak bir delilin olmadığını, fakat şüpheden öteye kendilerine karşı kasti hareketler içinde bulunan üniversite çevrelerini eleştirmiştir.

---

⁴⁴ SBF Fikir Kulübü 3 Ocak 1956 tarihinde Ertuğrul Baydar'ın önderliğinde 11 öğrenci tarafından kurulmuştur. Fikir Kulübündeki çalışmaların temelini, Adnan Menderes iktidarının anti-demokratik yönetimi ve gerçekleştirilen anti-Kemalist gelişmelere karşı fikir mücadelesi vermek oluşturmuştur. Bu mücadelenin uygulandığı metot ise; konferanslar, ilerici denilen yazarların makalelerinin tartışılması, bazı akademisyenlerin derslerini tartışmalarla zenginleştirilmesi ve farklı bakış açılarının tartışılması. Kısaca; Menderes'in diktatörlüğe gidişini eleştirmektir. İşin en güzel tanımını Prof. Feyzioğlu'nun dediği ve motto haline gelen "*nabza göre şerbet vermeyin*" öğüdü etrafında kümelenmek idi. Fikir kulübündeki hiçbir kimse, ne Marxist ne Leninist ne de sosyalizm gibi bir olguyla değil sadece Kemalizm'in temellerine uygun söylem ve eylemler, yani temel sorunlar olan özgürlük, insan hakları ve ekonomik sistem ile meşgul olmuştur. Bkz. Coşkun Ürün, 1956 SBF Fikir Kulübü Kurucu ve Yönetim Kurulu Üyesi, "*Tarihten Bir Yaprak: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübü*", 9 Eylül 2013, s. 1.

⁴⁵ Forum dergisi, 1 Nisan 1954 tarihinde yayın hayatına giren, ayda iki kez çıkan, Batı-Doğu kutuplaşmasında Türkiye'nin yerinin Batı bloğu içinde olduğunu savunan akademisyen dergiciliğinin istisnai bir örneğidir. Derginin 1954-1960 yılları arasında çıkan sayılarındaki yazılarda yer alan, ülkenin siyasî, iktisadî ve toplumsal sorunlarına dair getirilmiş olan çözüm önerileri, 1961 Anayasası'nın öngördüğü Türkiye tasarımına kaynaklık etmiştir. Yazar kadrosunda "Bülent Ecevit, Cavit Erginsoy, Nilüfer Yalçın, Turhan Fevzioğlu, Mümtaz Soysal, Şerif Mardin" ve daha birçok yazar bulunmaktaydı. Bkz. Diren Çakmak, *Forum Dergisi 1954-1960*, Libra Yayınları, 2010, s. 624.

⁴⁶ Muammer Aksoy, "Üniversite Hadisesi ve Başbakan I", *Ulus*, 11 Şubat 1957, s. 2.

⁴⁷ Turan Fevzioğlu, akademik yaşamına 1946 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat ve Maliye Bölümü asistanı olarak başlamıştır. "Türkiye'de ve Başka Ülkelerde Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Kazai Murakebesi" isimli tez ile doktorasını, "İdare Hukukunda Beklenmeyen Haller Nazariyesi" adlı teziyle doçentlik sınavını geçen Fevzioğlu, 1955 yılında otuz üç yaşında profesörlüğe terfi etmiş ve 1956 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı olmuştur. Turan Fevzioğlu, üniversiteden ayrıldıktan sonra bir süre serbest avukatlık yapmış, daha sonra 1957 seçimlerinde CHP kapsamında siyasete atılmıştır. Bkz. Gürkan Bozkır, *Prof. Dr. Turan Fevzioğlu'nun Siyasal Kişiliği*, s.228-229

⁴⁸ Muammer Aksoy, "Üniversite Hadisesi ve Başbakan I", *Ulus*, 11 Şubat 1957, s. 2.

Muammer Aksoy ise, bu durumun doğru olmadığını, Feyzioğlu'nun fakülte açılış konuşmasında vatansever nasihatler verdiğini ve Forum'da objektif eleştiriler yaptığını, derslerde ise ilgili kanunlar ve kararlar hakkında söz açıldıkça soyut, genel ve objektif ilmi açıklamalarda bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca, Menderes'in bu suçlamaları neye dayandığını merak ettiğini ifade etmiştir.⁴⁹

Muammer Aksoy, Feyzioğlu'nun içinde bulunduğu bu hareketlerin gayet normal olduğunu, akademik mesleğin gerekliliğine ve ilim mahiyetine uygun olduğunu, medeni her memlekette bu durumların, bizzat siyasi iktidar tarafından desteklendiğini vurgulayarak, Almanya'dan bir örnek aktarmış ve Alman Hukuk Profesörü Rudolf Rofnhardi'nin, 'Üniversite ve Devlet' adlı eserindeki şu apaçık sözlerin ülkenin bazı şahısları tarafından okunması gerektiğini söylemiştir:

“İlmi faaliyetlerin ayırıcı unsuru, hakikati arama gayretidir. İlmi olmak vasfına yalnız, hakikate ulaşma cehdinin sevki ile yapılan mesai sahiptir. Hakikati arama ameliyesi, şahsiyetin en özel hayat tezahürlerinden biri olan tam manası ile ferdi bir olaydır. Bu ameliye, hiçbir noktada, muayyen bir hususun hakikat sayılması veya hakikat olarak bildirilmesi yolunda verilecek bir emirle inkıtaat uğratılamaz veya yerine emirle bir ikameye (Ersatz'a) bırakamaz. Hakikatin ne olduğu suali vazedilerek hakikat aranacak yerde resmi otoriteler tarafından tespit edilecek bir nokta-i nazarın muteber sayılması, azami derecede tehlikelidir. Böyle bir halde, ilim, modern kültür devletinde kendisine düşen bütün hakikatlerin aranması gayret ve mücadelesinde, bir milletin rüşvet kabul etmez vicdanı olmak vazifesini, artık başaramamaya mahkûmdur.”⁵⁰

Siyasi otoritelerin üniversite olaylarına müdahale etmesinin çok tehlikeli bir boyut olduğunu anlatan bu açıklama, Türkiye'de üniversite çevrelerinde yaşanan bu olayların, dünyadaki karşılığına bakılmasına fırsat vermiştir. İletişim imkânlarının kısıtlı olduğu o dönemde, bu tarz olaylar sadece Türkiye'ye mi aitti? Dünyada, siyasi otoriteler, üniversitelerde, siyasi söylemlere müsaade ediyor muydu? İşte tam bu noktada Muammer Aksoy bu durumun medeni ülkelerde Türkiye'de yaşandığından farklı olduğunu gösteren önemli örnekler sunmuştur.

Ankara Üniversitesi olaylarına bir açılış konuşmasının sebep olduğunu söyleyen Aksoy, görüşlerini Zürih Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Emil Burunner'in 29.04.1943 tarihinde yaptığı üniversite açılış nutkundan alınan bir kesitle onaylatmak istemiştir.⁵¹ Burunner açılış konuşmasında şöyle seslenmiştir:

⁴⁹ Aynı yer s. 2.

⁵⁰ Muammer Aksoy, "Üniversite Hadisesi ve Başbakan II", *Ulus*, 12 Şubat 1957, s. 2.

⁵¹ Aynı yer, s. 2.

“İlmi araştırma, mahiyeti icabı, tam bir hürriyeti şart koşan ferdi bir ameliyedir. Ferde nasıl düşünmesini gerektiğini bildiren ve bu resmi görüşten her ayrılığı cezalandıran totaliter bir cemiyette, serbest araştırma mümkün değildir. Serbest araştırma olmayınca da ilmi araştırma olmaz. Düşünmedeki hürriyeti zorlayan her sistem ilim düşmanı bir sistemdir. Üniversitenin ifa edeceği terbiyevi fonksiyon, Üniversitenin temel vazifesi olan hakikati arama fonksiyonundan ayır edilemez. Bu anlamda terbiye, üniversite hocasının hakikati ısrarla arama yolunda talebesine numune olmasından ve hakikati arama idealine karşı gençliğin heyecan duyma kabiliyetini uyandırmasından ibarettir.”

Bu yönde yetiştirilen gençlerin devlete yapacağı hizmetlerin de çok büyük olacağına değinerek bitirilen bu konuşma, Muammer Aksoy’a göre de, bilhassa öğrencilere, özgür fikirli olma yönünde yapılan tavsiyelerin yanlış olmadığını vurguladığı için, büyük önem arz etmekteydi.⁵²

Durumun ciddiyetini verilen örneklerden anlamak mümkündür. Muammer Aksoy konuşmalarının büyütülüp, yanlış yere çekilmesinden endişe duymuş olmalı ki, kendi düşüncelerini direkt söylemektense, alanında ve dünyada iyi yerlerde olan şahsiyetlerin görüşleri üzerinden aktarmaya çalışmıştır.

Muammer Aksoy, yazı dizisinin üçüncü halkasında, gelen eleştirilere cevap vermiştir. Şöyle ki; bazı vatandaşların Başbakanı yöneltilen suçlamaların haksızlık olduğu, başvekilin belki de söylediklerinde haklı olduğunu, fakültelerin siyasi propaganda yeri yapılmasa, yürüyüşler tertip edilerek öğrenciler isyana teşvik edilmese, neden bir Başbakan Meclis kürsüsünden böyle açıklamalara gerek duyarak, üniversite hocalarına ithamda bulunsun diye sorulmuştur. *“Ateş olmayan yerden duman çıkmaz”* şeklinde bir düşünce tarzının toplumda hâkim olduğunu söyleyen Aksoy, bu duruma karşı savunmasını kendine has tarzıyla yapmıştır.⁵³

Başbakan Adnan Menderes’in, Fevzioglu ve arkadaşlarına karşı yönlendirdiği suçlamaların, hakikatle alakası olmadığını, Mecliste ısrarla kanıt talep edildiği halde, Başvekilin hiçbir delil gösteremediğini, hatta delillerin varlığından söz etmediğini söylemiştir. Aksoy, zaten bir delil olsa bu durumun adliyeye intikal edeceğini haklı olarak dile getirmiştir. Maarif Vekilinin de olayla ilgili hiçbir açıklama yapmamasını ve olayları adliyeye sevk etmemesinin görevi kötüye kullanmak anlamına geldiğini düşündüğünü ifade etmiştir. Tüm bunlar ortadayken, tek sorunun, yapılan konuşmaların Menderes’in dâhil olduğu kuruluşlara ve kavramlara dokunduğu için

---

⁵² Aynı yer, s. 2.

⁵³ Muammer Aksoy, “Üniversite Hadisesi ve Başbakan III”, *Ulus*, 13 Şubat 1957, s. 2.

hocaların saldırıya maruz kalarak ‘istenilmeyen şahıslar’ haline geldiğini ortaya koymaya çalışmıştır.⁵⁴ Yapılan açıklamalar anlaşıldığı kadarıyla, Muammer Aksoy, olayların alt yapısını, Menderes’in yapılan açıklamaları kişiselleştirmesine bağlamıştır.

1.1.3. Üniversite Kanunu Yeniden Gündemde

Muğla DP Milletvekili Yavuz Paşamehmetoğlu, Üniversiteler Kanununun değiştirilmesiyle ilgili Meclise bir önerge sunmuştur. Önerge ile Kanunun öğretim üyelerinin siyasi yayın ve beyanlarda bulunmalarını engelleyen 6185 sayılı kanunla değiştirilen 45. maddesinin ‘D’ fıkrasının değiştirilmesini teklif edilmiştir. 13 Haziran 1946 tarihinde CHP iktidarı zamanında çıkarılan 64. maddenin ‘D’ fıkrası değiştirilmeden önceki hali şöyle idi: Meslekten çıkarma: “*Üniversite öğretim mesleğinde kalmasına yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işleyenlerin Üniversite Öğretim mesleğinden çıkarılmasıdır. Bu gibilerin akademik unvanlarını taşıyıp taşıyamayacakları, üniversite senatolarınca ayrıca karar altına alınır.*”⁵⁵

Söz konusu hüküm 1953 yılı ortalarında çıkarılan 6185 sayılı kanunla değiştirilmiş ve “*siyasi teşekküllerde fiili vazife alma*” veya “*siyasi yayın ve beyanlarda bulunma*” hususlarının da ilavesiyle şu şekli almıştır:

*“Üniversite öğretim mesleğinden çıkarılma: Üniversite öğretim mesleğinde kalmasında yer bırakmayacak kadar şeref ve haysiyet kırıcı bir suç işleyenlerle, siyasi teşekküllerde fiili vazife alanlar veya üçüncü maddenin ‘E’ bendi hükmünün cevaz vermediği siyasi yayınlarda veya beyanlarda bulunanlar üniversite öğretim mesleğinden çıkarılır. Bu gibilerin akademik unvanlarını taşıyıp taşıyamayacaklarına senatolar ayrıca karar verir.”*⁵⁶

Akşam gazetesinde “*Öğretim Üyeleri Siyasi Yazı Yazabilecekler mi?*” alt başlığıyla aktarılan haberde, Muğla milletvekilinin öğretim üyelerinin yayın ve beyanlarda bulunmalarını engellemeyecek şekilde düzeltilmesi gerektiği ile ilgili teklif sunduğu açıklanmıştır.⁵⁷ Değiştirilmek istenen madde sorunların çıkmasına sebep olmuştur. 6185 sayılı kanun öğretim üyelerini; herhangi bir mesele hakkında

⁵⁴ Aynı yer, s. 2.

⁵⁵ “Üniversiteler Kanununu Tadil Eden Mühim Bir Kanun Teklifi”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957, s. 1.

⁵⁶ Aynı yer, s. 5.

⁵⁷ “Üniversiteler Kanununun Tadili İsteniyor” *Akşam*, 24 Nisan 1957, s. 1-2.

görüşlerini dile getirmesi durumunda, meslekten atılma gibi bir tehditle karşı karşıya bırakmıştır.

13 Haziran 1946 tarihli ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 14. maddesine göre: “*Milli Eğitim Bakanı Üniversitelerin başıdır. Bu sıfatla üniversiteleri, fakülteleri ve bunlara bağlı kurumları hükümet adına denetler. Bakan bu denetlemesini Üniversitelerarası Kurula başkanlık etmek, üniversite ve fakültelerden gerekli hususları sormak, onayına bağlı kararları onamak suretiyle yapar.*”⁵⁸

Daha da eskiye gitmek gerekirse; 18 Mart 1926 tarihli ve 788 sayılı Memurin Kanununun, “*Memurların Siyasetle İstigalleri*” başlığını taşıyan 9. maddesine göre; “*Memurların siyasi cemiyet ve kulüplere intisap ve devamları, her nevi intihabatta müdahaleleri ve siyasi neşriyat ve beyanatta bulunmaları memnu ve bil muhakeme sübutu halinde tartlarını muciptir. Vekillerin mezun kılacakları memurlar ile valiler ve onların salahiyet verecekleri memurlar beyanatta bulunabilirler.*” Aynı kanunun 60. maddesi gereği; “*Her derece ve sınıftaki memur lüzumu sabit olduğu takdirde tayinindeki usule göre mensup olduğu vekâlet veya umum müdürlüğün emrine alınabilir.*”⁵⁹ Bu noktada, Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarından itibaren devlet görevlilerinin siyasetle uğraşmasına pek sıcak bakılmadığı görülmüştür.

Yalçın Tuna, Ulus gazetesinde yazdığı yazısında kanunlara değindikten sonra, hukuk ve iktisat ilminin siyaset ilmiyle çok yakından alakadar olduğuna değinmiştir. Bu yakınlığa rağmen üniversitelerde uygulamalı bir faaliyete girişildiğinde iktidarın “*üniversitenin siyasetle uğraştığı*” yaygarasını kopardığını ifade etmiş ve şu örneği vermiştir: İş ve işçi meselesi iş hukukunun bir ana meselesidir. Bu konuyla ilgili üniversitelerde öğretim yapılmakta, açıklamalarda bulunulmaktaydı. Bu açıklama sırasında, hükümetin iş siyasetine aykırı bazı uygulamalarına değinilip hataları meydana çıkarılınca, meselenin hemen ilmi olmaktan çıkıp siyasi bir hal almasının yanlışlığından kaçınılması gerektiği ifade edilmiştir. Tuna, bu durumu hükümetin eleştiriyi kaldıramamasına bağlamıştır.⁶⁰

Ayrıca, üniversitenin en belli başlı görevinin sadece öğretim ile öğrenci yetiştirmek olmadığını, ilk planda ilim ışığı altında sosyal olayları incelemek ve bu

⁵⁸ Yalçın Tuna, “Üniversitelerde İlmî ve Siyasi Faaliyetler Tefriki”, *Ulus*, 4 Nisan 1957, s. 2.

⁵⁹ Aynı yer, s. 2.

⁶⁰ Yalçın Tuna, “Üniversitelerde İlmî ve Siyasi Faaliyetler Tefriki”, *Ulus*, 4 Nisan 1957, s. 2.

hususla hükümete görüş bildirmek olduğunu da ifade etmiştir. Bu durumu kanıtlamak için Yalçın Tuna, anayasada bulunan bazı hükümleri hatırlatmıştır:

“1-) Üniversiteler kanununun, 4936 sayılı 3. maddesinin ‘C’ fıkrasında şöyle denilmiştir: “Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri hükümetle ve kurumlarla da el birliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını umumun faydalanmasına sunmak ve hükümetçe Milli Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.”⁶¹

Aynı maddenin ‘E’ fıkrasında şu hüküm yer almıştır: *“Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözlü ve yazılı ile halka yaymak.”* Bu maddelerden anlaşılacağı üzere; Üniversiteler Kanununu muhalefet ve üniversiteleri bu görevini yerine getirmesi noktasında engelleyen bir unsur olarak ortaya koymuştur.⁶² Özetle; Yalçın Tuna, Anayasada bulunan bazı maddelerin ve eklenen yeni maddelerin bir birleriyle çeliştiğini anlatarak, yapılan haksızlıkların, adaletsizliklerin görünmesi gerektiğini savunmuştur. Haksız yere görevinden alınan ve küçük bir alana sıkıştırılmaya çalışılan öğretim görevlilerinin, sahip oldukları konumun önemine dikkat çekerek, ülkenin gelişmesi için bu tür yaklaşımlardan vazgeçilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

Akşam gazetesinin haberine göre, yeni tasarıda profesörlerin üniversite dışında ek, meslekleri ile ilgili birçok iş yapmalarına engel olunacağı belirtilmiştir. Birçok profesör ve doçentin ilmi çalışmalarını ve derslerini aksatacağından ötürü böyle bir karara varılmıştır. Öğretim görevlilerinin günlük politikaya girmemeleri de bu kanunla sağlanacaktır. Ayrıca üniversitelerin açılış törenlerinde hocalarla öğrenciler arasında meydana gelen ve öğrencilere söz hakkı tanınmamasıyla küskünlük yaratan üzüntü verici uygulamanın öğrencilerin lehine değiştirileceği söylenmiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, 1955 yılında, Samsun Milletvekili iken Milli Eğitim Bakanlığı Bütçeleri esnasında bir öğrenci temsilcisinin açılış törenlerinde konuşması tezini savunmuştur. O zaman üniversite öğrencilerinin sempatisini kazanan İleri, bu defa gençlere söz hakkı verilmesi için yeni tasarıda bazı eklemeler yaptıracağını söylenmiştir.⁶³

---

⁶¹ Aynı yer, s. 2.

⁶² Aynı yer, s. 2.

⁶³ “Üniversiteler Kanunu Değiştiriliyor”, *Akşam*, 6 Mayıs 1957, s. 1. 2.

Bu durum üzerine üniversite hocaları “*Üniversite Kanunu*” değiştirilecekse mutlaka üniversitelere sorulması gerektiğini savunmuştur. Akşam gazetesinde duyurulan “*Yeni Üniversiteler kanunu hazırlanıyor*” haberi üniversitelerde yankı uyandırmıştır. Profesörlerin çoğu fikrini açıklamakta çekinmekle beraber, Anayasa Hukuku Profesörü Hüseyin Nail Kubalı şunları söylemiştir: Bahsi geçen konu hakkında üniversitenin görüşlerine başvurulması gerektiğini savunmuştur. Hükümetin eskiden beri önemli kanunların hazırlanmasında, üniversitenin görüşlerini sormakta olduğunu ve yardımını istediğini hatırlatmıştır. Üniversite Muhtariyeti ile ilgili olan kanunun 10 yıldan beridir Üniversitelerde uygulandığını ve bir problem teşkil etmişse o problemi çözmek için başvurulması gereken mercilerden birinin de üniversiteler olduğunu söylemiştir. Muhtariyet Kanununun ilim ve fikir özgürlüğüne ağır bir darbe olduğunu da söyleyerek, demecini sonlandırmıştır.⁶⁴

Muğla Milletvekili Yavuz Paşamehmetoğlu’nun⁶⁵ Üniversiteler Kanununun 46. maddesinin B fıkrasının değiştirilmesine dair teklifi, Maarif Komisyonunun 9 Mayıs 1957 tarihli toplantısında görüşülmüştür. B fıkrasına göre; üniversite öğretim üyelerinin siyasi oluşumlarda aktif vazife alanlar veya 30. maddenin E fıkrasının izin vermediği siyasi yayınlarda bulunanlar, üniversite öğretim mesleğinden çıkarılmakta ve bunların akademik unvanlarını taşıyıp taşımayacakları üniversite senatolarının vereceği karara bağlanmıştır. Teklif okunduktan sonra, Hürriyet Partisi Çanakkale Milletvekili Sefaettin Karanakçı, teklifin rejimle ilgili olduğunu, komisyon üyelerinin istifade edeceği çalışmalar ortaya koyması doğal olduğundan müzakerelerin kayıt altına alınması şartıyla belgelenmesini istemiştir. Mustafa Reşit Tarakçıoğlu (DP) ve Aleksandros Hacıpulos (DP) sunulan teklifin aleyhinde oy kullanmalarıyla birlikte, çoğunluğun oyu ile teklif ret edilmiştir.⁶⁶

⁶⁴ “Anayasa Hukuku Prof. Nail Kubalı Diyor ki: Üniversiteler Kanunu Değişecekse Mutlaka Üniversiteye Danışmalı”, *Akşam*, 7 Mayıs 1957, s. 1. 2.

⁶⁵ Yavuz Paşamehmetoğlu, 1954 seçimlerinde Muğla milletvekili olarak göreve başlamıştır. Meclisin arka sıralarında oturan “Yaylacılar” diye adlandırılan bir guruba dâhil olmuştur. Paşamehmetoğlu, birkaç arkadaşıyla birlikte ihraçlar ve çeşitli sebeplerle Yaylacılar gurubunu dağıtmışlardır. Grubun dağılmasıyla birlikte inandığı fikirlerini cesaretle savunmuş bir milletvekilidir. Daha önce arkadaşı Turan Arii Karca (Muğla milletvekili) ile birlikte 6334 sayılı, Neşir yolu ve radyo ile işlenen cürümlere dair kanunun ilgası için de bir teklif yapmış, ancak bu teklif kısa bir süre sonra adliye komisyonunda red edilmiştir. Bkz. “Üniversiteler Kanununa Dair Bir Madde Yarın Görüşülecek”, *Vatan*, 10 Haziran 1957, s. 3.

⁶⁶ “Muhalefet Üniversitede Siyasi Meseleler Görüşülmeli Diyor”, *Vatan*, 9 Mayıs 1957, s. 1.

Demokrat Parti kanun değişikliğine gerek olmadığını söylerken muhalefet aynı görüşte değildi. CHP Kars Milletvekili Remzi Çakır, Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü, Trabzon Milletvekili Halit Ağanoğın ve Çanakkale Milletvekili Safaettin Karanakçı teklifin lehinde oy kullanmıştır. Teklifi yapan Yavuz Paşamehmetoğlu, DP programının, üniversite muhtariyeti ve profesörler hakkındaki hükümlerini tekrar okuyarak, kabulünü istemiştir. Hükümet adına konuşan sözcü 46. maddede herhangi bir değişikliğe gerek olmadığını söylemiştir.⁶⁷

Bu durum üzerine söz alan Safaettin Karanakçı, politikanın, “*devlet idare etmek sanatı*” olduğunu dile getirerek, bu sanatın miting meydanlarında ve kahve köşelerinde değil, fakültelerde öğrenilmesi gerektiğini savunmuştur. Lâisizm, enflasyon, maliyet, siyaset, hürriyet, murakabe, oligarşi, tek adam hâkimiyeti gibi kavramların üniversitelerde öğretilmesi gerektiğinin altını çizerek, hükümete şu soruları yöneltmiştir: “*Karşılıksız para basmanın, ithalat ile ihracat arasında ihracat lehine bir kayıt yok iken emisyonu başvurmanın ülkeleri hüsrana ve iktisadi buhrana sürükleyeceğini bir iktisat hocası beyan edemeyecek mi? Bu hususta herhangi bir yazı yazmayacak mı?*” Mustafa Reşit Tarakçıoğlu ise, konunun önemine dikkat çekerek, üniversite rektörlerinin bu konudaki düşüncelerinin öğrenilerek müzakerenin başka bir zamana bırakılmasını teklif etmiştir. Teklif kabul edilip oturuma son verilmiştir.⁶⁸ Kanunun, 11 Haziran 1957’de tekrar Mecliste müzakere edileceğine karar verilmiştir.⁶⁹

Rektörlerin görüşlerinin dikkate alınacağı daha önce kararlaştırılmıştı. Bu yönde toplantıda konuşan Ankara Üniversitesi eski Rektörü İzzet Birant, Paşamehmetoğlu’nun yaptığı teklifi onaylayarak; 46. maddenin, ilim verilerinin halka yayılmasını engellediğini ve siyasi yazı yazmak veya beyanda bulunmanın profesörleri endişe ve korku altında bulundurduğunu ifade ederek, hükmün kaldırılmasını istemiştir. Ancak, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü, hükmün kaldırılmasına gerek olmadığını, bugünkü yasa dâhilinde Teknik Üniversite mensuplarının kendi ilim verilerini yayma imkânına sahip olduğunu ifade etmiştir.⁷⁰

---

⁶⁷ Aynı yer, s. 1, 5.

⁶⁸ Aynı yer, s. 5.

⁶⁹ “Yeni Üniversite Kanun Tasarısı Encümende”, *Akşam*, 8 Haziran 1957, s. 1.

⁷⁰ Yalçın Tuna, “Üniversite Muhtariyeti ve Komisyon Müzakereleri”, *Ulus*, 4 Temmuz 1957, s. 2.

İstanbul Üniversitesi Rektörü de, mevcut hükmün kendileri için büyük bir engel olmadığını, ancak Üniversiteler Kanununun 46. maddesi üzerinde daha geniş bir şekilde değişikliklerin yapılması gerektiğini ilave etmiştir. Her iki rektör tarafından, senato ile Milli Eğitim Bakanının yetkilerine temasla, yükseköğretim üyelerini siyasi yazı ve beyanlardan dolayı mesul tutacak ve gerekli incelemeyi yaparak karara varacak makamın olması gerektiği ve ilave mevcut kanunda olduğu gibi siyasi partilere giden profesörlere haysiyet kırıcı bir suç işlemiş gibi bakılmayıp, gerekirse bunun için kanuna ayrı bir madde eklenmesi yönünde bir görüş dile getirilmiştir.⁷¹

Konuyla alakalı Ulus gazetesinde bir yazı kaleme alan Hüseyin Cahit Yalçın⁷², gençlerin yeterince değer görmediğini söylemiştir. Yalçın, Atatürk'ün İnkılâbı gençliğe emanet ettiğini ve toplumun bu durumu kabul ettiği hatırlatmasını yapmıştır. Fakat bu doğrultuda ilerlenmediğini, sadece sözde bir emanetten bahsedildiğini belirtmiştir. İnkılâbı koruyacak gençliğin sadece yaş itibarıyla değil fikir ve ruh itibarıyla yükselmiş olduğunu belirtmiştir. Gençliğin vazifesi inkılâpları muhafaza ise, toplumun vazifesinin de gençliği himaye etmek olduğuna dikkat çekmiştir. Gençlik teşkilatları İnönü'ye müracaat ederek kendi ihtiyaç ve ideallerini siyaset meydanında korumak ve açıklamak için bir imkân tanınmasını ve bir temsilcinin Mecliste milletvekilleri arasına alınmasını istemişlerdir. Ancak, Türkiye'de gençliğe üniversite açılış törenlerinde bile konuşmaları için müsaade edilmediğini, üniversiteye devam etmekte olanların siyasetle ilgilenmelerinin bir cinayet sayıldığından yakınarak, hür

---

⁷¹ Aynı yer, s. 2.

⁷² Hüseyin Cahit Yalçının 18 Ekim 1957 tarihinde vefat etmesi gençlik kuruluşları tarafından büyük üzüntüye karşılanmıştır. Bu amaçla CHP Gençlik Kolları Merkezi bir bildiri yayımlayarak, acılarını dile getirmiştir. Bildiride, Türk gençliğinin yol göstericisi olduğu, gençliğe daima örnek olduğu, büyük bir hürriyet mücahidi olduğu, sayısız eserler veren Türk edibi ve Türk basının en mümtaz ve en kuvvetli kalemi olduğu vurgulanmıştır. Büyük ilim ve siyaset adamını kaybetmenin acısını yaşadıklarını ve tek tesellilerinin Türk Gençliğinin onun prensiplerini sonuna kadar savunacağına olan sarsılmaz inançlarını belirtmişlerdir. Bkz. "Büyük Mücahidin Kaybı Dinmez Bir Acı Kaynağıdır", *Ulus*, 19 Ekim 1957, s. 4.; Hüseyin Cahit Yalçının Vefatını, "Ölümü Bütün Yurtta Teessür Uyandırdı" başlığıyla yayımlayan, Türkiye Milli Talebe Federasyonu yapılacak olan cenaze törenine CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, üniversite gençlik teşkilatları, basın mümessilleri/temsilcilerinin ve büyük bir halk kitlesinin katılacağı haberini vermiştir. Bkz. "Hüseyin Cahit Yalçın'ın Cenazesi Bugün Kaldırılıyor", *Ulus*, 20 Ekim 1957, s. 1, 5.; Ayrıca, TMTF'nin Türk Yüksek Tahsiline yönelik şu mesajı yayınlanmıştır: "*Ey Türk genci, Yapmış olduğu hürriyet mücadelesini daima kendimize şiar edineceğimiz ve bu sahadaki fikirlerinden daima ilham alacağımız eşsiz mücahit Hüseyin Cahit Yalçın'ın vefatı dolayısıyla duyduğumuz üzüntü sonsuzdur. Son nefesinde 'Bu memleketi ancak Türk gençliği kurtarabilir' demek suretiyle sana olan güvenini bir kere daha gösteren Hüseyin Cahit Yalçın'a olan sevgi ve saygını belirtmek ve son vazifeni yapmak için sizleri çağırıyoruz.*" Böylece TMTF, Hüseyin Cahit Yalçın'a borçlu olduklarını ve bu borcu ödemeleri gerektiğinin vurgusunu yapmıştır. Bkz. "Gençliğin Hüseyin Cahit Yalçın İçin Tebliği" *Vatan*, 20 Ekim 1957, s. 1, 5.

düşünce cesareti gösteren doçentlerin, profesörlerin de kapı dışarı edildiğini söyleyerek, utanılacak bir durumda olduklarının altını çizmiştir.⁷³

1.1.4. Gazetelerin Baş Sayfasından Düşmeyen Hadise: “Üniversite Kanunu” ve Kubalı’nın Bakanlık Emrine Alınması

6 Ocak’ta Radyo gazetesinde çıkan habere göre, üniversitede siyaset yapan profesörler meselesi ele alınmış ve bunlar hakkında kanundaki hükümlerin yerine getirilmesi gerektiği söylemiştir. Prof. Hüseyin Naili Kubalı’nın Cumhuriyet gazetesine “*yeni iç tüzükle*” ilgili olarak verdiği beyanatta DP Genel İdare Kurulu adına Başbakan Yardımcısı Tevfik İleri tarafından gönderilen tezkibi Radyo gazetesini şöyle aktarmıştır:

“Üniversite Kanununun katiyen müsaade ve tecviz etmediği bu tarz hareketler bizzat kanun hâkimiyeti ve hukuk prensipleri iddiasıyla ortaya çıkan bir profesörden sadır olursa bu, üzerinde ehemmiyetle durulacak bir mana taşır. Bir profesör milli menfaatlerin takdir ve müdafaası bahanesiyle gündelik siyaset mücadelelerine girdiği müddetçe bu cüretin karşılığını mutlaka kanunların hakiki milli menfaatleri konuşuran sesinden öğrenmek zorundadır. Bir profesörün Büyük Millet Meclisinin tasarruflarını günü gününe münakaşa edecek surette politika mücadelelerinin içine girmesi, kaçınılmaz şekilde kanundaki müeyyide ve tedbirlerin harekete geçirilmesini intaç eder.”⁷⁴

Böylece Üniversite Muhtariyeti Meselesi, Radyo gazetesinin haberleriyle gündeme alınan mesele yeniden alevlendirilmiştir.

Ulus gazetesinde çıkan habere göre, Meclis İçtüzüğü’nün değiştirilmesiyle ilgili olarak Cumhuriyet gazetesinin yapmış olduğu ankette, fikirlerini dile getiren İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Hüseyin Naili Kubalı hakkında, bir demeci üzerine hükümete yakın çevrelerce çalışmalar başlatılmıştır. Yani, üniversite öğretim üyelerine karşı yeniden bir mücadele başlatıldığı iddia edilmiştir. Bu mücadele kapsamında Kubalı’ya yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığınca hemen tahkikat açılmış ve profesörün Bakanlık emrine alınması için soruşturma başlatılmıştır.⁷⁵ Ulus gazetesine göre Demokrat Parti, Kubalı ve onun gibi düşünen öğretim görevlilerinden rahatsız olduğu için bu fikirde olan öğretim görevlilerinin önünü kesmeye çalışmıştır.

⁷³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Gençliğe Emanet Edilen İnkılap”, *Ulus*, 30 Eylül 1957, s. 1, 5.

⁷⁴ “Üniversite Kanunu Tadil Ediliyor”, *Milliyet*, 7 Ocak 1958, s. 1.

⁷⁵ “Prof. Kubalı Hakkında Tahkikat”, *Ulus*, 8 Ocak 1958, s. 1, 3.

Komisyona, çalışmalarına, Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı tarafından İstanbul Üniversitesi senatosuna Kubalı'nın beyanatının siyasi olup olmadığını sorması üzerine başlamıştır. Komisyon Hukuk Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. İlhan Postacıoğlu, Prof. Türkan Rado ve Prof. Mahmut Belikten olmak üzere üç kişilik bir heyetten oluşturulmuştur. Komisyon çalışmaları devam ederken üyelerden Türkan Rado istifa etmiştir. Rado'nun ani istifasının, komisyonun tutumu ile ilgili olabileceği söylenmiştir.⁷⁶

İstanbul Üniversitesi Senatosu 31 Ocak'ta toplanarak, Anayasa Hukuku Profesörü Hüseyin Naili Kubalı'nın meclis iç tüzüğüyle ilgili demecinin siyasi olmadığı sonucuna varmıştır.⁷⁷ Senato aldığı bu kararı 1 Şubat'ta Milli Eğitim Bakanlığına bildirileceğini kararlaştırmıştır. Gece yarısına kadar süren toplantı sonrası, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali Tanoğlu, gazetecilere, Senatonun sadece Kubalı meselesini görüştüğünü söylemiştir.⁷⁸ Varılan sonuçla ilgili sorulara yanıtız bırakan Rektör, tahkikatın bundan sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütüleceğini bildirerek, istedikleri takdirde bir açıklama yapılacağını söylemiştir. Haberin sonunda, Milli Eğitim Bakanının, Senatonun kararına rağmen Kubalı'yı Bakanlık emrine alabilme yetkisine sahip olduğu da belirtilmiştir.⁷⁹

İstanbul Üniversitesi Senatosunda çıkan sonuca rağmen Maarif Vekâletinin kararı şöyle olmuştur: 1 Şubat'ta radyolarda yayınlanan habere göre, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Profesörü Hüseyin Nail Kubalı, Milli Eğitim Bakanlığınca, "Bakanlık emrine" alınmıştır.⁸⁰ Prof. Kubalı'nın, Milli Eğitim Bakanlığının aldığı kararı, Danıştay nezdinde protesto edeceği söylenmiştir.⁸¹

Ankara Siyasal Fakültesi Dekanlığından alınan ve CHP'ye girerek Sivas Milletvekili seçilen Turan Feyzioğlu Kubalı'yı ziyaret etmiştir. Feyzioğlu, Ziyaretin sebebini, "*Prof. Kubalı benim hocamdır. Kendisine saygım ve sevgim vardır. Bu*

⁷⁶ "Prof. Türkan Rado, Kubalı Tahkikatına Katılmıyor", *Vatan*, 18 Ocak 1958, s. 1.

⁷⁷ "Kubalı'nın Beyanları Siyasi Sayılmıyor", *Vatan*, 31 Ocak 1958, s. 1, 3.

⁷⁸ "Kubalı'nın Beyanı Siyasi Görülmedi", *Milliyet*, 31 Ocak 1958, s. 1, 5.

⁷⁹ "H. Nail Kubalı'nın Demeci Siyasi Değil", *Ulus*, 31 Ocak 1958, s. 1, 3.

⁸⁰ "Prof. H. Nail Kubalı Vekâlet Emrine Alındı", *Hürriyet*, 2 Şubat 1958, s.1.

⁸¹ Kubalı'nın vekâletini Sıddık Sami Onar ve Ragıp Sarıca'nın alacağı konuşulmaktadır. "Kubalı Danıştay'a Müracaat Edecek", *Akşam*, 4 Şubat 1958, s. 5.

ziyaret basit bir nezaket ziyaretidir”⁸² diyerek yanlış yerlere çekilmesini istemediğini ortaya koymuştur.

Kubalı'nın yurt içinde ve yurt dışında önemli bir saygınlığa sahip olduğu görülmüştür. Ankara'da yapılan Milletlerarası Hukuk Eğitimi Kongresine katılan ve sonra İstanbul'a gelen Londra Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Profesörü R. H. Graveson, Kubalı hadisesinden yola çıkarak, İngiltere'de üniversite hocalarının siyaset ile uğraşmasını yasaklayacak bir kanun bulunmadığını söylemiştir. Ancak, üniversite hocalarının aralarında yaptığı bir anlaşmaya göre, siyaset ile meşgul olmadıklarını, çünkü siyasette taraf tutmanın şart olduğunu ve ilim adamlarının tarafsız kalması gerektiğinin altını çizmiştir. Prof. Graveson, Kubalı'nın uluslararası bir üne sahip olduğunu, özellikle İngiltere'de olayların büyük bir dikkatle takip edildiğini, Kubalı'nın Kürsüsüne iade edilmesinin kendisi ve İngiltere'deki ilim adamlarını çok memnun edeceğini belirtmiştir.⁸³

Diğer taraftan, Prof. Hüseyin Nail Kubalı, Chicago Üniversitesine Öğretim üyesi olarak davet edilmiştir. Kubalı'yı davet eden Columbia Üniversitesi Hukuk Profesörü Elliot Cheatham 5 Şubat 1958'de İstanbul'a gelmiştir. Profesör gazetecilere, Kubalı'nın iyi bir profesör olduğunu söylemiş, ayrıca Kubalı için “çok sevdiğim bir arkadaşım” demiştir. Daha sonra kendisinden bahsederek, 30 sene Hukuk Fakültesinde Profesörlük yaptığını anlatmış, ayrıca Eisenhower ile Columbia'da tanıştıklarını ve Hukuk dersi amacıyla geldiğini belirtmiştir. Prof. Cheatham Elliot, Amerika'da profesörlerin politika ile meşgul olabileceğini ve kanunların milletlerin bünyesine göre hazırlandığını belirtmiştir.⁸⁴

Amerika'daki kanunlar insanların bünyesine göre hazırlanıyor, peki Türkiye'deki kanun koyma yetkisi nasıl işliyor? İşte bu durumun en büyük örneği; Prof. Hüseyin Nail Kubalı'nın 3 Ocak 1957'de verdiği ve Bakanlık emrine alınmasına sebep olan demeci:

“Bilindiği gibi Meclis İçtüzükleri, Meclislerin iç kuruluşuna ve çalışmalarına mahsus ve münhasır kaideler bütünüdür ve hukuken kanun değil, karar (resolution) mahiyetindedir. Kanuna benzetilmeleri dahi yanlıştır. Belki mecazi manada olarak, Meclisin iç kanunu telakki edilebilirler. Çünkü hakiki kanunla iç tüzük arasında şekil ve muhteva bakımından büyük farklar vardır. Her birinin müzakere ve kabulünde tatbik edilen usuller ayrı olduğu gibi, yürürlüğe girme

⁸² Prof. Kubalı İş Meclise Geliyor”, *Hürriyet*, 4 Şubat 1958, s. 1, 5.

⁸³ “Kubalı Tarafsız Davranışında Değişiklik Olmayacak Dedi”, *Akşam*, 11 Nisan 1958, s. 1, 5.

⁸⁴ “Kubalı'yı Davet Eden Amerikalı Prof. Geldi”, *Milliyet*, 6 Şubat 1958, s. 1, 5.

usulleri de ayırır. Çift Meclisli memleketlerde Meclislerin her biri tüzüğünü müstakillen, fakat kanunları müştereken yaparlar. Kanunla iç tüzük arasındaki asıl mühim fark, ihtiva ettikleri kaidelerin hukuki mahiyetidir. Kanun kaidelerinin umumi ve objektif olmasına mukabil, iç tüzük kaideleri, adımında da gösterdiği gibi, dâhili ve hususidir. Yalnız meclis içinde yalnız mebuslara kabili tatbiktir. Tatbikinden çıkan ihtilaflar, idare ve adliye mahkemelerinde hal olunamaz. Dâhili nizamname, mahiyetinde bile olmadığı için, meclis dışındaki şahus ve müesseselere şamil onların hak ve hürriyetlerine müessir ve bu sebeple ancak bir kanunda yer alması mümkün kaideleri ihtiva etmeyeceği, tereddüt ve münakaşa götürmeyen bir hakikattir.⁸⁵

Şu halde Meclis İçtüzüğüne sokulan ve basın hürriyetini kayıtlayan hükümler, büyük bir mahzur arz etmese hatta faydalı bile olsa gerek teşrili salahiyetin kullanılmasında riayeti zaruri temel kaideye ve gerek Anayasanın Meclis Müzakerelerinin harfiyen neşrini emreden 20. maddesine ve umumiyetle hürriyetlerin ve basın hürriyetinin yalnız kanunla sınırlamasını âmir bulunan 68. ve 77. maddelerine aykırıdır. Binaenaleyh, tadillerle kabul edilen hükümlerden bazıları gibi, basın hürriyetini ilgilendiren hükümde de, hukuken katmerli bir sakatlıkla maluldür.⁸⁶

Anayasamız 20. maddesi ile Büyük Millet Meclisi ne kendi zabıtasını tayin ve idare hürriyetini tanıyorsa da bu, basın hürriyetini gibi Meclise dışarıdan müessir olacak kıymetli ve zaruri bir murakabe vasıtasını kayıtlamak ve iç murakabedeki Meclis hâkimiyetini kısmak salahiyetini asla tazammum edemez. Zira daima tekrarında fayda olan hakikat şudur ki: Yalnız Mecliste kuvvetli ekseriyete sahip siyasi partinin değil, kendimize mal etmek için 19. asır başlarından beri çabaladığımız batılı medeniyetin inandığı ve fiilen titizlikle yaşadığı hukuk ve demokrasi prensipleri vardır. Anayasa ve bu prensipler, iktidarda bulunan herhangi bir partinin günlük politika taktiklerine ve onların yürütülmesinde çok muti bir vasıta hizmeti gören parti disiplinine, hatta en iyi niyetli maddi refah ve iktisadi kalkınma mülahazalarına da feda edilemez. Edildiği anda, hukukun emniyeti sarılır, demokratik zihniyet ve müesseseler yıpranır ve bir milleti ayakta tutan manevi kuvvetler zaafa uğrar. Bu neticeler ise, takdiri ve müdafaası hiçbir şahsın ve siyasi teşekkülün inhisarı altında bulunmayan, hakiki milli menfaatlere, taban tabana zıttır.”⁸⁷

Kubalı'nın Bakanlık emrine alınması dolayısıyla çıkacak herhangi bir olaya karşı İstanbul Üniversitesinde geniş güvenlik önlemleri alınmıştır. 100'ü aşkın polis üniversite ve çevresinde görevlendirilmiştir. Başbakan Adnan Menderes, Kubalı hadisesi dolayısıyla Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'yı İstanbul'a çağırılmış, sabah saatlerinde konuyla ilgili görüşme yapmışlardır. Sonrasında Milli Eğitim Müdürlüğüne geçen Yardımcı, İstanbul Üniversitesi Rektörünü Prof. Ali Tanoğlu'nu çağırarak bir görüşme gerçekleştirmiş, üniversiteye geçerek bir toplantı yapmışlardır. Dört buçuk saat süren toplantıda Emniyet Müdürünün de olması dikkat çekmiştir. Toplantı sonrası gazetecilerin sorduğu sorular cevapsız bırakılmıştır.⁸⁸ Alınan

⁸⁵ “Kubalı'nın Bakanlık Emrine Alınmasına Sebep Olan Demeci”, *Ulus*, 3 Şubat 1958, s. 1, 5.

⁸⁶ Aynı yer, s. 1, 5.

⁸⁷ Aynı yer, s. 5.

⁸⁸ “Üniversitede Fevkalade Tedbir”, *Akşam*, 6 Şubat 1958, s. 1, 5.

güvenlik önlemleri, Kubalı kararının, öğrenciler üzerindeki etkisinden ve öğrencilerin vereceği tepkiden çekinildiğini göstermekteydi.

Yapılan tartışmalar sonucunda, 6 Şubat 1958 tarihinde Kubalı'ya, Vekâlet emrine alındığıyla ilgili beyanat kesin bir dille tebliğ edilmiştir. Verilen karara hem yurt içinden, hem de yurt dışından itirazlar yağmıştır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Amme Hukuku Profesörü Tahsin Bekir, kararın yanlış olduğunu ve verilen karardan hemen dönülmesi gerektiğini bildirmiştir. Amerikalı Profesörlerden de karara tepki gelmiştir. Prof. Gallhern,

“Amerika’da bir fert, idareye karşı haiz olduğu müracaat hakkında asla mahrum edilmez. Zira hakların kullanılması, ortadan kaldırmak, ancak mahkemelerin verecekleri kararlara bağlı bulunmakta ve bu kararlar da doğrudan doğruya hakları koruyan kaidelere dayanmaktadır. Binaenaleyh mahkemeye başvurma hakkı kaldırılmadıkça fert daima haklıdır[...]” demiştir.⁸⁹

Tüm bu tartışmalar sonucunda, 1 Şubat 1958 tarihinde Vekâlet emrine alınan İstanbul Üniversitesi Anayasa Hukuku Profesörü Hüseyin Nail Kubalı hakkında verilen söz konusu kararın kaldırıldığı, 10 Nisan 1958 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı tarafından İstanbul Üniversitesine resmen bildirilmiştir. Yardımcı, Vekâlet emrinin bir tedbir olduğunu ve artık bu tedbire gerek kalmadığını açıklamıştır.⁹⁰

Kubalı'nın vazifesine iade edilme kararı 10 Nisan'da Hukuk Fakültesi memurlarından biri tarafından kendisine bildirilmiştir. Kubalı, gazetecilere bu karar ile ilgili bir yanlısın düzeltilmesinden ve bir hakkın iade edilmesinden başka bir anlam çıkartılmaması gerektiğini belirtmiştir.⁹¹ Kubalı, tarafsız davranışlarında hiçbir değişiklik olmayacağını,⁹² açıklamalarının, ilmi ve ahlaki ölçülerinin sadece vicdanının emrinde olduğunu ve olacağını belirtmiştir.⁹³

Kubalı'nın Milli Eğitim Bakanlığı tarafından cezasının kaldırılmasının hemen ardından, bu sefer de Senato tarafından cezaya çarptırıldığı, Vatan gazetesi tarafından *“Kubalı'nın Beyanattı Yine Fırtınalar Yarattı”* başlığıyla duyurulmuştur.⁹⁴ Kubalı'nın

⁸⁹ Menderes Ankara'da, C. Yardımcı İstanbul'da profesörlerle görüşüp son kararı vermişlerdir. Bkz. “Bakanlık Emrine Alındığı Kubalı'ya Dün Tebliğ Edildi”, *Akşam*, 7 Şubat 1958, s. 1, 5.

⁹⁰ “Kubalı Kürsüsüne İade Edildi”, *Hürriyet*, 10 Nisan 1958, s. 1.

⁹¹ “Kubalı'nın İl Dersi”, *Vatan*, 11 Nisan 1958, s. 1, 5.

⁹² “Kubalı Tarafsız Davranışında Değişiklik Olmayacak Dedi”, *Akşam*, 11 Nisan 1958, s. 1, 5.

⁹³ “Kubalı Vicdanının Hizmetindeyim Diyor”, *Hürriyet*, 11 Nisan 1958, s. 1.

⁹⁴ “Kubalı'nın Beyanattı Yine Fırtına Yarattı”, *Vatan*, 12 Nisan 1958, s. 1, 3.

verdiği bir beyanatını öne süren Senato, Kubalı'ya bir ay müddetle derslere girmeyeceği ve gerekirse bu sürenin uzatılacağını bildirmiştir.⁹⁵

Senatonun, Kubalı için verdiği kararın tam metni şöyledir:

“İstanbul Hukuk Fakültesi Esas Teşkilat Hukuku Profesörü Hüseyin Nail Kubalı'nın Maarif Vekili tarafından evvelce ittihaz edilmiş olan Vekâlet emrine alınma kararının 8 Nisan tarihinde yeni bir kararla refedilmesinin kendisine bildirilmesi akabinde, 11 Nisan tarihli muhtelif İstanbul gazetelerinde, çıkan beyanatı, Üniversite Yönetim Kurulunca incelenmiş ve bu kurulun, mezkûr beyanatın Üniversiteler Kanununun 46. maddesini ihtilal eylemesi dolayısıyla, ceza tertibini teklif eden ve ittifakla alınmış olan kararı ile tahkikat evrakı ve fezlekesi, İstanbul Üniversite Senatosunun 12 Nisan tarihinde yaptığı fevkalade bir toplantıda incelenmiştir. İşte bu beyanatı hiçbir suretle tasvip etmeyen Senato, mezkûr beyanatın Üniversiteler Kanununun 46. Maddesinin B bendinin tarif eylediği derecede üniversite öğretim mesleği vakarı ile kabili telif mahiyette görmemiş ve profesör hakkında kusur bildirme cezasının tertibine, mevcudun ittifakıyla karar verilmiştir.”

Ayrıca, Üniversite disiplin yönetmenliğinin 16. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak Rektörün teklifi üzerine bir ay derse girmemesine de oy birliğiyle karar verildiği açıklanmıştır.⁹⁶

Senatonun verdiği karar iktidarı ve çevresini memnun ederken, üniversite profesörlerini ikiye ayırmıştır. Senatoda bulunan 20 üye dışındaki profesörler kararın lüzumsuz ve yanlış olduğun dile getirmişlerdir. Ord. Prof. Ömer Celal Saraç, Kubalı'nın beyanatında cezaya çaptırılmasını gerektirecek bir durum olmadığını belirtmiştir. Prof. Ziyaaeddin Fahri Fındıkoğlu ise, verilen kararı üzüntü ile karşıladığını söylemiştir.⁹⁷

Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'nın, Kubalı hadisesinden ötürü istifası bekleniyordu. Ancak Yardımcı, Bakanlık emrine alma kararını bozarak, üstündeki yükten kurtulmuştur. Yardımcı artık konunun kendilerini ilgilendirmediğini belirterek, istifa etmeyeceğini beyan etmiştir. Bu olay üzerine bazı iddialar ortaya atılmıştır. İddiaya göre, üniversite ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında bir anlaşma yapılmıştır. Anlaşmaya göre, yapılan beyanatlara üniversitelerin gerektiği gibi karşılık vereceği, Milli Eğitim Bakanlığının da üniversitelerin işlerine karışmayacağı kararlaştırılmıştır.⁹⁸

⁹⁵ “İş Karıştı: Prof. Kubalı Yine Cezaya Çarptırıldı”, *Hürriyet*, 13 Nisan 1958, s. 1, 3.

⁹⁶ Aynı yer, s. 1, 3.

⁹⁷ Karardan memnun olan iktidar, kararı radyolarda birkaç defa üst üste okutmuştur. Bkz. “Kubalı'ya Verilen Çifte Ceza Profesörleri İkiye Ayırdı”, *Hürriyet*, 14 Nisan 1958, s. 1, 5.

⁹⁸ “Kubalı'ya Ait Son Kararın Ceza Olmadığı Söyleniyor”, *Hürriyet*, 15 Nisan 1958, s. 1, 5.

Alınan son kararlar hem üniversite hocalarını ve öğrencilerini, hem de ülkenin siyasi faktörlerini oldukça etkilemiştir. Bu durum üzerine Başbakan Adnan Menderes, 15 Nisan'da İstanbul'a gelerek, üniversite heyetiyle bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda Maarif Vekili Celal Yardımcı, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali Tanoğlu, Tıp Fakültesinden Ekrem Şerif Egeli, Kazım İsmail Gürkan ve Hukuk Fakültesi Dekanı Hıfzı Timur hazır bulunmuştur. Toplantı sonrası bir açıklama yapılmamakla birlikte, İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali Tanoğlu'nun istifa edeceği söylentileri yayılmıştır.⁹⁹

8 Mayıs 1958 tarihinde İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu ile Senato art arda iki toplantı gerçekleştirmişlerdir. Senato üyeleri, uzun zamandan beri gerek üniversiteyi, gerekse kamuoyunu ilgilendiren Kubalı olayının kapatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu amaçla Kubalı'ya verilen cezanın 12 Mayıs'ta biteceği var sayılarak 13 Mayıs Salı günü derslere girebileceği kararı alınmıştır.¹⁰⁰ Prof. Kubalı, üniversiteden ayrı kaldığı zamanın, 66 gününü Vekâlet emrinde geçirmiş, 30 gün de Senatonun hakkında verdiği karara uyararak derslere girememiştir.¹⁰¹ Nihayet 102 gün sonra Prof. Kubalı, İstanbul Üniversitesine gelerek ilk dersini 13 Mayıs'ta vermişti. İlk dersi dinlemek üzere Hukuk Fakültesi birinci sınıf amfisini iki bin öğrenci sabah saatlerinden itibaren doldurmuştur.¹⁰²

Kubalı'nın ilk sözleri, "*Kendimi sıcak yuvasına kavuşan bir yolcuya benzetiyorum*"¹⁰³ şeklinde olmuştur. Kubalı, öğrencilerine duyduğu özlemi ve sevgiyi tekrar tekrar dile getirerek "*meşru bir davanın müdafisi: aziz bir emanetin bekçisisiniz*" diyerek gençlere düşen sorumlulukları anlatmıştır. Konuşmasında zor şartlar altında kendi yerine ders vermeye çalışan Doç. Tarık Zafer Tunaya'ya da teşekkür etmiş ve daha sonra Milli Hâkimiyet dersini vermeye başlamıştır.¹⁰⁴

⁹⁹ "Başvekil Ankara'dan Gelip Üniversite İşini Ele Aldı", *Hürriyet*, 16 Nisan 1958, s. 1.

¹⁰⁰ "Prof. Kubalı Salıya Derse Girebilecek", *Hürriyet*, 9 Mayıs 1958, s. 1.

¹⁰¹ "101 Gün Ayrıldıktan Sonra Kubalı Bugün Derse Giriyor", *Milliyet*, 13 Mayıs 1958, s. 1.

¹⁰² "Kapandı: Prof. Kubalı 102 Gün Sonra Dün Kürsüsüne Döndü", *Hürriyet*, s. 1, 5.

¹⁰³ "Kubalı İlk Dersini Dün Verdi", *Akşam*, 14 Mayıs 1958, s. 1.

¹⁰⁴ "Kubalı Üniversitede" *Vatan*, 14 Mayıs 1958, s. 1, 5.

1.1.4.1. Üniversite Muhtariyeti ve Kubalı Hadisesinin TBMM'ye Yansımaları

14 Ocak'tan itibaren üniversiteler bütçesini incelemeye başlayan Bütçe Komisyonunda, “Üniversite muhtariyeti ve ilim hürriyeti” üzerine sert konuşmalar yapılmıştır. Konuyla ilgili ilk söz hakkı alan Siyasal Bilgiler Fakültesi eski dekanı Sivas Milletvekili Prof. Turhan Feyzioğlu şunları söylemiştir:

“1946’da çok partili hayata geçerken, tek dereceli seçim usulünü kabul edip, memleketin idaresini köydeki vatandaşın nasırlı elleriyle kullanacağı oylara tevdi ederken, üniversite mensuplarına da kanaatlerini serbestçe yazıp, söyleme imkânını sağlayan Üniversiteler Kanunu çıkarılmıştı. 1953 senesinde ise, üniversite hocalarının siyasi teşekküllerde vazife almasını ve siyasi yayın ve beyanlarda bulunmalarını meneden 6185 kanun çıkarıldı.”

Kubalı hadisesine de değinen Feyzioğlu, ilmi gerçeklerin objektif bir değerlendirmeden ibaret olduğunu ve Kubalı gibi bir ilim adamına hiçbir peşin hüküm ve gizli amaçla iftira edilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁰⁵

Feyzioğlu’ndan sonra söz alan Maarif Vekili Celal Yardımcı ise, idari ve ilmi muhtariyetin yanında devlet murakabesini/kontrolünü genişleten ve bir reformla sonuçlanacak yeni bir üniversiteler kanunu hazırlamakta olduklarını dile getirmiştir. Aslında birçok üniversitenin de böyle bir kanun istemekte olduğunu dile getiren Yardımcı¹⁰⁶, 1946’da demokratik rejime geçişin ileri adımlarından biri olan üniversite muhtariyetinin kabul edildiğini ileri süren Feyzioğlu’na cevap olarak da, “1950’ye gelinceye kadar hangi üniversite mensubu hangi konuda hükümetin icraatını tenkit edebilmiştir? sorusunu sormuştur ve varsa eğer birkaç örnek göstermesini rica etmiştir. Yardımcı, Prof. Kubalı’yı Anayasa konularında Demokrat Partinin tezi aleyhinde açıklamalar yapmakla suçlamış ve “Acaba bu iktidarın hiç mi onun hukuki kanaatlerine uygun bir tasarrufu yoktur?”¹⁰⁷ diye sorarak adeta sitem etmiştir. Vatan gazetesi, Maarif Vekili Celal Yardımcı’nın konuşmalarını “Üniversitelerde Geniş bir Tasfiyeye Gidiliyor”¹⁰⁸ başlığı altında aktarılmıştır.

¹⁰⁵ “Üniversitelerin Muhtariyeti ve Prof. Kubalı”, *Hürriyet*, 14 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹⁰⁶ “Üniversite Bütçesi”, *Akşam*, 14 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹⁰⁷ “Üniversitelerin Muhtariyeti ve Prof. Kubalı”, *Hürriyet*, 14 Ocak 1958, s. 5.

¹⁰⁸ Komisyonunda sert Münakaşalar olmuştur. Feyzioğlu, Prof. Kubalı hadiseleri için, doğruyu söyleyeni kovmanın ancak felakete yol açacağını söylemiştir. “Üniversitelerde Geniş bir Tasfiyeye Gidiliyor” *Vatan*, 14 Ocak 1958, s. 1, 5.

Yardımcı'nın bu sözlerine CHP Ordu Milletvekili Ferda Güley şöyle karşılık vermiştir: *“Vazifesi Anayasa tedris etmek olan bir profesör, elbette meclisin veya hükümetin Anayasayı ilgilendiren şu veya bu şekildeki tasarrufu üzerinde görüşlerini bildirecek, tenkitler yapacaktır. Bu, bir profesörün üniversitesine ve içinde yaşadığı cemiyete borcudur, vazifesidir.”* Komisyon sözcüsü ve DP Zonguldak Milletvekili Sebati Ataman da, *“Fetva emini gibi, üniversite profesörleri, yapılan her iş hakkında, ‘bu doğru bu yanlış’ diye hüküm mü yürütecek?”*¹⁰⁹ diyerek öfkesini ortaya koymuştur.

Kubalı hadisesi üzerine yukarıda Celal Yardımcı'nın bahsettiği yeni bir Üniversite Kanunu tasarısının *“Kısmi Muhtariyeti”* de ortadan kaldıracığı söylenmiştir. Kanun kabul edildiği takdirde, üniversite öğretim üyeleri doğrudan doğruya Bakanlık emrine alınacak ve gerekli görüldüğü takdirde emekliye de sevk edilebileceklerdi.¹¹⁰

Kubalı hadisesinin yansımaları kamuoyunu oldukça meşgul etmiştir. İktidar ve çevresi Kubalı'nın vekâlet emrine alınmasını onaylarken, muhalefet sert bir şekilde karşı çıkmıştır. CHP, Cumhuriyetçi Millet Partisinden (CMP) sonra Hürriyet Partisi (HP) Burdur Milletvekili Prof. Fethi Çeliklebaş, 4 Şubat'ta Mecliste, Milli Eğitim Bakanının bir açıklama yapmasını istemiştir. Prof. Kubalı hakkındaki karar yüzünden son iki üç gün içerisinde en çok mektup ve telgraf alan kişilerden birinin Milli Eğitim Bakanı olduğunu söylemiştir. DP İstanbul il Başkanı ise kararı onaylayarak aynı fikirde olduğunu beyan etmiştir. HP, Senatonun kararına rağmen Kubalı'nın vekâlet emrine alınmasını, yalnız profesöre ve onun fikirlerine karşı değil aynı zamanda İstanbul Üniversitesinin manevi şahsiyetine yapılmış haksız bir karar olduğu değerlendirmesinde de bulunmuştur. CMP Genel İdare Kurulu Üyesi Suphi Batur ise, *“İlme ve ihtisasa değer verilmeyen her yerde irtica konusu vardır [...]”* demiştir.¹¹¹

5 Nisan günü TBMM'de tekrar gündeme taşınan Kubalı mevzusu esnasında Turan Feyzioğlu çok sert konuşmuştur. Feyzioğlu, Milli Eğitim Bakanını hedef göstererek, *“Yardımcısız Üniversite olur ama hürriyetsiz üniversite olmaz”* demiştir.¹¹²

¹⁰⁹ “Üniversitelerin Muhtariyeti ve Prof. Kubalı”, *Hürriyet*, 14 Ocak 1958, s. 5.

¹¹⁰ “Görülen Lüzum Üniversitede”, *Vatan*, 10 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹¹¹ “Profesör Kubalı'nın Durumu Partilerarası Bir Durum Halini Almıştır”, *Hürriyet*, 5 Şubat 1958, s. 1, 5.

¹¹² “Kubalı İçin Mecliste Söz Düellosu Yapıldı”, *Vatan*, 5 Nisan 1958, s. 1, 5.

1.1.4.2. Gençliğin Kubalı Hadisesine Yaklaşımı

Prof. Hüseyin Naili Kubalı, yeni Meclis iç tüzüğüne Anayasaya aykırı olduğunu söylemiş ve söylemleri nedeni ile İstanbul Üniversitesi Senatosu tarafından bir bakıma yargılanmıştır. 9 Ocak'ta verilecek olan karar öncesi, İstanbul Hukuk Fakültesinde 7 Ocak'ta ders verdiği sınıfta Prof. Kubalı'ya öğrencileri tarafından büyük tezahürat yapılmıştır. Diğer sınıflardan da gelen öğrencilerle hıncahınç dolan sınıfta, Kubalı kapıdan zar zor girebilmiştir.¹¹³ Haber Akşam gazetesinde “Kubalı için Üniversitede Tezahürat Yapıldı”¹¹⁴ başlığıyla verilirken, Ulus gazetesinin “Prof. N. Kubalı'nın Üniversitede Dün Yaptığı Konuşma” birinci sayfasını kaplayacak şekilde sunulmuştur.¹¹⁵ Vatan gazetesinde “Kubalı'ya Talebe Tezahürat Yaptı”¹¹⁶ başlığı atılırken, Milliyet gazetesinde ise “Kubalı'yı İki Bin Talebe Dinledi” şeklindeki başlığı, “Talebenin tezahüratı üzerine Anayasa Profesörü konuşma yaptı”¹¹⁷ alt başlığı takip etmiştir. Dönemin gazeteleri Kubalı mevzuuna çok fazla önem ve anlam yüklemiştir. Kubalı'yla alakalı tüm haberler gazetelerin birinci sayfalarını süslemiştir.

Öte yandan, yapılan büyük tezahüratlar karşısında Kubalı öğrencilere hitaben şu meşhur konuşmayı yapmıştır:

“Ellerinizi alkışa alıştırmayınız. Alkış yerinde ve ölçülü olarak kullanılmalıdır. Zira ölçüsüz alkış, zamanla alkışlayana bir alkış makinası haline getirip kafasını çalıştırmak imkânından mahrum bırakmak, alkışlanana aldatıp mâbutlaştırarak yolunu şaşırtmak gibi iki taraflı kötülüğe sahiptir. Fakat bu coşkun tezahüratin şahsım için bir teveccüh ifadesi değil, bu kürsünün temsil ettiği ilim ve fikir hürriyetine beslenen azim ve imanın ifadesi olduğunu takdir ederek, bu hareketiniz karşısında hürmetle eğiliyorum. İleride, mesuliyet mevkilerini işgal ettiğiniz vakit, hakikatleri söylemekten ve yanlışları tenkit etmekten hiçbir zaman çekinmeyiniz. İlmî gündelik siyaset mücadelelerine alet etmek gibi bir hareketin, bu kürsünün hocası olarak herkesten önce herkesten fazla ben aleyhtarım. Hak ve mesuliyetlerimi müdrük olarak, üzerime düşen vazifeyi gerek bu kürsüde, gerek dışarda aynı azim ve imanla yapmaktada devam edeceğim.”¹¹⁸

¹¹³ “Prof. Kubalı'yı Öğrencileri Alkışladı”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958, s. 1.

¹¹⁴ “Kubalı için Üniversitede Tezahürat Yapıldı”, *Akşam*, 1958, s. 1, 5.

¹¹⁵ Üç bini aşkın üniversiteli 7 Ocak gecesi Radyo Gazetesinin saldırılarına maruz kalan bir şahsın 8 Ocak'ta dakikalarca alkışlandığını belirtilerek, alkışlanan o adam Ordinaryüs Profesör Doktor Hüseyin Naili Kubalı olduğu açıklanmıştır. Konuşmanın sonunda hocalarının sözlerinden çok heyecanlanan üniversite gençliği gözyaşlarına hâkim olamayıp uzun uzun ağlamıştır. “Prof. N. Kubalı'nın Üniversitede Dün Yaptığı Konuşma”, *Ulus*, 8 Ocak 1958, s. 1.

¹¹⁶ “Kubalı'ya Talebe Tezahürat Yaptı”, *Vatan*, 8 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹¹⁷ “Kubalı'yı İki Bin Talebe Dinledi”, *Milliyet*, 8 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹¹⁸ “Prof. Kubalı'yı Öğrencileri Alkışladı”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958, s. 1, 5.

Prof. Kubalı, içinde bulunduğu durumu etkili sözlerle özetlemiş ve üniversite gençliğine de ilerde göreve başladıkları zaman doğrudan asla şaşmamaları gerektiğini öğütlemiştir.

Kubalı'nın "*Bakanlık emrine*" alınması üniversite gençliği ve hocaları başta olmak üzere birçok kesimde üzüntü yaratmıştır. Bu durum üzerine üniversite gençliği adına, Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı'ya 318 imzalı bir telgraf çekilmiştir. Telgraf şu şekilde idi:

"Kıymetli hocamız Kubalı'yı vekâlet emrine almanızdan dolayı sonsuz teessür içindeyiz. Ondan feyiz almış kimseler olarak, aynı ideal uğrunda daima mücadele edeceğimizden zerre kadar şüphe olmasın. Fakültemizden ancak Hüseyin Naili gibi medeni cesaret sahibi kimselerin yetiştiğini bildiğiniz kanaatinde idik. Aynı fikirleri benimseyen biz talebelerini de, hocamızla beraber vekâlet emrine alınız."

Telgrafın sonunda, "*Hukuk ve İktisat Fakülteleri adına 318 kişi*" diye de not düşülmüştür.¹¹⁹

Diğer taraftan olağanüstü bir toplantıya çağrılan Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti, Kubalı olayı ile ilgili bir karar almışlar ve bu karar Cemiyet Başkanı Ayhan Bilgin imzasıyla yayınlanmıştır: "*Tekemmül eden son hadisler Tıp camiasının temsilcisi olarak üniversite hocalarının tam bir serbesti içinde ders takrirlerini vermesine olan inancımızın belirtilmesine, şahsınızda bu fikrin mücadelecisi temsilcisini gördüğümüze, hayranlık ve bağlıklarımızın ifadesine müsaade buyurmanızın arzına karar verildi.*"¹²⁰

Sömestr tatili sonrasında derslere başlayan İstanbul Üniversitesinin Hukuk Fakültesinde Prof. H. Nail Kubalı'nın yokluğu olayların çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bakanlık emrine alınan Kubalı'nın yerine, 4 Mart günü yapılacak olan Anayasa Hukuku dersine Doçent Tarık Zafer Tunaya ve asistanlardan Alp Kuran ve Orhan Aldıkaçtı girmiştir.¹²¹ Birinci sınıf amfisini dolduran öğrenciler dersi protesto etmişlerdir. "*Hocamızı isteriz [...]*" diye bağırarak öğrencilerin tutumu karşısında Tarık Zafer Tunaya öğrencileri sakinleştirmek istemiş, fakat başarılı olamamıştır. Bunun üzerine Tunaya dersi terk etmiştir. Tunaya'nın yerine Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Hıfzı Timur sınıfa gelmiş ve kürsüye çıkarak öğrencileri sakinleştirmeye çalışmış,

¹¹⁹ "Kubalı Danıştay'a Müracaat Edecek", *Akşam*, 4 Şubat 1958, s. 1, 5.

¹²⁰ "Prof. Kubalı İş Meclise Geliyor", *Hürriyet*, 4 Şubat 1958, s. 1, 5.

¹²¹ "Kubalı'nın Bulunmadığı Derse Girmeyi Öğrenciler Reddetti", *Vatan*, 5 Mart 1958, s. 1, 5.

ancak o da başarılı olamamıştır. Kubalı lehinde slogan atan öğrenciler koridorları doldurmuş “*Hocamızı isteriz, Kubalı kürsüye dönecektir*” diye bağırmışlardır.¹²²

Bu durum üzerine kürsüye çıkan Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Sedat Börekçi kürsüye çıkıp arkadaşlarının sakinleşmesini istemiştir. Bir türlü sakinleşemeyen gençler hep beraber Dekan Timur’un yanına giderek “*Konuş konuş[...]*” diye bağırmaya başlamışlardır. Timur, “*İçerde gerekenleri size söyledim. Ders vermek ve dersi dinlemek bir vazifedir. Bu müessese bir amme müessesesidir*” karşılığını vererek öğrencilerden derse girmesini istemiştir. Sonra öğrenciler Dekana, Kubalı kürsüye dönecek mi diye sormuştur. Dekan “*dönecektir*” diye cevap vermiştir. Aynı soru Tunaya’ya da sorulmuştur. Tunaya da “*Kanaatim dönecektir*” diye cevap vermiştir. Aynı saatlerde yüzlerce sivil memurun üniversiteyi çevirdiği haberde aktarılmış, ancak gençlerin yatışmasıyla olaylar büyümeden sonlanmıştır.¹²³

11 Mart günü Nail Kubalı’nın dersine Doçent Tunaya girmiştir. Öğrenciler geçen haftaki hareketlerini tekrar etmemişlerdir. Bunda Dekan Hıfzı Timur’un Prof. Kubalı’nın er geç kürsüsüne döneceğini ima etmesinin büyük payı vardır. Tarık Zafer Tunaya bu sefer alkışlarla karşılanmıştır. Yapılan tezahürattan sonra Tunaya, bu dersi geçici olarak verdiğini açıklamış ve öğrencilere hitaben en kısa zamanda hocalarının burada olacağını, bu ağır ve şerefli görevi kendilerine devredeceğini ümit ettiğini belirterek¹²⁴, öğrencileri teselli etmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığınca görevine iade edildikten sonra, bu defa da Senatoca verilen çifte ceza yüzünden derslere girmesi yasaklanan Hüseyin Nail Kubalı için, Hukuk Fakültesi öğrencileri 15 Nisan’da okul bahçesinde bir gösteri yürüyüşü gerçekleştirmişlerdir. Öğrenciler İstanbul Üniversitesi Rektörü Ali Tanoğlu ile Hukuk Fakültesi Dekanı Hıfzı Timur’un istifasını istemişlerdir.¹²⁵ Ders saatinde Doçent Tunaya’nın derse girmesiyle öğrenciler hareketlenmiştir. Dersi işleyeceği sırada Tunaya’ın masasına “*Hürriyetler uğruna ya Rab ne cezalar veriliyor*” yazılı bir kâğıt koyan öğrenciler Kubalı lehine sloganlar atmışlardır. Ders işleyemeyeceğini anlayan

¹²² “Hocamızı İsteriz”, *Akşam*, 5 Mart 1958, s. 1, 5.

¹²³ Sınıf boşaldığı sırada içerde beş öğrenci kalmıştır. Bunlardan birisi Fakülte Öğrenci Cemiyeti İdare Kurulu Üyesi ve Milli Eğitim Bakanının Celal Yardımcı’nın yeğeni Eyüp Yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Bkz. “Üniversiteli öğrenciler H. Kubalı Olmadığı İçin Derse Girmediler”, *Ulus*, 6 Mart 1958, s. 1, 5.

¹²⁴ “Kubalı’nın yerine Doçent Tarık Zafer Tunaya Ders Verdi”, *Milliyet*, 12 Mart 1958, s. 1.

¹²⁵ “Üniversitede Kubalı Lehinde Tezahürat”, “Kubalı’nın Ders Saatinde Talebeler Bir Gösteri Yaptılar”, *Hürriyet*, 16 Nisan 1958, s. 1, 5.

Tunaya, sınıfı terk etmiştir. Daha sonra öğrenciler ayaklanıp rektörlük binasına doğru “*Dağ başını duman almış*” marşını söyleyerek yürümüşlerdir. “*Kubalı çok yaşa*” sloganları ile devam eden üniversite gençliği Rektörün dışarı çıkmasını istemişlerdir. Önce Rektörlük binası önünde sonra Senato, Kooperatif ve Dekanlık önünde “*istifa, istifa*” diye bağırarak 500 den fazla hukuk öğrencisinin yer aldığı gösteri, bir saat sürdükten sonra sessiz bir şekilde dağılmıştır.¹²⁶ Vatan gazetesine göre bini aşkın öğrencinin bulunduğu yürüyüş için,¹²⁷ hazır kuvvet polis ekipleri ve askeri birlikler Beyazıt meydanında, polisler de Kubalı’nın ve Milli Eğitim Bakanlığının evleri önünde tedbir almışlar fakat hiçbir müdahale de bulunmalarına gerek kalmamıştır.¹²⁸

Kubalı yapılan yürüyüşle ilgili “*Bu tezahürat bir sevginin asıl ifadesi sayıyorum*” diyerek öğrencileri sakin olmaları gerektiğini bildirmiş ve derslere girmeleri gerektiği öğüdünü vermiştir.¹²⁹

Bu arada, sessiz yürüyüş yapan öğrenciler hakkında soruşturma başlatılmıştır. “*Hem Hâkim, Hem Davacı*” başlığıyla verilen haberde, Yönetim Kurulunda bulunan Dekan Hıfzı Timur öğrenciler tarafından istifaya davet edilmiş ve Prof. Sulhi Dönmezer’in ise “*Arsalar ne oldu? Döner-Dönmez*” sloganlarıyla eleştirilmiştir. Bu durumda iki profesörün hem yönetim kurulunda olması, hem de öğrencilerden şikâyetçi olması eleştirilmiştir. Yönetim Kurulu yürüyüş yapan 26 öğrencinin tespitini yapıp sorguya başlamıştır. İfadeleri alınanlar arasında eski cemiyet başkanlarından Özkan Tikveş ve Hukuk Derneği Başkanı Kâmuran Baran da yer almıştır.¹³⁰ 80 Öğrenci tespit edilmiş olup, önce ifadeleri alınmıştır. Sonra 53 öğrencinin daha tespit edilip sorguya çekileceği ve tahkikatın ay sonuna kadar bitirileceği bildirilmiştir.¹³¹ Hukuk Fakültesi Talebe Derneği Başkanı Kamuran Boran, iki saat ifade verdikten sonra, tahkikatın sonuna kadar Üniversiteden uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.¹³²

Sorguya çekilen öğrencilerden biri de Nuri Yazıcı adında bir hukuk fakültesi öğrencisi olmuştur. Yazıcı’ya MTTB Hukuk Derneğinin, olayların organizasyonu ile

¹²⁶ “Üniversitede Cereyan Eden Hadisler”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1958, s. 1, 5.

¹²⁷ “Üniversitede Kubalı İçin Tezahürat”, *Vatan*, 16 Nisan 1958, s. 1, 3.

¹²⁸ “Dün Üniversite Önünde Emniyet Tedbirleri Alındı”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1958, s. 1.

¹²⁹ “Kubalı Öğrencileri Sükûnete Tavsiye Etti”, *Vatan*, 16 Nisan 1958, s. 1.

¹³⁰ “Hâkim ve Davacı Olan Profesörler”, *Hürriyet*, 18 Nisan 1958, s. 1, 5.

¹³¹ “53 Üniversitelinin Sorgusu Bayram Ertesi Yapılacak”, *Hürriyet*, 19 Nisan 1958, s. 1, 5.

¹³² “Üniversitede Tahkikata Dün Devam Edildi”, *Milliyet*, 18 Nisan 1958, s. 1, 5.

ilgisi olup olmadığı sorulmuştur. MTTB Hukuk Derneği idare heyeti üyesi olan Nuri Yazıcı Derneğin bu olaylarla hiçbir alakası bulunmadığını bildirmiştir.¹³³

Diğer taraftan, “hem hâkim hem davacı” eleştirileri üzerine tahkikatın sağlıklı yürümesi adına üniversite öğretim üyeleri arasından bir Tahkikat Komisyonu seçilmiştir. Komisyon; Ceza Hukuku Prof. Dr. Naci Şensoy, Ceza Hukuku Doç. Dr. Sahir Erman, Medeni Hukuk Doç. Dr. Kemal Oğuzman’dan oluşmuştur.¹³⁴

1.1.5. Türk Milli Birliğinin Kurulması ve Gençlik Kuruluşlarının Rahatsızlık Duyması

18 yaşını geçmiş her Türk’ün iştirak edeceği “*Türk Milli Birliği*” kuruluş hazırlıklarını tamamlamıştır. Kısa zamanda benimsenen bu fikir DP ileri gelenleri tarafından da destekleniyordu. Birliğin, bütün milli davalarda gençlik adına tek ve en yetkili organ olacağı ve önce Kıbrıs davasını ele alarak bu konuda Türk tezi fikrini yayacağını belirtilmiştir. Üniversite çevresinde çok benimsenen Türk Milli Birliğine ve kurucularına hükümet tarafından geniş ölçüde yardım vaadinde bulunulduğu iddia edilmiştir. Başka bir iddiaya göre ise, bir müddet önce hazine kapsamına alınan Halkevleri ve Halk Odalarının Türk Milli Birliğine verileceği ve TMTF, MTTB ve Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı gençlik kuruluşlarının bu yeni birliğe dâhil olacağı söylenmiştir. Bir konfederasyon halinde faaliyet gösterecek olan birliğin her şehirde şubesinin kurulacağı kararlaştırılmıştır.¹³⁵

Bir buçuk milyonluk yardımla kurulan, TMB hakkında TMTF II. Başkanı Celal Hordan gazetecilere şu açıklamayı yapmıştır:

“Türk yüksek tahsil gençliğini memleketimizde ve (Cosec) dünya talebe birliği arasında temsil eden federasyonumuz, Türk gençliğinin bir bütün olarak temsil edilmesi icap ettiğine kani olup yedi sene önce (Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı) adlı teşekkülü kurmuştu. Bugün gerek yüksek tahsil gençliği ve gerekse Türk gençliği tam ve hakiki manası ile temsil edilmektedir. Büyük iddialarla ortaya çıkan Türk Milli Birliği adlı teşkilat milli teşekkülleri sabote etmek gayesiyle kurulmak istenmekte ve gazetelere verilen beyanatlarında bu husus açıkça anlaşılmaktadır. Bakanlar Kurulu Kararı ile alınabilen “Milli” unvanı peşinen kendilerine mal eden şahısların hareketlerine iştirak etmediğimiz gibi, kültürel ve milli mevzuların istismar edilmesine de asla ve asla rıza gösteremeyiz. Türkiye Milli Talebe Federasyonunun adı geçen cemiyete iltihak ettiğine dair çıkarılan

¹³³ “Talebeler Hakkında Tahkikat Yapılıyor”, *Vatan*, 17 Nisan 1958, s. 1, 5.

¹³⁴ “Kubalı İş İle İlgili Tahkikat”, *Hürriyet*, 25 Nisan 1958, s. 1, 5.

¹³⁵ Birliğin kuruluşu aşamasında 500 bin ile 1,5 milyon arasında para harcadığı iddia edilmiştir. Bkz. Yılmaz Tunçkol, “Türk Milli Birliği Teşekkül Ediyor”, *Akşam*, 8 Ocak 1958, s. 1, 5.

haberler tamamen asılsızdır. Bugüne kadar yobaz ve komünistlerle mücadele eden gençlik bundan sonra istismarcılarla da mücadele etmek kararındadır."¹³⁶

Türk Milli Birliği ismiyle yeni bir teşekkülün kurulması gençlik kuruluşları ve üniversiteliler arasında hayretle karşılanmıştır. Birliğin kurucuları arasında ismi geçen kişilerin bundan önce kısa süreli kuruluşların arasında yer aldığı belirtilmiştir. TMTF Genel Başkanlarından Ali İhsan Çelikkan, yeni olan bu kuruluşun hükümet tarafından desteklenmesinde politik bir amaç olabileceğini iddia ederek, kuruluşun başında olan Mürşit Yolgeçen'in DP taraftarlığını net bir şekilde belli ettiğini belirtmiştir. Şöyle ki, Çelikkan, teşkilatı kuran bu zatın 1957 milletvekili seçimleri zamanında DP mitinglerinde nutuklar attığını¹³⁷, Adana'da muhalefetin komünist olduğunu iddia ettiğini söylemiştir. Bu nedenle politik bir amaca hizmet ettiklerinin aşikâr olduğunu söylemiştir. Yeni kuruluşun amacı ve dayandığı noktanın milli ve sosyal davalardan başka bir şey olması gerektiğini belirtmiştir. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı gibi bütün gençliği toplayan bir teşekkülün zaten mevcut olduğunu söylemiş ve yeni kuruluşun eğer politik bir amacı olmasa TMGT'ye yeni bir fonksiyon yüklenebileceğini dile getirmiştir.¹³⁸ TMGT Genel Başkanı Kemal Okvuran da, teşkilatlarının her sınıf gençliği temsil edecek vasıfları taşıdığını belirterek, yeni kurulacak olan Türk Milli Birliğini lüzumsuz bulduğunu açıklamıştır.¹³⁹

1.2. GENÇLERİN SİYASET ALANINDA YENİ ARAYIŞLARI: "MODEL PARLÂMENTO"

Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocakları, Batılı gençlik teşekkülleri tarafından sık sık yapılan "*Model Parlamento*" çalışmasını ilk defa yapmaya karar vermiştir. Bu çalışma sayesinde siyasi meselelerin uygulamalı eğitimi mümkün olacaktı. Buna göre; parlâmento A. B. C. guruplarından oluşacaktı. Çoğunluğu meydana getirecek gurup veya guruplar, iktidarı temsil ederek, kendi aralarında bir kabine meydana getireceklerdi. Diğer guruplar da muhalefet vazifesini üstleneceklerdi. Düşünülen bu faaliyetin oluşumu için, Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocakları, CHP Gençlik kollarını ve diğer gençlik teşekküllerini iş birliğine davet etmişlerdir. "*Model Parlâmento*"

¹³⁶ "TMTF İkinci Reisi Türk Milli Birliği Hakkında Ne Diyor?" *Cumhuriyet*, 12 Ocak 1958, s. 3.

¹³⁷ "Talebe Dernekleri Türk Milli Birliğine İltihak Etmeyecek" *Vatan*, 10 Ocak 1958, s. 5.

¹³⁸ "Gizli Komünistlerle TMB Mücadele Edecek", *Akşam*, 9 Ocak 1958, s. 1, 5.

¹³⁹ "Gençlik Milli Birlik Kurulmasını İstemiyor", *Akşam*, 10 Ocak 1958, s. 3.

çalışmalarının, bütünüyle parlamento çalışmalarına uygun bir şekilde yapılacağı kararlaştırılmıştır.¹⁴⁰

Model Parlâmentonun, fiili olarak Nisan ayının ortalarında faaliyetlerine başlayacağı kararlaştırılmıştır. Model Parlâmento, çalışmasını günlük siyasi olaylardan sıyırmak için, 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanun’undan istifade edileceği bildirilmiştir. Müzakereler, Türkiye’nin sadece örf ve adetlerle idare edilen bir ülke olduğu varsayılarak içinde bulunduğu fiili durum üzerinde durularak yapılacaktır. A B ve C olmak üzere üç partiden oluşacak olan Model Parlâmentoda, A Partisi Liberal, B Partisi Devletçi ve C Partisi de Toplumcu prensipleri taşıyacaktı. Model Parlâmentoda milletvekili olmak için Gençlik Fikir Ocaklarının üyesi olmak yeterli sayılmıştır. Liberal prensipleri savunan A Partisine talep fazla olduğu için üyelerin çoğunluğundan ötürü, İktidarı otomatikman A Partisi ele geçirmiştir. Sonraki aşamada muhalefetteki B ve C Partilerinin Model Parlâmento grup başkanlarını ve vekilleri ve İktidardaki A Partisi de kabinesini oluşturması kararlaştırılmıştır. Model Parlâmentonun siyasi değil akademik bir nitelik taşıdığını söyleyen gençlik teşkilatı, gençlerin bu sayede daha şimdiden demokratik parlamento hayatına alışacağına dikkat çekmiştir.¹⁴¹

1.2.1. Model Parlamento Kapsamında Yapılan Çalışmalar

Nisan ayında faaliyete geçirilmesi düşünülen Model Parlamento çalışmaları 28 Mart itibariyle başlamıştır. Gençlerin demokratik eğitim ve kültür ile donanımlı olmasını sağlamak için yapılan bu çalışma, 28 Mart itibariyle ilk seçimini gerçekleştirmiştir. Model Parlâmentoda, Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocaklarının oluşturduğu Devletçi, Toplumcu ve Liberal Partilerin ayrı ayrı grup odalarında toplanılmış, grup başkanları, başkan vekillerini ve raportörlerini/sözcülerini seçmişlerdir. İlk celsede Model Parlamento riyaset divanı/başkanlık makamı seçilmiştir. Liberal ve Toplumcu Partilerin ortak bir aday göstermesi sonucunda Devletçi Parti iktidarda olmasına rağmen seçimi kaybetmiştir. Toplumcu Partiden Orhan Azizoğlu, Model Parlamento başkanlığına getirilmiştir. Hararetli geçtiği

¹⁴⁰ “Model Parlâmento”, *Cumhuriyet*, 1 Mart 1957, s. 1, 5.

¹⁴¹ “Model Parlâmento”, *Cumhuriyet*, 22 Mart 1957, s. 3.

bildirilen ilk celsede Hürriyet Partili milletvekillerinin de oldukça ilgili olduğu haberde aktarılmıştır.¹⁴²

Cumhuriyet gazetesinin, “*Hürriyet Partisi Gençlik Fikir Ocakları, gençlere siyasi eğitim vermek gayesiyle mühim teşebbüse girişti*” (1 Mart 1957) şeklinde servis ettiği haberde, HPGFO tarafından kurulan “*Sorunuz Anlatalım Servisinin (SAS)*” amaçlarından da bahsedilmiştir. Buna göre, SAS’ın gayesi şuydu: Demokratik düzen, kamu hürriyetleri, siyasi partiler, az gelişmiş bölgelerin siyasi ve ekonomik meseleleri, gençlik problemleri ve sosyal siyaset konularında ülkenin herhangi bir yerinden sorulacak sorulara cevap vermek ve açıklamalarda bulunmak.¹⁴³

1.2.2. Gençliğin Çalışmalarına Yapılan “Resmi” Müdahaleler

Hür. P. Gençlik Fikir Ocakları tarafından düzenlenen, gençliğin yetiştirilmesi seminerlerinin dördüncüsünün 7 Mart 1957 tarihinde yapılacağı kararlaştırılmıştır. Seminerde; Hür. P. milletvekillerinden Feridun Ergin, az gelişmiş ülkelerin ekonomik durumlarıyla ilgili gençleri bilgilendirmeyi hedeflemiştir. Ancak Ergin seminerin yapılacağı yere varmadan, bir polis memuru tarafından seminere müdahale edilerek bu seminerin valilik tarafından yasaklandığı bildirilmiştir.¹⁴⁴

Seminerin yapıldığı sırada, Vilayet tarafından verilen men edilme kararı, Parti Genel Sekreteri İbrahim Öktem ile Vali Gökay arasında sert bir konuşmaya neden olmuştur. Bu durumun açığa kavuşması için İbrahim Öktem, Vali Gökay’a, seminere müdahale edilmesinin sebebini sormuştur. Vali milletvekiline telefonla izahat vermiştir.¹⁴⁵ Gökay, “*Bugüne kadar men edilmemişse yanlış yapılmıştır.*” karşılığını vererek, toplantılarda, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu çerçevesi içindeki görüşleri uygulamakla görevli olduğunu, istekleri doğrultusunda kendisini bir üst makamı olan İçişleri Bakanlığına şikâyet edebileceklerini de söylemiştir. İbrahim Öktem, İçişleri Bakanlığına da halka da şikâyet edeceğini bildirerek konuşmayı sonlandırmıştır.¹⁴⁶

¹⁴² Model Parlâmento, her 15 günde bir toplanıp, iktidarı temsil etmekte olan devletçi partinin teşkil edeceği hükümet programını okuyacak ve itimat/güven isteyecektir. Bkz. “Model Parlâmento Dün Çalışmalarına Başladı”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1957, s. 1, 5.

¹⁴³ “Model Parlâmento”, *Cumhuriyet*, 1 Mart 1957, s. 5.

¹⁴⁴ Yaşadın daha önce bildirilmemesinin sebebini vaktin kısıtlı olmasına bağlayan polis memuru, tebligatın tekemmül etmediğinden bahisle kasti bir durum olmadığı açıklamasını da yapmıştır. Bkz. “Hür. P. Gençlik Ocaklarının Tertiplendiği Seminer Men Edildi”, *Cumhuriyet*, 8 Mart 1957, s. 1.

¹⁴⁵ “Gençlik ve Fikir Ocaklarının Bir Seminerine İzin Verilmedi”, *Ulus*, 8 Mart 1957, s. 1.

¹⁴⁶ “Hür. P. Gençlik Ocaklarının Tertiplendiği Seminer Men Edildi”, *Cumhuriyet*, 8 Mart 1957, s. 5.

CHP Üsküdar İlçesi Gençlik Kolu tarafından düzenlenen, öğrenciler için İngilizce, Fransızca, Almanca, fizik, kimya ve muhasebe kursları, ilgili makamlarca yasaklanmıştır. 14 Temmuz'da açılacağı kararlaştırılan kursların açılacağı tarihte Gençlik Kolu idare kurulu üyelerinden Erol Arın ve Yusuf Arslan karakola çağırılmıştı. Gençlik Kolu mensuplarına kursların yapılmasının yasaklandığı söylenmiş, gerekçe olarak ta “*Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun*” siyasi teşekküllere kurs açma yetkisinin tanınmadığı hatırlatılmıştır. Öte yandan, DP Gedikpaşa Ocağının ikmale/bütünlemeye kalmış öğrenciler için açmış olduğu aynı nitelikteki kurslara müdahale edilmemiş olunması dikkat çekmiştir.¹⁴⁷ Görülen o ki, dönemin yasaları muhalif kesime uygulanmakta gecikmemektedir.

1.2.3. Model Parlamento Çalışmalarının Yasaklanması

Hür. Parti Gençlik Fikir Ocakları tarafından düzenlenen Model Parlamento çalışmaları 2 Nisan'da idari makamlarca durdurulmuştur. Resmi bir memur tarafından sözlü olarak yapılan bildiri de durdurma gerekçesi; “*Ocakların bir siyasi teşekküle bağlı olması sebebiyle her türlü faaliyetlerinin siyasi olacağı ve parlamento çalışmaları adı verilen faaliyetlerin de ancak seçim kanunu göz önüne alınarak propaganda yapılabileceği*” şeklinde bir açıklamayla bildirilmiştir. Bu durum karşısında Fikir Ocakları, amaçlarının ima edildiği şey olmadığını söyleyerek, her türlü faaliyetlerine ara verdiklerini açıklamışlardır.¹⁴⁸

1.3. GENÇLİĞİN ÖĞRENİM SIRASINDA KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER

1.3.1. Barınak İle İlgili Yaşanan Problemler

Yapılan gazete taramaları sonucunda o dönem okuyan gençlerin eğitim-öğretim şartlarından çok memnun olmadığı tespit edilmiştir. TMTF'nin ikinci başkanı Celal Hordan, yaptığı bir basın açıklamasında öğrenim şartlarının zorluğundan şikâyet etmiştir. Türk gençliğinin zekâyla ilgili bir probleminin olmadığını, müsait çalışma ortamına sahip olunmadığı ve iaşe ve ibate/barınma ihtiyaçlarının karşılamakta zorluk çektiğini, hatta kitap sıkıntısının hat safhada olduğunu söyleyerek, var olan kitapların da eğitim sistemi ile bağdaşmadığını belirtmiştir. Sınav sisteminin de çok ağır

¹⁴⁷ “CHP Gençlik Kolu Ders Kurslarına Müdahale Edildi”, *Vatan*, 15 Temmuz 1957, s. 1, 5.

¹⁴⁸ “Fikir Ocaklarının Model Parlamento Çalışmaları Durduruldu” *Akşam*, 3 Nisan 1957, s. 2.

olduğunu ve başka ülkelerdeki üniversitelerle kıyas edilmeyecek derecede öğrenci aleyhine hükümler bulunduğundan bahsederek açıklamasını sonlandırmıştır.¹⁴⁹

TMT Federasyonu şikâyet ettikleri durumu ve bu durumdan nasıl çıkılması gerektiğini Maarif Vekili/Mili Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile görüşmüştür. Bu amaçla Maarif Vekâletinde yüksek tahsil gençliğinin dertleri ile ilgili işlerin takibi için bir “*Talebe Masası*” kurulmasını istemiştir. Türkiye’de tek tip şebeke oluşturulması ve bunun gelirinin TMTF’ye verilmesi ile öğrenci teşkilatlarının maddi olarak özerklik elde etme talepleri bakan tarafından kabul edilmiştir. Bir “*Talebe Bankası*” kurulması fikrine de sıcak bakarak yakında sonuca bağlanacağı müjdesini vermiştir.¹⁵⁰

Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Vahdet Tayan başkanlığında bir toplantı yapılarak, hükümetin son günlerde aldığı iktisadi tedbirler yüzünden yüksek tahsil öğrencilerinin gittikçe ağırlaşan okuma şartlarını gözden geçirerek bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğde yıllardır bir türlü halledilemeyen yurt meselesinin korkunç bir hal aldığıının altı çizilmiştir. Türkiye genelinde; Ankara’da 20, İstanbul’da 30, İzmir’de 5 bin olmak üzere toplam 55 bin öğrenci, üniversite ve yüksekokullarda okumakta olduğu belirtilmiştir. Bu durum karşısında bahsi geçen şehirlerde 13 bin kişilik resmi ve 10 bin kişilik özel yurt olduğuna değinilmiştir. Rakamların vahim olduğunu söyleyen başkan, yurtların ders yılından iki ay önce tamamen dolduğunu söylemiştir.¹⁵¹

Tebliğin devamında sorunlar şu şekilde dile getirilmiştir:

- Devlet Demiryolları ve Deniz Yolları idarelerince bir müddet önce yolcu ve nakliye tarifelerine yapılan zamların öğrencilere uygulanmaması hakkında Münakalat Vekâletine/Ulaştırma Bakanlığına yapılan müracaata gelen cevapta; incelemeler sonucunda isteğin kabul edilmesine imkân görülmediği bildirilmiştir.
- Kâğıt fiyatlarına yapılan zamlar sonucunda yüksek tahsil öğrencilerinin artık kitap alma durumunun yok olduğunu belirten TMTF başkanı, öğrencilerin %95’inin aldığı aylık bütçesinin 100 lira olduğunu veya devletin verdiği 149

¹⁴⁹ “Tahsil Şartları Bugün Çok Ağır”, *Vatan*, 5 Temmuz 1957, s. 1, 3.

¹⁵⁰ “Talebeler Bakana Dert Dinlettiler”, *Vatan*, 16 Temmuz 1957, s. 3.

¹⁵¹ “Yüksek Tahsil Öğrencileri Müşkül Durumda”, *Vatan*, 5 Eylül 1958, s. 1.

liradan ibaret olan öğrencilerin ayda 40-50 liralarını kitaba ayırması gerektiğini söyleyerek bu durumun çok zor olacağını bildirmiştir.

- Ayrıca para değerinde yapılan değişiklikler sebebiyle yurt dışında öğretim gören öğrencileri çok zor duruma düşürüldüğü belirtilmiştir.¹⁵²

Üniversite gençliği problemlerini anlatmak için bir açık oturum düzenlemişlerdir. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından düzenlenen bu açık oturuma çağırılan 39 milletvekilinden sadece beşi katılmıştır. Bunlar DP Milletvekillerinden Ayşe Günel, Haluk Nihat Pepeyi, Rüştü Güneri, Hüsamettin Giray ve Hristeki Yuvanidis'tir. Marmara lokalinde yapılan toplantıda ilk sözü İÜTB İkinci Başkanı Dündar Akçetin almış ve devletin mutlaka bir "*gençlik politikası*" yürütmesi gerektiğini belirtmiştir. Toplantıda, Teknik okullardaki öğrencilerin araç gereç bulmasının verdiği sıkıntılardan bahsedilmiştir. Hocaların kitap çıkarmak istedikleri ancak kâğıt sıkıntısından ötürü kitap çıkaramadığını belirten gençler, ayrıca 10 liralık kitapların kara borsada 150 liraya satıldığından yakınmışlardır. Kitap sıkıntısından ötürü okulu bırakan birçok öğrenci bulunduğunu belirtmiştir.¹⁵³

Daha sonra söz alan İÜTB Genel sekreteri Orhan Buldaç, Başbakan Adnan Menderes'in kendilerine söz verdiği 10 bin kişilik sitenin belirtilen tarihlerde yapımına başlanmadığını belirtmiştir. İstanbul Üniversitesine kayıtlı 22 bin öğrenciden ancak 4378'nin resmi ve özel yurtlarda kaldığını dile getirerek tavan arasında yatıp kalmakta olan öğrencilerin durumundan bahsetmişlerdir. Milletvekilleri İÜT Birliğinin telefon numarasını alarak, mektuplaşacaklarına dair söz vererek ayrılmışlardır.¹⁵⁴

1.3.2. Sınav Sistemi İle İlgili Problemler

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, yabancı dil sınavlarındaki aksaklıkların giderilmesi için bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışma kapsamında senato üyelerine yeni bir teklifte bulunan Talebe Birliği, teklifin gerekçesinde şunları ileri sürmüştür:

"Hepimiz Türkçe konuşup yazmayı bildiğimiz halde çok müsamahalı bir görüşle dahi %40'ımızdan fazlasının Türkçe gramerini bildiği iddia olunabilir mi? Yabancı dil gramerinden imtihana tabi tutulan talebelerimizi, aynı şekilde Türkçe

¹⁵² "Yüksek Tahsil Öğrencileri Müşkül Durumda", *Vatan*, 5 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁵³ "Gençlerin Açık Oturumuna Ancak 5 Milletvekili Katıldı", *Vatan*, 25 Eylül 1958, s. 3.

¹⁵⁴ "Gençlerin Açık Oturumuna Ancak 5 Milletvekili Katıldı", *Vatan*, 25 Eylül 1958, s. 3.

gramer imtihanına tabi tutsak katiyetle söyleyebiliriz ki, elde edilen neticeler birbirinden pek farklı olmaz.”

Sonrasında öğrencilerin liselerden çok zayıf bir dil bilgisiyle geldiğinden şikâyet eden öğrenciler, istenilen seviyeye 4 sönestr boyunca verilen derslerle gelinemeyeceğinin önemini belirmişlerdir. Bir yıl daha öğrencilere dil öğrenmeleri için müsaade edilmesini talep eden İÜTB, bu şekilde daha iyi hizmet edileceğini belirmiştir. Lisan okulunun yeni müdürü Prof. Lütfi Biran, bir komisyon teşkil edeceğini, meselenin bu komisyonda etraflıca incelendikten sonra senatoya getirileceğini söylemiştir.¹⁵⁵

Lisan meselesi hakkındaki girişimlerinin senatoca halledileceğini inanmadıklarını söyleyen ve Başbakan ve Maarif Vekiliyle/Milli Eğitim Bakanı ile görüşmek üzere Ankara'ya giden üniversite talebeleri, Maarif Vekâleti ileri gelenleri ile görüşmüştür. Görüşmeden eli boş dönen gençlerin aldıkları cevap şöyle olmuştur: Üniversite senatosu lisan meselesindeki kararını bildirmediğçe konuya müdahale edilmeyeceği belirtilmiştir.¹⁵⁶

İstanbul Üniversitesi, 1958-1959 ders yılından itibaren üniversiteye giriş sınavlarının kaldırıldığını açıklanmıştır.¹⁵⁷ Konu üzerinde çalışan üniversite senatosu, öğrencilerin lise diploma derecelerine göre, bir sıralamaya tabi tutulacağını¹⁵⁸ ve sadece ortalamanın üstünde olan öğrencilerin fakültelere yerleştirileceğini belirtmiştir.¹⁵⁹

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Genel Sekreteri Orhan Buldaç, 23 Eylül 1958 tarihinde bir Basın toplantısı yaparak, Senatonun “*Test İmtihanlarını*” kaldırmasını doğru bulmadıklarını açıklamışlardır.¹⁶⁰ Yeni usulün bir hazırlık evresi geçirmedeğini, yeni sisteme tabi tutulacak öğrencilerin bu durumdan bihaber, test usulüne göre hazırlandıklarını belirtmiştir. Derece usulünün ani bir şekilde uygulanmaya konulmasıyla birlikte öğrencilerin elindeki son fırsatın alınmış olduğunu belirten Buldaç, fakültelere girmenin zorlaştırıldığı ve düşük dereceli öğrencilerin

¹⁵⁵ “Üniversitede Yabancı Dil İmtihanları”, *Vatan*, 19 Kasım 1957, s. 1, 5.

¹⁵⁶ “Talebeler Ankara'dan Elleri Boş Olarak Döndüler”, *Vatan*, 15 Aralık 1957, s. 3.

¹⁵⁷ “Üniversiteye Giriş Sınavı Kaldırıldı”, *Akşam*, 16 Eylül 1958, s. 1.

¹⁵⁸ “Üniversiteye İmtihansız Öğrenci Alınması Muhtemel”, *Milliyet*, 16 Eylül 1958, s. 2.

¹⁵⁹ “Üniversiteye Giriş Sınavı Kaldırıldı”, *Akşam*, 16 Eylül 1958, s. 1.

¹⁶⁰ “Üniversite Öğrencileri Dertlerini Açıkladılar”, *Akşam*, 24 Eylül 1958, s. 3.

öğretim imkânının kalmadığını vurgulamıştır. Genel Sekreter, Rektörlüğe altı maddelik bir eleştiri verdiklerini de açıklamıştır.¹⁶¹

Sınav sisteminde yapılan bu değişiklik öğrencileri zor duruma düşürmüştür. 1958-1959 kış dönemi için kayıtlar sarp sarmıştır. Giriş harçlarını, tek vezne yüzünden güçlükle yatan öğrenciler, mezun oldukları liselerden bitirme sınavlarından aldıkları notları bildiren belgelere ulaşamamış olmaktan ötürü kayıtlarını yapamamışlar ve durum çıkılmaz bir hal almıştır.¹⁶²

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, 1958-1959 eğitim-öğretim yılında derece usulünün uygulanması yüzünden açıkta kalan öğrencilerin üniversiteye girmelerini sağlamak amacıyla Rektörlüğe müracaatta bulunarak, ya fakülte kontenjanlarının artırılmasını ya da “Çift Tedrisat/İkili Öğretim” şeklinin uygulamaya konulmasını istemişlerdir.¹⁶³ Gece öğretimi usulünü ortaya çıkarmak isteyen İÜTB, fakülte koridorlarına afişler asarak, açıkta kalan öğrencilerin Birliğe müracaat etmelerini istemiştir. İki gün içerisinde binden fazla müracaat yapılmıştır. 23 Ekim 1958’de Rektörlüğe verilen yazıya müracaat eden öğrencilerin kimlik bilgileri de ilave edilmiştir.¹⁶⁴ İÜTB yetkililerine göre, iki formülden birinin kabul edilmesi öğrencilerin açıkta kalmalarını önleyecek ve böylelikle “derece usulünün” ortaya çıkardığı adaletsizliğin son bulacağı belirtilmiştir.¹⁶⁵ Anlaşıldığı üzere Türkiye’de “gece öğretimi”, yani son zamanlardaki sık kullanımı ile “ikinci öğretim” ilk olarak üniversite gençliğinin uygulamaya konulmasını talep ettiği bir durumdur.

Tıp Fakültesinin giriş sınavında bazı öğrencilerin önceden soruları ele geçirdiği gerekçesiyle, Yönetim Kurulu test usulünün yerine derece usulünün getirilmesine karar vermiştir. Ancak bu durumdan rahatsız olan öğrenciler yetkili yerlere başvurarak, bu durumun çok vahim sonuçlar doğuracağını belirtilmiştir. 1959 yılında Tıp Fakültesine 25’i yabancı olmak üzere 150 öğrenci alınacağını söyleyen gençler, buna karşılık 92’si yabancı 1915 öğrencinin başvurduğu belirtilmiş ve bu durumun sağlıklı olmayacağı aktarılmıştır.¹⁶⁶

¹⁶¹ “Talebe, Test Usulünün Kaldırılmasını Uygun Bulmadı”, *Milliyet*, 24 Eylül 1958, s. 2.

¹⁶² “Üniversitede Kayıt İşleri Bir Türü Halledilemedi”, *Akşam*, 19 Eylül 1958, s. 3.

¹⁶³ “Üniversitede Çift Tedrisat Usulü İsteniyor”, *Vatan*, 23 Ekim 1958, s. 1.

¹⁶⁴ “Üniversiteye Giremeyen Öğrenciler Gece Öğretimi İhdasını İstiyorlar”, *Akşam*, 24 Ekim 1958, s. 1, 5.

¹⁶⁵ “Üniversitede Çift Tedrisat Usulü İsteniyor”, *Vatan*, 23 Ekim 1958, s. 1.

¹⁶⁶ “Öğrenciler Tıp Fakültesine Giriş İçin Test Yapılmasını İstiyor” *Ulus*, 19 Ekim 1959, s. 1, 5.

Milli Eğitim Komisyonu raporuna göre, 1960-1961 ders yılından itibaren ilkokul sonrası eğitimin ihtisaslaşma şeklinde olacağı ve kabiliyet esasına dayanan üniversiteler için lise diploması şartı olmayacağı açıklanmıştır. Aynı raporda, çalışmak zorunda bulunan veya okulunu yarıda bırakmış kimseler için tüm şehirlerde gece ortaokulları ve liselerinin açılacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin zekâ ve yeteneklerine göre yerleştirileceği “*tatil ve gece üniversitelerinin*” de açılacağı ve bu üniversitelere girişte diploma şartı aranmayacağı belirtilmiştir.¹⁶⁷ Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu’nun 14 Ocak 1960 tarihinde yaptığı bir açıklamada, gece üniversitelerinin kurulmasıyla ilgili hazırlıkların tamamlandığını bildirmiş, ilk önce Ankara’da açılacak olan bu üniversitelerin daha sonra İstanbul ve İzmir’de açılacağını bildirmiştir. Benderlioğlu, Gece veya Tatil Üniversitesi olarak adlandırılacak olan bu üniversitelerin en geç 1962 yılına kadar faaliyete geçeceğini açıklamıştır.¹⁶⁸

1.3.3. İaşe ile İlgili Yaşanan Problemler

11 Eylül 1958 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesinde, yemek fiyatlarına yapılan %70 zam üzerine 175 stajyer öğrenci protesto gösterisi yapmıştır.¹⁶⁹ Yemekhanede o güne kadar 1800 Teknik Üniversite öğrencisi öğle 125, akşam 100 kuruşa yedikleri yemeklere yapılan devamlı zamlar karşısında, öğrencilere devlet tarafından verilen 168 liralık yardımın artan pahalılığa oranla artmayıp aynı kalması öğrencilerin geçimini çok fazla zorlaştırmıştır.¹⁷⁰ İstanbul Teknik Üniversite öğrencilerinin yemek ücretleri bir ara 210 kuruşa çıkarılmıştır.¹⁷¹ Aylık yemek masrafı 141 lira tutan ve buna karşılık 150 lira burs alan öğrenciler, burs dahi almayan arkadaşlarının durumlarını bağırarak sormuşlardır. Öğrenciler duvarlara pankartlar yapıştırarak, yemek yemeyi bırakmışlardır. Pankartlarda, “*Dertlerimizle kim meşgul olacak? Kırtasiye yok, yatacak yer yok, kalorili gıda yok, netice yok, çehreler soluk, 10 milyon liraya sanayi sergisi açılacağına 100 bin liraya talebe bankası kurulsun, gösteriş yerine iş*” ifadeleri yazılmıştır. Başka bir pankartta ise, DP’nin afişini hatırlatan bir el ve altında “*Yeter Açız*” ibaresi yer almıştır.¹⁷²

¹⁶⁷ “Gece Üniversitesi Bu Yıl Kuruluyor”, *Milliyet*, 5 Ocak 1960, s. 1, 5.

¹⁶⁸ “İlk Gece Üniversitesi Ankara’da açılıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960, s. 1.

¹⁶⁹ “Teknik Üniversite Yurdunda Nümayiş”, *Milliyet*, 12 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁷⁰ “Teknik Üniversiteliler Yemeğe Zammi Protesto Ettiler”, *Vatan*, 12 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁷¹ “Üniversitede Tahkikat Şekli Protesto Ediliyor”, *Akşam*, 14 Eylül 1958, s. 1.

¹⁷² “Teknik Üniversitede Stajyer Öğrencileri Zamları Protesto Etti”, *Ulus*, 12 Eylül 1958, s. 1, 3.

Çekilen zorluklar sebebiyle İTÜTB Başkanı, Belediye Başkanı Kemal Aygün'e başvurmuş, ancak alınan cevap "*Buna ben ne yapayım*" şeklinde olmuştur. Boykota katılan öğrenciler adına bir teknik üniversite öğrencisi;

*"Bize 150 lira burs veriyorlar, yemek yatmak öğretim araçlarımızı temin etmek bunun içinde, Aydınger kâğıdını karaborsada bile zor buluyoruz. Yatacak yer bursumuzun önemli bir kısmını alıyor, alet ve araçlarımız ateş pahasına bize bu şartları göstereceklerine ve bundan sonra oku adam ol diyeceklerine, hiç okuma, başının çaresine bak. Bize mühendis lazım değil deseler daha doğru olacak"*¹⁷³ şeklinde bir konuşma yapmıştır.

Diğer taraftan, yapılan protesto yürüyüşü sebebiyle İstanbul Valisi Ethem Yetkiner bir açıklama yapmıştır. Açıklamada öğrencilerin yediği yemeklerin öğrenci dernekleri ve öğrenci temsilcileri tarafından idare edildiğini ve yemekhaneyi idare eden derneklerin Milli Eğitim Bakanlığıyla hiçbir ilgisi olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Bakanlığın bu derneklere 225 bin lira yardımda bulunduğunu söyleyerek, Bakanlık ile öğrenciler arasında fiyat veya başka konular bahane edilerek, anlaşmazlık çıkarılarak bazı siyasi amaçlara hizmet edilmek istendiğini belirtmiştir.¹⁷⁴

Bu arada, Teknik Üniversite yurdunda yaşanan olaya Vali ve Milli Eğitim Bakanlığı el koyulmuştur ve olayla ilgili soruşturma başlatılmıştır.¹⁷⁵ Vali Ethem Yetkiner, 12 Eylül'de Teknik Üniversite Talebe Birliği Başkanı Attila Yalçın'ı görüşmek üzere çağırmıştır. Konuşmada, Emniyet Müdürü Faruk Okay'da bulunmuştur. Serbest bırakıldıktan sonra açıklama yapan Yalçın, her şeyden önce öğrenci olduğunu belirterek, siyasi olaylara alet olmadığını belirtmiştir. Vali ve Emniyet Müdürünün kendisinden elebaşı olan kişilerin listesini istediğini söylemiş ve kendisi de öyle bir liste olmadığı cevabını verdiğini açıklamıştır.¹⁷⁶

Açılan soruşturma kısa sürede son bulmuştur. Teknik Üniversite Öğrencilerinin yemek fiyatlarının artırılması üzerine yaptıkları boykotla ilgili olarak devam eden soruşturma 16 Eylül 1958 tarihinde ani bir şekilde durdurulmuştur.¹⁷⁷

İTÜT Birliğinin, gösteri hareketinin meydana geldiği Teknik Üniversite yemekhanesinde birlikte yemek yemek ve durumu incelemek üzere öğrencilerin İstanbul milletvekillerine yaptıkları daveti ise yalnızca üç milletvekili kabul etmiştir.

¹⁷³ "Teknik Üniversitede Stajyer Öğrencileri Zamları Protesto Etti", *Ulus*, 12 Eylül 1958, s. 3.

¹⁷⁴ "Teknik Üniversitede Tahkikat Yapılıyor", *Akşam*, 13 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁷⁵ "Teknik Üniversite Olayı Büyütülmüştür", *Ulus*, 14 Eylül 1958, s. 1, 3.

¹⁷⁶ "Teknik Üniversite Hadisesi Büyüyor", *Milliyet*, 13 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁷⁷ "Üniversitelilerin Soruşturması Durduruldu", *Ulus*, 16 Eylül 1958, s. 1, 3.

Bunlar; DP İstanbul Milletvekillerinden M. Faruk Gürturca, Yusuf Salman ve Mucip Kemalyeri idi. Öğrencilerin dertlerini dinleyip not alan milletvekilleri bu konuların Mecliste gündeme getireceklerini söylemiştir.¹⁷⁸

Öğrenciler;

“Talebe Bankası ne zaman kurulacak? Burslar bugünkü hayat şartları karşısında yetersiz. Yurt ihtiyacı, mevcut yurt ihtiyacının onda birini karşılayamıyor. Kırtasiye sıkıntısı korkunç, pergel yok, mürekkep yok kalem ucu bulunamıyor. Plan çizmekte kullanılan “aydinger” kâğıdı karaborsada bile yok. Öğrenciler eski kullanılmış aydinger kâğıtlarının tersini çevirip kullanıyorlar. Eğer kurşun kalemle çilmişse silip bir daha kullanmak zorunda kalıyorlar. Teknik Üniversite Öğrencilerinin yabancı literatürü takip etmeleri gerek, fakat hem yok hem de bulunabilen çok pahalı. Döviz kurlarının ayarlanışından sonra daha da artan bir pahalılık bahis konusu”¹⁷⁹ diyerek şikâyetlerini dile getirmişlerdir.

Öğrencilerin yaşadığı sıkıntıları gidermek amacıyla gençlerin yoğun talepte bulunduğu “Öğrenci Bankasının” kurulmasıyla ilgili çalışmalar 28 Ocak 1959 tarihinden itibaren başlanmıştır. Bu konuda Türkiye Milli Talebe Federasyonu ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı arasında temaslar yapılmıştır. Yeni kurulacak olan banka her türlü bankacılık işleri ile meşgul olacağı ve elde edilen gelirlerle, öğrencilere burs temin edileceği kararlaştırılmıştır. Ayrıca ucuz yurt, yemek ve okuma imkânlarını sağlayacak mekânların “Öğrenci Bankası” tarafından kurulacağı belirtilmiştir. Öğrencilerin geçim şartlarına uygun bir şekilde kredi alabileceği ve öğretim hayatları bittikten sonra taksitlerle borçlarını geri ödeyecekleri kararlaştırılmıştır.¹⁸⁰

1.4. GENÇLİĞİN SEÇİMLERDEKİ ROLÜ: 27 EKİM 1957 SEÇİMLERİ

27 Ekim 1957 tarihinde yapılacak seçimler gençler arasında en çok konuşulan mevzu halini almıştır. CHP Gençlik Kolları ve Hür. Parti Gençlik Fikir Ocakları, aralarındaki iş birliği hakkında ortak bir bildiri yayınlamışlardır. Buna göre; iki gün boyunca devam eden görüşmeler sonucunda CHP Gençlik Kolları Genel Başkanı Osman Saygılı ve HP Fikir Ocakları Başkanı Seyfi Özgen bir basın açıklaması yapmıştır.¹⁸¹

Yapılan açıklamada;

¹⁷⁸ “Üç İstanbul Mebusu Dün Talebenin Derdini Dinledi”, *Milliyet*, 19 Eylül 1958, s. 1, 5.

¹⁷⁹ Alaettin Kutlu, “Teknik Üniversite Talebeleri Millet Vekilleriyle Görüşmüştür”, *Vatan*, 19 Eylül 1958, s. 3.

¹⁸⁰ “Öğrenci Bankasının Statüsü Hazırlanıyor”, *Akşam*, 29 Ocak 1959, s. 3.

¹⁸¹ “DP Artık İktidardan Uzaklaşmalıdır”, *Ulus*, 14 Ekim 1957, s. 1.

“Türk milletinin ve Türk gençliğinin geleceğini tayin edecek olan 27 Ekim seçimleri bizleri bir araya getirmiş ve DP’yi İktidardan uzaklaştırmak için çalışmaya yöneltmiştir. DP lideri demokratik düzen duygusundan uzak bir anlayış içinde özlediğimiz ve hasretini çektiğimiz rejimi memleketimize getirecek durumda değildir. İşte bütün bu sebepler dolayısıyla Türk gençliğini tek fikir çevresinde toplantıya, totaliter gidişe engel olmaya çağırıyoruz. Aydınlık yolları bırakanlar en yerinde cevabın Türk gençliğinden geleceğin inanıyoruz. Bütün bu sebeple yapacağın tek şey, muhalefet saflarına katılarak fülen çalışmak ve DP’yi iktidardan uzaklaştırmak için muhalefete oy vermektir.”¹⁸² denilmiştir.

Bu söylemlerle gençliği kendi saflarında yer almak üzere eyleme geçmeye davet etmişlerdir.

Hilmi Yavuz’un Vatan gazetesinde ele aldığı “Gençler Muhalif” başlıklı yazısında; Şehzadebaşı Site Talebe Yurdunda kalan Onat Kutlar isimli bir Hukuk Fakültesi öğrencisinin, 518 öğrencinin bulunduğu yurttan bir anket yaptığını ve anketin sonucunda sadece 12 öğrencinin DP lehinde oy kullandığını aktardığını belirtmiştir. Sonuçların büyük oranda CHP lehinde olduğu belirtilmiştir. Hilmi Yavuz, seçim nabzını yoklarken, öğrenci yurtlarında, kantinde, sokakta, imtihan kapısında rastladığı tüm öğrencilerin seçimden konuştuğuna dikkat çekmiştir. Öğrencilerin sınav sonuçlarını, seçim sonuçları kadar heyecanla beklemediğini, şaşkınlığını dile getirerek anlatmış ve bir hukuk fakültesi öğrencisinin “İdare Hukukundan kalmak bana koymaz ama DP bir daha kazanırsa kötü” şeklindeki söylemini aktarmıştır.¹⁸³

1957 seçimleri, 1950 ve 1954 yıllarında yapılan seçimlerden farklı olarak detaylı bir şekilde resmi yayınlanmamıştır. Adalet Bakanlığının açıklamasına göre; DP 44 ilde tamamen, 3 ilde ise CHP ile birlikte 444 milletvekili çıkarmıştır. CHP ise 18 ilde tamamen, 3 ilde ise DP ile birlikte 178 milletvekili çıkarmıştır. HP ve CMP ise ortak kaderi paylaşarak bir ilde dört milletvekili çıkarmışlardır.¹⁸⁴

Tablo 1.1.: İllere Göre Kazanılan Milletvekillikleri

DP’nin Kazandığı İller ve Milletvekilleri Sayıları	Adıyaman (5), Afyon (10), Ağrı (5), Amasya (6), Antalya (9), Artvin (5), Aydın (11), Balıkesir (15), Bilecik (4), Bitlis (3), Bolu (8), Bursa (15), Çanakkale (8), Çorum (10), Denizli (9), Diyarbakır (9), Edirne (6), Erzurum (13), Eskişehir (8), Gaziantep (10), Giresun (8), Hakkâri (1), İçel (9), Isparta (5), İstanbul (39), İzmir (22), Kastamonu (10), Kayseri (11), Kırklareli (6), Kocaeli (6), Konya (21), Kütahya (8), Manisa (14), Muğla (7), Nevşehir (4), Rize (6), Sakarya (8), Samsun (14), Siirt (5), Sinop (6), Tekirdağ (6), Trabzon (12), Yozgat (9), Zonguldak (12)
---	---

¹⁸² “Hür. P. ve CHP’li Gençlerin Tebliği”, *Vatan*, 12 Ekim 1957, s. 3.

¹⁸³ Hilmi Yavuz, “Talebeler de Seçim Havasına Girmiş”, “Gençler Muhalif”, *Vatan*, 4 Ekim 1957, s.4.

¹⁸⁴ Fatma Alev Atayakul, *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 420, (Yüksek Lisans Tezi).

CHP'nin Kazandığı İller ve Milletvekilleri Sayıları	Adana (16), Ankara (27), Çankırı (6), Elazığ (6), Erzincan (6), Gümüşhane (6), Hatay (9), Kars (12), Malatya (9), Maraş (9), Mardin (8),Ordu (10), Sivas (15), Tokat (10), Tunceli (3),Urfa (9), Uşak (4), Van (5).
HP'nin Kazandığı İller ve Milletvekilleri Sayıları	Burdur (4)
CMP'nin Kazandığı İller ve Milletvekilleri Sayıları	Kırşehir (4)

Üniversite gençliğinin kitle halinde muhalif olduğuyla ilgili 2 Kasım 1957 tarihinde Zafer gazetesi tarafından yapılan haber gençler tarafından üzüntü ile karşılanmıştır. Gençlik üzüntüsünü Ulus gazetesine gönderdiği ve 200 kişinin imzaladığı bir mektupla belirtmiştir. Şöyle ki; sahip oldukları realiteyi görmezden gelerek yapılan bu eleştirilerin, amacından saptırılarak yapıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca üniversite gençliğinin muhalefete ve liderlerine karşı gösterilen sevginin küçültülmeye çalışıldığını iddia ederek, bu durumu eleştirmek yerine ders çıkarmaları durumunda daha isabetli işler yapabileceklerini vurgulamışlardır. Muhalefete verilen desteğin açıklamasını ise, Türk gençliğinin vatanseverliğine ve Atatürk inkılâplarının koruyucusu olmalarına dayandığını belirterek yapmıştır.¹⁸⁵

İktidarı, Atatürk'ün ismini sadece kendi çıkarları için zaman zaman kullanmakla suçlayan gençlik, 27 senelik bir devrin ağır bir şekilde eleştirildiğini ve gerekli çıkışı o zaman Zafer gazetesinden göremediklerini belirtmiştir. Ulus gazetesine gönderdikleri bu mektupla şahısları değil realiteleri müdafaa ettiklerini söyleyen gençlik, gerçeklerin üstünün örtüldüğü bir dönemde yaşadıklarının altını çizmişlerdir. Ancak inandıkları realiteyi insanlara yanlış bir şekilde aktarmaya çalışanların karşısında her zaman Türk gençliğinin sesinin gür çıkacağını belirtmişlerdir. Mektubu, “*güneş balçıkla sıvanmaz*” atasözünü kullanarak noktalamışlardır.¹⁸⁶

1.5. GENÇLİĞİN DİYANET İŞLERİ BAŞKANI HAYIRLIOĞLU İLE YAŞADIĞI GERGİNLİK

Türkiye’de Cumhuriyet rejimine geçişle beraber dinin millileştirilmesi gerektiğini düşünen, “*Batıcı*” bir çizgi oluşmuştur. Atatürk, Türk milletini geri bıraktığı gerekçesiyle birçok kurumu kaldırmış ve Batı örnek alınarak çağdaşlaştırmak

¹⁸⁵ “Gençlerin Üzüntüsü”, *Ulus*, 8 Kasım 1957, s. 3.

¹⁸⁶ Aynı yer, s. 3.

istemiştir. Bu durum Tek Parti döneminde de varlığını korumuştur. Buradaki temel bakış açısı; İslâm dininin Türkleri milli benliklerinden uzaklaştırıp, Araplaştırdığı şeklindeydi. Bu amaçla dinde reform çalışmaları başlığı altında, Türkçe ezan, Türkçe Kur'an vb. çalışmalar yapılmıştır.¹⁸⁷

Dinde reform tartışmaları Demokrat Parti döneminde de devam etmiştir. DP'nin Türkçe ezan reformunu kaldırması dindar çevreler tarafından sevinçle karşılanırken, dinde reform destekçileri ezanın Türkçe okutulması gerektiğini savunmuşlardır. Dinde reform tartışmalarının yoğun yaşandığı bu dönemde Eşref Edip, ortak bir çalışma olan “*Dinde Reformcular*” adlı eserde görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: Ona göre, reform talepleri adı altında İslâm dinine savaş açılmış, dini hassasiyeti olmayan bu kişilerin komünist olduğu, hatta bu tür hareketlere misyonerliğin, masonluğun ve komünizmin ilham verdiğini belirterek, dinde reformun bir proje olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁸

İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından kurulan ve 15 Mart 1956'da yayın hayatına başlayan ‘Din Yolu’ dergisinin de en önemsedığı mesele Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye çevrilmesi meselesi olmuştur. Baltacıoğlu, kaleme aldığı bir yazısında Tanzimat'tan itibaren devletin din konusunda bocaladığını belirtmiş ve bu durumu, dinin doğru anlaşılmasıyla açıklamıştır. Dini doğru anlayamamanın sebebini ise, Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye layıkıyla çevrilememesine bağlamıştır.¹⁸⁹

Yaşanan bu tartışmalara Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu da katılmış ve fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir: Kur'an-ı Kerimin Latin harfleriyle yazılmasının caiz olmadığını söylemiş ve Kur'an'ın latin harfleriyle yazılacağını iddia edenlerin de bu iddiasını ispatlaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu açıklama gençliğin tepkisine neden olmuştur. TMTF başkanı bu açıklama üzerine Diyanet İşleri Başkanlığına bir telgraf çekerek Hayırlıoğlu'nun istifa etmesini istemiştir. 7 Temmuz'da çekilen telgrafın tam metni şöyle idi: “*İnkılâp gençliğinin Kur'an-ı okuma ve öğrenmesine tamamen set çeken mütalaanızın Türk umumi efkârında*

---

¹⁸⁷ Ahmet İşler, “Demokrat Parti Döneminde Dinde Reform Tartışmaları: Müslüman Sesi Dergisi Örneği”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 53.

¹⁸⁸ Aynı yer, s. 55.

¹⁸⁹ Ahmet İşler, “İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Din Yolu Dergisi Özelinde Din Anlayışı” *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue: 66, s. 3168.

uyandırdığı tepkiyi müşahede ettikten sonra yapılacak tek şey olan istifanızı düşünüyor musunuz?”¹⁹⁰

TMTF, Yüksek tahsil gençliği adına, ilgililerden kendi dinlerini kolay öğrenmek hususunda gerekli ilgiyi beklediklerini, ancak Eyüp Sabri Efendi gibi bir koltuk işgal etmiş olan birinden bu sözleri duymanın gençleri ümitsizliğe sevk ettiğini açıklamıştır. Gençlik, nesillerin, değerli kitabı olan Kur’an’ı anlayarak okumanın daha faydalı olabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca yabancıların Kur’an-ı kendi dillerine çevirerek daha iyi öğrenmelerinin gençlerin mahcubiyetine sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir.¹⁹¹

İstanbul’da çıkan İslamiyet gazetesi Başyazarı Şemsettin Yeşil, Kur’an’ın Türkçeye çevrilmesi konusunda; Kur’an okunurken telaffuzda yanlış olmaması kaydıyla bir problem teşkil etmediğini belirtmiştir. MTTB Genel Sekreteri, Hayırlıoğlu’nun açıklamalarını endişe ile takip ettiklerini, mensup oldukları İslâm dininden gurur duyduklarını belirtmiş ve Hayırlıoğlu’nun kendilerini bu büyük dinin imkânlarından ebediyen mahrum bırakmak istediğini dile getirmişlerdir. Bu sebeple Hayırlıoğlu’nun yanlış ve çok tehlikeli bir yolda olduğunu belirtmişlerdir.¹⁹²

Diyanet İşleri Başkanının TMTF’nin yaptığı istifa çağrısına, “*Federasyon ne oluyor, ben bir araya toplanmış üç beş çocuğun lafına kulak vermem. Beni istifaya davet edenler kim oluyor?*” diyerek, onları ciddiye almadığını belirtmiştir. Ayrıca, kendi beyanatından memnun olmayanların binlerle ifade edildiğini, ancak bu azınlığın dışında kalan Türk milletinin kendisine tebrik ve teşekkür mektupları yolladığını belirtmiştir.¹⁹³

Hayırlıoğlu’nun Federasyon için yaptığı “*üç-beş çocuk*” yorumu gençlerin tepkisine sebep olmuştur. Ankara Yüksek Okullar Talebe Birliği Başkanlığı bir açıklama yaparak, Hayırlıoğlu’nun Türk Yüksek Tahsil Gençliğini küçük görmesinin üzüntüyle karşıladıklarını belirtmiştir. Atatürk’ün izinde yürüyen gençliği basit görmeye kalkmanın Türk milletini ve inkılâplarını hiçe saymak anlamı taşıdığına altını çizilerek, Atatürk gençliğini üç beş çocuk diye tarif etmenin büyük bir gaflet olduğunu aktarmışlardır. Gençliğin, dinini en az Hayırlıoğlu kadar kutsal gördüklerini

¹⁹⁰ “Gençlik Dün Diyanet İşleri Reisini Telgrafla İstifaya Davet Etti”, *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1958, s. 1.

¹⁹¹ Aynı yer, s. 5.

¹⁹² Aynı yer, s. 5.

¹⁹³ Aynı yer, s. 5.

ve TMTF'ye yapılan bu hakareti kınadıklarını bildirerek açıklamasını noktalamıştır. TMTF ise, Hayırlıoğlu'nun yaptığı açıklamayı bir beyanname ile protesto etmiştir. Beyannamede, Hayırlıoğlu'nun sarf ettiği sözlerin İslâm dini ve inancıyla ve Atatürk'ün gençlik hakkındaki görüşleriyle bağdaşmadığını belirtilmişti. Ayrıca üç-beş çocuk denilen camianın, 50 bin Yüksek Tahsil Gençliğinin temsilciliğini yaptığı aktarılmıştır.¹⁹⁴

Hayırlıoğlu'na kızan öğrenci sayısı fazla olmakla birlikte kendisini destekleyen öğrenciler de bulunmuştur. 204 öğrencinin bir araya gelerek 9 Ekim'de Diyanet İşleri Başkanlığına gönderdiği telgrafta şu sözler yer almıştır:

“Dinimizin mesnedi “KELAMULLAH'IN” asli harfleri yerine Latin harfleriyle yazılması gerektiğini ve bunun ilmen mümkün olduğunu iddia eden bazı gazete ve şahısların mütalaalarına tam bir Müslüman olarak cevap vermiş olmanız aşağıda imzaları bulunan biz üniversite gençlerini memnun ve mütehasşis etmiştir. Bu mevzu ilmi ve ihtisası olamayan bu şahısların İslamiyet'e karşı yıllardır devam eden menfi tavırların makamınıza da yöneldiğini görmekle ayrıca müteessiriz. İmanî salabetinizden dolayı en samimi hürmet ve muhabbetlerimizin kabulünü isteriz.”

Çekilen bu telgraf gazetelerin yazı işleri müdürlüklerince şaşkınlıkla karşılanmış ve telgraftan yürek burkan sözler diye bahsedilmiştir.¹⁹⁵

204 öğrencinin yapmış olduğu bu hareket ve Hayırlıoğlu'nun üç-beş çocuk tabiri gençler arasında ciddi düzeyde gündem olmuştur. Türkiye'nin en büyük gençlik teşekkülü olan Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı adına Tulgar Can, Hayırlıoğlu'nun Atatürk'ün memleketi emanet ettiği Türk Gençliğinden üç-beş çocuk diye bahsetmesinin İslâmiyet'in bir temsilcisi olarak kendisine yakışmadığını belirtmiştir. Asıl üç-beş çocuk diye vasıflandırılacak olan gençlerin ise, Hayırlıoğlu'na gerici telgrafı çeken 204 öğrencinin olduğu belirtilmiştir. Bu geri fikirli öğrencilerin hareketinin kendilerini üzdüğünü belirten Tulgar Can, telgrafta kullanılan “*tam Müslüman*” tabirine dikkat çekerek Kur'an'ın manasını anlamadan nasıl “*tam Müslüman*” olduğunu sormuştur. İman ve gericiliğin karıştırılmaması gerektiğini belirterek, Türk Gençliğini tam olarak temsil eden bir teşekkül olarak hicap duyduklarını açıklamışlardır.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Aynı yer, s. 5.

¹⁹⁵ “204 Üniversite Öğrencisinin Beklenilmeyen Bir Hareketi” *Vatan*, 10 Ekim 1958, s. 1, 5.

¹⁹⁶ “Gençliğin Teessür ve İnfiali Arttı!”, *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1958, s. 1, 5.

1204 Üniversite öğrencisi adına Hukuk Fakültesi Fikir Kulübü Başkanı Raif Ertemin, Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'nun gerici ve Atatürk İnkılâpları aleyhindeki konuşmalarının, bir zümreye destek olmak amaçlı yapıldığını iddia etmiştir. Hayırlıoğlu'nun Sebat gazetesinde çıkan Atatürk Devrimleri aleyhindeki açıklamaları gençliğin tepkisine sebep olmuştur. Bu amaçla; 1204 öğrencinin imzaladığı 20 metrelik bir protesto telgrafı Hayırlıoğlu'na gönderilmiştir. Telgrafta genel itibariyle şu yargılar yer almıştır:

“Devrimler, gençliğin taviz vermez güvenliğine terkedilmiştir. Bay Hayırlıoğlu, laik bir devletin Diyanet İşleri Reisidir. Vazifesi, devrimlerin aydınlık kadrosu dâhilinde ve devrimciler kanadında vazife görmektir. Bu saygılı değer makam gizli ve karanlık emellere zemin ve şans hazırlamak yolunu seçti mi, kararlı, aydın ve yüzde yüz devrimci bir iman cephesini karşısında bulacaktır.”¹⁹⁷

1.6. GENÇLİĞİN GERİCİ DİYE TANIMLADIĞI HAREKETLERE KARŞI TUTUMU

1.6.1. Gençliğin Çarşaf Mücadelesi

Mustafa Kemal Derneğinin teşebbüsü ile DP, CHP, CMP ve Hür. Parti Gençlik kolları ile MTTB, TMTF, TMGT ve Türk Devrim Ocakları başkanlarının katılımıyla çarşaf kanunu tasarısı hazırlanmıştır.¹⁹⁸ Çarşaf mücadele haftasının kapanması dolayısıyla 30 Ağustos'ta Mustafa Kemal Derneğinde Dernek Başkanı Muhtar Kumral bir basın toplantısı yapmıştır. Dernek Başkanı Şapka İnkılâbının 33. yıldönümünü kutladıklarını belirterek, Türk milletinin şapka giymesinden sonra birçok Müslüman topluluğunun şapka giymeye başladığını aktarmıştır. Başkan, Atatürk zamanında ortadan kalkan çarşafın çoğalmasından yakınmıştır. Avrupa ve Amerika'da filme alınmış çarşaflılar, Türkiye'nin medeni gidişatı aleyhine ve turizm konusunda bir alay konusu halinde medeni ülkelere gösterildiğine değinmiştir. Özellikle Paris gazetelerinin, çarşafın yeniden ortaya çıkması üzerine, Türkiye aleyhinde bir yazı kampanyası başlatıldığını açıklayarak, çarşafın Türk milletini ve inkılâpları zor duruma düşürdüğünü söylemiştir.¹⁹⁹

Bu duruma engel olmak için DP, CHP, CMP, Hür. Parti Gençlik kolları, MTTB ve Hemşeriler Cemiyeti Büyük Millet Meclisine sunmak üzere bir ön proje

¹⁹⁷ “Üniversiteliler Eyüp Sabri'yi Protesto Etti”, *Milliyet*, 21 Ekim 1958, s. 1.

¹⁹⁸ “Bir Çarşaf Kanunu Tasarısı Hazırlandı”, *Akşam*, 1 Eylül 1958, s. 1.

¹⁹⁹ “Çarşaf Mücadele Haftası Sona Erdi”, *Vatan*, 1 Eylül 1958, s. 1, 3.

hazırlamışlardır.²⁰⁰ Gençlik teşkilatı ile Mustafa Kemal Derneğinin ortak hazırladıkları çarşaf kanunu ön projesi şöyleydi: “*Milli olmayan şekli ile muasır medeniyet yolunda yürüyen Türk milletini gülünç ve korkunç manzarasıyla medeni âleme küçük ve mahcup düşüren çarşafın giyilmesi iş bu kanunla yasak kaldırılmıştır.*²⁰¹ Dönem gençliği medeni olmanın ölçütünü insanların giydiği kıyafete bağlamıştır. Oysa her milletin giyim tarzında kültürel köklere dayanan farklılıklar görülmüştür. İnanç sistemine göre çarşaf giyilmesi kişilerin kendi tercihleri olmakla birlikte, bu tercihlerinden ötürü hor görülmüşler ve saygısızca yorumlara maruz bırakılmışlar ve toplumdan dışlanmışlardır. Giyim tarzından ötürü insanlara hakaret etmek mi geri kalmışlığın bir göstergesidir, yoksa kendi tercihleri doğrultusunda kimseye zarar vermeden giyinilen çarşaf mı?

Giderek yayılan çarşaf ile mücadele konusunda Türk Kadınlar Birliğinin rolü oldukça büyüktür. Türk Kadınlar Birliğinin “*çarşaf ve irtica*” ile mücadele konusunda açtığı kampanyaya TMGT bünyesindeki 5 teşekkül de katılma kararı almıştır. Bunlar TMTF, Devrim Ocakları, Teksif Federasyonu, İzciler Birliği ve Genç Ziraatçiler Birliği temsilcileri tarafından Kadınlar Birliği Başkanı İstanbul Milletvekili Nazlı Tılabar’a bir telgrafla katılacaklarını bildirmişlerdir. Mücadelenin yalnızca fikirde kalmayıp çarşafın bir kanunla yasaklanması gençlik grupları tarafından da benimsenmiştir.²⁰²

1.6.2. Gençliğin Büyük Doğu Dergisine Karşı Tepkisi

Büyük Doğu dergisi ile özdeşleşmiş olan Necip Fazıl Kısakürek, İslâmcı ve milliyetçi topluluğun sembol ismi olarak bilinen bir şair ve fikir adamıdır.²⁰³ Kısakürek tarafından 1943 yılında kurulan Büyük Doğu dergisi İslâmi bir çizgiye sahiptir. Dergide, “*günlük olaylar, din, ahlak, tarihi bilgiler, sinema, tiyatro, masonluk, komünizm, İslâm inkılâbı*” vb. konular işlenmiştir.²⁰⁴

Dergi, ilk sayılarında “*Artık bu memlekete, tokmak inkılâbına değil, fikir inkılâbına sıra geldiğinin kafalara dank etmesi lazımdır*” söylemleriyle, yapılan

²⁰⁰ “Çarşaf ile Mücadele Gençliğin Davası Oluyor”, *Cumhuriyet*, 1 Eylül 1958, s. 1, 5.

²⁰¹ “Çarşaf ile Mücadele Haftası Sona Erdi”, *Vatan*, 1 Eylül 1958, s. 1, 3.

²⁰² “Çarşaf ile Mücadele Genişliyor”, *Milliyet*, 15 Nisan 1959, s. 1.

²⁰³ Ahmet İşler, *Türkiye’de Muhafazakâr Düşüncede Milliyetçilik (1939-1970)*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2019, s. 154, (Doktora Tezi).

²⁰⁴ Fatma Nisan, “Kadro ve Büyük Doğu Dergilerinin Cumhuriyet Sonrası İnkılâpları Çerçevesinde Modernleşmeye Bakış Açılımları ve Basın İlişkileri”, *Selçuk İletişim*, 8 (4), 193.

yeniliklerden hoşnut olmadığını belirtmiş ve Batı taklitçiliğine karşı çıkmıştır. Ayrıca, toplumun öz benliğine geri dönmesi gerektiğine işaret ederek, küresel hâkimiyetini kaybetmiş olan “Doğuya” yönelmek gerektiğinin mesajını vermiştir. Yani, modernleşme yolunda Batı’nın değil Doğu’nun örnek alınması gerektiğini savunmuştur.²⁰⁵ Böylece Kısakürek, Tanzimat-Cumhuriyet sürecinde gerçekleşen değişim-dönüşüm çalışmalarını, ‘komplo olarak tanımlayan’ bir düşünce ile değerlendirmiştir.²⁰⁶

Büyük Doğu dergisinin benimsemiş olduğu bu anlayış eleştirilere ve hatta zaman zaman derginin kapatılmasına, Necip Fazıl’ın ise hapse girmesine sebep olmuştur. Dönem gençliği, Cumhuriyet’e yapılan bu eleştirilerin karşısında durduğunu belirtmiştir. Türkiye Milli Talebe Federasyonu İkinci Başkanı Erol Ünal, Büyük Doğu dergisinde²⁰⁷ Atatürk ve inkılâplar hakkında çıkan bir yazı üzerine savcılarını görevlerini yapmaya davet etmiştir. Erol Ünal’ın böyle konuşmasına Büyük Doğu dergisinde 13 Mart 1959 tarihinde çıkan bir yazı sebep olmuştur. Yazıda, Tanzimat’tan beri devam eden sahte inkılâpların olduğunu ve bu inkılâpların türettiği sahte kahramanlar olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, Büyük Doğu güneşinin altında gerçek yüzlerinin ortaya çıkacağı söylemleri gençlerin tepkisine yol açmıştır. Erol Ünal, aynı derginin 1949 yılında da aynı şekilde yazılar yazdığını belirterek, bu derginin bu şekilde bir grafik çizdiğine dikkat çekmiştir.²⁰⁸

Grafiğin Türk milletinin ilerleme grafiği olduğunu belirten Ünal, 1566 yani Kanuni Devrine kadar devam eden ilerleme devrinden sonra, devamlı bir gerilemeyi ifade etmekte ve hatta bu gerilemeye 1923’ten sonraki Cumhuriyet Devrini de dâhil edildiğini belirtmiştir. Krokinin tam ortasına da “*Cumhuriyetin 26. yıldönümünde hakikat*” ifadesini kullanarak yazıyı Cumhuriyet ve İnkılâplar aleyhinde hazırladıklarının açık delili olduğu belirtilmiştir. Büyük Doğu dergisinin Cumhuriyet Devrinin tarihe yanlış kaydedildiğini belirten açıklamalarına kızmış ve sahte kahraman

---

²⁰⁵ Aynı yer, s. 193, 194.

²⁰⁶ Ferda İdil Lostar, “Muhafazakâr Basının Modernizm, Bilim ve Teknolojiye Yaklaşımı: Büyük Doğu Örneği (1949-1959)”, *İlef Derisi*, 2019, s. 320.

²⁰⁷ Necip Fazıl Kısakürek tarafından, İstanbul’da ilk sayısı 1 Eylül 1943’te çıkarılan Büyük Doğu, otuz beş yıl süreyle zaman zaman kapatılarak ve her defasında birinci sayıdan başlamak üzere Türk basın hayatının sürekli ve önemli bir yayın organı olmuştur. Haftalık, aylık ve günlük olarak toplam 512 sayı çıkmıştır. Bkz. M. Orhan Okay, *Büyük Doğu*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt, 1992, s. 513-514.

²⁰⁸ “Gençlik Büyük Doğu Dergisini Protesto Etti”, *Milliyet*, 18 Mart 1959, s. 1, 5.

diye bahsettikleri kişileri gerçeklerinden ayırmaya güç yettirmeyeceklerini belirtmiştir. Kısaca, gençliğe göre derginin hedefi Cumhuriyettir ve Cumhuriyet Devrinin kahramanı ise Atatürk olduğuna göre, dergi Atatürk'ü sahte kahraman olarak ilân etmiştir. Gençlik ise Cumhuriyet savcılarında bu cüretkâr ve irticai hareketler karşısında çok iş düştüğünü belirtmiştir.²⁰⁹

Büyük Doğu dergisinin Atatürk ve inkılâplar hakkında yazdığı söz konusu yazı Eskişehir gençliğinin de ayaklanmasına sebebiyet vermiştir. Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulu Talebe Cemiyeti Başkanı Hasan Uçankale, yaptığı basın toplantısında, bu şekilde yazı yazarların gençliğe hesap vermesi gerektiğini belirtmiş ve Atatürk'e, inkılâplarına reva görülen bu yazıdan ötürü duydukları üzüntüyü dile getirmiştir. Eskişehir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Talebe Cemiyeti 17 Mart'ta TMTF, MTTB, İstanbul, Ankara ve İzmir Üniversiteleri Talebe Birliği Cemiyetleri Başkanlıklarına, Mustafa Kemal Derneği Başkanlığına, Türk Devrim Ocağı Başkanlıklarına birer telgraf çekerek harekete geçilmesi istenmiştir.²¹⁰

Büyük Doğu dergisinin irticai destekleyen, Atatürk'ün kişiliğine ve devrimlerine saldıran yayından ötürü Cumhuriyet Savcılığının, harekete geçmemesini protesto etmek amacıyla TMTF, 19 Mart'ta Valiye başvurarak miting izni istemiştir.²¹¹ Bu talep üzerine İstanbul Valisi Ethem Yetkiner, Türkiye'de irticai hareketlerin olmadığını, ayrıca bu tür hareketlere müsaade edilmeyeceğini belirtmiştir. Bahsi geçen dergiye de yazının çıktığı gün el konulduğunu ve Cumhuriyet Savcılarında tarafından bu konunun soruşturulduğunu belirtmiş ve ortada protesto edilecek bir durum olmadığını açıklamıştır.²¹²

İzmir DP İl Gençlik Kolu Başkanı Yurdal Milcan da, konu ile ilgili yaptığı basın toplantısında, meselenin partacılığın üstünde Türk gençliğine ait bir dava olduğunu hatırlatmış ve *“Bizler Atatürk'e ve onun devrimlerine uzanacak her eli her dili kökünden kesmeye bütün mevcudiyetimizle ant içtik”* açıklamasında bulunmuştur. MTTB ise, Büyük Doğu dergisinin Atatürk'e yaptığı hakareti lanetlemiş ve Ankara

---

²⁰⁹ Aynı yer, s. 5.

²¹⁰ “Gençlik Büyük Doğu Dergisini Protesto Etti”, *Milliyet*, 18 Mart 1959, s. 5.

²¹¹ “Gençlik Protesto Mitingi Yapmak İçin Dün İstanbul Valiliğinden İzin İstedi”, *Ulus*, 20 Mart 1959, s.1.

²¹² “Bütün Yurtta Gençlik İrticai Tel'in Ediyor”, *Akşam*, 20 Mart 1959, s. 1.

Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde Atatürk'ün büyük bir büstünü dikmeyi kararlaştırmışlardır.²¹³

İstanbul Basın Mahkemesi, Büyük Doğu dergisinin sahibi Necip Fazıl Kısakürek hakkında 1957 yılında yazdığı “*Menderes'in Kalesi*” başlıklı yazısından ötürü 12 ay hapis kararı vermiştir. Daha öncede laikliğe aykırı yazılar yazdığı gerekçesiyle 6 aylık cezasını da çekecek olan Necip Fazıl ortadan kaybolmuştur. Ayrıca Büyük Doğu dergisine de bir ay kapatma cezası verilmiştir.²¹⁴ 15 Ocak 1960 tarihinde Necip Fazıl'ın 18 aylık hapis cezası kesinleşmiştir.²¹⁵

1.6.3. Gençliğin Said'i Nursi'ye Olan Tepkisi

Türkiye “*muhafazakârlıkla*” Demokrat Parti döneminde (1950-1960) karşılaşmıştır. Oysa “*muhafazakâr kesim*” ‘Tek Parti’ döneminde de mevcuttu. Ancak bu dönemde talepleri ve tepkileri karşılık bulamamıştır. Çok partili hayatla birlikte bu durum değişmiş; DP döneminde karşılık bulmaya başlamıştır. Tanzimat'tan Kemalizm'e kadar devam eden çağdaşlaşma-modernleşme çabalarına yanıt veremeyen Anadolu insanı, DP'nin etkisiyle bu sürece dâhil olmuştur. Böylece muhafazakârlık olgusu toplum ve devlet hayatındaki yerini almıştır.²¹⁶

Kemalizm'in dini simgelere yapmış olduğu müdahaleler, halkta, dinin elden gittiği ile ilgili endişelere sebep olmuş ve bu endişeler halk tarafından bir seferberliğin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kaos dışı bir duruş sergileyen Said-i Nursi, bu süreci; tarikat zamanı olmadığına, aksine, imanı kurtarma süreci olduğuna dikkat çekerek yönetmiştir.²¹⁷

Said-i Nursi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yayılma alanı bulan komünizmin insanlar arasında yayılıp dinsizliğe sebep olduğunu söyleyerek, bu durumla mücadele edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Said-i Nursi, Fransız Devrimi ile doğan sosyalizmin Bolşevikliğe ve komünizme dönüştüğünü ve Bolşevizm'in ise hiçbir ahlâkî ve dinî değere saygı duymadığını belirtmiştir. Kendi oluşumunu milliyetçi ve mukaddesatçı

²¹³ Aynı yer, s. 5.

²¹⁴ “Necip Fazıl Mahkûm Oldu”, *Milliyet*, 26 Mart 1959, s. 1.

²¹⁵ “Büyük Doğucu Necip Fazıl'ın 18 Aylık Hapis Cezası Kesinleşti”, *Cumhuriyet*, 16 Ocak 1960, s. 1.

²¹⁶ Ferda İdil Lostar, “Muhafazakâr Basının Modernizm, Bilim ve Teknolojiye Yaklaşımı: Büyük Doğu Örneği (1949-1959)”, *İlef Derisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2019, s. 313.

²¹⁷ Esmâ Güneş, *Sekülerleşme ve Said-i Nursi*, Ankara Üniversitesi, Ankara 2020, s. 144. (Yüksek Lisans Tezi).

olarak tanımlayan Sebilürreşat ve Büyük Doğu çizgisinden ayırdığını belirten Said-i Nursi, DP'yi milliyetçiliğe karşı uyarmıştır.²¹⁸

Demokrat Parti döneminde İslâm dini ile ilgili endişelerini açık şekilde dile getirmeye başlayanların arasında Said-i Nursi de bulunmuştur. Şöyle ki: 18 Nisan 1959 tarihinde Atatürk Üniversitesinde Yavuz Tellioglu adında biri “*Üstat Bediüzzaman Said'i Nursi hazretlerinin mektubu*” adlı broşürleri dağıtmaya başlamıştır. Öğrencilerin broşürleri neden dağıtıyorsunuz diye sorması üzerine, Tellioglu, Atatürk ve İnönü zamanında dinin yıkılmaya çalışıldığını, ancak bu dönemde dine kıymet verildiğini söylemiştir. Ayrıca İslâm dinini bütün dünyaya hâkim kılmak için Said'i Nursi'nin çalışmalarına başladığını ve broşürleri onun emriyle dağıttığını belirtmiştir. Öğrenciler arasında bulunan Atatürk Üniversitesi Talebe Derneği, İrtica ve Komünizm Mücadele Kolu Başkanı Hüseyin Özer, durumu emniyet müdürlüğüne bildirmiştir. Tellioglu yakalanarak karakola götürülmüştür.²¹⁹ Ülkede bu ve benzeri haberlerin yayılmasıyla birlikte Said-i Nursi ve Nurculuk hareketi eleştirilerin odağı haline gelmişti. Said-i Nursi en sert tepkileri ve eleştirileri gençlikten görmüştür.

1.6.4. Said-i Nursi'nin Polemik Yaratan Yurt Gezileri

Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından kovuşturma açılan Risale-i Nur Külliyyatı yazarı Said-i Nursi'nin, 1 Ocak 1960 tarihinde İstanbul'a gelişi olaylara sebebiyet vermiştir. Dört yol arkadaşıyla İstanbul'a gelen Nursi'nin fotoğraf çekmek istememesi yol arkadaşları ve gazeteciler arasında münakaşaya sebep olmuştur.²²⁰ Daha sonra yol arkadaşlarından Ziver Gündüzalp, Said-i Nursi adına gazetecilere bir açıklamada bulunmuştur. Said-i Nursi'nin 93 yaşında, hasta olduğunu söyleyen mürit, İstanbul'a geliş sebeplerinin 25 yıl önce mahkemelerce basımı serbest bırakılan Risale-i Nurlara kısıtlama getirilerek bazı yerlerde toplatılması ve Asa-yı Musa eserinin İstanbul'da basılması ile ilgili olduğunu belirtmiştir.²²¹

İstanbul'da Piyerloti Otelinde konaklayan Said-i Nursi, kendisini görmek isteyen Nurcuların İstanbul teşkilatından olduğunu söyleyen üç kişinin ve sekiz

---

²¹⁸ Aynı yer, s. 167.

²¹⁹ Yapılan soruşturma sonucunda bu broşürlerin Diyanet İşleri Ankara gezici vaizi Sait Özdemir tarafından Erzurum'a yollandığı anlaşılmıştır. Tellioglu'nun üzerinden ise Said'i Nursi tarafından yazılmış birçok kitap ve broşür bulunmuştur. Bkz. “Atatürk Üniversitesinde Said'i Nursi'nin Broşürleri” *Vatan*, 18 Nisan 1959, s. 3.

²²⁰ “Said-i Nursi Şehrimizde”, *Milliyet*, 2 Ocak 1960, s. 1, 5.

²²¹ “Hakkında Tahkikat Açılan Said-i Nursi İstanbul'a Geldi”, *Akşam*, 2 Ocak 1960, s. 1, 5.

üniversiteli öğrencinin ısrarlarına rağmen görüşmeyi kabul etmemiştir. Ancak kendileri ile görüşmek için yol arkadaşı Ziver Gündüzalp ve Avukat Bekir Berk aracılığıyla mesaj göndermiştir. Gençlere gönderdiği mesajda, tek hedefinin komünizm olduğunu belirtmiş ve gençlerin bu gibi olumsuz hareketlerle mücadele etmesi gerektiğini söylemiştir. Gençlere kitaplarını okumaları gerektiğini öğütleyen Nursi, vatan bütünlüğünü korumaları gerektiğini söylemiş, memleketin başlıca düşmanlarının komünizm ve dinsizlik olduğunu altını çizmiştir.²²²

Ayrıca, bu uğurda yıllarca mücadele ettiğinden bahseden Said-i Nursi, 28 yıl boyunca şehirden şehre mahkemelerde ve hapishanelerde sürüldüğünü belirterek, bu uğurda başlarına gelecek her zorluğa göğüs germeleri gerektiğini ifade etmiştir. Kendisine yapılan her türlü haksızlığı affettiğini de söyleyen Nursi, vatan bütünlüğünü korumanın tek yolunun “birbirimizi sevmekle” mümkün olacağını belirtmiştir.²²³ Kısaca, Said-i Nursi, ülkede yaptığı gezilerin amacının Risale-i Nur kitabına gelen kısıtlama ve ülkede var olan komünizm ve dinsizlik gibi sorunlarla mücadele olduğunu belirtmiştir. Ancak bu durum ülkede büyük tepkilere yol açmıştır.

Said-i Nursi'nin Türkiye genelinde yapmış olduğu geziler ülkenin gündemine oturmuş ve herkesin ayrı bir senaryo yazmasına sebep olmuştur. Dönemin Ulus gazetesi başyazarı Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Said-i Nursi'yi 31 Mart denilen tarihi facianın kahramanı olarak ilan ederken²²⁴, aynı gazetede köşe yazarı olan Bülent Ecevit de 31 Mart'tan beri bu tür tehlikeli tahriklerin görülmediğini belirterek, Said-i Nursi'nin yurtdışından kuvvet alarak rejim değiştirmeye çalıştığını iddia etmiştir.²²⁵ İsmet İnönü ise, Adnan Menderes'in Said-i Nursi'yi seçim için vazifelendirdiğini iddia etmişti.²²⁶ Adnan Menderes, bu iddia karşısında İnönü'nün eskiden beri DP'ye bu gibi iftiralar attığını belirterek, söylemlerini geri alması hususunda ikaz etmişti.²²⁷

---

²²² “Said-i Nursi İstanbul'dan Ayrılırken Hadiseler oldu”, *Akşam*, 3 Ocak 1960, s. 1.

²²³ Said-i Nursi beraberinde en yakın adamları; Mehmet Nuri Güleç, Ziver Gündüzalp, Hüsnü Bayram, Kamil Kalkan, Zekeriya Kitapçı, Mehmet Bilinç bulunmuştur. Bkz. “Said-i Nursi İstanbul'dan Ayrılırken Hadiseler oldu”, *Akşam*, 3 Ocak 1960, s. 1, 5.

²²⁴ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Said-i Nursi'nin Yurt Gezisi”, *Ulus*, 4 Ocak 1960, s. 1, 5. “Yine Nursi'nin Yurt Gezisi”, *Ulus*, 5 Ocak 1960, s. 1, 5.

²²⁵ Bülent Ecevit, “Nurcular ve İktidar”, *Ulus*, 12 Ocak 1960, s. 5.

²²⁶ “Said-i Nursi Meselesinde Menderes'in İnönü'ye Cevabı”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1960, s. 1, 5.

²²⁷ “Başbakan Said-i Nursi Meselesini Ele Aldı”, *Akşam*, 9 Ocak 1960, s. 1, 5.

1.6.5. Gençliğin Nurculuk Hareketiyle Mücadelesi

1.6.5.1. Gençliğin Yayınladığı Bildiriler

Gençlik teşkilatları, Nurculuk hareketinin yayılmasını ve Said-i Nursi'nin İstanbul'a gelerek gösterdiği faaliyetleri yakından takip etmiştir. Bu durumla ilgili olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı 4 Ocak'ta bir beyanname yayınlamıştır.²²⁸ Beynamede, devrimler aleyhine yapılan hareketlerin nereden gelirse gelsin karşısında olduklarını belirten gençler, Atatürk'ün prensiplerine bağlı kaldıklarını ve bu uğurda her daim mücadele edeceklerini bildirmişlerdir.²²⁹

Teknik Üniversite Talebe Birliğinden sonra, İstanbul Üniversitesi Eczacı Okulu Genel Kurul Başkanı Özal Öztarhan da bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride, Said-i Nursi'nin "*Elli yıldır gençliği kurtarmaya çalışıyorum bir dahaki gelişimde İstanbul Üniversitesini ziyaret edeceğim*" sözlerini nefretle karşıladıklarını söyleyen başkan, Said-i Nursi'ye üniversite gençliğinin arasına girmemesi gerektiği uyarısında bulunmuştur. Üniversite gençliğinin gerici zihniyetlerin mekânı olmadığını ilmin, faziletin ve muasır medeniyetin yuvası olduğunu söylemiştir. Ayrıca, "*Bütün teşkilatımızda yurdu nurlandırmaya çalışıyoruz*" diyen Said-i Nursi'nin kendisini nurlandırmasını tavsiye eden başkan, yüksek tahsil gençliğinden uzak durmasını istemiştir. Son olarak, "*Türkiye'nin şeyhler, dervişler, tekkeler ve müritler memleketi olabileceğine akılları kesebilen bedbahtlara bu vesile ile şunu hatırlatmak isteriz ki Atatürkçülük ruhuna ve devrimlerine aykırı her cereyanın karşısında kan ve canları ile asil Türk gençliğini bulacaklarını*"²³⁰ belirtmişlerdir.

Ankara Sosyal Bilimler Fakültesi Öğrenci Derneği temsilcileri gerici hareketlerin önlenmesi gerektiğini ve bu konuda sabırlarının kalmadığını belirtmiştir.²³¹ Dernek 8 Ocak'ta yaptığı bir basın toplantısında; Türkiye'deki mevcut kanunların gerici hareketleri önleyecek kudrette olduğunu belirtmiştir. Toplantıda, Dernek Başkanı Orhan Eldivanlı, Dernek Sekreteri Özgen Acar, Fikir Kulübü Başkanı

²²⁸ "Said-i Nursi'yi Müritleri Taşdı", "Gençliğin Protestosu", *Milliyet*, 4 Ocak 1960, s. 1, 5.

²²⁹ "Üniversite Gençliği Devrimlere Bağlılığını Bir Daha Belirtti", *Ulus*, 4 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³⁰ "Gençlik Kanı ve Canı İle Geriliğin Karşısındadır", *Ulus*, 5 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³¹ Gençlik İrticai Sessiz Yürüyüşle Protesto Ediyor", "Ankaralı Gençlerin Tel'ini" *Milliyet*, 9 Ocak 1960, s. 1, 5.

Fikret Toksöz, Cemiyet İkinci Başkanı A. H. Sinan Güven ve Dernek Genel Kurul Başkanı Ethem Özgüvenç konuşma yapan kişiler olmuşlardır.²³²

Basına dağıttıkları bildiri ise şöyle idi:

“Son günlerde yeniden ortaya çıkan gerici kıpırdanışları, gösteri gezilerini, sağda solda dağılan broşürleri ve devrim düşmanlarının amaçlarına varmak için çabalamalarını büyük bir dikkat ve soğukkanlılıkla izliyoruz. Türk Gençliği, Cumhuriyet kanunlarının, dini kötüyü kullananların yakasın yapışacağından şüphe etmemekte, bunu beklemektedir. Türkiye’nin şemsiyeler ardına saklanan sahte kahramanlara²³³ değil, yurt için bütün varlığını, bütün açık kalbi ile ortaya koyacak gerçek aydınlara ihtiyacı vardır. Atatürk’e ve onun devrimlerine olan bağlılığımız yalnızca ödenmesi gereken bir borç olsaydı, nankörleri kendi şansızlıkları ile baş başa bırakmak mümkün olabilirdi. Oysa Atatürk devrimleri savaşın Türk ulusu için bir ölüm kalım savaşı olduğunu biliyoruz. Ve onun ilkelerine bağlı kalarak, bağımsız, egemen, onurlu bir topluluk olarak yaşayacağız, ya da eriyip gideceğiz.”²³⁴

Gençliğin Atatürk’e ve onun devrimlerine bağlılığı bazı konularda fazla hassas davranmalarına sebep olmuştur. Atatürk’ün oluşturduğu tarihi kişiliğe doğrudan bir saldırı görülmemekle birlikte, Atatürk’e yapılan en ufak bir eleştirinin irtica/gerici olarak tanımlanması, dönem içerisinde aklın alamayacağı bir boyuta yükseldiği görülmektedir.

1.6.5.2. Gençliğin Yaptığı Olaylı Miting

Ülkenin birçok yerinde Nurcular, gericiliği yaydığı ve laikliğe aykırı hareket ettiği gerekçesiyle tutuklanırken²³⁵, İÜTB ve MTTB idarecileri bu gerici hareketleri protesto etmek için valilikten izin istemişlerdir.²³⁶ MTTB yayınladığı bildiride, hiçbir

²³² “Gerici Hareketlerin Önlenmesi İsteniyor”, *Ulus*, 9 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³³ “Sahte kahraman” tabiriyle Said-i Nursi kastedilmiştir. Said-i Nursi’nin Türkiye genelinde yaptığı gezilerde gazetecilere görünmemek, fotoğrafının çekilmesini engellemek için yüzünü kapattığı “yeşil renkli Şemsiyeye” gönderme yapılmıştır. Ancak Akşam gazetesi fotoğraf servisinden Şeref Köylübaş, Said-i Nursi’nin kaldığı otele gizli bir şekilde sızarak, Nursi’nin kaldığı odanın alt katındaki balkonuna bir ip sallandırarak girmiş Said-i Nursi’nin fotoğrafını çekmeyi başarmıştır. Makinanın flaşından rahatsız olan Said-i Nursi’nin eliyle yüzünü kapattığı fotoğraflar Akşam gazetesinde basılmıştı. Bkz. “Said-i Nursi’nin Fotoğrafi”, *Akşam*, 3 Ocak 1960, s. 1.

²³⁴ Ayrıca bundan böyle gezi kollarının kurulacağı ve bu kolların kasabalara, köylere gönderilerek Atatürk ve devrimleri konusunda söyleşiler, açık oturumlar düzenleneceği bildirilmiştir. Bkz. “Gerici Hareketlerin Önlenmesi İsteniyor”, *Ulus*, 9 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³⁵ “Konya’da Dün Beş Nurcu Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Konya’da 5 Nurcu Dün Tevkif Edildi”, *Ulus*, 7 Ocak 1960, s. 1, 5.; “10 Nurcu Daha Yakalandı” *Milliyet*, 7 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Diyarbakır’da da 8 Nurcu Yakalandı”, *Akşam*, 15 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Diyarbakır’da 8 Nurcu Adliyeye Verildi”, *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Diyarbakır’da 8 Nurcu Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Malatya’da Dün İki Nurcu Tevkif Edildi”, *Akşam*, 17 Ocak 1960, s. 1.; “Konya’da Dün Üç Nurcu Daha Tevkif Edildi”, 23 Ocak 1960 s. 1, 5.; “Bursa’da 17 Nurcunun Duruşması Dün Başladı”, *Milliyet*, 22 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Bingöl’de 4 Nurcu Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 31 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³⁶ “Gençlik Teşekkülleri İrticai Tel’in Ediyor”, *Milliyet*, 6 Ocak 1960, s. 1, 5.

Kemalist gencin bu skolastik zihniyetin karanlığına dâhil olmayacağını belirterek Atatürkçü gençliğin devrimlere aykırı tüm davranışların karşısında olduğunu altını çizmişlerdir.²³⁷ Nurculuk hareketlerini protesto etmek amacıyla gençlerin miting ve toplantı istekleri kabul edilmemiştir.²³⁸

Bu durum üzerine Başbakanı telgraf çeken MTTB idarecileri²³⁹, cevap alamayınca 9 Ocak 1960 tarihinde üniversite bahçesindeki Atatürk anıtına bir çelenk koymaya ve sessiz bir yürüyüş yapmaya karar vermişlerdir.²⁴⁰ İstanbul Üniversitesi Rektörü Orhan Onar'dan izin alan öğrenciler, Atatürk'ün heykeli yanında istiklal Marşı söylerken polis müdahalesine maruz kalmışlardır. Birçok üniversiteli genç nezarete alınmış ve foto muhabirlerinin de makinalarına el konulmuştur.²⁴¹ Beşi gazeteci olmak üzere 30-35 öğrenci karakola götürülmüş ve mitinge katılan öğrenciler hakkında izinsiz toplantı yapıp “*Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanununu*” ihlal etmekten gazeteciler hakkında ise izinsiz bir toplantıda bulunmaktan tahkikat/soruşturma başlatmıştır. Ayrıca “*Sessiz Yürüyüş*” sebebiyle İstanbul Üniversitesi içinde yüzden fazla resmi ve sivil polis görevlendirilmiştir. Atlı polisler ise üniversite dışında tedbir almıştır.²⁴²

Polisin sert tepkisi üzerine gençlik kuruluşları 10 Ocak'ta olağanüstü toplantılar yapmış ve Rektörlüğün harekete geçmesini istemiştir. TMTF İdare Heyeti bir bildiri yayınlarak, bu hareketlerin üniversite muhtariyetini zedelediğini bildirmiştir.²⁴³ MTTB Başkanı Yaşar Özdemir, olaylar sırasında öğrencilere atılan dayak ve tekmelerin aslında Atatürk sevgisine ve Atatürk gençliğine atılmış olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴

1.6.5.3. Olaylı Mitingin Siyasete Yansımaları

Üniversite olayları CHP Hatay Milletvekili İhsan Ada tarafından Meclise taşınmıştır. İhsan Ada, TBMM Başkanlığına vermiş olduğu bir önergede; 9 Ocak 1960

²³⁷ “Gençlik Miting İstiyor”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³⁸ “Gençliğe Miting İzni Verilmedi”, *Ulus*, 8 Ocak 1960, s. 1, 5.

²³⁹ “Gençlik İrticaa Karşı Mitingde Israr Ediyor”, *Milliyet*, 8 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁴⁰ “Polis İrticacı Tel'in İçin Üniversite Bahçesinde Toplanan Gençleri Dağıttı”, *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1960, s. 1.

²⁴¹ Fotoğraf makinalarına el konulan muhabirler: Ünal Kutsal (T.H.A), Sami Önemli (Milliyet), Müdedep Erkmen (Yeni Sabah), Selahattin Giz (Cumhuriyet), Hamit Kınaytürk (Akşam). Bkz. “Polis Öğrencileri İstiklal Marşı Söylerken Dövdü”, *Ulus*, 10 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁴² “Üniversitede Sessiz Yürüyüş Dağıtıldı”, *Milliyet*, 10 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁴³ “Üniversiteye Polislerin Girişi Protesto Ediliyor”, *Akşam*, 11 Ocak 1960, s. 1.

²⁴⁴ “İstanbul'da Gençlere Dayak Atılması Protesto Ediliyor”, *Ulus*, 11 Ocak 1960, s. 1, 3.

tarihinde polisin İstanbul Üniversitesi'ne girip üniversite muhtariyetini ihlal ettiği ve Atatürk'e bağlılıklarını bildirmek isteyen gençlerin İstiklal Marşı okudukları sırada ve ayrıca beş foto muhabirinin sebepsiz olarak İstanbul Emniyet Müdürlüğüne götürülmesi ve öğrencilerden bazılarının dövülmesi, gazetecilerin çektikleri fotoğraf filmlerine el konulmasının kişilik haklarına saldırı olarak değerlendirmiş ve bu kişilerin özgürlüklerini engelleyen sorumluların kanunsuz hareketleri karşısında ne yapıldığını sorarak, İçişleri Bakanından cevap istemiştir.²⁴⁵

Bütçe Komisyonunda Üniversite olaylarıyla ilgili Milli Eğitim Bakanı Atıf Benderlioğlu, muhtariyetin lüzumsuz ve modasının geçmiş olduğunu söylemiş ve üniversitelerin inzivayı bırakıp hükümetle işbirliği yapma mecburiyetinde olduğunu belirtmiştir.²⁴⁶ Üniversitelerin günlük politikaların tesirinden uzaklaştırılması için önlemler alınacağını belirtmiştir. Ayrıca, ne zamandır sorulan “*Üniversiteye asayiş kuvvetleri girebilir mi? sorusuna dünyanın neresinde olunursa olunsun ne tür bir muhtariyete sahip bulunursa bulunsun, hükümetin üstünde bir kuvvet olmayacağını*” belirtmiş ve bir sorun bulunduğu kulluk kuvvetlerinin her yere girebileceğini söylemiştir.²⁴⁷

Diğer taraftan, Bütçe Komisyonunda üniversite mevzusu CHP ve DP Milletvekilleri arasında tartışmalara sebep olmuştur. DP Nevşehir Milletvekili Necmettin Önder ve DP İzmir Milletvekili Kemal Serdaroğlu, üniversitenin idari muhtariyeti olamayacağını, üniversitelerin feodalizm anlayışı içinde idare edilemeyeceğini ve öğrencilerin siyasetle uğraşmaması gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca Kemal Serdaroğlu, üniversite öğrencilerini kastederek, “*Bunlar çocuk, bunlar ateşli. Bu işlere karışmamaları lazım, bizde vaktiyle üniversite kantininde oturur, hükümetler devirir, hükümetler kurardık*” demiştir. CHP Sivas Milletvekili Turhan Feyzioğlu ise, Atatürk ve devrimleri konusunda olur olmadık yerlerde ortaya çıkan gerici olaylar karşısında, Türk gençliğinin, dini menfaatler uğruna sömürmeye kalkışan siyasetçilere karşı seslerinin yükselmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁴⁸ Feyzioğlu ayrıca, gençlik teşkilatlarının ve gençlik hareketlerinin DP'nin siyasi baskısı altında olduğunu söylemiş, DP'nin para aracılığıyla gençlik teşkilatlarını çürütmeye çalıştığını, gençleri

²⁴⁵ “Üniversite Olayları Meclise Aksettirildi”, *Akşam*, 12 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁴⁶ “Üniversite Muhtariyetine Dair Hükümetin Görüşü”, *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1960, s. 1.

²⁴⁷ “Üniversiteler İçin Yeni Tedbirler Alınıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁴⁸ “Üniversite Muhtariyeti Komisyonunda Tartışıldı”, *Akşam*, 15 Ocak 1960, s. 1, 5.; “Bırakınız Gençler Atatürk'e Bağlılıklarını Göstersinler”, *Ulus*, 15 Ocak 1960, s. 1.

mali baskı altında tuttuğunu belirtmiştir.²⁴⁹ Gençlik kuruluşlarının içinde bulunduğu mali sıkıntılar ve kendi içlerinde yaptığı çekişmeler Feyzioğlu'nu iddialarını doğrular nitelikteydi.²⁵⁰

Üniversiteli gençler için “*bunlar çocuk*” tabirini kullanan DP Milletvekili Kemal Serdaroğlu, gençler tarafından protesto edilmiştir. Kemal Serdaroğlu'na Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencileri 252 imzalı bir telgraf göndermişlerdir. Telgraf şöyle idi: *Üniversite Bütçesinin görüşülmesi sırasında haklarımızın müdafaa edileceğine inandığımız Büyük Meclis kürsüsünden yarının teminatı olan Türk Yüksek Tahsil Gençliğine “Çocuk” diye hitap etmek gafletinde bulunmanızı esefle karşılar, şiddetle protesto eder, sizin “Büyükülüğünüzü” alkışlarız!*²⁵¹ Ankara Ziraat Fakültesi ve Fen Fakültesi Öğrenci Dernekleri ortak yayınladıkları bir bildiri ile Serdaroğlu'nun “*beleşçi ve çocuk*” tabirini protesto etmişlerdir. Ayrıca bildiriye, irticai hareketleri kınadıklarını belirten gençler, rejim ve inkılâplara el uzatacak olanlara asla müsaade edilmeyeceğini belirtmişlerdir.²⁵²

18 Ocak 1960 tarihinde DP Eşrefpaşa İlçe Kongresinde konuşan Kemal Serdaroğlu, kullandığı “*çocuk*” tabirinin yanlış anlaşıldığını belirtmiş, çocuk diyerek “*temiz birer pırlanta, siyasetin kirli çamuruna bulaşmamış kimseler olduğunu kastettiğini*” belirtmiştir. Ayrıca, ülkede irtica olmadığını söyleyen Serdaroğlu, irtica hareketlerini protesto etmek isteyen gençlere izin verilmemesinin sebebini Kıbrıs mitinglerinde Makarios'un nasıl yakıldığını hatırlatarak, aynı gençliğin bir hocayı yakmayacağını kim temin edebilir açıklamasıyla müdafaa etmiştir. Daha sonra söz alan İzmir Milletvekili Selahattin Akçiçek, “*Bir din adamının memlekette dolaşması irtica değildir. Bizden buna mani olmamızı istiyorlar. Biz dinsiz değiliz. Bu hareketlere*

²⁴⁹ “Üniversiteler İçin Yeni Tedbirler Alınıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960, s. 5.

²⁵⁰ “MTTB Sokakta Kaldı”, *Cumhuriyet*, 20 Ocak 1960, s. 1.; MTTB Başkanı M. Beşir Hamidi yaptığı bir konuşmada, yersiz yurtsuz hatta parasız kalmak pahasına savunduğumuz davalarda katıyen taviz vermediklerini açıklamıştır. Bkz. “MTTB Halktan Yardım İstiyor”, *Cumhuriyet*, 25 Ocak 1960, s. 1.; “MTTB Çadırda Çalışacak”, *Akşam*, 17 Ocak 1960, s. 1.; “Milli Türk Talebe Birliğinde Siyasi Düello Başladı”, *Akşam*, 20 Ocak 1960, s. 1.; “MTTB Yardım Kampanyası Açtı”, *Akşam*, 24 Ocak 1960, s. 1.; “MTTB'nin Kaldığı Binadan Tahliye Dolayısıyla Dün Bazı Hadisiler Oldu”, *Ulus*, 16 Ocak 1960, s. 1.; “DP'nin MTTB'ni Siyasete Alet Etme Teşebbüsleri Açıklandı”, *Ulus*, 20 Ocak 1960 s. 5.; DP'li üyeler başkanı siyaset yapmakla suçlarken, başkan mali yardımın kesilmesi irticaa karşı açtıkları kampanyanın sebep olduğunu belirtmiştir. Bkz. “MTTB Merkezi Tahliye Ettirildi” *Milliyet*, 16 Ocak 1960, s. 1.; MTTB İçin Yapılan Bağışlar Haczedildi”, *Ulus*, 2 Şubat 1960, s. 1.; “Gençlik Teşekkülleri Üzerinde DP Baskısı”, *Ulus*, 5 Şubat 1960, s. 1.

²⁵¹ “Üniversitelilere Çocuk Diyen DP Milletvekiline 252 İmzalı Protesto Telgrafi Gönderildi”, *Ulus*, 16 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁵² “Üniversitelilere Çocuk ve Beleşçi Diyen DP Milletvekilleri Protesto Edildi”, *Ulus*, 18 Ocak 1960, s. 3.

*mani olamayız, bilakis destekleriz” demiştir.*²⁵³ 23 Mart 1960 tarihinde Said-i Nursi'nin vefatıyla birlikte Nurculuk meselesi ülkede gündem olmaktan çıkmıştır.²⁵⁴

1.6. 27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE GENÇLİĞİN ROLÜ

1.6.1. Tahkikat Komisyonu ve Gençliğin Komisyona Tepkisi

DP'nin 18 Nisan 1960 tarihinde kurduğu “*TBMM Tahkikat Komisyonunun*” aldığı kararlar Türk siyasal tarihinde toplumda önü alınamayacak tepkilere yol açmıştır. Komisyonun kurulmasındaki amaç, CHP'nin ve basının tahripkâr faaliyetlerini araştırmak olmasına karşın, zamanla DP'ye karşı olan tüm muhalif seslerin susturulma projesi olduğu anlaşılmıştır.²⁵⁵ 18 Nisan'da kurulan Tahkikat Komisyonuna, Meclis Tahkikat Encümeninin Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun onaylanmış ve Tahkikat Komisyonuna²⁵⁶ olağanüstü yetkiler verilmiştir.²⁵⁷ Tanzer Sülker Yılmaz tarafından, verilen bu haklar “*adalet mekanizmasının dondurulması*”²⁵⁸ olarak tanımlanırken, 1960'lı yıllarda İstanbul Üniversitesinde görevli Hukuk Profesörlerinden Tarık Zafer Tunaya, Hüseyin Nail Kubalı ve Doçent İsmet Giritli, Tahkikat Komisyonunun Anayasaya ve demokrasiye aykırı olduğunu belirtmiş, siyasi özgürlüklerin ve basın özgürlüğünün tatile çıktığını söyleyerek durumun vahametinin altını çizmişlerdir.²⁵⁹ DP sempatzmanı olarak anılan Anayasa Hukuku Profesörü Ali Fuat Başgil bile komisyonun kurulmasının Anayasaya aykırı olmadığını belirtmiş, fakat komisyona verilen yetkilerin Anayasaya uygun olmadığını söylemiştir.²⁶⁰

Gazeteci yazar İdris Gürsoy, Tahkikat Komisyonunun CHP'nin sebep olduğu olayları araştırmak ve yapılan yalan haberleri ortaya çıkarmak için kurulduğunu

²⁵³ “Gençlik Din Adamını Yakar mı, Yakmaz mı?”, Akşam, 18 Ocak 1960, s. 1, 5.

²⁵⁴ “Said-i Kürdi Dün Sabah Urfa'da Vefat Etti”, *Cumhuriyet*, 24 Mart 1960, s. 1.; “Said-i Nursi Urfa'da Öldü”, *Ulus*, 24 Mart 1960, s. 1.

²⁵⁵ Selin Esen, “18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu”, *Mülkiye*, Cilt 34, Sayı 267, 2010, s. 167.

²⁵⁶ Tahkikat Komisyonlarına verilen yetkiler şöyleydi: Gazete toplama, gazete kapatma ve matbaa kapatma yetkisi ile Tahkikat Komisyonlarının ve bunların kuracağı ikinci komisyonların, Mahkemelerin Usulü Kanununun, Askeri Usulü Kanununun, Basın Kanunu ile diğer kanunlarla Cumhuriyet Savcıları Sulh Hâkimleri ve Askeri ve Adli âmirlere tanınmış olan bütün hak ve yetkileri elinde bulundurmaları kararlaştırılmıştır. Ayrıca, Tahkikat Komisyonunun aldığı kararlara karşı gelenler 1 yıldan üç yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacak, tahkikatlarla ilgili kanunları ifşa edenler ise 1 seneye kadar hapse atılacağı kararlaştırılmıştır. Bkz. “Tahkikat Komisyonlarına Hapsetme, Gazete ve Matbaa Kapatma Yetkisi Yeriliyor”, *Ulus*, 26 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁵⁷ Alpay Kabacalı, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, 2. Baskı, Güner Yayınları, İstanbul, 2007, s. 121.

²⁵⁸ Tanzer Sülker Yılmaz, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 83.

²⁵⁹ “Üç Hukuk Profesörü Dün Olmaz Dediler”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁶⁰ Tanel Demirel, *Türkiye'nin En Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016, 2. Baskı, s. 323-224.

belirtmiştir. CHP'nin gizli bir örgütlenme kurup darbe yapmayı planladığını iddia eden İdris Gürsoy, Tahkikat Komisyonunun kurulmasıyla gizli örgütlenme faaliyetlerinin ortaya çıkarılabileceğini ve darbenin önüne geçilebileceğini belirtmiştir. Bu durumdan çekinen CHP Tahkikat Komisyonunun çalışmalarına engel olmak için sokağı hareketlendirmeye çalıştığını ve bunun için öğrencileri kullandığını belirtmiştir.²⁶¹ Tahkikat Komisyonunun siyaset ve basın üzerindeki etkisi çok geçmeden görülmeye başlanmış, bununla beraber gençlik üzerindeki etkisi de eskiye nazaran daha sert bir hal almıştır.

Şöyle ki; 20 Nisan 1960 tarihinde Ankara'da İnönü'ye tezahürat edildiği gerekçesiyle 22 üniversite öğrencisi gözaltına alınmış ve bunlardan beşi “*Gösteri Yürüyüşleri Kanununa*” aykırı davrandığı belirtilerek tutuklanmıştır.²⁶² 27 Nisan 1960 tarihinde ise Marmara Lokalinde düzenlenen İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Talebe Cemiyetinin yıllık kongresinde polis sert müdahalesi tepkilere yol açmıştır. Gençlik kongrede faaliyet raporunu tartışmayı²⁶³ ve Güney Kore Üniversitesi öğrencilerini ve öğretim üyelerini tebrik etmeyi amaçlamışlardı.²⁶⁴ Ancak öğrencilerin Kore'ye göndermeyi amaçladıkları telgrafi okumaya başlamasıyla, polis öğrencilerin siyaset yaptığını ileri sürmüş ve kongreyi dağıtmıştır.²⁶⁵ Kongre başkanı Cemal Sarı ve Talebe Cemiyeti Başkanı sivil memurlar tarafından karakola götürülmüştür.²⁶⁶

1.6.2. Darbenin Ayak Sesleri: 28-29 Nisan Olayları

1.6.2.1. 28 Nisanda İstanbul'da Beyazıt Meydanında

28 Nisan olaylarının başlangıcı olarak kabul edilen İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Talebe Cemiyetinin yıllık kongresinde öğrencilerin Tahkikat Komisyonu ile ilgili konuşmaları bir başlangıçtı. Gençlerin, destek olmak için Kore'ye göndermek istedikleri telgrafa el koymaya çalışan “*Menderes'in polisi*” diye bilinen polis şefi Bumin Yamanoglu'nun öğrencilere karşı olan sert tavrının olayların çıkırından

²⁶¹ İdris Gürsoy, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Kitap, İstanbul 2012, s. 8.

²⁶² “Ankara'da Tevkif Edilen Gençler, İstanbul'da Yargılanan Partiler”, *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁶³ “Tıp Talebelerinin Kongresi Dağıtıldı”, *Milliyet*, 28 Nisan 1960, s. 1.

²⁶⁴ Güney Kore Üniversitesi Öğrencileri ve öğretim görevlilerini tebrik etme sebepleri; 25 Nisan 1960 tarihinde Kore'de 200 öğretim görevlisinin bir hafta önce tutuklanan öğrencilerinin serbest bırakılması için yaptığı gösterilerdir. Seul'da yapılan bu gösteriye 400 üniversite öğrencisi de katılmıştır. Bkz. “Kore'de Profesörler Dün Nümayiş Yaptılar”, *Ulus*, 26 Nisan 1960, s. 1.

²⁶⁵ “Polisler Bir Öğrenci Kongresini Dağıttı”, *Ulus*, 28 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁶⁶ “Dün Tıp Talebesi Cemiyeti Kongresini Polis Dağıttı”, *Cumhuriyet*, 28 Nisan 1960, s. 1, 5.

çıkmasına sebep olmuştur.²⁶⁷ Güney Kore’de yaşanan öğrenci hareketleri sonucunda Başkan Syghman Rhee istifa etmişti. Benzer bir gösteri ile Menderes’in devrilebileceği fikrinin yaygınlaştığını belirten İdris Gürsoy bu amaçla öğrencilerin kullanıldığını iddia etmiştir.²⁶⁸

Öğrenciler son yaşanan olaylardan sonra harekete geçmeye karar vermişlerdir. Yaşanan bu baskılara tepki gösterilmezse eğer, polisin, yapılacak olan tüm toplantılarda aynı hareketleri göstereceği inancıyla büyük bir eylem yapmak için harekete geçmişlerdir. 28 Nisan eylemlerini organize eden öğrencilerden Yüksel Çengel, bir komite kurduklarını, bu komitenin her okulda, her sınıfta bir kolu olduğunu ve 28 Nisan’da yapacakları sessiz yürüyüş için her yere haber salıp öğrencileri örgütlediklerini belirtmiştir.²⁶⁹

Darbeye giden süreci başlatan 28 Nisan günü olaylar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi içinden başlayarak Fatih, Aksaray, Unkapanı, Eminönü, Cağaloğlu ve Alemdar bölgelerine kadar yayılmıştır. İçişleri Bakanlığının bildirisinde olaylara CHP Gençlik kollarının kışkırtıcı tavrı sebep olmuştur.²⁷⁰ Aynı günün sabahında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde ders boykotunu ve eylemleri başlatan kişi olarak bilinen “*Kastro Nuri*” lakaplı Nuri Yazıcı kışkırtıcı bir konuşma yapmıştır.²⁷¹

Öğrenciler “*Yaşasın Hürriyet*”, “*Kahrolsun Diktatörler*”, “*Kahrolsun Menderes*” sloganları atarken polisin sert müdahalesi gecikmemiştir. Öğrencilere dayak atılıp sürüklendiğini gören İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Sami Onar ve Hukuk Fakültesi Dekanı Sulhi Dönmezer dışarı çıkıp polise dur çağrısı yapmışlardır. Ancak Emniyet Amiri Zeki Şahin ve polis memuru Bumin Yamanoğlu²⁷², hocalara kaba davranıp küfür etmiştir. Sami Onar karşı gelince Onar’ı itip yerde sürüklemiştir. Bumin Yamanoğlu ise Dönmezer’i göstererek kışkırtıcı ve ayartıcı diye bağırarak Dönmezer’i başından yaralayarak cipe bindirmiştir.²⁷³ Anayasa profesörü Tarık Zafer Tunaya yaralı öğrencilerin halini görünce, Zeki Şahine gitmiş ve polisi üniversiteden

²⁶⁷ Bülent Ulus, Hakan Güngör, 555K, Kor Kitap, İstanbul 2019, s. 25, 27.

²⁶⁸ İdris Gürsoy, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Kitap, İstanbul 2012, s. 73.

²⁶⁹ Bülent Ulus, Hakan Güngör, 555K, Kor Kitap, İstanbul 2019, s. 27-28.

²⁷⁰ Turan Feyizoğlu, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi 1960-1968*, Belge Yayınları, İstanbul 1993, cilt 1, s. 20.

²⁷¹ Demirel, s. 335.

²⁷² Yassı Ada Mahkemesinde bu hukuksuz davranışlar yargılanmış ve yargılanma sonucunda Zeki Şahin’e 19 yıl 9 ay, Bumin Yamanoğlu’na ise 14 yıl hapis cezası verilmiştir. Bkz. Ulus, Güngör, s. 36.

²⁷³ Ulus, Güngör, s. 34-35.

çıkarmasını istemiştir. Zeki Şahin ise Tunaya'yı ciddiye almayarak “*Bize geleceğinize niçin öğrencilerinize mani olmuyorsunuz?*” diye sormuştur. Tunaya, olayların polis tarafından kışkırtıldığını belirtse de olumlu bir cevap almamıştır.²⁷⁴

Olaylar esnasında Ziraat Fakültesi öğrencilerinden Turan Emeksiz polisin silahlı saldırısı sonucunda yaşamını yitirmiştir. Bunun üzerine Nazım Hikmet Ran akıllara kazınan o şiirini yazmıştır:

*“Bir ölü yatıyor
On dokuz yaşında bir delikanlı
Gündüzleri güneşte
Geceleri yıldızların altında
İstanbul’da Beyazıt Meydan’ında
Bir Ölü yatıyor
Ders kitabı bir elinde
Bir elinde başlamadan biten rüyası
Bin dokuz yüz atmış yılı nisanında
İstanbul’da Beyazıt Meydan’ında
Bir ölü yatıyor
Vurdular
Kurşun yarası
Kızıl karanfil açmış alnında
İstanbul’da Beyazıt Meydan’ında”²⁷⁵*

27 Mayıs Milli İnkılâp gününden sonra MTTB, TMTF, Ankara büroları ve CHP Gençlik Kollarının ortak girişimleriyle 28 Nisandan beri girişilen kanı pahasına yürütülen şerefli mücadelede şehit düşen devrimci gençlerin savundukları davayı sembolize edecek birer Hürriyet Abidesi Ankara ve İstanbul’da dikilmesi kararlaştırılmıştır.²⁷⁶

1.6.2.2. İzmir’de Üç Sessiz Yürüyüş, 29 Nisan’da Ankara’da “Kanlı Cuma”

İzmir’de de öğrenciler sessiz yürüyüşler yaparak yaşananları protesto etmişlerdir.²⁷⁷ İzmir Yüksek Tahsil gençliği tarafından 29 Nisan’da yapılan üç

²⁷⁴ Kabacalı, 126-127.

²⁷⁵ Yılmaz, s. 83.

²⁷⁶ “Gençlik Hürriyet Abidesi İle İlgili Bir Bildiri Dün Yayınlandı”, *Ulus*, 31 Mayıs 1960, s. 3.

²⁷⁷ “İzmir’de Talebeler Dün Sessiz Yürüyüş Yaptı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960, s. 1, 5.

yürüyüşte polis gözetiminde ve olaysız sona ermiştir. Ege Üniversitesi öğrencileri Atatürk'ün anıtına çelenk koyarak dağılmıştır.²⁷⁸ İzmir'de protestolar sessiz geçerken Ankara'da sesler oldukça yüksek çıkmıştır. İstanbul'daki olayları duyan Ankara'daki öğrenciler 29 Nisan günü eylem hazırlıkları yapmışlardır. Bu durumu ön gören DP, İstanbul ile birlikte Ankara'da da Örfi İdare ilân etmiştir. Ankara'daki olaylarla yakından ilgilenen İçişleri Bakanı Namık Gedik'in Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesine Ankara Valisi Dilaver Argun'u yollamasına rağmen olayları durduramamış, İstanbul'da yaşanan hadiselerin benzeri Ankara'da da yaşanmıştır. Hukuk Fakültesi önünde toplanan öğrencilere İlhan Arsel, Hicri Fişek ve Necip Bilge gibi isimlerin de aralarında olduğu hocalar da katılmıştır. Polisin kurşunlarından kaçan öğrenciler fakültelere ve Mülkiye binasına sığınmıştır. 29 Nisan günü 540 mermi sıkıldığı ve bu mermilerin bir bölümünün öğrencilere isabet etmiş olduğu söylenmiş ve birçok öğrencinin yaralandığı, SBF Olayı olarak bilinen olaylar halk tarafından “*Kanlı Cuma*” olarak tanımlanmıştır.²⁷⁹

Öğrenciler, “*Hürriyet*”, “*Menderes İstifa*” sloganları atarken, Sıkıyönetim Komutanı Namık Argüç olay yerine gelerek “*dağılmazsanız ateş ettiririm*” uyarısında bulunmuştur. Uyarılara rağmen slogan atan gençlere müdahale gecikmedi, atlı askerler öğrencilerin üzerine sürülmüş ve Ankara Üniversitesi kısa sürede savaş halini almıştır.²⁸⁰ Öğrencilerin hükümeti devirmek için sokağa çıktığını söyleyen Emin Alper, Nisan ayının sonunda başlayıp 27 Mayıs 1960'a kadar süren öğrenci hareketlerinin Türkiye tarihinde bir ilk olduğunu ve bu hareketlerin hükümeti sarsacak güçte olduğunu belirtmiştir.²⁸¹

Yaşanan bu olayların gazetelerde yayınlanması yasak edilmiş ve 28 Nisan 1960 günü saat 3'ten itibaren Ankara ve İstanbul'da “*Örfi İdare*”²⁸² ilân edilmiştir. İstanbul'da geceleri sokağa çıkmak yasaklanmış, eğlence yerlerinin kapatıldığı

---

²⁷⁸ Aynı yer, s. 1, 5.

²⁷⁹ Ulus, Güngör, s. 59, 60.

²⁸⁰ Aynı yer, s. 60-61, 68, 72.

²⁸¹ Emin Alper, *Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye'de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2018, s. 151, 181.

²⁸² Anayasanın 36. Maddesinde Örfi İdarenin hangi durumlarda ilan edileceği tüm detaylarıyla bildirilmiştir. Anayasaya göre: Harp halinde veya icap ettirecek bir vaziyet hususunda veya isyan zuhurunda ya da vatan ve Cumhuriyet aleyhinde vetli ve fiili teşebbüsat vukuunu müeyyitt kat'i emarat görülürse, İcra Vekilleri Heyeti, müddeti bir ayı tecavüz etmemek üzere umumi veya mevzii idareyi örfiye ilan edebilir ve keyfiyet hemen Meclisin onayına sunulur. Bkz. “Örfi İdare Hangi Durumlarda İlan Olunur”, *Akşam*, 29 Nisan 1960, s. 1, 3.

bildirilmiştir.²⁸³ Aynı tarihte İstanbul Üniversitesinin üç gün boyunca tatil edildiği ve gerektiği takdirde bu sürenin uzatılabileceği Rektör Sıddık Sami Onar tarafından ilân edilmiştir.²⁸⁴ Ancak Ankara’da ve İstanbul’da yaşanan gerginlikler son bulmayınca Örfî İdare Generallerinin tebliği ile Üniversite Senatolarında hem Ankara hem de İstanbul’daki Üniversitelerin ve Yüksek Okulların bir ay müddetle kapatılması kararı verilmiştir.²⁸⁵ Ayrıca Örfî İdare Kumandanlığı tarafından İstanbul Üniversitesinin ve Yüksek Okulların tatil edilmesi dolayısıyla öğrencilerin memleketlerine dönmesi için çağrı yapılmış, bu amaçla Denizcilik Bankası ve Devlet Demir Yollarının seferlerine ilaveler yaptırıldığı öğrenilmiştir.²⁸⁶

Adnan Menderes, yaşanan olayları Türkiye Radyolarında yaptığı bir konuşmasında şöyle açıklamıştır: Olayların türlü yalan ve iftiralarla yapılan haberler ile bilerek çıkarıldığını, bu gibi zamanlarda memlekette karışıklık çıkarmak isteyenlerin olacağını, ancak bunlara fırsat verilmemesi gerektiğini söylemiştir.²⁸⁷ Menderes uzun zamandan beri genç öğrencilerimiz üzerinden teşkilatlı ve planlı yapılan tahriklerin kötü sonuçlarını yaşamakta olduklarını belirterek, vatandaşlardan destek istemiştir.²⁸⁸ İçişleri Bakanı yaşanan olaylar esnasında bir kişinin öldüğünü, 16 öğrenci ve 15 polisin yaralandığını belirtmiş ve yaşanan olayların CHP Gençlik Kolları tarafından teşvik ve tahrik edilerek yapıldığını belirtmiştir. Şöyle ki; CHP’nin Mecliste yaşanan olayları protesto etmek için öğrencileri yürüyüş yapmaya çağırmalarıyla olayların başladığını ileri sürmüştür.²⁸⁹

İçişleri Bakanı, Ankara’da yaşanan olaylarda 7 polis 3 itfaiye mensubu ve bir asker atılan taş ve cam parçaları ile yaralandığını açıklamış, öğrencilerden de 11’inin polisle yaptığı mücadele sırasında hafif yaralandığı belirtilmiştir. Olaylara 200-300 öğrencinin katıldığı, bunlardan 58’inin yakalanıp Örfî İdare merkezlerine götürülüp

---

²⁸³ İstanbul Örfî idare Kumandanlığına Orgeneral Fahri Özdilek, Ankara Örfî İdare Kumandanlığına da Korgeneral Namık Argüç tayin edilmiştir. Bkz. “İstanbul ve Ankara’daki Hadiseler Üzerine Dün Bu İki Şehirde Örfî İdare İlan Olundu”, *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1960, s. 1.; Örfî İdare haberleri gazetelerin ilk sayfasını kaplamıştı. Aynı haber dönemim tüm gazetelerindeki önemini korumuştur. “Örfî İdare İlan Edildi”, *Akşam*, 29 Nisan 1960, s. 1.; “İstanbul’daki Hadiselerin Neşri Yasak Ankara ve İstanbul’da Örfî idare”, *Ulus*, 29 Nisan 1960, s. 1.; “Örfî İdare”, *Milliyet*, 29 Nisan 1960, s. 1.

²⁸⁴ “İstanbul Üniversitesi Dün Üç Gün Müddetle Tatil Edildi”, *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1960 s. 1, 5.; “Üniversitenin Tatil İşî Dün Senatoda Görüşüldü”, *Akşam*, 29 Nisan 1960, s. 1.

²⁸⁵ “Dünkü Ankara Olaylarının Yayınlanması Yasak Edildi”, *Akşam*, 30 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁸⁶ “İstanbul Üniversitesi ve Yüksek Okulları Kapatıldı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁸⁷ “Başvekil Radyoda Bir Konuşma Yaptı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960, s. 1, 5.

²⁸⁸ “Menderes Halkın Yardımını İstiyor”, *Akşam*, 30 Nisan 1960, s. 5.

²⁸⁹ “İstanbul Olaylarında 1 Kişinin Öldüğü 16 Kişinin Yaralandığı Bildirildi”, *Akşam*, 30 Nisan 1960, s. 1, 5.

yargılandığı belirtilmiştir.²⁹⁰ Akşam gazetesi ise Ankara’da yaşanan olaylar esnasında 22 kişinin yaralandığını bildirmiş ve yaşanan olaylar sonrasında İstanbul’da 32 saatlik sokağa çıkma yasağı konulduğunu açıklamıştır.²⁹¹

“İhtilalin fişeği” olarak tanımlanan 28 Nisan olayları esnasında, bir polisin Ziraat Fakültesi öğrencisi Turan Emeksizi vurarak ölümüne sebebiyet vermesi ve 30 Nisan’da yapılan eylemler sırasında, lise öğrencisi olan Nedim Özpulat’ın tankın altında kalarak yaşamını yitirmesi, olayların içinden çıkılmaz bir hal almasına yol açmıştır.²⁹² 17 yaşındaki Nedim Özpulat, Turan Emeksiz’in öldürülmesini protesto etmek amacıyla katıldığı yürüyüşte öldürülmüştü.²⁹³ Olaylar esnasında polis kontrolü sağlayamayınca ordudan yardım istenmiş, ancak müdahale için gelen ordu birliklerine öğrencilerin yapmış olduğu “*Türk Ordusu çok yaşa*”, “*Ordu millet ele le*” şeklindeki tezahürat darbeye giden süreci şekillendirmiştir.²⁹⁴

1.6.2.3. Hükümetin Önlemleri ve Başbakanın Telkinleri

İstanbul Örfi İdare Kumandanı Fahri Özdilek 1 Mayıs 1960 tarihinde bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğde; üç beş kişiden ibaret toplulukların yasaklanmasına rağmen sokak yürüyüşlerinin devam ettiğini kınadığını belirtmiş, yürüyüşleri devam ettirenlerin çoğunun çocuk olduğuna dikkat çekerek, bu durumun göz önüne alınmasını istemiştir.²⁹⁵ Bundan böyle en ufak topluluklara bile ateş edileceğini söyleyen Özdilek, asayiş bozan bu durumların önüne geçmek için halkı, okul idarecilerini ve özellikle aileleri uyararak bu tür topluluklardan uzak durulması gerektiğini tavsiye etmiştir. Ayrıca yürüyüşleri teşvik ve tahrik ettiği için bayrak verme ve alkışlama gibi hareketlerin yasaklandığı da bildirilmiştir.²⁹⁶

Adnan Menderes, 1 Mayıs 1960 gecesi radyoda yaptığı bir açıklamada yaşanan son olayların kasti olarak 1 Mayıs İşçi Bayramına ve NATO²⁹⁷ toplantılarına denk

²⁹⁰ “Dâhiliye Vekâletine Göre”, *Milliyet*, 1 Mayıs 1960, s. 1, 5.

²⁹¹ “İstanbul’da Aralıksız 32 Saat Sokağa Çıkma Yasağı Konuldu”, *Akşam*, 1 Mayıs 1960, s. 1.

²⁹² Gürsoy, s. 75.

²⁹³ Ulus, Güngör, s. 81.

²⁹⁴ Gürsoy, s. 75.

²⁹⁵ “Örfi İdare Kumandanı Bugün Vukuu Muhtemel En Küçük Topluluklara Dahi Ateş Açılacağını Belirtti”, *Milliyet*, 2 Mayıs 1960, s. 1, 5.

²⁹⁶ “Bugün Toplananlara Ateş Açılacak”, *Akşam*, 2 Mayıs 1960, s. 1.

²⁹⁷ Her sene farklı bir ülkede, Bakanlar seviyesinde yapılan Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatının Konseyi konferansı toplantısı 1960 yılında İstanbul’da yapılmıştır. İstanbul Belediye Sarayında yapılan toplantıya Menderes’in katılamayacağı bildirilmiştir. Açılış konuşmasını Başbakanı temsilen Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu yapmıştır. 200’e yakın yerli ve yabancı gazeteciye Menderes’in Moskova’ya yapacağı ziyaretle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır. Zorlu, Türkiye’nin hem NATO’ya hem de

getirildiğini söylemiştir. Başbakanın radyoda yaptığı 22 dakikalık konuşmada, ülkenin bir ihtilal için uygun olmadığını açıklamış, bu yanlış gidişatın haklı tek bir delili bile olmadığını belirtmiş ve artık bu duruma bir son vermelerini samimi olarak istediğini belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“Bu kin, bu husumet, bu ihtiras, bu kıskançlık ne için kurutucu bir çöl fırtınası gibi bu güzel vatanın üstünde durmadan estirmek istenmekte? İçleri kin ve ihtirasın ateşiyle tutuşturularak kardeş kavgasına susamışçasına sokaklara dökülüp haykıranlar, acaba hangi ezici ve kahredici zulmün veya sefaletin, sanki dinmez durdurulmaz ıstırapı ile harekette?”²⁹⁸

Sorularını sorarak her şeyin yolunda olduğunun altını çizmiş ve yapılan eylemlerin hiçbir dayanağı olmadığını belirtmiştir.

Yapılan tüm çağrılara ve koyulan tüm yasaklara rağmen sokaklar boşalmamış gençliğin eylemleri devam etmiştir. 2 Mayıs 1960 tarihinde Bursa Altıparmak semtinde bulunan Eğitim Enstitüsü öğrencilerinden 150 kişilik bir grup, sessiz bir yürüyüşe kalkışmıştır. Polisin haber alması üzerine yürüyüş engellenmiş, fakat çeşitli yollardan Atatürk Caddesinde toplanan öğrenciler İstiklal Marşını söylemeye başlamışlardır. Ancak marşın üçüncü kıtasında polis ve asker topluluğu dağıtmış ve yakalanan sekiz öğrenci hakkında Gösteri Yürüyüşleri Kanununa karşı gelmekten dava açılmıştır.²⁹⁹

1.6.2.4. Gizli Bir Ayaklanma: 555K

5 Mayıs 1960 yılında öğrenciler tarafından yapılmak istenen yürüyüş, “555K: beşinci ayın beşi saat beşte Kızılay’da” parolasıyla gizli bir şekilde düzenlenmiştir.³⁰⁰ 3 Mayıs’ta Mülkiyeliler Birliği lokalinde 555K protestosunun hazırlıkları yapılmaya başlanmıştır. Planı yapanlar arasında Coşkun İrvalı, Öztün Akgüç, Cafer Canlı, Turgut Erdem, İsmail Hakkı Aydınoğlu, Cemal Süreyya ve Altan Öymen vardı.³⁰¹ Yapılması planlanan gösteri öğrenciler arasında duyulmuş ve karşı gösteri yapmak isteyen öğrenciler de aynı gün için hazırlıklara girişmişlerdi. O tarihe kadar yapılan tüm gösteriler DP’ye karşı yapılmıştı, ancak o gün tarih ilk defa karşı bir gösteriye tanıklık etmiştir. Olay yerinde toplanan bir gurup kalabalık “Kahrolası diktatörler”, “Bu

---

CENTO’ya üye olduğunu belirterek bu çerçevede dâhilinde Doğu-Batı arasındaki gerginliğin azalması için çabalayacaklarını bildirmiştir. Bkz. “NATO Toplantısına Menderes Katılmıyor”, *Akşam*, 2 Mayıs 1960, s. 1.

²⁹⁸ “Başvekil Bu İhtilal Değil Ayaklanma Dedi”, *Milliyet*, 2 Mayıs 1960, s. 1, 5.

²⁹⁹ “Bursa’da Öğrenciler Dün Gösteri Yaptılar”, *Akşam*, 3 Mayıs 1960, s. 1.

³⁰⁰ *Ulus*, Güngör, s. 109.

³⁰¹ *Ulus*, Güngör, s. 112.

dünya size kalır mı?” sloganları atarken, başka bir guruptan “*Dağ başını duman aldı*” sesleri yükselmiştir.³⁰² Aleyhte atılan “*Atatürk ve İsmet Paşa çok yaşa*”, “*Ordu ordu çok yaşa*”, “*Ordu gençlik el ele*” sloganları askerleri etkilemek için yapıldığına dikkat çekilmiştir. 555K’nın başka dikkat çeken sloganı ise Plevne ya da Gazi Osman Paşa marşı olarak bilinen marş uyarlanmış ve hürriyet marşı haline getirilmiştir.³⁰³

555K Olayı o tarihe kadar yapılmış en büyük siyasal miting olarak ikinci bir ilk yaşatmıştır.³⁰⁴ Olay yerine, bir araba içinde bulunan Bayar, Menderes ve Koraltan başka bir arabada ise Namık Gedik ve Atıf Benderlioğlu gelmişti.³⁰⁵ Menderes’in olay yerine gelmesiyle olay farklı bir boyut kazanmıştır. Kalabalık içinde, devletin en üst düzey yetkililerinin bulunduğu araba yumruklamaya başlanmıştır. Olaya tepkisiz kalamayan Menderes, arabadan çıkarak kalabalığın içine karışmıştır. Destekçilerinin çok az sesleri duyulmakla beraber “*Menderes istifa çıgıkları*” yankılanmıştır. Etrafı polisle sarılı olan Menderes, kalabalığa “*Ne istiyorsunuz, Ne bağıyorsunuz?*” diye sormuş, karşılığında “*Hürriyet istiyoruz*” cevabını almıştır. Menderes, “*Öyleyse öldürün beni*” diye karşılık verince kalabalık “*Biz katil değiliz*” diye haykırmıştır. Menderes, “*Yuh*” sesleriyle itilip kakılınca olay yerinden polis yardımıyla güçlüklerle çıkarılmıştır.³⁰⁶ Yaşanan olay gazete sayfalarında işsiz güçsüz takımı ve çok genç öğrenciler tarafından yapıldığı ve kalabalığın çoğunluğunun Menderes’in lehinde tezahürat yaptığı ve kısa sürede dağıtıldığı şeklinde aktarılmıştır.

Şöyle ki: İçişleri Bakanlığının yapmış olduğu bir açıklamaya göre; 5 Mayıs 1960 günü saat 17 ile 18 arası önceden planlanmış bir parola ile Ankara’da Kızılay Meydanında çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu birkaç yüz kişilik topluluk tarafından bir yürüyüşün tertip edileceği ve bunun merkezden idare edileceği istihbar

---

³⁰² Kabacalı, s. 152.

³⁰³ Uyarlanan Marş şöyle idi:

Türk gençliği korkmam diyor
Etrafımı yıkmam diyor
Atatürk’ün çocukları hak yolundan çıkmam diyor
Olur mu böyle olur mu
Kardeş Kardeşi vurur mu
Kahrolası diktatörler
Bu dünya size kalır mı
Kılıcını vurdun taş
Taş yarıldı baştan başa
Şanlı büyük Türk ordusu
Askerinle binler yaşa. Bkz. Demirel, s. 332.

³⁰⁴ Yılmaz, s. 90.

³⁰⁵ Ulus, Güngör, s. 124.

³⁰⁶ Kabacalı, s. 152-153.

edilmiştir. Yürüyüş planlı olarak devlet dairelerinin mesailerinin bitiş zamanına denk getirilmiştir. Ancak yürüyüşün başladığı saatte Emniyet Teşkilatı önceden aldığı istihbarat üzerine harekete geçmiş ve topluluğu dağıtmıştır.³⁰⁷ Yürüyüşte yapmak isteyenlerin taktiği, kalabalık halk gurupları arasına karışarak dağınık bir şekilde olay yerine marşlar söyleyerek gelmek olmuştur. Gösteriler sırasında olay yerine ani bir şekilde gelen Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı ve Başbakanın, dağınık bir şekilde halk arasına serpilmiş olan 200-300 kişinin dışındaki topluluk tarafından lehte yapılan tezahürat baskın gelmiş ve yapılmak istenen kanunsuz ve düzen bozucu hareketler sonuçsuz kalmıştır. Yaşanan olaylar esnasında birçok kişi tutuklanmıştır. Bakanlık, topluluğu çok genç yaştaki öğrencilerin ve işsiz güçsüz takımının oluştuğunun altını çizmiştir.³⁰⁸

Olayların boyutu arttıkça alınan tedbirler de çoğalmış ve sertleşmiştir. Örfi İdare Kumandanı Namık Argüç, Ankara’da 5 Mayıs 1960 tarihinde yaşanan olaylar sebebiyle açık yerlerde 10 kişiyi aşan gruplar halinde dolaşılmasını yasaklamış, kimlik belgelerinin taşımalarının zorunlu hale getirildiğini bildirmiş ve sivil halkın silah taşımalarının yasaklandığını açıklamıştır.³⁰⁹ İstanbul Örfi İdare Kumandanı Fahri Özdilek ise, İstanbul’da 6 Mayıs 1960 tarihinden itibaren gece yasağının süresini saat 22’den sabah saat 04’e kadar kısıtlamıştır. Cenaze arabalarını iki taksi içinde ancak 10 kişinin takip etmesine müsaade edildiğini ve defni takip eden gece yasak saatleri dışında kalmak şartı ile 10 kişi ile dua için cenaze evinde toplanmalarına müsaade edileceğini de açıklamıştır.³¹⁰

Adnan Menderes, 18 Mayıs 1960 tarihinde Turgutlu’da yaptığı bir konuşmada, halkın ihtiyaçlarını karşılamak için bin bir çaba sarf ettiklerini, fakat halk gazetesinden, fısıltı gazetesinden yayılan haberlerde bir şeyler olduğu, dünün baskıcılarının şimdi kalkıp, ülkede hürriyet yokmuş gibi hürriyet isteriz diye bağırmaalarına anlam veremediğini belirtmiştir. Menderes, CHP dönemindeki demokrasi mücadelesinden bahsetmiş, üniversite öğrencilerini ve profesörlerini sert

---

³⁰⁷ “Ankara’da Nümayiş Oldu”, *Akşam*, 6 Mayıs 1960, s. 1.

³⁰⁸ “Ankara’da Nümayişler”, *Milliyet*, 6 Mayıs 1960, s. 1, 5.

³⁰⁹ “Örfi İdare Tebliğleri”, *Milliyet*, 6 Mayıs 1960, s. 5.

³¹⁰ “Örfi İdare Tebliğleri”, *Akşam*, 6 Mayıs 1960, s. 5.

bir şekilde eleştirmiş, profesörleri cübbelerini bir zırh gibi sırtlarına giyip devletin işlerine karışmakla suçlamıştır.³¹¹

Radyolara, gazetelere konulan yasaklar, olayların yanlış veya abartılı bir şekilde fisıltı gazetesi diye bahsedilen kulaktan kulağa yöntemiyle yayılmasına sebebiyet vermiştir. Bu konuda Albay Avni Eleveli, düşüncelerini şu şekilde dile getirmişti: *“Zavallı Adnan Menderes diktatörlüğe dair her şeyi öğrenmişti, ama sinsi propagandanın ne ve nasıl bir kuvvet olduğunu bilmiyordu. Zaten bilseydi asla öğrencileri hapsetmez, asla hakikatleri konuşmak isteyenleri susturmaya çabalamazdı. Zira fisıltı diye yapılan propagandanın yıkmayacağı hiçbir inanış, düşünüş olmadığı gibi, aşamayacağı hiçbir engel de yoktur. Çünkü onda gizlilik ve ondan doğan bir cazibe vardır. Her insan bu cazibeye kolayca ve isteyerek kapılır.”*³¹² Nitekim yapılan toplumsal hareketler, eylemler ve yürüyüşler sonucunda darbenin gerçekleşmiş olması fisıltıların amacına ulaştığının bir göstergesi olmuştur.

1.6.2.5. 21 Mayıs Harp Okulu Öğrencilerinin Yürüyüşü

27 Darbesine giden süreçte Harbiyelilerin tutumu önemli bir yer tutmuştur. 555K olayından sonra yapılan eylemlerde azalma olmuş, 555K olayını takiben 11 Mayıs'ta Kızılay'da bir gösteri yapılmış, 19 Mayıs'ta Anıtkabir önünde ve 20 Mayıs'ta Hindistan Başkanı Nehru'nun Türkiye'yi ziyareti esnasında küçük çaplı sayılabilecek gösteriler düzenlenmiştir.³¹³

21 Mayıs'ta yapılan Harp Okulu Yürüyüşü çok ses getirmiştir. 19 Mayıs'ta yapılmasına karar verilen bu yürüyüş 3 Yüzbaşının ortak kararıydı. 28 Nisan olaylarından beri süregelen gençlik hareketlerine destek amaçlı yapılan yürüyüşte genç subayların gençlikle beraber olduğu ortaya konulmuştur. Ankara'da yapılan bu yürüyüş orduevinden Meclise kadar sürmüştür.³¹⁴ Harp okulu Yürüyüşlerine katılan öğrencilerden biri olan Servet Cömert, fisıltı gazetesi ile duydukları haberlerden çok etkilendiklerini, tarihi şahsiyetlere yapılan saygısızlıklar özellikle İnönü'nün

---

³¹¹ “Başbakan Üniversite Öğrencilerine ve Öğrencisine Sert Bir Lisanla Çattı”, *Cumhuriyet*, 19 Mayıs 1960, s. 1, 7.

³¹² Demirel, s. 315.

³¹³ Gürsoy, s.129.

³¹⁴ Muammer Taylak, *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969, s. 307-308.

Kayseri'ye gidişinin engellenmiş olması ve Uşak'ta yapılan saldırıdan derin bir şekilde etkilendiklerini bildirmiştir.³¹⁵

1.6.2.6. 27 Mayıs Darbesi ve Gençliğin Darbeye Karşı Tutumu

Milli Birlik Komitesi Başkanı Türk Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Cemal Gürsel, yaptığı konuşmada, ülkedeki kötü gidişata dur demek için 27 Mayıs 1960 tarihinde yönetime el konulduğunu açıklamıştır.³¹⁶ Gürsel, yeni Anayasa çalışmalarına başlandığını ve Anayasa hazırlanmayana kadar siyasi faaliyetlerin durdurulduğu, açıklanmıştır. Kapatılan gazetelerin açılması ve tutuklu bulunan gazetecilerin, subayların ve öğrencilerin serbest bırakılmasına karar verilmiştir.³¹⁷ Lise öğrencilerinin de aralarında bulunduğu gençlerin serbest bırakılması, gençlik başta olmak üzere tüm çevrelerde büyük bir sevinç kaynağı olmuştur.³¹⁸

Yapılan darbe gençlik kuruluşları tarafından memnuniyetle karşılanmış ve memnuniyetlerini Türk Silahlı Kuvvetlerine gönderdikleri telgraflarla ve yayınladıkları bildirimlerle göstermişlerdir. Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı yayınladığı bildiride, demokrasi ve kardeşlik anlayışının gerçek yoluna girmesini temenni eden Türk Silahlı Kuvvetlerine olan bağlılıklarını gençlik adına belirtmişlerdir. TMGT Orgeneral Cemal Gürsel'e şu telgrafı yollamıştı: "*Temsil ettiğimiz Türk gençliği adına size sonsuz imanımızı ve güvenimizi arz eder, hürmetle ellerinizden öperiz.*"³¹⁹

İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Ertuğrul Erkin tarafından, Tümgeneral Refik Tulga ve İstanbul Askeri Valisi ve Belediye Başkanına yollanan telgrafta, üniversite gençliği adına minnetlerini şöyle dile getirmiştir: Yapılan darbeyi sevinçle karşıladıklarını belirtmişler ve "*Türk gençliği, Türk Silahlı Kuvvetlerimize İtimadımız sonsuzdur. Teknik Üniversiteliler olarak emrinizdeyiz.*"³²⁰ diyerek orduya olan bağlılıklarını göstermişlerdir.

---

³¹⁵ Gürsoy, s. 131.

³¹⁶ "Meclis Feshedildi Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığı Başlandı", *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960, s. 1.

³¹⁷ "Meclis Feshedildi", *Milliyet*, 28 Mayıs 1960, s. 1,

³¹⁸ "DP İktidarının Hapsettiği Öğrenciler Serbest Bırakıldı", *Akşam*, 29 Mayıs 1960, s. 1, 5.

³¹⁹ "Gençliğin Silahlı Kuvvetlere Teşekkürü", *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960, s. 1, 3.

³²⁰ Aynı yer, s. 3.

Milli Türk Talebe Birliği Başkanı Yaşar Özdemir, Genel Sekreteri Hüseyin Sağıroğlu ve İstanbul İcra Konseyi Başkanı Mete Akıncı imzası ile teşekkürlerini şu telgrafla bildirmişlerdir:

“Türk Yüksek Tahsil Gençliği olarak bundan bir müddet önce girmiş olduğumuz hürriyet savaşına karşı ordumuzun göstermiş olduğu anlayışlı hareketi ve bunun neticesinde insan hak ve hürriyetlerine harfiyen riayet edeceği teminatı ile girmiş olduğu mili inkılap hareketini bütün gücümüzle tasvip eder, bu harekette gençliğin emirlerinize amade olduğunu bildirir, hürmetlerimizi arz ederiz.”³²¹

Gençlik kuruluşları, 28 Nisan’la başlayan gençlik protestolarının amacına ulaştığı havası içinde Silahlı Kuvvetlerin safında yer aldıklarını daha önceden yaptıkları mitinglerde “ordu gençlik el ele” sloganlarıyla belli etmişti. Zira orduya yapılan tezahüratlar darbeye davet niteliğini taşıyordu.

---

³²¹ Aynı yer, s. 1, 3.

İKİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA MEVZULARINDA GENÇLİĞİN TUTUMU

2.1. KIBRIS MESELESİ

Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs üzerindeki tüm haklarından 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasıyla birlikte vazgeçmiş ve bu hakları İngiltere'ye devretmiştir. Böylelikle Kıbrıs, 1925'ten itibaren bir İngiliz Valisi tarafından yönetilmeye başlanmıştır.³²² Kıbrıs'ın büyük çoğunluğunu oluşturan Rumlar, Yunanistan ile birleşebilmek için kararlı davranmışlar ve bu doğrultuda 1955 yılında kurdukları EOKA örgütüyle hem İngilizlere hem de Türklere karşı mücadele başlatmışlardır. Türkler bu mücadeleye karşı Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurmuşlardır.³²³

Yapılan mücadeleler ve diplomatik girişimler sonucunda Yunanistan, Türkiye ve İngiltere arasında 1959 yılında Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanmıştır. Bu antlaşmalar neticesinde ise; 15-16 Ağustos 1960'da Türklerin ve Rumların ortaklaşa karar kıldıkları bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.³²⁴

2.1.2. 1957'de Meselenin Yeniden Alevlenmesi ve Tarafların Meseleyi Ele Alış Biçimi

18 Şubat 1957 tarihinde Birleşmiş Milletler genel kurulu siyasi komisyonu "*Kıbrıs Meselesinin*" müzakerelerine başlamıştır. Müzakereler esnasında Yunan, İngiliz ve Türk temsilcileri konuşmuşlardır. Birleşmiş Milletler Konseyinde söz hakkı alan Türk Baş Delegeesi Selim Sarper, 1947 yılında başlayan Kıbrıs Meselesinin, 1957 yılında Yunan hükümetinin terörü destekleyen ve Türklere karşı yapılan nefret söylemleriyle yeniden alevlendiğini belirtmiştir.³²⁵

2.1.2.1. Yunanistan'ın Kıbrıs Meselesine Bakışı

Yunanistan, 1953 yılından itibaren Kıbrıs'la resmen ilgilenmeye başlamıştır. İngiliz Başbakanı Sir Anthony Eden'le Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgos Papagos'un görüşmelerinde, Eden'in "*Kıbrıs'ın Yunanistan'la hiçbir zaman*

³²² Erdem Karaca, *Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci ve Türkiye'nin Kıbrıs Politikası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s. 2, (Doktora Tezi)

³²³ Aynı yer, s. 3.

³²⁴ Aynı yer, s. 5.

³²⁵ "Birleşmiş Milletlerde Türk Tezi Galip Gelecek Mi?", *Akşam*, 19 Şubat 1957, s. 1.

birleşmeyeceğini” söylemesi üzerine, Yunanistan hem “*Kıbrıs konusunu*” BM’de dile getirmeye karar vermiş, hem de Makarios’a ve EOKA’ya yardım etmek için harekete geçmiştir. 1954 yılında Başpiskopos Makarios, Yunanistan’la birlikte Kıbrıs konusunu BM’ye taşıyarak referanduma³²⁶ başvurulmasını ve sonuçlarının kabul edilmesini istemiştir. Kıbrıslı Türklerin katılımı olmadan yapılan plebisit³²⁷ sonucunun, Kıbrıs halkının kararı olarak dünyaya aktarılmış olması, Rumların mücadelede nasıl bir yöntem kullandıklarını ortaya çıkarmıştır. BM’nin bahsi geçen başvuruyu onaylamaması, Makarios’un silahlı mücadele kararı almasına neden olmuştur. Yunanistan’dan silah ve maddi destek almak üzere Yunanistan’a gitmiş, aralarında General Grivas’ın da yer aldığı Enosis destekçileriyle görüşmüştür. Görüşmeler sonucunda Enosis’i örgütlemek üzere EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) örgütü, Kıbrıs asıllı Georges Grivas tarafından Yunanistan’ın başkenti Atina’da kurulmuştur.³²⁸

BM’de müzakere açılır açılmaz, Yunan Hariciye Vekili Averof konuşmuştur. Averof, Kıbrıs’a self-determinasyon hakkının tanınması yönündeki Yunan tezinin arkasında durmuş, Kıbrıs’taki İngiliz idaresini eleştirmiştir. İngiliz yönetiminin, zulüm ve baskı yaptığını ileri sürmüş ve bu durumu İngiliz karakterine yakıştırmadığını dile getirmiştir. Averof, Kıbrıs’taki sömürge rejimlerinin kaldırılmasını istemenin genel kurulun yetkisi dâhilinde olduğunu söyleyerek, medeni dünyanın gözü önünde bir yüz karası olan bu rejimin ortadan kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir. Kıbrıs’ın içinde bulunduğu bölgenin diğer özgür milletleriyle işbirliği halinde yaşayan özgür bir halkın yurdu olması gerektiğini savunmuştur. Kıbrıs’ın ne Türk malı, ne de İngiliz malı olmadığını söyleyen Averof, Kıbrıs’ın yalnızca Kıbrıslıların olduğunu savunmuştur.

---

³²⁶ Referandum, en kısa tanımıyla, parlamento tarafından kabul edilen bir kanun metninin halkın onayına sunulmasıdır. Bu usulde, parlamento tarafından kabul edilen bir kanun metninin yürürlüğe girebilmesi için seçmenlerin çoğunluğu tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir. Bkz. Kemal Gözler, *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*, Ekin Yayınları, Bursa, 10 Mart 2017, s. 13.

³²⁷ Plebisit, belli bir dönemde iktidarı fiilen ellerinde bulunduranların, hazırladıkları anayasa taslağını, bir tartışma ortamı yaratmaksızın, blok halinde ‘evet’ ya da ‘hayır’ ile sonuçlanabilecek bir halkoylamasına sunmalarıdır. Bkz. Kemal Gözler, “Referandum Mu, Plebisit Mi?”, . Kemal Gözler, *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*, Ekin Yayınları, Bursa, 10 Mart 2017, 14.

³²⁸ Dilek Yiğit Yüksel, “Kıbrıs’ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Dergi*, Cilt 34, Sayı 98, 2018, s. 317, 318.

Yunanistan'a gelince de, onlar, Kıbrıs halkının sömürü altından kurtulmasını istiyorlardı diye konuşmuştur.³²⁹

Averof, Türk tezine şiddetle karşı çıkmıştır. İngiltere Kıbrıs üzerindeki egemenliğinden vazgeçerse ve bunu herhangi başka bir devlete devrederse, Türkiye'den başka bir devlete iade etmeyeceği konusundaki Türk tezini dayanaksız olduğunu savunmuştur. Nedeni ise, Türkiye'nin de adayı İngiltere'ye devrederken, imzaladığı anlaşmalarda böyle bir maddenin olmaması şeklinde gösterilmiştir. Averof, konuşmasında EOKA teröristlerinin Yunan Hükümeti tarafından desteklenip, silah yardımı yapıldığına dair çıkan haberleri de yalanlamıştır.³³⁰

2.1.2.2. İngiltere'nin Kıbrıs Meselesine Bakışı

Asya ve Afrika'da, İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz sömürge yönetimine karşı bağımsızlık hareketi gelişmiş ve bu durum Kıbrıs'ı da etkilemiştir. İngiltere ise sömürgeci kimliğinden sıyrılmak için bir dekolonizasyon³³¹ sürecini yönetmeye girişmiştir. Bu yönetim sürecinde İngiltere, Yunan Enosisçiliğine karşı Türkiye'ye taksim tezini aşlamıştır.³³²

Averof'tan sonra, İngiltere adına devlet vekili Allan Noble söz almıştır. Noble, İngiliz görüşünü etraflı bir şekilde açıkladıktan sonra, Genel Kurulun, Kıbrıs teröristlerine yapmakta olduğu maddi ve manevi yardım ve teşvikleri önlemesi için tedbirler alınmasını Yunan Hükümetinden talep etmesini istemiştir.³³³ Allan Noble yaptığı bu açıklamayla Averof'un açıklamalarına rağmen Yunan Devletine güvenmediğini ve kendi stratejileri doğrultusunda hareket edeceklerini açık bir şekilde göstermiştir.

³²⁹ "Birleşmiş Milletlerde Türk Tezi Galip Gelecek Mi?", *Akşam*, 19 Şubat 1957, s. 1.

³³⁰ Aynı yer, s. 2.

³³¹ Dekolonizasyonu, sömürge ülkelerine yetki devri olarak tanımlanan Batı, bağımsızlık tanırken onların nezdinde devletin en üst kademelerine zihnen ve kalben Batılılaşmış elitler yerleştirmiştir. Aynı zamanda dekolonizasyonu, bağımlılığın devamı için araçsallaştırma yöntemlerinin her türlüüne başvurmuştur. Başka bir deyişle "sömürge ülkelerini, sömürü merkezinin (sömürgeci ülkeler) periferisi" olarak kalacak şekilde dizayn etmiştir. Yani; merkez ve çevresi arasında yapısal bir emperyalist ilişkisi söz konusu olmaktadır. Böylece aralarındaki ilişkileri periferinin aleyhine gerçekleştirmektedir. Dekolonizasyonu hazırlayan ve sömürgeciliğin farklı bir kimliğe bürünerek sürdürülmesini sağlayan temel araçlar arasında askeri antlaşmalar ve ekonomik yardımlar vardır. Bkz. Amadou Togola, "Dekolonizasyondan 60 Yıllık Bağımsızlığa: Afrika'nın Yaralarını Sarmak Mümkün Müdür?", *Afrika Araştırmaları Derneği (AFAM)*, 6 Ağustos 2018, s. 3.

³³² Tanıl Bora, *Cereyanlar Türkiye'de siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, 6. Baskı İstanbul, 2018, s. 247.

³³³ "Birleşmiş Milletlerde Türk Tezi Galip Gelecek Mi?", *Akşam*, 19 Şubat 1957, s. 2.

Adadaki durum iç açıcı görünmüyordu. 28 Ocak 1958 tarihinde Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar sonucunda İngiliz polisi ilk defa Türklere silah çekmiştir. Çıkan olaylarda toplamda 8 Kıbrıs Türkü yaşamını yitirmiştir.³³⁴ Bu olayları gençlik adına protesto etmek için Türkiye Milli Talebe Federasyonu 2. Başkanı Celal Hordan, Selwyn Lloyd ve Vali Hugh Foot'a birer telgraf çekmiştir.³³⁵

İngiltere kendi çıkarlarına göre hareket ettiği için zaman zaman Türkiye'nin yanında, zaman zaman da Yunanistan'ın yanında durmuştur. Kıbrıs'ta işlenen cinayetleri örtbas etmek isteyen İngiltere, kendi askerlerini temize çıkartmak için Fazıl Küçük'ü suçlu ilân etmiştir. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimine göre Dr. Fazıl Küçük, verdiği bir beyanatta “*Ya Taksim Ya Ölüm*” sloganıyla Kıbrıs Türklerini tahrik etmiş ve ayaklanmaların çıkmasına sebebiyet vermiştir. Türk Dışişleri Bakanlığınca saçma ve manasız tarif edilen bu olay, daha önce Makarios'a yapıldığı gibi Fazıl Küçük'ü haksız duruma düşürüp, onu adadan uzaklaştırmaktan ibaretti.³³⁶

Küçük ise yapılan suçlamalara şöyle karşılık vermiştir:

*“Ben Rum cemaatinin bugüne kadar anlattığım vaziyetleri ve tedhiş hareketleri zamanında açıktan açığa izhar ettikleri husumet ve gayri insani muameleleri karşısında artık bir arada yaşamak imkânları kalmadığını tamamen anlamış bulunan, selamet ve can emniyetlerinin ancak Lennox Body tarafından 1956 Aralık ayında kabul ettiği taksimle mümkün olacağına inanan cemaatin hissiyatına tercüman olmaktan başka bir şey yapmadım. Nasıl ki Rumlar kendi istiklal ve mukadderatlarını self-determinasyon da bulunuyorlarsa, bizde hiçbir zaman emniyet edemediğimiz Yunan idaresine düşmemek için bu hakkın bize tanınmasını istiyoruz. Bunu söylemek ve cemaatin hissiyatına tercüman olmak, acaba neden iki cemaatin arasını açabilecek bir suç sayılsın?”*³³⁷

sorusunu sorarak, aynı fikirde oldukları bir şey için neden suçlandığının hesabını aramıştır.

2.1.2.3. Türkiye'nin Kıbrıs Meselesine Bakışı

Allan Noble'den sonra Türkiye Başdelegesi Selim Sarper söz almıştır. Konuşmasına, Kıbrıs Meselesinin üç müttefik devletin menfaatlerine zarar verdiğini ve Birleşmiş Milletlerin dâhili meselelere müdahalesinin veya Lozan Antlaşmasında kararlaştırılan bir durum hakkında söz sahibi olmasının yanlış olduğunu söyleyerek

³³⁴ “Kıbrıs'ta Dün Elim Hadiseler Oldu”, *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1958, s. 1.

³³⁵ “Gençlik Teşekkülleri Kıbrıs Türklerine Ateş Edilmesini Protesto Ediyorlar”, “Gençliğin Protestosu”, *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1958, s. 1, 5.

³³⁶ “İngilizler Fazıl Küçük'ü Sürgün Etmek İstiyor”, *Hürriyet*, 30 Ocak 1958, s. 1.

³³⁷ “Küçük Sürgüne mi Gönderilecek”, *Hürriyet*, 30 Ocak 1958, s. 1, 5.

başlamıştır. Sarper, Yunanlıların bir arazi ilhakı için, müstemlekecilik (sömürgecilik) ve self-determinasyon gibi konuları nasıl istismar ettiğini deliller ışığında savunarak, Yunan Hükümetinin Lozan'dan beri Kıbrıs'ın hukuki durum karşısındaki tutumundan bahsetmiştir. Daha sonra, Kıbrıs arazisinin %42'sinin ve 28 milyon sterlinlik vakıf arazisinin Türklere ait olduğunu ve halen Türkiye'de 300 bin Kıbrıs asıllı Türk bulunduğunun altını çizmiştir.³³⁸

Türk Başdelegesi, self-determinasyon tezinin Kıbrıs'ta taraftar bulamayacağını belirterek, Kıbrıs'ta Rumca konuşan 380 bin Kıbrıslının, Türkçe konuşan 100 bin Kıbrıslıya karşı kullanılmaması gerektiğini, bu azınlığın bütün Türk milletini teşkil eden 25 milyon Türk'e karşı yapılacağını göz önüne alınması gerektiğini belirtmiştir.³³⁹ Böylece Yunan hükümetini, gerektiği gibi davranmazsa, tüm Türkiye'yi karşısında bulacağına dikkat çekmiştir.

Kıbrıs'ta, 1947'den sonra başlayan zorlama, tehdit ve terör zamanla Kıbrıslı Rumların Enosisçi sınırları çizen bir gurubun davranışlarını takip etmek zorunda kaldıklarını belirten Sarper, kilisenin gizli yollarla bu durumu desteklediğini ve cinayetler düzenlediklerini kaydederek, Kıbrıs'ta Yunanlıların yürüttüğü terör eylemlerinin delillerini Birleşmiş Milletlere sunmuştur. Selim Sarper, Yunan gazetelerinde, radyolarında ve hatta okullarında Kıbrıs Türklerine ve Türk milletine karşı yürütülen nefret söylemlerine de değinmiştir. Ayrıca Yunan vekillerinin sahibi oldukları gazeteler yoluyla Türkiye'ye küfür edip, tehdit savurdıklarından haberdar olduklarının da altını çizmiştir.³⁴⁰

Selim Sarper, rahatsız oldukları konuları dile getirdikten sonra, Türkiye'nin isteklerini gündeme getirmiştir. İlk olarak; Yunanistan'ın Kıbrıs'taki terör eylemlerini desteklemekten vazgeçmesini istemiştir. İkinci olarak; Kıbrıs meselesinin barışçıl yollarla halledilmesi gerektiğini, bu amaçla tarafları tekrar müzakereye teşvik etmenin gerekliliğini vurguladıktan sonra, müzakerelerde elde edilebilecek kesin bir hal şeklinin Genel Kurul tarafından formüle edilmesinden kaçınılması gerektiğini istemiştir. Son olarak da, Kıbrıs Meselesinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun

---

³³⁸ "Birleşmiş Milletlerde Türk Tezi Galip Gelecek Mi?", *Akşam*, 19 Şubat 1957, s. 2.

³³⁹ Aynı yer, s. 2.

³⁴⁰ Aynı yer, s. 2.

yetkisi ve saygınlığı bakımından önemli bir sınav olduğunu vurgulayarak³⁴¹, konuşmasını noktalamıştır.

Birleşmiş Milletlerdeki siyasi yorumculara göre, NATO, Bağdat Paktı ve Güney Amerika devletleri Türk tezini destekleyecekti. Böylece Türkiye büyük bir çoğunluk kazanabilecekti. Bu durum karşısında, Sovyet Bloku ve Arap-Asya devletlerinin Yunanistan'ı desteklemeleri ihtimalinin kuvvetli olduğu öngörüsünde bulunulmuştur.³⁴²

2.1.2.4. Diğer Devletlerin Kıbrıs Meselesine Bakışı

Vatan gazetesinin haberine göre; bütün devletler Türk görüşünü müdafaa etmiştir. Yalnızca peyk devletler, yani bir başka devletin güdümünde olan devletler ve Suriye Türkiye aleyhinde konuşmuştur.

BM'de Kıbrıs Meselesini müzakere eden komisyonun 20 Şubat 1957 tarihli toplantısında ilk söz alan kişi Amerikan delegesi olmuştur. Delege James J. Wadsworth, Amerika'nın bu meseleyi, BM devrede olmayıp, yalnız İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında halledilmesini talep etmiştir. Amerikan delegesi Yunanistan'ın ve İngiltere'nin sundukları tasarıları geri almasını isteyerek, BM'nin ne Yunan talebi olan Kıbrıslılara self-determinasyon hakkının tanınması ile ilgili, ne de Yunanistan'ın adada tedhiş hareketlerine son vermesi hususundaki İngiliz teklifine yardım edemeyeceğini anlatmıştır.³⁴³

Aynı komisyonda Romanya adına konuşan Romanya Delegesi Athanas Joja, Kıbrıs halkına self-determinasyon hakkının tanınması yolundaki Yunan teklifinin kabulünü desteklemiştir. Yeni Zelanda delegesi Sir Leslie, Kıbrıs'ın bir üs olarak stratejik önemini belirtirken, Yunanistan'ın Enosis meselesini kasten şişirdiğini ve Yunanistan tarafından yapılan, açıktan kabul edilen cinayetlerin davamı halinde Kıbrıs Meselesinin çözülemeyeceği sonucuna varmıştır. Liberya delegesi Henry Ford Cooper, Kıbrıs anlaşmazlığını müzakere yoluyla halledebilecek her türlü yolu destekleyeceğini söyleyerek, BM teşkilatının herhangi bir karara itiraz etmesinin veya herhangi bir girişime geçmesinin Kıbrıs'taki yangını körükleyeceğini söyleyerek³⁴⁴,

---

³⁴¹ Aynı yer, s. 2.

³⁴² Aynı yer, s. 2.

³⁴³ "Birleşik Amerika Kıbrıs İçin Üçlü Toplantı Teklif Etti", *Vatan*, 21 Şubat 1957, s. 1.

³⁴⁴ Aynı yer, s. 1.

BM Konseyinin tarafsız kalması gerektiğine dikkat çekmiştir. Irak Delegesi Fazıl Cemalî ise, üç devletin; İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin mantıklarını kullanarak, kötü niyet beslemeden Kıbrıs Meselesini çözebileceklerini söyleyerek, Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesinin uygulanabilir bir çözüm olmayacağına işaret etmiştir. İspanya Delegesi Don Jose Felix de Lequerica, Kıbrıs'taki yönetim şeklinin liberal olduğunu, İngiltere'nin hiçbir halk topluluğuna baskı ve zulüm yapmadığını ve Kıbrıs Meselesinin üç devlet arasında halledilmesi gerektiğini ifade ederek³⁴⁵, İngiltere'nin safında olduğunu açık bir biçimde belli etmiştir. Suriye Delegesi Ferit Zeynett'in de, Yunanistan'ın terörü destekleyip desteklememesinin, Kıbrıs halkının self-determinasyon hakkına tesir etmeyeceğini ileri sürerek, Kıbrıs'ın Suriye'ye olan yakınlığına vurgu yaparak, iki toprak arasındaki ilişkiden bahsetmiştir.³⁴⁶

Norveç Delegesi ise, NATO'ya mensup üç dost ülkenin, Kıbrıs Meselesinin çözememelerini üzüntü ile karşıladıklarını belirtmiştir. Sert bir konuşma yapan Fransız Delegesi, Yunanistan'ı İngiltere'nin içişlerine karışmakla suçlamıştır. Yunanistan'ın self-determinasyon görüşünü ele alarak, her türlü topluluğa böyle bir hak verilirse dünyanın bir sürü ufak tefek milletlerle dolacağını söylemiş ve Yunan teklifinin elle tutulur hiçbir yanının olmadığını ifade etmiştir.³⁴⁷ Yeryüzünde birçok sömürgesi bulunan Fransa'nın tavrı, kendi çıkarları açısından son derece doğru ve yerindeydi.

Pakistan Delegesi ise, diğer delegeler gibi çözüm için ilk şartın, terör eylemlerinin durdurulması gerektiği yönündeydi. Kıbrıs Meselesinin gerek adadaki, gerekse Türkiye'deki Türkler için önemini vurgulayarak, Kıbrıs Adasının durumunda gerçekleşecek herhangi bir değişikliğin Lozan Anlaşmasının feshi demek olduğuna dikkat çekmiştir. Son olarak söz hakkı alan Afganistan delegesi de, Yunanistan'ın self-determinasyon fikrine taraftar olduğunu açıklamıştır.³⁴⁸

2.2. GENÇLİĞİN KIBRIS MESELESİNE YAKLAŞIMI

2.2.1. Yunanistan Gençliğinin Kıbrıs Meselesine Yaklaşımı

Atina'da üniversite öğrencileri Türkiye ve İngiltere aleyhinde yürüyüşler düzenlemişlerdir. Bu yürüyüşler esnasında polis ve öğrenciler arasında çarpışmalar

---

³⁴⁵ Aynı yer, s. 1.

³⁴⁶ Aynı yer, s. 1, 3.

³⁴⁷ "Birleşik Amerika Kıbrıs İçin Üçlü Toplantı Teklif Etti", *Vatan*, 21 Şubat 1957, s. 1, 5.

³⁴⁸ Aynı yer, s. 5.

meydana gelmiştir. Türk ve İngiliz Büyük Elçiliklerine saldırılmış ve iki devlet aleyhinde olumsuz/tehditkâr ifadeler kullanılmıştır. Polis kuvvetleri yürüyüş yapan öğrencilere silah çekmek zorunda kalmıştır. Bu olaylar sonucunda birçok gösterici talebe ve polis yaralanmıştır. Türk ve İngiliz elçilikleri sıkı bir şekilde muhafaza altına alınmıştır.³⁴⁹

2.2.2. Türkiye Gençliğinin Kıbrıs Meselesine Yaklaşımı

Milli Türk Talebe Birliği İstanbul İcra Konseyi, Yunan gençliğinin Türkiye aleyhinde yaptığı gösteriler nedeniyle 14 Ocak 1957 tarihinde bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda, Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri Ali Sait Oğuz, şu açıklamada bulunmuştur:

“Şımarık Yunan gençlerinin memleketimiz aleyhindeki son derece mütecaviz nümayiş ve beyanlarını davalarından emin Türk gençleri olarak bütün dikkat ve olgunluğumuzla takip etmekteyiz. Maskeli idarecilerin âmâline hizmet etmekle memleketlerine ve hususiyle aynı nispette dünya sulhu idealine zararlı olan bugünkü Yunan gençlerinin tahrikleri, olgun ve vatansever Türk gençliğini hak bildiği yoldan ayırmayacaktır. Ancak şunu bir kere daha belirtmek mecburiyetindeyiz ki: Atina sokaklarında çulğunca hareketlerle dolaşan bağırsanlar tarihi mesuliyetlerini bilmemektedirler.”

Genel Sekreter Oğuz, konuşmasının sonunda Yunan gençlerine bol bol tarih okumaları gerektiğini tavsiye etmiştir. Memleketlerine fayda sağlamak için bu tarihi okumalardan ders çıkarmaları gerektiğini belirtmiştir.³⁵⁰

İngiltere'nin BBC radyo ve televizyonundan bir heyet, Türkiye Milli Talebe Federasyonu ile Kıbrıs Meselesi hakkında bir röportaj hazırlamıştır. 1 Temmuz 1957 tarihinde yayınlanması planlanan bu röportajda, şu soruların cevapları alınmaya çalışılmıştır:

*“Soru: Kıbrıs'ta Türk ve İngilizler Rumlara işkence yapıyorlarmış, ne dersiniz?
Cevap: Asla. Ancak Rumların teşkil ettiği bir çeteci zümre zaman zaman başkaldırmaktadır. Bu da İngiliz hükümetinin yumuşak davranmasından ileri gelmektedir.*

Soru: Kıbrıs'ta daha sert bir siyaset takibi zaruri midir?

Cevap: Bugün İngiltere'nin adada tedhiş havası yaratmaya kalkışanlara karşı daha zecri tedbirler alması lazımdır kanaatindeyiz.

Soru: Rumlar, Kıbrıs için İngiltere size 300 milyon dolar verirse bu davadan vazgeçeceğiniz iddia ediliyor. Ne dersiniz?

³⁴⁹ “Atina’da Türkiye Aleyhinde Kanlı Nümayişler Oldu”, *Tan*, 27 Ocak 1957, s. 1.

³⁵⁰ “Yunan Gençliği Bol Bol Tarih Okumalı”, *Vatan*, 15 Şubat 1957, s. 1, 5.

Cevap: Kıbrıs'a bir fiyat biçmek icap ederse, bu hiçbir kimsenin ödeyemeyeceği bir fiyat olacaktır. Böyle bir şey düşünmek siyasi intihar olur."³⁵¹

14 Ocak 1958 tarihinde Marmara Lokalinde yapılan İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliğinin genel kongresinde gençlik Kıbrıs Meselesinin gerekli ciddiyetle ele alınmadığından duydukları rahatsızlığı dile getirmiştir. Kıbrıs mevzusunun yurt içi ve yurt dışı faaliyetlerinin ayrı ayrı yürütülmesi gerektiğini belirten gençlik, Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçilerden Kıbrıs Meselesinin yalnızca İngiltere ve Yunanistan arasında geçen bir mevzuu olduğunu duyduklarını ve bu konuda harekete geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kıbrıs Meselesini yalnız İngiltere ve Yunanistan arasında geçen bir olay sanılmasının çok az gösterilen faaliyetlere bağlayan gençlik, haklı sebeplere dayanan Türk tezinin dünya kamuoyuna duyurulması gerektiğinin altını çizmiştir.³⁵²

Kıbrıs Meselesinin uluslararası bir öneme ve konuma sahip olabilmesi için İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği ülke içinde ve dışında "*Kıbrıs Propaganda Kampanyası*" başlatacaklarını duyurmuştur. Konuyla ilgili İTÜTB Başkanı Yılmaz Işıklı açıklamalarda bulunmuştur. Bu amaçla, Temmuz ayında staj için Avrupa ve Amerika'ya gidecek olan 150 Teknik Üniversite öğrencisi için Kıbrıs seminerlerinin açılması planlanmış, 5 aylık sıkı bir çalışma sonrası dil öğrenecek olan bu gençlerin Türk görüşünü/tezinin bütün yönleriyle anlatacak hale getirileceği söylenmiştir. Ayrıca gençlik, çeşitli ülkelerde, konferanslar, münazaralar ve radyo televizyon konuşmaları yaparak broşürler dağıtacak olan bu öğrenciler için gerekli doküman ve malumatın verilmesi hususunda Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarıyla temasa geçileceğini bildirmiştir. TÜTB bundan sonra devamlı olarak açacağı Kıbrıs seminerlerinde yetişecek elemanları, küçük guruplar halinde gezilere çıkartacaklarını da bildirmiştir.³⁵³

Gençlik, Kıbrıs'ta başarı sağlamak için her yolu ve yöntemi denemekten çekinmemiştir. Bu amaçla DP ve CHP Gençlik Kolları Kıbrıs konusunda birlikte hareket etmeğe karar vermişlerdir. Gençlik kollarının bu kararı Ankara siyasi çevrelerinde memnuniyetle karşılanmıştır. Bu kararın uygulamasını gerçekleştirmek

³⁵¹ 21 Haziran 1957'de aynı heyet Makarios'la görüştükten üç gün sonra TMTF ile görüşmüştür. Bkz. "Gençliğin Yunanlılara Cevabı", *Akşam*, 24 Haziran 1957, s. 1, 4.

³⁵² Kongrede söz alan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Aydın Tansan, ülkede bir 'Gençlik Politikası' kuramamış olmanın verdiği üzüntüyü dile getirmiştir. Bkz. "Gençliğe Göre: Kıbrıs Davası Ehemmiyetle Ele Alınmıyor", *Hürriyet*, 15 Ocak 1958, s. 1, 5.

³⁵³ "Gençlik Geniş Çapta Bir Kıbrıs Propaganda Kampanyası Açacak", *Hürriyet*, 16 Ocak 1958, s. 1, 5.

amacıyla, her iki partinin gençlerinin 30 Ağustos'ta birlikte Kıbrıs'a gideceği belirtilmiştir.³⁵⁴

2.2.3. Kıbrıs Meselesinin Kilit Noktası “Makarios”

Uzun süre İngiltere tarafından göz hapsinde bulundurulanan Makarios, 5 Nisan 1957 tarihinde serbest bırakılmıştır. “İngiltere'nin Kıbrıs'a Yeni Tavizleri” başlığıyla ele alınan haberde bir başka tavizden daha bahsedilmiştir. Şöyle ki: Öğrencileri yürüyüş ve terör hareketlerine yönlendirdiği gerekçesiyle, kapatılan Larnaka Rum Ticaret Lisesinin tekrar açılmasına, Kıbrıs Valisi Harding'in onayıyla 5 Nisan itibariyle izin verildiği açıklanmıştır.³⁵⁵ Zaten Yunanistan'la gergin olan ilişkiler, Makarios'a verilen tavizler sebebiyle İngiltere ile de sıkıntıya girilmesine yol açmıştır. Makarios sadece İngiltere ile olan ilişkileri sıkıntıya sokmamıştır. Yunanistan ve bazı devletlerle de sıkıntılar doğurmuştur.

Türkiye'deki Yunan diplomatik temsilcileri Atina'da Başpiskopos Makarios'un karşılanmasına verilen önemin, Türkiye kamuoyu tarafından öfke ile karşılanmasını Yunan hükümetine bildirmiştir. Verilen raporda, Türkiye'de 1955 Eylül'ünde İzmir ve İstanbul'da yapılan Yunan aleyhtarı yürüyüşlerin yeniden hâkim olmaya baş göstereceği bilgisi verilmiştir. Bu durumla ilgili Yunan hükümeti Makarios'u karşılama törenindeki resmi havayı azaltmaya karar vermiştir. İlk tedbir olarak da, Başvekil Karamanlis'in Makarios'u hava alanından karşılaması iptal edilmiştir.³⁵⁶

Gençlik teşkilatları, Makarios konusunda net bir karar beklediklerini Patriğe bildirmişlerdir. Nairobi'de yapılan bir dini ayinde Kıbrıs Başpiskoposu Makarios'un, Kıbrıs Meselesinin Hristiyan dünyasının bir davası olarak gösterilmesi üzerine Milli Türk Talebe Birliği Başkanı, Ortodoks Patriği Athenagoras'a³⁵⁷ bir telgraf çekerek, bir haçlı seferi zihniyeti yaratmak isteyen Makarios'u aforoz edip etmeyeceğini dünya kamuoyuna duyurmasını istemiştir.³⁵⁸

³⁵⁴ “Kıbrıs Davasında Birlik” *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1958, s. 1, 5.

³⁵⁵ “Öğrencileri Nümayiş Yaptığı İçin Kapatılan Okullar Tekrar Derslere Başlayacak”, “Dün Serbest Bırakılan Başpiskoposun Vekili Başpiskoposu Karşılacak”, Bkz. “İngiltere Kıbrıs'ta Yeni Tavizler Verdi”, *Ulus*, 6 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁵⁶ “Yunan Başbakanı Karamanlis Makarios'u Hava Alanından vazgeçti”, “Yunanlılar Bizi Tahrik Etmekten Korkuyor”, *Akşam*, 16 Nisan 1957, s. 1.

³⁵⁷ MTTB Genel Başkanı Makarios'un aforoz edilip edilmediğini sordu. Bkz. “Gençlik Patrikten Cevap İstiyor”, *Tan*, 18 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁵⁸ “Kıbrıs Meselesi Dolayısıyla Herhangi Bir Taşkınlığı Önlemek İçin Şehirde Çok Sıkı Tedbirler Alındı” *Akşam*, 18 Nisan 1957. s. 1.

Bunun üzerine Patrikhanenin yayınlamış olduğu bir bildiriye yetersiz bulan Milli Türk Talebe Birliği, Patrikhanenin tebliğiyle ilgili olarak şu beyanatı göndererek, Patriğin değinmediği bazı konularla ilgili sorular sormuşlardır.³⁵⁹ Şöyle ki: Tüm dinlere göre kan dökmek yasak iken Makarios'un hem şahsi olarak, hem de kurmuş olduğu EOKA³⁶⁰ teşkilatıyla kan dökme olayını Kıbrıs'ta fazlasıyla gerçekleştirmesi neden kınanmamıştır? Ayrıca tebliğde Kıbrıs Meselesinin dini bir konu olmadığı belirtilmesine rağmen, neden aynı gün papaz Makarios'un Nairobi'de verdiği vaazda Kıbrıs için mücadelenin dini bir vazife olduğunu ifade etmesiyle ortaya çıkan sorunlarla ilgili sorular sorulara cevap verilmediği irdelenmiştir.³⁶¹

Kıbrıs Meselesi dolayısıyla Türkiye'de tedbirler alınmıştır. 17 Nisan'da Yunan Konsoloslugu ile Patrikhanesini polis kontrolünde tutulmuştur. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği İdare Heyeti ve diğer talebe cemiyetleri 6 saat süren bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Bu toplantı sonunda Kıbrıs Meselesi için üniversite gazetelerinde kampanya açmaya karar vermişlerdir.³⁶²

Kıbrıslı Türklerin lideri Dr. Fazıl Küçük (Kıbrıs Türk'tür Partisi Genel Başkanı), İngiliz Başvekili Mac Millan'a bir telgraf çekerek, İngiltere'nin Başpiskopos Makarios ile müzakerelere girişmemesini istemiş ve İngiliz Hükümetinden Kıbrıs Meselesini üçlü müzakerelerle halletme siyasetine bağlı kalmasını talep etmiştir. Ayrıca Makarios'un yargılanarak cezaya çarptırılmasını isteyen Fazıl Küçük, Makarios'la müzakerelerin başlamasının İngiliz adaletine duyulan güvenin sarsılmasına yol açacağını bildirmiştir. Bu sebeple İngilizler, Makarios'la müzakereye girişmemeliydiler.³⁶³

Makarios, Türkiye'nin kırmızı çizgisi halini almıştı. Kıbrıs Meselesinde İngiltere ile aynı safta duran Türkiye, bu durumun aralarındaki güven bağını açıktan bozacağı mesajını vermiş, ancak sadece İngiltere ile de değil Amerika'nın da Makarios

³⁵⁹ "MTTB Patrikhanenin Tebliğini Yetersiz Buluyor", *Ulus*, 16 Nisan 1957, s. 1.

³⁶⁰ Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği anlamına gelen EOKA örgütü, emekli bir Yunan subayı olan Kıbrıs asıllı Georges Grivas tarafından 1955 yılında, Yunanistan'ın başkenti Atina'da kurulmuştur. EOKA'nın iki hedefi vardır: 1- İngilizleri adadan çıkarmak, 2- Türkleri yok ederek Enosis'i gerçekleştirmek. Bkz. Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Derg.*, Cilt 34, Sayı 98, 2018, s. 311, 318.

³⁶¹ "Yunanlılar Bizi Tahrik Etmekten Korkuyor", *Akşam*, 16 Nisan 1957, s. 1.

³⁶² "Kıbrıs Meselesi Dolayısıyla Herhangi Bir Taşkınlığı Önlemek İçin Şehirde Çok Sıkı Tedbirler Alındı" *Akşam*, 18 Nisan 1957. s. 1.

³⁶³ "İngilizler Makarios'la Asla Müzakereye Girişemezler", "Kıbrıslı Türkler Protesto Ediyorlar", *Akşam*, 28 Mart 1957, s. 1.

ile temasa geçmesi, hem Türkiye’den, hem de gençlik kuruluşlarından tepki görmüştür.

Akşam gazetesinde “*Protestolar Karşısında Harriman Susuyor*” spotuyla ele alınan mevzu³⁶⁴, Cumhuriyet gazetesinde “*Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor*” şeklinde başlıklandırılmıştır. New York Valisi Avareli Harriman’ın tedhişi Makarios’u Amerika’ya davet etmesi Türkiye’de tepkilere neden olmuştur. Harriman’a Türkiye’nin her kesiminden, Türk-Amerikan işbirliğine zarar verdiğine dair telgraflar çekilmiştir.³⁶⁵ Türk Haberler Bürosunun bildirdiğine göre; 40 binden fazla telgraf gönderilmiştir.³⁶⁶ Sadece İstanbul’dan 300 bin kişiyi temsilen 1266 kelime tutarında telgraf çekilmiştir.³⁶⁷ Telgraflarda, Makarios gibi katil bir papazın bir kahraman gibi davet edilmesi hususunun Amerikan halkını temsil etmediğinin altı çizilmiştir.³⁶⁸

Türk Kültür Ocakları, Türkiye İşçi Sendikaları Federasyonu, Kara Yolları İşçileri Sendikası, İstanbul Şoförler Cemiyeti, Film Sanayii Ve Sinema İşçileri Sendikası, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, İstanbul Su İşleri Sendikası, Türkiye Deniz İşçisi Sendikaları Federasyonu, Eskişehir Ticaret Ve Sanayi Odası, Ankara Emlak Komisyoncuları Cemiyeti, Türkiye Petrol İşçileri, Türkiye Eski Muharipleri, Türkiye Otomobil İthalatçıları ve Mülkiyeler Birliği gibi Türkiye’nin tüm farklı kesimlerinden Harriman’a yoğun protesto telgrafları yağmıştır.³⁶⁹

Siyasetten, Hür. Parti Genel Sekreteri İbrahim Öktem, Yunanistan’ın Kıbrıs’a hâkim olması için uzun zamandan beridir çalışan ve adadaki tahrik ve terör hareketlerinin baş unsuru olan Makarios’u, İngiliz Hükümetinin bırakmasını ve New York Valisinin davet etmesini dünya ölçüsünde bir skandal olarak ifade etmiştir.³⁷⁰ Bu durum karşısında üniversite gençliği de, Birleşik Amerika Milli Talebe Federasyonuna bir telgraf çekerek, New York Valisi tarafından yapılan bu hareketi Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin temsilcisi olan Türkiye Milli Talebe Federasyonu olarak esefle

---

³⁶⁴ New York Valisinin Sekreteri Harriman, bu konuda bir şey söylemeyeceğini bildirmiştir. Bkz. “Protestolar Karşısında Harriman Susuyor”, *Akşam*, 20 Nisan 1957, s. 1.

³⁶⁵ “Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1.

³⁶⁶ “Harriman’a 40 Binden Fazla Telgraf Gönderildi”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1957, s. 1.

³⁶⁷ “Harriman’a Bütün Yurttan Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Hürriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁶⁸ “Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1.

³⁶⁹ Aynı yer, s. 5.

³⁷⁰ “İbrahim Öktem Ne Diyor?”, alt başlığıyla, “Protestolar Karşısında Harriman Susuyor”, *Akşam*, 20 Nisan 1957, s. 1-2.

karşıladıklarını, Amerikan halkına ve Harriman'a duyurmalarını istemiştir. TMTF, Makarios'un taşıdığı din adamlığı sıfatını kötüye kullanarak, nifak tohumları saçıp binlerce kişinin kanına girdiğini belirtmiştir. Gençlik teşkilatı, terörü destekleyen bu kişinin Amerika'ya davetini şiddetle protesto ettiklerini belirterek, bu durumun Türk gençliğinin vicdanında derin yaralar açtığını beyan etmiştir. Bu durumun Amerikan halkı tarafından da tasvip edilmediğine emin olduklarını söyleyerek telgrafi noktalamışlardır.³⁷¹ Aynı tarihte, Türkiye Milli Talebe Federasyonu ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği, olaylar karşısında gençliği sakin olmaya davet ederek, ağırbaşlı hareket edilmesi gerektiği yönünde uyarmıştır.³⁷²

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Aydın Tansan, 19 Nisan'da yaptıkları bir toplantıda, Makarios konusunda Fener Patriğinin niçin sustuğunu sormuştur. Bu suskunluğun Makarios'un yaptığı cinayetlerin kabulü olduğunu söylemiştir.³⁷³ Tansan, İngiltere'nin Makarios gibi eli kanlı bir caniyi serbest bırakmanın hesabını vermesi gerektiğini belirterek, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği olarak Eisenhower'e gönderecekleri mektuba değinmiştir. *“Türk gençliği olarak, ABD Cumhurbaşkanı Eisenhower'den, Kıbrıs'taki cinayetleri organize eden Makarios'un serbest bırakılması konusunda herhangi bir tavsiyede ve tesirde bulunup bulunmadığını, Türk-Amerikan dostluğuna yapılacak en büyük hizmet olarak açıklamasını bekliyoruz.”*³⁷⁴

2.2.4. Kıbrıs'ta Protesto Mitingi ve Türkiye'ye Yansımaları

1957'de, 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramını kutlamak amacıyla Lefkoşe'deki Türk öğrencileri, okullarında toplandıktan sonra Makarios'un İngilizler tarafından serbest bırakılmasını protesto etmişlerdir. Ulus gazetesinin haberine göre 1000'e yakın öğrencinin katılımıyla yapılan yürüyüşe, İngiliz polis ve askerleri göz yaşartıcı bombalar kullanarak karşılık vermiş ve Türk öğrencilerinin taşıdığı Türk bayrakları ellerinden zorla alınmıştır.³⁷⁵

³⁷¹ “Harriman'a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957, s. 5.

³⁷² “Türk Gençliği Ağır Başlı Hareket Edecek”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁷³ “İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Soruyor: Fener Patriği Kıbrıs İşinde Neden Susuyor?”, *Hürriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁷⁴ TMTF ve MTTB birer beyanname yayınladı. İÜTB Eisenhower'e bir mektup gönderecek. Bkz. “Gençlik Kıbrıs İçin Miting Yapmak İstiyor”, *Vatan*, 20 Nisan 1957, s. 1, 3.

³⁷⁵ “Kıbrıs'ta Türkler Nümayişler Yaptılar”, *Ulus*, 24 Nisan 1957, s. 1, 5.

Aynı haber, Cumhuriyet gazetesinde, Lefkoşe’de sayıları 15 bini aşan genç, ellerinde Türk bayrağı taşıyarak, Makarios’u serbest bırakan İngiliz hükümetini ve Makarios’u Amerika’ya davet eden Harriman’ı protesto etti şeklinde sunularak, daha farklı aktarılmıştır. Ellerindeki pankartlarda yazılan; “*Doktor Küçük izindegiz*”, “*Kıbrıs Türk’tür, taksim isteriz*”, “*Adnan Menderes bin yaşa*” sloganlarıyla bir tarafa doğal olarak destek çıkılırken, “*Mac Millan Bizi Değil Kendini Satıyor*”, “*Mac Millan Şiddet İstiyorsan Buna Kavuşacaksın*”, “*Makarios Hesap Vereceğın Gün Yakınında*” “*İngilizler Çanakkale’yi Babanıza Sorun*”³⁷⁶ gibi sloganlarla da tarihi hatırlatmalar yapıp, Mac Millan ve Makarios’a gözdağı verilmiştir. Ulus gazetesinde yürüyüşe katılım 1000’e yakın diye aktarılırken, Cumhuriyet gazetesinde 15 binden fazla diye aktarılması dikkat çekici bir detay halini almıştır.

Kıbrıs’ta gerçekleşen 23 Nisan Milli Hâkimiyet Bayramı kutlamaları esnasında, Türk bayrağına yapılan saldırılar karşısında harekete geçen İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Yılmaz Işıkcı da, bu durumu kınayarak; “*Dünya Türk Bayrağının asla alınamayacağını hala öğrenemedi mi?*” tepkisini verirken, Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri Ali Sait Oğuz ise basına şu beyanatta bulunmuştur:

*“Rengini şehit kanından almış şanlı bayrağımıza yapılan çirkin tecavüzü, daha doğarken kanının her zerresini bu bayrak uğruna feda edeceğine ant içmiş Türk gençleri olarak nefretle karşılamaktayız. Sakarya, Dumlupınar ve Çanakkale’de bu aziz vatan ve bu şerefli bayrak uğruna kanlarını seve seve akıtmış bir neslin şerefli gençliği olarak bugün de bütün bir dünyaya bir kere daha haykırmak isteriz ki; Türk bayrağına hayasızca uzanan her el kırılmağa, Türk bakan her kem göz de kör olmaya mahkûmdur.”*³⁷⁷

Kıbrıs krizi, haklı itirazları gündeme taşımakla birlikte, popülerlik kazanmış olan “*milliyetçi anlayışın*” da gençler arasındaki yayılımını olağan hale getirmiştir.

Kıbrıs Meselesinin, Türk milliyetçiliğinin evriminde bir berzah³⁷⁸ olduğunu söyleyen Tanıl Bora, milliyetçiliğin tek parti döneminde resmî ideoloji olarak kullanıldığı, yeni ve genişleyen ‘yeni üretimine’ ise bu berzaktan geçerek çıktığını söylemiştir. Kıbrıs, 1950’lerin ortalarında Türkiye için bir “*milli dava*” halini almıştır. Daha öncesine bakıldığında, 1950’lere dek ne Kemalist milliyetçiliğin, ne

³⁷⁶ “Binlerce Türk genci, ellerinde ‘Mac Millan şiddet istiyorsan buna kavuşacaksın’ yazılı tabelâlarla nümayiş yaptılar, polisle çarpıştılar,” Bkz. “Kıbrıs’ta Türklerin Protesto Mitingi”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁷⁷ “Kıbrıs’la İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957, s. 5.

³⁷⁸ Berzâh, İki şey arasındaki fasıla ve hattı vasıl. İki kayayı bir birine bağlayan veya iki denizi birbirinden ayıran alan. Bkz. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî - Türkçe-Osmanlıca Ansiklopedik Lûgat*, İdeal Kültür Yayıncılık, 3. Baskı İstanbul, 2014, s. 227.

muhafazakâr milliyetçiliğin, ne de Turancı düşüncenin Türk dünyası hayallerinde Kıbrıs'ın adı geçmezdi.³⁷⁹

Asya ve Afrika'da, İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz sömürge yönetimine karşı bağımsızlık hareketi gelişmiş ve bu durum Kıbrıs'ı da etkilemiştir. İngiltere ise sömürgeci kimliğinden sıyrılmak için bir dekolonizasyon sürecini yönetmeye girişmiştir. Bu yönetim sürecinde İngiltere, Yunan Enosisçiliğine karşı Türkiye'ye taksim tezini aşlamıştır. Uzun süre “*Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacak*” sloganı 1957'de yerini “*Ya Taksim Ya Ölüm*” sloganına bırakmıştır.³⁸⁰

Kıbrıs'taki bu hareketlilik gençlik guruplarını ortak hareket etmeye sevk etmiştir. Şöyle ki; Kıbrıs Meselesi etrafında yaşanan son olaylardan sonra, miting yapmak için çeşitli illerde izin isteyen Türk yüksek tahsil gençliği teşekkülleri, 23 Nisan'da Türkiye Milli Talebe Federasyonu binasında TMTF'nin ikinci başkanı Celal Hordan başkanlığında bir tebliğ yayınlamıştır. TMTF ikinci başkanı, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı, İTÜB başkanı ve İYOTB başkanı bir saatlik tartışmadan sonra şu deklarasyonu yayınlamıştır.³⁸¹

Türk gençliği olarak karşılıklı yardımlaşma içerisinde bulduklarını, elbirliğiyle hareket ettiklerini ve Kıbrıs Meselesinde hiçbir tereddütte yer vermeyecek şekilde aynı görüşle devam edeceklerini, basına, dolayısıyla da Türk ve dünya kamuoyuna bildirmek istediklerini belirtmişlerdir. Basında Kıbrıs Meselesiyle ilgili çıkan hiçbir toplantı yapılmasına müsaade edilmeyeceği haberlerinin doğru olmadığı açıklanmıştır.³⁸² Bu açıklamaya istinaden, “*milli*” bir hareket mevzu bahis olduğunda ilk olarak emir verilmesi gerekenlerin başında gençlik teşekkülleri olduğunu ve böyle de olması gerektiğinin altını çizmişlerdir.³⁸³ Ertesi gün TMT Federasyon Genel Başkanı Ethem Özdemir, Kıbrıs Meselesinde gençliğin üzerine düşen vazifeleri yapmak kararında ve azminde olduğunu bildirerek, verilen kararların arkasında durduklarını göstermiştir.³⁸⁴

---

³⁷⁹ Tanıl Bora, *Cereyanlar Türkiye'de siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, 6. Baskı İstanbul, 2018, s. 247.

³⁸⁰ Aynı yer, s. 247-248.

³⁸¹ Yüksek Tahsil Gençliği, milli bir hareket için ilk müsaadenin kendilerine verilmesini istiyor. Bkz. “Gençlik Kıbrıs Mitingleri İçin Dün Bir Beyanname Yayınladı”, *Hürriyet*, 24 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁸² “Gençlik Mitingler Hakkında Dün Bir Tebliğ Yayınladı”, *Akşam*, 24 Nisan 1957, s. 4.

³⁸³ “Gençlik Kıbrıs Mevzuunda Müşterek Bir Tebliğ Yayınladı”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957, s. 5.

³⁸⁴ “Türkiye Milli Talebe Federasyonu Son Hadiselere Dair Görüşü”, “Kıbrıs'la İlgili İlk Miting Diyarbakır'da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957, s. 5.

Diğer taraftan, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Aydın Tansan ile Genel Sekreter Samed Güldağ, 23 Nisan'da Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı merkezini ziyaret ederek Genel Başkan Nedim Üsdiken ve Genel Sekreter Kemal Okvuran'la Kıbrıs'taki son durum hakkında iki buçuk saat süren bir görüşme yapmışlardır. Yapılan açıklamalara göre, bu tür temasların devam edeceği bildirilmiştir.³⁸⁵ Haberlerden de anlaşılacağı üzere gençlik teşkilatları Kıbrıs mevzuunda birlikte hareket ederek bir dayanışma hareketi başlatmıştır.

2.2.5. Gençliğin Kıbrıs İçin Çektiği Telgraflar

Miting yapma konusunda bir ilerleme sağlayamayan gençlik teşekkülleri, yayınladıkları bildirimlerle yetinmek zorunda kalmışlardır. “Yeşil Ada’yı Hiç Kimseye Bırakmayız” diyerek toplantıya başlayan gençlik teşkilatları, bir bildiri yayınlarak, gençleri Kıbrıs meselesinde koordine etmek amaçlı Ankara’daki öğrenci derneklerinin de katıldığı toplantı sonucunda şu bildiri yayınlamışlardır:

“Milli menfaatleri peşinde inançla ve sebatla koşan asil bir milletin evlatları olarak Kıbrıs mevzuunda büyük bir hassasiyetle durmak ve bu uğurda gerekirse kanımızın son damlasına kadar fedaya hazır bulunduğumuzu ve atalarımızın asırlarca at oynattığı yeşil diyarın Türk’ten gayri hiç kimsenin olamayacağını bir kere daha dünya efkârına bildiririz.”³⁸⁶

Kıbrıs’ın fethi (9 Eylül) dolayısıyla Magosa’da yapılacak büyük mitinge, İngiltere Konsoloslğunun vize vermemesi sonucunda katılmayan Türkiye Milli Talebe Federasyonu Başkanı Celal Hordan, Kıbrıs gençliğine telgrafla şu mesajı yollamıştır:

“Bugün sizlere, kilometrelerce uzaktan sesleniyoruz. kilometrelerce uzaktan müşterek davamızın sembolü, direklerinde yükselen bayrakların en mukaddesi ile ay yıldızlı bayrağımızla selam yolluyoruz. Bizim için en güzel ses İstiklal marşımızda yükselen ses; en mukaddes zafer, vatan müdafaasında kazanılmış zafer ve en büyük ülkü; ebedi ve hür olmaktır. 386 sene evvel, binlerce şehidimizin seller gibi akıttığı kanları uğruna fetih edilen ve özbeöz bir Türk vatani olan Kıbrıs, bugün bütün dünyanın nazarlarını üzerlerinde toplayan bir problem olmuştur. Bu problemi çözmek şerefi ancak ve ancak Türk milletine nasip olacaktır. Kıbrıs için Türk’ten gayri hiçbir millet mutlak söz sahibi olamaz. Her zaman ve her yerde son söz Türkiye ve Kıbrıs’taki Türklerin, Türk gençliğindedir.”³⁸⁷

Son olarak aynı zamanda 9 Eylül’ün İzmir’in de kurtuluş yıldönümü olduğu hatırlatması yapılmış ve Kıbrıs’ın İzmir’den hiçbir farkının olmadığını İzmir için nasıl

³⁸⁵ “Gençlik Kıbrıs Mevzuunda Müşterek Bir Tebliğ Yayınladı”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957, s. 5.

³⁸⁶ “Gençliğin Tebliği”, *Akşam*, 28 Nisan 1957, s. 1-2.

³⁸⁷ “Gençler Makarios’a Tarih Okumasını Tavsiye Etiler”, *Akşam*, 9 Eylül 1957, s. 4.

mücadele edilmişse, Kıbrıs için de aynı mücadelenin verileceğinin altını çizmiştir. Aynı tarihte, Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri Ali Sait Oğuz, Kızıl Papaz Makarios'a da bir telgraf çekerek bol bol tarih okuması gerektiği tavsiyesinde bulunmuştur.³⁸⁸ Gençler, Kıbrıs'a gidememenin acısını telgrafla çıkartmaya çalışmışlardır.

9 Eylül'de İzmir'in Kurtuluşunun 35. ve Kıbrıs'ın Fethinin 386. yıldönümü dolayısıyla Beyazıt'ta Marmara Lokalinde yapılması kararlaştırılan toplantıya emniyet teşkilatı izin vermemiştir. Bunun üzerine Federasyon merkez binasında toplanan gençler, Kıbrıs'ta ölen arkadaşlarının hatırası namına saygı duruşunda bulunurlarken emniyet mensupları toplantıyı dağıtmış ve 2. Başkan Celal Hordan'ı emniyete götürmüştür.³⁸⁹ Kıbrıs'a gidemeyen gençlik, Türkiye'de de umduğunu bulamamıştır.

Kıbrıs'ta EOKA'nın kanlı saldırıları karşısında İngiliz idaresinin bir şey yapmaması gençlik arasında büyük bir öfke yaratmıştır. 13 Temmuz 1958 tarihinde TMTF ve İÜTB İngiltere Başbakanı Mac Millan ile NATO ve BM Genel Sekreterine birer telgraf çekmişlerdir.³⁹⁰ Telgraflarda, EOKA'nın Kıbrıs'taki cinayetleri devam ederken İngilizlerin aldığı tedbirlerdeki zafiyetin kışkırtıcı olduğu ve bu yüzden her gün adada Türk kanı döküldüğü belirtilmiştir. Mac Millan'a Türk tezini kabul etmekten başka çare kalmadığını bir kere daha hatırlatan gençlik, NATO ve BM Genel Sekreterini de cinayetler karşısında sessiz kaldıkları için protesto ederek vazifeye çağırılmışlardır.³⁹¹

2.2.6. Gençliğin Kıbrıs Meselesindeki Yol Haritası

Gençlik, Kıbrıs Meselesine dört koldan sarılmıştır. Kıbrıs Meselesinde daha güçlü yol almak için İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğine bağlı dokuz cemiyet başkanı 16 Nisan 1957 tarihinde aralarında toplanarak "*Kıbrıs Komitesi*" adında bir komite kurmuşlardır. Kurdukları komite ilk iş olarak, 890 talebe tarafından imzalanan bir muhtıra, Başbakan Adnan Menderes'e gönderilmek üzere hazırlanmıştır. Başbakandan gençlerin hislerine kulak vermesini istemişler ve komitenin Kıbrıs işleriyle meşgul olacağını da aktarmışlardır.³⁹²

³⁸⁸ Aynı yer, s. 4.

³⁸⁹ "Talebe Toplantısına Müsaade Edilmedi", *Akşam*, 10 Eylül 1957, s. 4.

³⁹⁰ "Gençliğin Protesto Telgrafları", *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1958, s. 1, 5.

³⁹¹ "Gençlik NATO ve BM'ye Telgraf Gönderdi" *Milliyet*, 14 Temmuz 1958, s. 1.

³⁹² "Üniversite Gençleri 'Kıbrıs Komitesi' Kurdu", *Tan*, 17 Nisan 1957, s. 1.

Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük, 29 Nisan'da üniversite gençliğinin daveti üzerine İÜTB merkezinde düzenlenen toplantıda hazır bulunmuştur. Bütün fakülteler ve yüksekokullar öğrenci dernek ve birlik başkanları ile öğrenci temsilcilerinin katıldığı toplantıda heyecan doruklarda yaşanmıştır. Dr. Fazıl Küçük, gözleri yaşararak, gördükleri destek ve işbirliği için Türk milletine ve Türk gençliğine teşekkür etmiştir. Gençlik ise şu isteklerde bulunmuştur:

- Türkiye'de büyük bir Kıbrıs Kütüphanesinin kurulması,
- Kıbrıslı ve Türk öğrencilerden mürekkep bir propaganda kolunun Avrupa ve Amerika'da Türk tezi lehinde konferanslar vermesi,
- Muhtelif dillerde broşürler çıkarılması,
- Bütün gençlik teşkilatlarının tek bir kol halinde çalışması.³⁹³

Türkiye Milli Talebe Federasyonu, 28 Ağustos 1957 tarihinden itibaren Türk Yüksek Tahsil gençliği arasında bir kampanya açmaya karar vermiştir. Kampanyada ipek bir bez üzerine Kıbrıs haritası, gençliğin kanı ile boyanıp Kıbrıs gençliğine gönderilmesi amaçlanmıştır. Bir hafta devam edecek olan bu kampanya doğrultusunda, bayrak için kan verecek gençlerin her gün saat 10'dan 17'e kadar Federasyonun Çağaloğlu'ndaki merkez binasına gittikleri aktarılmıştır.³⁹⁴ 12.672 Türk gencinin kanı ile hazırlanmış ve Kıbrıs davasına bağlılığını ifade eden bu bayrak TMTF tarafından Kıbrıs'ın fethinin 386. yıldönümünde, Kıbrıs Türk'tür Partisine hediye edilmiştir.³⁹⁵

Gençlik, Kıbrıs'ın taksimi için kararlı ve istekli davranmıştır. Bu yolla Kıbrıs Valisinin Kıbrıs'ın taksimi aleyhinde konuşması gençleri hareketlendirmiştir. Kıbrıs Valisi Harding, Türk ve Rum cemaatlerinin bir arada yaşayabileceklerine dair demeçleri üzerine Milli Türk Talebe Birliği Kıbrıs Valisi Harding'e telgraf yollamıştır. Telgraf şöyle idi:

---

³⁹³ "Gençlik Bir Tebliğ Neşretti: Kıbrıs Anavatanın Bölünmez Bir Parçasıdır", *Hürriyet*, 30 Nisan 1957, s. 1, 5.

³⁹⁴ "Gençliğin Kıbrıs Kampanyası", *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1957, s. 1, 5.

³⁹⁵ Atlastan yapılmış olan bu bayrak 60/90 ebadında bir tarafında beyaz zemin üzerindeki Kıbrıs haritası, TMTF tarafından açılan 5 günlük kampanya neticesinde, 12.672 Türk gencinin verdikleri kanla resmedilmiştir. Bayrağın aynı tarafında üst kısımda, gene kan ile resmedilmiş TMTF'nin arması ve altında TMTF'nin ibaresi bulunmaktaydı. Etrafı sırma ile çevrelenmiş bulunan bayrağın diğer tarafında, kırmızı zemin üzerinde beyaz ay-yıldız yer almaktaydı. Bkz. "Gençliğin Kanı İle Resmedilen Bayrak Yarın Yola Çıkarılıyor", *Cumhuriyet*, 4 Eylül 1957, s. 1, 5.

“Türk milletinin son fedakârlık olarak razı olduğu ‘taksim’ tezinin aleyhinde bulunuyorsunuz. Sayın Vali hazretleri, şunu katiyetle biliniz ki, taksim 7’sinden 70’ine kadar kalbi Kıbrıs için atan ve hiçbir zaman milli menfaatlerin selbedilmesine asla tahammül edemeyen Türk milletinin son fedakârlığıdır. Asil Türk milletinin evlatları olarak taşı, toprağı, atalarımızın mübarek kanları ile sulanmış ve ana vatana 40 mil uzakta Yeşil Diyarın bütünüünün yâd ellere geçmesine asla razı olmayacağız. Buna bütün dünya huzurunda ant içiyoruz.”³⁹⁶

Bu açıklamayla gençliğin son çare olan Kıbrıs’ın taksimi konusunda hiçbir söyleme tahammülü olmadığı görülmüştür.

TMTF tarafından Kıbrıs, Rodos ve Girit adalarının siyasi ve sosyal tarihi konusunda bir seri kültür konferansları tertip edilmiştir.³⁹⁷ Kıbrıs’ın tarihini ve sosyolojik durumunu ilmi bir şekilde inceleyecek olan bu konferanslar üniversite öğretim üyeleri tarafından da desteklemiştir. İlk konferansın öğretmen Ziya Somar tarafından *“Girit, Kıbrıs ve Rodos”* konusunda verileceği bildirilmiştir. Planlanan diğer konferanslar ise sırasıyla şöyle idi: *“Kıbrıs’ın fethinden önceki sosyolojik durumu, Türklerden sonra Kıbrıs, Berlin Kongresi ve Kıbrıs.”*³⁹⁸

Türkiye Milli Talebe Federasyonu, 12 Ocak Pazar günü Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi salonunda Kıbrıs mevzuunda *“gençlik”* adı altında bir toplantı yapacaklarını bildirmişlerdir. Kıbrıs Türk’tür Partisi lideri Dr. Fazıl Küçük’ün de bulunacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu ve benzeri toplantıların Türkiye’nin bütün şehirlerinde yapılabilmesi için çalışmalarına başlanmıştır.³⁹⁹

Milli Türk Talebe Birliğinin, 31 Aralık 1957 tarihinde yayınladığı bildiriye gençler arasındaki bir rahatsızlık dile getirilmiştir. İstanbul’da Patrikhaneye bağlı bulunan kiliselerin *“Rum Ortodoks Kilisesi”* namı ile anılmasından ve hiçbir Ortodoks’un bulunmadığı vilayetlerde dahi Metropollukların bulunmasından ve Türk vatandaşı olarak yaşayan Ortodoksların şehirdeki kiliselerinin Rum Ortodoks Kilisesi olarak isimlendirilmesinden rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Gençlik, bu konu ile ilgili isteklerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Laik bir milletin evlatları olarak vatandaşlığa kabul ettiğimiz kimselerin, vatana bağlılıklarını, tam bir dini serbesti içinde, her hareketi ile ispat etmelerini istemek en tabii hakkımızdır. İşte Ortodoks vatandaşlarımızdan, ibadethanelerini ırk olarak bağlı buldukları milletin adı ile değil, vatandaşlığına kabul olundukları şerefli milletin ismiyle tavsif etmelerini haklı olarak istiyoruz.”

³⁹⁶ “Gençlik Kıbrıs Valisine Bir Telgraf Gönderdi”, *Milliyet*, 26 Ağustos 1957, s. 1, 5.

³⁹⁷ “TMTF’nin Kıbrıs Konferansları”, “TMTF Miting İçin Çalışıyor”, *Vatan*, 20 Aralık 1957, s. 1, 3.

³⁹⁸ “Kıbrıs’a Dair Konferanslar Hazırlanıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Aralık 1957, s. 1, 5.

³⁹⁹ “Gençlik 12 Ocakta Kıbrıs İçin Toplantı Yapıyor”, *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1957, s. 1.

Bundan böyle en kısa zamanda Rum Ortodoks Kiliseleri unvanından Rum isminin kaldırılmasını bekliyoruz.”

Ayrıca, Rum vatandaşlığının bulunmadığı vilayetlerde metropolitliklerin lağvedilmesi istenmiştir.⁴⁰⁰ Milliyetçiliğin ötesinde hareketlere başvuran gençlik, Kıbrıs konusundaki hassasiyetinin, olayları farklı bir boyutla ele almalarına neden olduğu görülmüştür.

2.2.7. Kıbrıs Komitesinin Kurulması

Türkiye Milli Talebe Federasyonuna bağlı bir kuruluş olan “*Kıbrıs Türk’tür Cemiyetinin*”, yapılan tün çabalara rağmen açılmaması üzerine, Yüksek Tahsil Gençleri, cemiyetin yerine federasyona bağlı bir “*Kıbrıs Komitesi*” kurmuşlardır. Bu karar İstanbul Üniversitesi, Teknik Üniversite, Yüksek Okullar Talebe Birlikleri Başkanlarıyla idare heyeti üyelerinin Federasyon merkezinde 3 Nisan’da 5 saat süren bir toplantı sonucunda alınmıştır.⁴⁰¹

6-7 Eylül hadiselerinden suçlu olduğu iddiasıyla mahkemeye verilen ve İstanbul Ağır Ceza Mahkemesince suçu sabit görülmediği için beraat eden Kıbrıs Türk’tür Cemiyetinin açılması için yapılan tüm müracaatların cevapsız kalması üzerine gençlik, “*Kıbrıs Türk’tür Cemiyetinin*” açılması için teşebbüslerden vazgeçtiklerini bildirmişlerdir. TMTF artık Kıbrıs Komitesi adı altında seçilmiş bir komisyon kurarak gençliğin bu mevzudaki çalışmalarını memleket ve dünya kamuoyuna duyurmak için faaliyete geçmiş bulduklarını açıklamıştır. Kıbrıs Komitesinin bundan sonra, Kıbrıs Türk’tür Cemiyetinin yerini alarak, Kıbrıs hadisesiyle ilgili bütün çalışmaları tek elden idare ve organize edileceği duyurulmuştur. Ayrıca, Kıbrıs Komitesinin faaliyetlerini yurt içinden ziyade yurt dışına yönelik olacağı, çalışmalarını Birleşik Amerika ve İngiltere gibi Yunanlıların çok güçlü bulunduğu memleketlerde faaliyet göstereceği belirtilmiştir.⁴⁰²

Komitenin işlevini yerine getirebilmesi için TMTF folklor ekibi, Kıbrıs Milli Yardım Komitesi yararına Anadolu turnesine çıkılacağı kararlaştırılmıştır. Folklor ekibinin; Ankara, Eskişehir, Afyon, Kütahya, Bursa, Alanya, Mersin, İzmir, Nazilli, Denizli, Isparta, Antalya, Adana, Antakya, İskenderun ve Konya’da gösteriler

⁴⁰⁰ “Ortodoks Kiliselerinden Rum Adı Kaldırılsın”, *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴⁰¹ “Gençlik Bir Kıbrıs Komitesi Kurdu”, *Hürriyet*, 4 Nisan 1958, s. 1, 5.

⁴⁰² TMTF İkinci Başkanı Celal Hordan, Kıbrıs Komitesi üyelerinin tamamen üniversite ve yüksek tahsil gençliğinden oluşturulacağını bildirmiştir. Bkz. “Gençlik Bir Kıbrıs Komitesi Kurdu”, *Hürriyet*, 4 Nisan 1958, s. 5.

düzenleneceği planlanmıştır. Kıbrıs'taki Türklere yardım etmek amaçlı açılan bu kampanya ile birlikte Gençlik Parkı Çamlıksenar Gazinosunda da 10 Ağustos'ta bir konser tertiplenmiştir.⁴⁰³

2.2.8. Gençliğin Miting Çağruları

Kıbrıs konusunda gençlik büyük bir hassasiyet ve heyecan içine girmiştir. Kızıl Papaz Makarios'un serbest bırakılmasından sonra artan tansiyon, New York Valisi Averall Harriman'ın papazı New York'a davet etmesiyle ivme kazanmıştır. Bu durum karşısında bir şeyler yapmak isteyen gençlik yetkili mercilere başvurarak eylemde bulunmak istemiştir.

Bu amaçla, TMT Federasyonu, Adana'da Türkiye çapında bir miting yapılmasına izin verilmesi için müracaat etmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından, Kıbrıs Meselesi ile ilgili olarak, İstanbul, Ankara ve İzmir'de gösteriler, mitingler hatta kapalı salon toplantıları yapılmasına da müsaade edilmeyeceği bildirilmiştir. Yapılan son açıklamada Başbakan Adnan Menderes, Türkiye'nin Kıbrıs Meselesinde sakin ve kararlı bir politikayla devam etmesini istemiştir.⁴⁰⁴

Akşam gazetesinin 21 Nisan tarihli haberinde de İstanbul'da gençliğin Kıbrıs gününü kutlamasına izin verilmediği belirtilmiştir.⁴⁰⁵ Ertesi gün "*Mitinglere Henüz Müsaade Edilmedi*" başlığıyla gençliğin Edirne'de, İstanbul'da ve İzmir'de yapmak istediği mitinglere henüz izin verilmediği, ancak en yakın zamanda müsaade edileceğine dair beklentiler olduğu dile getirilmiştir. Aynı başlık altında, Kıbrıs Türk'tür Cemiyetinin yeniden faaliyete geçmesiyle ilgili gelişmelere de yer verilmiştir. 6-7 Eylül olayları sebebiyle kapatılan cemiyetin açılması için MTT Federasyonunun Ankara'da yaptığı temaslar olumlu sonuç vermiş olsa da, tekrar açılmasına müsaade edilmemiştir.⁴⁰⁶

Hürriyet gazetesinin birinci sayfasını "*Kıbrıs İçin Yurtta Mitingler Yapılacak*" başlığıyla kaplayan haberde; öğrenci teşkilatlarının miting yapacağı duyurulmuştur. İstanbul, İzmir, Ankara ve Adana'da yapılması planlanan mitinglerde kimlerin

⁴⁰³ "TMTF Folklor Ekibinin İyi Bir Tutumu", *Ulus*, 9 Ağustos 1958, s. 2.

⁴⁰⁴ 21 Nisan tarihi TMTF tarafından geleneksel 'Kıbrıs Günü' ilân edilmiştir. Bkz. "Yarınki Kıbrıs Gününde Törenlere İzin Verilmedi", *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957, s. 1, 5.

⁴⁰⁵ "Vali Bugün Gençliğin Toplantı Yapmasına Müsaade Etmedi", "İstanbul'da Kıbrıs Gününe İzin Verilmedi", *Akşam*, 21 Nisan 1957, s. 1-2.

⁴⁰⁶ "Mitinglere Henüz Müsaade Edilmedi", *Akşam*, 22 Nisan 1957, s. 1-2.

konusacağı, nasıl davranılması gerektiği bile kararlaştırılmıştır. Kıbrıs Türk'tür Partisinin lideri Fazıl Küçük konuşmacılar içerisinde yer alıyordu. Bununla beraber gençlerin ve hukukçuların da konuşmasına karar verilmiştir. Yapılacak konuşmanın metni ise, İngiliz ve Yunan siyasetinin eleştirilmesi yönünde olacağı planlanmıştır.⁴⁰⁷

Gençlik için önemli olan bu özel günü, “21 Nisan Kıbrıs Gününü” kutlamak için İçişleri Bakanlığına müracaat edilmiştir. Gençliğin bu talebi mevcut atmosferin son derece gergin olduğu gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Bu konuda gençliğin görüşü, Teknik Üniversite Talebe Birliği Başkanı tarafından şu şekilde izah edilmiştir: Beş seneden beridir 21 Nisan tarihinin ‘Kıbrıs Günü’ olarak kutlandığını söyleyen Işıkcı, bu sene de 21 Nisan’da Kıbrıs Gününü kutlamayı arzu ettiklerini fakat atmosferin böyle bir duruma müsait olmadığı gerekçesiyle izin verilmediğini, mülhak ilçelerde de aynı şekilde toplantı için müsaade alamadıklarını, Ankara ve Adana’da da imkân bulunmadığını bütün bunlara rağmen civar il ya da ilçelerden birinde bir salon toplantısı yapılabildiği takdirde Dr. Fazıl Küçük’ün katılımıyla halka arz edileceğini açıklamıştır.⁴⁰⁸

Kıbrıs Gününde yapılması planlanan mitinglere yaşanan gerginlikler gerekçe gösterilerek izin verilmemesi üzerine gençlik teşkilatlarının başkanları Kıbrıs Gününü civar bir yerde kutlamak için İzmit’e hareket etmiştir.⁴⁰⁹ Tan gazetesinde “Üniversiteliler izin alacakları yeri bulmak için seyahate çıktı” alt başlığıyla verilen haber,⁴¹⁰ Hürriyet gazetesinde daha detaylı ele alınmıştır: 21 Nisan Kıbrıs Gününü kutlamak için kapalı salonda toplanmak için izin isteyen üniversite gençliğinin il il dolaştıkları açıklanmıştır. Bu amaçla Yunanların Türk dayaağı yediği Sakarya Nehrine kadar giderek Kıbrıs Gününün yeni bir anlam kazandığını ifade etmişlerdir.⁴¹¹

2.2.9. Gençler İzmit Yolunda

Türkiye Milli Talebe Federasyonu 2. Başkanı Celal Hordan, İÜTB Başkanı Aydın Tansan, TÜTB Başkanı Yılmaz Işıkcı, YOTB Başkanı Hüseyin Uysal’ın da

⁴⁰⁷ “Talebe Teşekkülleriyle Gençliğin Katılacağı İlk Mitingin 21 Nisanda Yapılması Muhtemel”, “Türk Gençliği, Mitinglerde Yunanların Saldırganlığına Vakarla Cevap Verecek”, Bkz. “Kıbrıs İçin Yurtta Mitingler Yapılacak”, *Hürriyet*, 16 Nisan 1957, s. 1, 5.

⁴⁰⁸ “Gençlik Durumu İlgili İle Takip Ediyor”, *Akşam*, 21 Nisan 1957, s. 1-2.

⁴⁰⁹ “21 Nisan Kıbrıs Gününün Kutlamasına İzin Verilmedi”, *Vatan*, 21 Nisan 1957, s. 1, 5.

⁴¹⁰ “Kıbrıs Günü İçin Gençliğin Toplantısına İzin Verilmedi”, *Tan*, 21 Nisan 1957, s. 1, 5.

⁴¹¹ Altı kişilik bir talebe heyeti miting izni verecek bir vilayet aramak üzere Anadolu’ya hareket etmiştir. Bkz. “Kıbrıs Gününde Mitingler Yapılmasına İzin Verilmedi”, *Hürriyet*, 21 Nisan 1957, s. 1, 5.

bulunduğu heyet gece saat 2’de İzmit’e varmışlardır. Vali ile görüşmek için saatlerce süren çabaları sonuçsuz kalmıştır. Gençler telefonla görüşmek istemiş, ancak gerçekleşmemiştir. Valinin evine gidilmiş, bunun üzerine bir Emniyet Amiri, Vali Beyin bu saatte rahatsız edilemeyeceğini söylemiştir. Öğrenci temsilcileri de görüşme konusunda ısrar etmişlerdir. Emniyet amiri sonunda sinirlenerek, “*Haydi gidin buradan. Benim sinir sistemimi bozmayın.*” gibi tuhaf laflar etmiştir.⁴¹²

2.2.10. Gençler Adapazarı’nda

İzmit’ten üzülerek dönen gençler, saat beş civarı Adapazarı’na gitmişlerdir. Doğrudan Vali Nazım Üner’in evine giderek toplantı için müsaade istemişlerdir. Vali gençlere, Arifiye’den geçecek olan Afgan Başbakanını ve Menderes’i karşılayacağını söyleyerek onların Emniyet Müdürlüğe gidip kendisini beklemelerini istemiştir. Akşam saat 9.30’da Emniyet Müdürlüğüne gelen Vali İçişleri Bakanlığına telefon açarak müsaade istemiştir. Fakat aldığı cevap böyle bir toplantının imkânsız olduğu yönündeydi. Bunun üzerine üniversite öğrencilerinin temsilcileri Sakarya Nehrine gitmişler ve oradan da İstanbul’a dönmüşlerdir.⁴¹³ Böylelikle gençlik 1957 yılının Kıbrıs Günü’nü sessiz geçirmiştir. Fakat bildirimler ve basına açıklamalarda bulunarak sessiz geçen günü telefî etmek için uğraşmışlardır.

İÜTB Başkanı Aydın Tansan, Kıbrıs Günü’nü Sakarya’da geçirdikleriyle ilgili şu beyanatta bulunmuştur:

*“Sakarya bize; bu milletin hak ve menfaatlerine gayri insani bir şekilde müdahale etmek teşebbüsünde bulunanların hazin akıbetini bir kere daha anlattı. Milletçe her türlü gayri ciddi hareketlerin, tahrik ve teşviklerin üstünde kalmak, her vakit olduğu gibi bugünde vakar ve ciddiyetimizi muhafaza etmek kararındayız. Türk gençliği olarak şimdilik biz susuyoruz. Fakat Sakarya konuşuyor ve ilelebet de konuşacak.”*⁴¹⁴

24 Nisan’da da Milli Türk Talebe Birliği tarafından yapılmak istenen mitinge izin verilmemiştir. Birlik aynı zamanda 28 Nisan Pazar günü Adana’da miting yapmak istemiş, fakat Adana Valisi kesin bir cevap vermemiştir. Bu mitinge izin verilmediği halde binlerce gencin İstanbul’dan Adana’ya gideceklerini söylemiştir.

⁴¹² “Kıbrıs Günü İçin İzin Almayan Gençler Sakarya Nehrine Kadar Gittiler”, *Hürriyet*, 22 Nisan 1957, s. 5.

⁴¹³ Aynı yer, s. 5.

⁴¹⁴ “21 Nisan Kıbrıs Günü’nün Kutlamasına İzin Verilmedi”, *Vatan*, 21 Nisan 1957, s. 5.

Buna benzer bir müracaat Eskişehir Valiliğine de yapılmış ve buna da bir cevap alamamışlardır.⁴¹⁵

Ulus gazetesinin baş sayfasında; “*Kıbrıs İçin Yapılacak Mitinge İzin Verildi*” başlığıyla yer alan haber⁴¹⁶, Tan gazetesinde; “*Kıbrıs İle İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılacak*” başlığıyla ele alınmıştır.⁴¹⁷ Cumhuriyet gazetesinde daha geniş anlatılan habere göre; Kıbrıs’ta 23 Nisan günü yaşanan olaylara istinaden, Türkiye Milli Talebe Federasyonuna, Diyarbakır’da miting yapmak üzere müsaade verilmiştir. 25 Nisan Perşembe günü verilen izinle 28 Nisan Pazar günü mitingin yapılacağı kararlaştırılmıştır. Mitinge İstanbul’dan katılacak üniversiteli gençler için 25 Nisan’dan itibaren Haydarpaşa’dan hareket edecek iki hususi vagon yola çıkmıştır.⁴¹⁸

Akşam gazetesinde, “*Kıbrıs Mitingi Diyarbakır’da Yapılacak, Gençlik Bu Gece Yola Çıkıyor*” başlıklarıyla duyurulan haber⁴¹⁹, “*26 Nisan tarihli Mitinglere İzin Verilmedi*” başlıklı haberle sonuca kavuşturulmuştur. Haberde, Diyarbakır’da miting yapılmasına müsaade edildiği için yapılan hazırlıklara değinilerek, (özellikle MTTB’nin hazırlıklarına) değinilerek içinde buldukları atmosferin uygun bulunmadığını belirten Valilik, mitingin bayramdan sonraya bırakılmasına karar verdiklerini açıklamıştır.⁴²⁰ Böylece gençlerin hevesle hazırlandıkları bu miting hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır.

Mitinglerden yana yüzü gülmeyen gençlik, Kıbrıs Meselesinde mücadele etmeye devam etmiştir. Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük, Faiz Kaymak ve İÜTB Başkanı ve öğrenci temsilcileriyle birlikte İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Prof. Gökay ile uzun ve samimi bir görüşme gerçekleştirmişlerdir. Toplantıya Devlet Vekili Celal Hordan da sonradan dâhil olmuştur. Bu toplantıdan yararlanan gençlik

⁴¹⁵ “Gençliğin Ankara’da Yaptığı Mitinge Müsaade Edilmedi”, *Akşam*, 23 Nisan 1957, s. 1-2.

⁴¹⁶ “MTTB Genel Sekreterinin Kıbrıs’taki olaylar esnasında bir İngiliz polisinin Türk bayrağını almaya çalışmasını lanetlediğiyle ilgili demecine, Diyarbakır’da Pazar günü yapılacak olan toplantıya İstanbul Üniversitesine mensup gençler de katılıyor. Yurdun Çeşitli illerinde mitingler tertip etmek üzere İç İşleri Bakanlığına yapılan müracaatlara henüz izin verilmediğiyle” ilgili konuların yer aldığı haber. Bkz. “Kıbrıs İçin Yapılacak Mitinge İzin Verildi”, *Ulus*, 25 Nisan 1957, s. 1, 5.

⁴¹⁷ “Kıbrıs İle İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılacak”, *Tan*, 25 Nisan 1957, s. 1, 3.

⁴¹⁸ Kıbrıs Türklerinin Lefkoşe’de yaptıkları nümayiş esnasında maruz kaldıkları muamele infial uyandırmıştır, Fazıl Küçük sert bir demeç vererek İngiliz idaresinin itimatsızlığını belirtmiştir. Bkz. “Kıbrıs’la İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957, s. 1.

⁴¹⁹ “Kıbrıs Mitingi Diyarbakır’da Yapılacak”, *Akşam*, 25 Nisan 1957, s. 1-2.

⁴²⁰ “Mitinglere İzin Verilmedi”, *Akşam*, 26 Nisan 1957, s. 1.

Kıbrıs liderlerini üniversiteye davet etmiştir.⁴²¹ Öğrencilerin ısrarı üzerine konuşma yapan liderlerden Fazıl Küçük, Adaya Türk idaresi, Türk bayrağı ve Türk valisi gelmedikçe Kıbrıs Meselesine halledilmiş bir gözle bakılmaması gerektiğine dikkat çekmiştir. Kazanacaklarına dair 120 bin Kıbrıs Türkü adına ant içerek konuşmasını bitirmiştir. Faiz Kaymak ise, Türk milletinin göz bebeği iktisatlı gençler bana büyük heyecan verdiniz diye söze başlamıştır. 80 yıldır Türk idaresinden uzak kalmanın verdiği sıkıntılardan, acılardan bahsederek Türkiye'yi yanlarında görmekten çok memnun kaldıklarını anlatmıştır.⁴²²

Alkışlar ve yaşı var ol sesleriyle karşılanan bu konuşmalar sonrası söz alan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Aydın Tansan, “*Dr. Küçük 120 bin Kıbrıs Türk'ü adına ant içti, bizde Türk gençliği olarak 26 milyon namına ant içiyoruz. Kıbrıs hiçbir zaman Yunanlıların olmayacak ve bu uğurdaki mücadelemize icap ederse son damla kanımıza kadar devam edeceğiz.*” diyerek karşılık vermiştir. Gençliğin ısrarı üzerine kürsüye Prof. Hüseyin Nail Kubalı çıkmıştır ve duygularını şu şekilde ifade etmiştir. Öğrenci teşkilatlarının davetiyle gelen misafirlerimizi zevkle ve şükranla memnun olduklarını bildirmiş, iç ve dış politika bakımından son derece önemli olan bu konuda üniversite çatısı altında konuşmasının doğru olmayacağını söylemiştir. Şu anda başka bir yerde bulunmadığı içinde üzgün olduğunu belirtmiştir. Bu milli davada yaşattıkları için misafirlere teşekkür etmekle kalmıştır.⁴²³ Prof. Nail Kubalı, bahsi geçen ‘Üniversite Kanunu’ sebebiyle konuşma yapmamıştır. Kanuna göre, öğretim görevlilerinin siyasi konularda fikir beyan etmesi yasak ve suç sayılmıştır.

Gençliğin Kıbrıs için yapmak istediği eylemlere müdahaleler bitmemiştir. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğinin bastırıldığı, Kıbrıs haritası üzerinde Türk bayrağı ve altında İstiklal Marşının ilk kıtalarının yer aldığı pankartların dağıtılması, Emniyet Müdürlüğü tarafından yasaklanmıştır. Kıbrıs'ın Türk olduğunu ve Türk kalacağını belirtmek amacıyla hazırlanan pankartların dağıtılmasının yasaklanması konusunda Talebe Birliğine, Dâhiliye Vekâleti tarafından olduğu bildirilmiştir. Gençlik bu durum karşısında, Dâhiliye Vekili Dr. Namık Gedik'e üzüntülerini, şaşkınlıklarını dile getiren bir telgraf yollamıştır. Telgrafta bu pankartların dağıtılmasını çok arzuladıklarını da

⁴²¹ “Yüksek Tahsil Gençliği Dün Ant İçti: Kıbrıs Asla Yunanların Olmayacak”, *Hürriyet*, 1 Mayıs 1957, s. 1, 5.

⁴²² “Kıbrıslı Türk Liderleri Üniversite’de Konuştu”, *Vatan*, 1 Mayıs 1957, s. 1, 3.

⁴²³ “Yüksek Tahsil Gençliği Dün Ant İçti: Kıbrıs Asla Yunanların Olmayacak”, *Hürriyet*, 1 Mayıs 1957, s. 5.

belirtmişlerdir.⁴²⁴ 23 Mayıs 1957 tarihli Akşam gazetesinin haberine göre; milli ve dini ve bayram günlerinde öğrencilerin her türlü oluşum/teşekkül ve cemiyet adına rozet dağıtmaları Milli Eğitim Bakanlığınca yasaklanmıştır.⁴²⁵ Getirilen bu yasakla gençliğin bu yöndeki eylemlerinin önü tamamen kesilmeye çalışılmıştır.

Gençlik, tüm yasaklara ve önlemlere rağmen miting yapmak için her türlü yola başvurmuştur. Kıbrıs'ta sekiz Türkün öldürülmesine sebep olan İngiliz Hükümetini protesto etmek isteyen Ankara Üniversitesi öğrencileri, 31 Ocak 1958 tarihinde, miting yapma kalkışmışlar, ancak emniyet kuvvetlerinin sıkı tedbirleriyle miting yapma çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. Hareket Ankara Hukuk Fakültesi önünde meydana gelmiş ve öğrenciler arasında kulaktan kulağa “*Cebeci Meydanında, Cebeci Meydanında*” sözleri dolaşmıştır. Sözler etkisini göstermiş ve üçer beşer kişilik gruplar halinde palto ve pardösülerinin altına sakladıkları “*Kıbrıs pankartlarıyla*” Cebeci Meydanında 1000'e yakın öğrenci toplanmıştır. Emniyet mensuplarının da alana gelmesiyle öğrenciler İstiklal Marşını söylemeye başlamışlardır. Ancak gaz bombası ile kalabalığa müdahale edilerek, 30'dan fazla öğrenci gözaltına alınarak olaylar son bulmuştur.⁴²⁶

Ulus gazetesinde yayımlanan aynı habere göre de, 60 üniversiteli genç karakola götürülmüştür. TMTF ve Ankara Talebe Birliğinin beraber yürüttüğü miting teşebbüsü sonucunda TMTF ve ATB yöneticileri de gözaltına alınmıştır. Gece geç saatlere kadar süren olaylar sonucunda Federasyon Başkanı Ethem Özdemir, İkinci Başkan Celal Hordan ve Ankara Talebe Birliği Başkanı Yavuz Esmeroy ve arkadaşları emniyete götürülmüştür.⁴²⁷ 2 Şubat'ta Ulus gazetesinde çıkan habere göre 60 üniversiteli gencin serbest bırakıldığı bildirilmiştir.⁴²⁸

2.2.11. Yunanistan “Self-Determinasyon” Tezinin Kabulü ve Gençliğin Tepkisi

Birleşmiş Milletler siyasi komisyonunda Yunanistan'ın Self-Determinasyon fikri kabul edilmiştir. 33 oy ile kabul edilen bu karar büyük tepkilere neden olmuştur. Dış politika çevreleri tarafından “*sürpriz*” olarak karşılanan bu kararla, BM Genel

⁴²⁴ “Gençliğin Kıbrıs Afişlerinin Dağıtılmasına İzin Verilmedi”, *Hürriyet*, 12 Mayıs 1957, s. 1, 5.

⁴²⁵ “Talebenin Rozet Dağıtması Yasak Edildi”, *Akşam*, 23 Mayıs 1957, s. 1.

⁴²⁶ “Gençliğin Miting Teşebbüsü Akim Kalmıştır”, *Akşam*, 1 Şubat 1958, s. 1, 5.

⁴²⁷ “60 Üniversiteli Nezaret Altına Alındı”, *Ulus*, 1 Şubat 1958, s. 1, 3.

⁴²⁸ “60 Üniversiteli Genç Serbest Bırakıldı”, *Ulus*, 2 Şubat 1958, s. 1, 4.

Kurulunda Yunanistan'a şans vermişlerdir.⁴²⁹ Bu gelişme üzerine gençlik, alınan kararı protesto etmek için miting yapmak istemiştir. Bu amaçla Milli Türk Talebe Federasyonundan bir heyet Emniyet Müdürü Nakiboğlu'na müracaat ederek mitingin amacını ve takip edecekleri güzergâhı anlatmıştır.⁴³⁰

Kabul edilen Self-determinasyon kararı Yunan gençliğinin Atina ve diğer bazı şehirlerde çılgınca tezahüratlar yapmasına sebep olmuştur. Bu durum Türkiye'deki üniversite gençliği tarafından dikkatle takip edilmiştir. Türk gençliğinin Ankara'da ve İstanbul'da yapmak istedikleri mitinge ilgili makamlarca müsaade edilmemiştir. Bunun üzerine Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri son gelişmeler karşısındaki üzüntüsünü; Cumhurbaşkanı, Başbakanı, Meclis Başkanına yolladığı bir telgrafla belli etmiştir. Telgrafta; *“Şerefli Türk gençliği, hükümetin Kıbrıs mevzuundaki kararı etrafında bütün mevcudiyetiyle birleşmiştir. Dünya Umumi efkârı önünde bir defa daha ve katiyetle belirtmek isteriz ki Kıbrıs Türk'tür ve Türk kalacaktır. Kıbrıs'ın bu asil hüviyetini hiçbir karar değiştiremeyecektir. Bu azim ve inançla ellerinizden öperiz.”* denmiştir. Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri, aynı zamanda BM Genel Sekreteri ve Eisenhower'e de birer telgraf göndermiştir.⁴³¹

Diğer taraftan, MTTF İkinci Başkanı Celal Hordan, 14 Aralık'ta yaptığı bir basın toplantısında yaşanan Kıbrıs olayları hakkındaki görüşünü açıklamıştır. Başkan, bugüne kadar hadiselerin hep tek taraflı bir görüşle değerlendirildiğini belirterek şunları söylemiştir:

*“Günden güne gelişen hadiseler hep aleyhimize tecelli ederek Kıbrıs davasını kaybetmek korkusunu bize vermiş bulunuyorlar. Bilfiil mücadeleye kararını vererek, hiç olmazsa şu günlerde Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs mevzuu ve Yunan tezi tetkik edilirken, görüş ve düşüncelerimizi dünya efkârı umumiyesine aksettirmek istiyoruz.”*⁴³²

⁴²⁹ Lehte oy kullanan devletler; Arnavutluk, Bolivya, Bulgaristan, Kostorica, Çekoslovakya, Ekvator, Mısır, Salvador, Habeşistan, Gana, Yunanistan, Guatemala, Halti, Macaristan, İzlanda, Endonezya, Irak, İrlanda, Lübnan, Fas, Panama, Polonya, Romanya, Arabistan, Sudan, Suriye, Tunus, Ukrayna, Rusya, Uruguay, Yemen ve Yugoslavya. Aleyhte oy kullanan devletler; Avusturalya, Belçika, Kanada, Şili, Kolombiya, Danimarka, Dominik, Fransa, İngiltere, İran, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zellanda, Nikaragua, Norveç, Pakistan, Portekiz, İsveç, Türkiye. Müstenkif/çekimser olan devletler; Afganistan, Arjantin, Avusturya, Brezilya, Birmanya, Kamboç, Seylan, Çin, Finlandiya, İspanya, Amerika, Honduras, Hindistan, İsrail, Japonya, Lace, Liberya, Malezya, Meksika, Nepal, Paraguay, Peru, Filipinler, Siyam, Venezüella. Bulunmayan Devletler; Küba, Ürdün, Libya, Güney Afrika. Celal Bayar, Self-Determinasyon fikrini asla kabul etmeyeceklerini bildirmiştir. Bkz. “Menderes Kıbrıs İşini Eisenhower'le Görüşecek”, *Akşam*, 14 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴³⁰ “Kıbrıs Kararının Memlekette Uyandırdığı İnfial Genişliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴³¹ Aynı yer, s. 5.

⁴³² “Gençlik Kıbrıs İçin Mücadele Kararında”, *Milliyet*, 15 Aralık 1957, s. 1.

Kıbrıs için elinden gelenin fazlasını yapmaya çalışan gençlik, TMTF bir heyet eşliğinde Kıbrıs konusu ile ilgili akademik bir toplantı için Validen izin almayı da planlamıştır.⁴³³

Kıbrıs hadiseleri liseli öğrencilerin dikkatini de çekmiştir. 14 Aralık'ta Galatasaray Lisesi 11. sınıf öğrencileri Cumhuriyet gazetesini ziyaret ederek İstanbul'da ticaretle meşgul olan Yunan tebaalı tüccarların dükkân ve mağazalarından alış veriş yapmayacaklarını ve bu karara okulda yaptıkları bir toplantı sonucunda vardıklarını belirtmişlerdir.⁴³⁴

Verilen karar İzmir'de de yoğun bir tepkiyle karşılanmıştır. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Talebe Derneği de Kıbrıs konusunda bir tebliğ yayınlamıştır.⁴³⁵ 15 Aralık'ta toplanan Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı Aşkın Karadayı açıklama yaparak, bu kararın İzmir gençliğini ziyadesiyle üzdüğünü belirterek şöyle demiştir:

“Uzun zamandan beri vukuu gelen bütün haksız olaylara ve mezalime karşı büyük bir olgunlukla sabretmesini bilen bir gençlik olarak söyleye biliriz ki, Kıbrıs adasının haritadaki yerini ve adada bizden yardım bekleyen vatandaşlarımızı unutmuş değiliz. Sadece sabredecek ve nihai durumun teessüsünü bekleyeceğiz. Türk gençliği senelerce bayrağının dalgalandığı ve binlerce şehidimizin kanı ile alınan bir vatan parçasını unutmayacak ve sırası geldiği zaman vazifesini yapmakta bir an bile tereddüt etmeyecektir.”

Bu beyanata muvazi/paralel olarak YETO Talebe Derneği de aynı meyanda bir deklarasyon yayınlamıştır.⁴³⁶

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği ise Kıbrıs'la ilgili bir yazı yayınlamıştır. Yazıda iki istekte bulunmuştur. Bunlardan birincisi: Kıbrıs konusunda çok kritik tartışmaların olduğunu ve bu tartışmalar sonucunda dâhili politikada barış ilan edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. İkinci olarak; Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi liderlerini, Hükümetin Kıbrıs konusundaki görüşüne aynen katıldıklarını ve bunun dışında herhangi bir hal şeklinin Türk Milleti tarafından asla kabul edilmeyeceğini belirterek partileri ortak bir deklarasyon/bildirge vermeye çağırılmışlardır.⁴³⁷

⁴³³ “Kıbrıs Kararının Memlekette Uyandırdığı İnfial Genişliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957, s. 5.

⁴³⁴ “Yunan Mağazalarını Boykot”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957, s. 5.

⁴³⁵ “Kıbrıs Meselesi Meclis'e Geliyor” *Akşam*, 15 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴³⁶ “Kıbrıs Kararının Memlekette Uyandırdığı İnfial Genişliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957, s. 5.

⁴³⁷ “Gençliğin Partilere Hitabı”, *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957, s. 1.

Hızını alamayan üniversite gençleri, Türkiye vatandaşı olan Rumların umumi yerlerde Türkçe konuşmaları için bir kampanya başlatmışlardır. Bu amaçla 15 Aralık'ta üniversite öğrencileri bazı Rumları "Rumca" konuştukları için uyarmıştır. TMTF'de "Vatandaş Türkçe konuş, konuşmayanları ikaz etmek vazifendir" yazılı afişler bastırmışlardır.⁴³⁸ Geniş bir ilgi uyandıran kampanyada görev alan gençler, gruplar halinde semtlere, bilhassa Tarlabaşı ve Kurtuluş'ta faaliyet göstererek 15 Aralık'ta başlatmışlardır.⁴³⁹ "Vatandaş Türkçe Konuş" yazılı pankartlar 16 Aralık'ta Tünel Caddesinden başlayarak Beyoğlu'ndaki bütün mağaza ve pastanelere dağıtılmıştır. Hatta EOKA adına çalıştıkları için sınır dışı edilen "Çituris Biraderler" in vitrinine de asılmıştır.⁴⁴⁰ Bu çalışmalarla gençlik, milliyetçiliğinin keskin, vicdani değerleri yok sayan, nefrete dayalı yönünü, kendilerine örnek alarak ilerlemeyi seçtikleri görülmüştür.

Ancak, "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası nihayetinde uzun sürmemiştir. Kampanya 16 Aralık günü bazı hadiselerin çıkmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle tramvay, otobüs ve taksilerde baş gösteren olaylar karakola aksedince, Emniyet Müdürlüğü kampanyaya müdahale ederek, basılan afişleri toplamıştır. Vali ve Emniyet Müdürü, Türkiye Milli Talebe Federasyonu temsilcilerini emniyete götürerek uzun bir görüşme gerçekleştirmişlerdir.⁴⁴¹ "Vatandaş Türkçe Konuş" pankartların polis tarafından toplanma işlemi 17 Aralık'ta bitmiştir. Fakat Milliyet'in haberine göre, Rumca konuşanların uyarılmasına devam edilmiştir.⁴⁴²

2.2.12. Self- Determinasyon Kararının Reddi ve Gençliğin Tutumu

Siyasi Komisyonda 23 lehte, 20 aleyhte, 25 müstenkif/çekimser ve 4 namevcut oyla Self- determinasyon kabul edilmişti. Fakat son karar BM Genel Kurulunda verilmekteydi. Genel Kurulda 31 lehte, 23 aleyhte, oy alınmış 24 delegasyon çekimser oy kullanmıştır. Yani; gereken üçte ikilik çoğunluk sağlanamamıştır. Geçen kurulda Türkiye'nin aleyhine oy kullanan Arjantin ve İspanya Genel kurulda Türkiye'nin lehine dönmüştür.⁴⁴³

⁴³⁸ "Gençlik, Rumca Konuşanları İkaz Etti", *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957, s. 1.

⁴³⁹ "Gençliğin Türkçe Konuşurma Kampanyası", *Milliyet*, 16 Aralık 1957, s. 1.

⁴⁴⁰ "Vatandaş Türkçe Konuş Pankartları Toplatıldı", *Vatan*, 17 Aralık 1957, s. 1.

⁴⁴¹ "Türkçe Konuşma Kampanyası Bazı Hadiselere Sebep Oldu", *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957, s. 1, 3.

⁴⁴² "Türkçe Konuşurma Kampanyası", "Gençlik Kıbrıs İçin Toplantı Yapacak", *Milliyet*, 18 Aralık 1957, s. 1.

⁴⁴³ "Genel Kurul Kıbrıs'a Ait Karar Suretini Reddedti", *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957, s. 1, 5.

BM siyasi konseyinin Yunan tezini kabul etmemesi üzerine, Kıbrıs'taki Türklerin hiçbir zaman Yunan idaresine geçmeyeceklerini ve bu noktada gerekirse iç savaş çıkacağını ilân etmeleri Türk gençliği arasında büyük bir heyecanla karşılanmıştır. Gençlik, Kıbrıslı Türklere bağlılığını ve çıkacak iç savaşta gönüllü olarak katılacaklarını belirterek, Türk tezi aleyhinde verilecek herhangi bir kararı tanımayacaklarını, canlarını feda etmeye hazır olduklarını belirten 5000 imzalı bir mesajla Milli Türk Talebe Birliğine müracaat ederek, bu kararlarının Kıbrıs Türklerine bildirilmesini istemişlerdir. Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri Ali Said Oğuz, Kıbrıs Meselesi ile ilgili olarak bir basın toplantısı düzenlemiştir. Basın toplantısına başlanmadan önce MTTB mensupları bayrak üzerine yemin ederek, “*Kıbrıs Türk’tür Türk kalacak*” sloganları atmışlardır. Ali Said Oğuz, BM Genel Kurulunda çıkan Yunan tezinin reddedilişini sevinerek karşıladıklarını belirtmiştir.⁴⁴⁴ Kıbrıs Türk’tür Partisi ve Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük, 7 Ocak 1958 tarihinde Türkiye’ye gelerek TMTF’yi ve MTTB’ni ziyaret etmiştir. Milli Türk Talebe Birliğini ziyareti sırasında gençler Kıbrıs için her fedakârlığı yapacaklarına dair el basıp yemin ettikleri bayrağı Dr. Küçük’e vermişlerdir.⁴⁴⁵

TMTF ikinci başkanı Celal Hordan, BM Genel Kurulunda reddi sebebiyle, BM Genel Sekreterine, Kıbrıs'taki Türk haklarını kabul ederek self-determinasyonu reddeden hükümetlerin Dışişleri Bakanlarına ve Kıbrıs Türk’tür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük’e telgraflar çekilmiştir: BM Genel Sekreteri, Sayın Dag Hammarskjöld;

*“Self-determinasyonun Genel Kurulda reddi dolayısıyla duyduğumuz memnuniyeti belirtirken, Kıbrıs mevzuunda son fedakârlık olarak benimsediğimiz taksim fikrinden başka, tutumumuzda herhangi bir değişiklik olmayacağını bir kere daha tebarüz ettiririz. Kararsız vaziyette olanlarında hakikatleri görmelerini ve Kıbrıs'ta yapılagelmekte olan tedhiş hareketlerinin kimler tarafından yapılmakta ve desteklenmekte olduğunu araştırmalarını bütün kalbimizle arzu etmekteyiz.”*⁴⁴⁶

Dışişleri bakanlarına: *“Kıbrıs'taki Türklerin haklarını kabul ile Self-determinasyon reddi hususunda gösterdiğiniz anlayışa Türk Yüksek Tahsil Gençliği adına teşekkür ederiz.”*⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ “Gençlik Kıbrıs İçin Kampanya Hazırlıyor”, *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴⁴⁵ “Dr. Küçük Dün de Gençlik Temsilcileri İle Görüştü”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958, s. 1, 5.

⁴⁴⁶ “Çekilen Telgraflar”, “Gençlik Kıbrıs İçin Kampanya Hazırlıyor”, *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957, s. 5.

⁴⁴⁷ Aynı yer, s. 5.

Fazıl Küçük'e çekilen telgrafta ise, Genel Kurulda self-determinasyonun reddi ile ilgili duydukları memnuniyetten bahsetmişlerdir. Daima Kıbrıslı Türklerle birlikte ortak davaları için ne gerekiyorsa yapmaya hazır bulduklarının altını çizmişlerdir. Tüm Kıbrıslı Türkleri sevgi ile kucakladıklarını belirterek telgrafa son vermişlerdir.⁴⁴⁸

Gençlik teşekkülleri 22 Aralık Pazar günü Kıbrıs konusunda bir toplantı yapmak için uzun süren girişimlerde bulunmuştur. Bu nedenle Vali Mümtaz Tarhan, gençlere, Kıbrıs konusunda hiçbir toplantı yapmalarına izin vermemiştir. Gençler pes etmeyerek 18 Aralık'ta yeniden ve ısrarla müsaade istemişlerdir. Aynı gün TMTF ikinci başkanı Celal Hordan Vali ile görüşmek istemiştir. Vali işi olduğu gerekçesiyle görüşmeye sıcak bakmamıştır. Bu durum üzerine Hordan, toplantı istekleri cevaplandırılmaz ise Pazar günü toplantıyı yapacaklarını duyurmuştur. Aynı günün akşamı toplantıya müsaade edilmeyeceği bildirilerek Celal Hordan Emniyet Müdürlüğüne götürülmüştür.⁴⁴⁹

TMTF mensuplarının devamlı Emniyet Müdürlüğüne götürülüp ifadelerinin alınması üniversite öğrencileri arasında olumsuz etkiler bırakmıştır. Bu durumun böyle devam etmesi halinde Federasyon mensupları, yetkilileri İçişleri Bakanlığına şikâyet edeceklerini bildirmişlerdir. TMTF'nin bir aydan beri kesik olan telefonlarının, açılacağı bildirilmesine rağmen, açılmamış olması, geçleri Federasyonun dışarıyla bağlantısının kesilmeye çalışıldığı fikrine sevk etmiştir.⁴⁵⁰

Milliyet gazetesinde "*Ankara'da Kapalı Toplantıya Müsaade Edildi*" başlığıyla yer alan haberde; Ankara Valiliği tarafından müsaade edilen kapalı salon toplantısının 400 kişi alan Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi binalarında yapılacağı bildirilmiştir.⁴⁵¹ Haber ertesi gün "*Gençlik Kıbrıs İçin Toplantı Yapacak*" şeklinde kesin bir hükümle basına yansımıştır.⁴⁵² Ancak aynı haber Vatan gazetesinde farklı bir şekilde aktarılmıştır. Habere göre, Kıbrıs için miting yapmak isteyen TMTF İkinci Başkanı Celal Hordan, Vali ile görüşme yapmıştır. Hordan görüşmeden sonra gazetecilere Vali

---

⁴⁴⁸ Aynı yer, s. 5.

⁴⁴⁹ "Kıbrıs İçin Toplantı Müsaadesi Verilmedi", *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1957, s. 1.

⁴⁵⁰ "Gençlerin devamlı suretle Emniyete cebredilmeleri menfi tesir yapıyor", "Kıbrıs İçin Toplantı Müsaadesi Verilmedi", *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴⁵¹ "Ankara'da Kapalı Toplantıya Müsaade Edildi", "Türkçe Konuş Kampanyası", *Milliyet*, 17 Aralık 1957, s. 1, 3.

⁴⁵² Pazar günü yapılacak toplantının yeri henüz tespit edilmemiştir. EOKA'nın şehit ettiği Türkler için TMTF tarafından 22 Aralık'ta Başkentte Hacıbayram Camiinde mevlit okutulmuştur. Bkz. Gençlik Kıbrıs İçin Toplantı Yapacak", *Milliyet*, 18 Aralık 1957, s. 1, 3.

Mümtaz Tarhan'dan izin aldık demiştir. Ancak mitingin kapalı salon toplantısı şeklinde mi yoksa Fatih'te bir açık hava toplantısı mı olacağına henüz karar veremediklerini söylemiştir. Vali, Hordana, “*Vatandaş Türkçe konuş*” kampanyasının gerekli olduğunu ve bu durum üzerinde hassasiyetle durulması gerektiğini de aktarmıştır. Ancak bazı gazetecilere konuşan Vali, TMTF İkinci Başkanı Celal Hordanı yalanlamıştır ve kendisine hiçbir toplantıya müsaade edilmediğini söylediğini belirtmiştir.⁴⁵³

Vali Tarhan ve TMTF II. Başkanı Celal Hordan arasındaki miting meselesi uzamıştır. TMTF Başkanı “*izin aldık*”, Vali Tarhan “*izin vermedik*” demeye devam etmiştir. Başkan Celal Hordan, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin temsilcisi olarak, Kıbrıs Meselesiyle ilgili bir miting tertibine müsaade edilmesini, 16 Aralık'ta bir dilekçe ile İstanbul Valiliğinden istediklerini belirtmiştir. Sayın Vali Tarhan'la yapılan görüşmelerde kendisine Ankara için müsaade verildiği takdirde çok daha mükemmel imkânlarla yardım edeceğini söylediğini belirtmiştir.⁴⁵⁴

2.2.13. Miting Yasağının Kalkması ve Gençliğin Heyecanı

2.2.13.1. İstanbul Mitingi

Akşam gazetesinde “*Gençlik Rumlara hadlerini bildirmek için izin istiyor*” başlığıyla servis edilen haber⁴⁵⁵, Hürriyet gazetesinde “*Gençlik Kıbrıs İçin Miting yapacak*” başlığıyla duyurulmuştur. Kıbrıs'ın Girne şehrinde Rumlar tarafından Türk ilkokulunun saldırıya maruz kalması ve Atatürk'e ve başka Türk büyüklerine ait resimlerin parçalanıp yakılması, Kıbrıs'ta olduğu kadar, Türkiye'de de büyük öfke uyandırmıştı. Özellikle gençliğin sabrını taşıran bu hareketler üniversite çevrelerinde büyük tedbirlerin alınmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum üzerine 5 Haziran'da toplanan gençlik kuruluşları, insanlığa yakışmayan bu hareketlerin protesto edilmesine karar vermiş ve bu amaçla, Üniversite Gençliği adına İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Samet Güldoğan imzasıyla, İçişleri Bakanı Namık Gedik'e bir yıldırım telgrafı çekilmiştir. Telgrafta, 8 Haziran Pazar günü Taksim Meydanında bir Açık hava mitingi tertiplenmesine izin verilmesi istenmiştir.⁴⁵⁶ Gençliğin miting isteği Hükümet

⁴⁵³ “Vali ‘Kıbrıs Mitingi İçin İzin Vermedim’ Dedi”, *Vatan*, 18 Aralık 1957, s. 1, 5.

⁴⁵⁴ “Miting Meselesi Bir Türlü Sona Ermedi”, *Vatan*, 19 Aralık 1957, s. 1, 3.

⁴⁵⁵ “Gençlik, Rumlara Hadlerini Bildirmek İstiyor”, *Akşam*, 6 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁵⁶ Kahire'de Nasır'ın Misafiri olan Makarios, Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde bir söz hakkı olmadığını belirtmiştir. Nasır ise Kıbrıs hadisesinde Yunanistan'dan taraf olduğunu açıklamıştır. Bkz. “Gençlik Kıbrıs İçin Bir Miting Yapacak”, *Hürriyet*, 6 Haziran, s. 1, 5.

tarafından kabul edilmiş ve 8 Haziran'da, Beyazıt Meydanında saat 14'ten 17'ye kadar miting yapılmasına müsaade edilmiştir.⁴⁵⁷

Hükümetin üç seneden beridir ilk defa izin verdiği mitingde⁴⁵⁸ Fazıl Küçük'ün de konuşacağı ve miting için 100 bin pankart, 10 bin duvar afişi, 10 bin el ilânı hazırlandığı, ayrıca kötü niyetli unsurların faaliyetlerini engellemek için 10 bin üniversiteli gencin görevlendirileceği bildirilmiştir.⁴⁵⁹ Mitingin sorunsuz atlatılması için sıkı tedbirler alınmıştır. Miting dolayısıyla aynı gün oynanacak maçlar başka bir güne bırakılmış ve tüm eğlence mekânlarının akşama kadar kapalı kalacağı duyurulmuştur. Polislere ise iki gün boyunca tüm izinler kaldırılmıştır.⁴⁶⁰

Mitingin sorumluluğunu İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği üzerine almıştır. Mitingin düzenleyicisi sıfatıyla hükümetin daveti üzerine Ankara'ya giden İÜTB Başkanı Samet Gündoğan, Dâhiliye Vekili Namık Gedik ve Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ile miting hakkında görüşmüştür.⁴⁶¹ Samet Gündoğan İstanbul'a döndüğünde, Adnan Menderes'in gençliğin bu girişimini memnurlukla karşıladığını bildirmiştir. Menderes, Türk gençliğinin düzenlediği bu mitingle Türklüğün şeref haysiyet ve olgunluğuna yakışır bir şekilde hareket edeceğine, özellikle hareket edeceğine inandığını söylemiştir.⁴⁶² Fatin Rüştü Zorlu ise, gençliğin Kıbrıs davasına kendileri kadar hâkim olduğunu belirterek, Kıbrıs davasında milli görüş haline gelen "taksimden" başka bir yol görünmediğini, bu konuda ellerinden ne gelirse yapmaya kararlı olduklarını Gündoğan'ya aktarmıştı.⁴⁶³

300 binin üstünde kişinin katıldığı miting meydanı "ya taksim, ya ölüm" sloganlarıyla inlemiştir. Bir insan denizi olarak tarif edilen mitingde, Türk milletinin, Kıbrıs davasının hak ve adalet ölçülerine aykırı davranan Papaz Makarios'a olan nefret dile getirilmiştir.⁴⁶⁴ Makarios'a olan nefret, yapılan Makarios maketinin dövizler

⁴⁵⁷ Kıbrıs Mitingi Yarın Beyazıt'ta Yapılacak", *Hürriyet*, 7 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁵⁸ 6-7 Eylül'den beri ilk defa miting yapılmasına izin verilmiştir. Makarios'un İngiltere'ye çatarak Kıbrıslı Rumların hürriyetlerini elde edinceye kadar adadaki terör hareketlerinin devam edeceğini söylemesi büyük tepkilere sebebiyet vermiştir. Bkz. İstanbul'da Kıbrıs İçin Yarın Miting Yapılıyor", *Akşam*, 7 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁵⁹ "Kıbrıs İçin Yarın Miting Yapılıyor", *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁶⁰ "Kıbrıs Mitingi Bugün Yapılıyor", *Hürriyet*, 8 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁶¹ Aynı yer, s. 5.

⁴⁶² "Kıbrıs Mitingi Bugün Beyazıt'ta Yapılıyor", *Cumhuriyet*, 8 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁶³ "Kıbrıs Mitingi Bugün", *Vatan*, 8 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁶⁴ "Dün Mitinge 300 Kişi Katıldı", *Vatan*, 9 Haziran 1958, s. 1, 5.

içerisinde korkuluk şeklinde uzun bir ağaç üstüne konulmasıyla gösterilmiştir. 300 bin kişilik bu kalabalık kitle hep bir ağızdan Kıbrıs'ın taksimi için ant içmişlerdir.⁴⁶⁵

Mitingde ikisi kadın 19 kişi konuşmuştur. Konuşanlardan 3'ü Kıbrıslı idi. En çok heyecan uyandıran hatip/konuşmacı 92 yaşındaki ak saçlı dişsiz dede olmuştur. 92 yaşındaki hatip, Çanakkale'den sonra en heyecanlı günü yaşadığını belirtmiştir. Bu mitingi, o güne kadar yapılan tüm mitinglerden ayıran özellik Kıbrıs haritası ile süslü uçurtmaların miting boyunca alanda uçurulmuş olmasıdır.⁴⁶⁶

Mitingde ilk sözü alan İÜTB Başkanı Samet Gündoğan, Orta Doğu'da ve Avrupa'da dünyanın her yerinde en kuvvetli güven unsuru olduklarını belirterek "taksim" kararı için değişmez bir karar olduğunu ve gerçekleşmesi için ellerinden gelen her şeyi yapmaya hazır olduklarını belirtmiştir. İstanbul Üniversitesinden İdare Hukuku Doçenti Dr. İsmet Giritli, Kıbrıs'ın Türk olduğunun altını çizmiş ve Kıbrıs'ın asıl sahibi olan Türkiye'ye ait olması gerektiğini belirtmiştir. Şair Behçet Kemal Çağlar ise Kıbrıs meselesinin Türkler için bir haysiyet meselesi halini aldığını belirtmiştir. Fazıl Küçük ise özetle Kıbrıs'ın "taksim"den başka çaresi olmadığını belirtmiştir. Fazıl Küçük'ten sonra Yüksek İktisat ve Ticaret Okulundan Sevim Şedele konuşmuş, Kıbrıs davasının bütün bir milletin hak davası olduğunu, tarihten ders çıkarılması gerektiğini ve gençliğin Kıbrıs'ın taksimi ve Kıbrıs Türklerinin özgürlüğü için yemin ettiklerini belirtmiştir.⁴⁶⁷

Adada durum gittikçe karışık ve tehlikeli bir hal almaya başlamıştır. EOKA Türklere savaş açarak saldırılarını arttırmıştır. İngiltere'nin Kıbrıs konusunda yeni bir plan bildirmesi ve Amerika elçisinin Başbakan Menderes ile görüşmesi sonucunda Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, NATO gazetecilerine, "Türkiye taksimi kabul etmekle büyük bir fedakârlık yapmıştır. Kıbrıs Türk-İngiliz münasebetlerinde mihenk

---

⁴⁶⁵ Miting alanı "Bayrağı bayrak yapan kandır, toprak üstünde ölenin varsa vatandır.", "İngiliz iyi düşün, Foot Çanakkale'yi babana sordun mu?", "Yunanlı İzmir'de yediğin Tekmeyi Unutma", "1938 bizim, 1958 sizin kurtuluşunuz olacak: Hatay Gençliği", "Kıbrıs tramvayı Taksimde durmaz Harbiye'ye gider." Yazılarını taşıyan pankartlarla dolmuştur. Bkz. "Kıbrıs Mitingine 300.000 Kişi Katıldı", *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁶⁶ "Dün 300 Bin Türk Beyazıt Meydanını Kıbrıs İçin İnletti: Ya Taksim, Ya Ölüm", *Akşam*, 9 Haziran 1958, s. 1-2.

⁴⁶⁷ Beyazıt'taki mitingde, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkan Vekili Dündar Akçetin, Türk Milli Gençlik Teşkilatı Başkanı Vana Celasun, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Genel Sekreteri Orhan Bulduç, Türkiye Milli Talebe Federasyonu İkinci Başkanı Erol Ünal, Londra Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti Başkanı Necati Sağer söz alarak, Türk Milleti tarafından dünya barışı için Kıbrıs konusunda katılan son fedakârlık olduğunu ayrı ayrı belirtmişlerdir. Bkz. "Kıbrıs Mitingi Dün İstanbul'da Yapıldı", *Ulus*, 9 Haziran 1958, s. 1, 3.

taşıdır”⁴⁶⁸ açıklamasında bulunarak, taksimden başka hiçbir teklife açık olmadıklarını belirtmiştir.

2.2.13.2. Ankara Mitingi

İstanbul mitingiyle birlikte, üç yıl sonra kalkan miting yasağının son Kıbrıs gelişmeleriyle birlikte ülkenin tüm şehirlerinde yapılması kararlaştırılmıştır.⁴⁶⁹ Bu amaçla TMTF tarafından 12 Haziran Perşembe günü Kıbrıs mitinginin Anıtkabirde yapılması uygun görülmüştür.⁴⁷⁰ Gençlik Kıbrıs’ın Türk olduğunu Anıtkabirde Atatürk’ün huzurunda haykırmıştır.⁴⁷¹ Miting yapılmasına izin verilmesiyle birlikte “gençlik” önü kesilmez bir hal almıştır. Milli duygularla sahiplendikleri Kıbrıs’ın taksimi dışında yapılan tüm yorumlara çok sert tepki verecek hale gelmişlerdir.

150 bin kişinin katıldığı Ankara mitinginde, İstanbul mitingine olduğu gibi Makarios hedef alınmıştır. Makarios’un 10 kuklası ateşe verilerek yakılmıştır. Heyecanla “Kıbrıs Türk’tür Türk kalacaktır” sloganları atılmıştır.⁴⁷² Gençlik, Kıbrıs mitinglerinde haksız gördükleri devletleri ve o devletler adına çalışan kişileri bir yandan tarihten örnekler göstererek uyarırken, bir yandan da kişilerin posterleri ve yahut kuklalarını yakarak öfkelerini dışarı vurmuşlardır.

Ankara mitinginde 150 bin kişinin ant içmesi ardından TMTF Genel Başkanı Vahdet Tayan konuşma yapmıştır. Atatürk’ün huzurunda Türk’ün davasını duyurmanın ayrı bir anlam taşıdığından bahsetmiş ve Türk’ün mal ve can güvenliğinin İngilizlere bırakılmayacağını belirtmiştir. Ayrıca Tayan, İngilizleri komünistlerle kader birliği yapmakla suçlamış ve tüm dünyayı karşımıza alsak da Kıbrıs davasından vazgeçmeyeceklerinin altını çizmişlerdir.⁴⁷³ Kıbrıs için yapılan mitinglerde ant içmek bir gelenek halini almıştır.

Kıbrıs mitingleri Ankara ve İstanbul’la sınırlı kalmamıştır. Gençlik kuruluşlarının öncülüğünde düzenlenen ve 300 bin Egelinin katıldığı İzmir mitinginde

⁴⁶⁸ “EOKA Türklere Savaş İlan Etti”, *Ulus*, 13 Haziran 1958, s. 1, 3.

⁴⁶⁹ “Yurdun Muhtelif Yerlerinde Kıbrıs Mitingi Yapılacak”, *Cumhuriyet*, 10 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷⁰ İstiklal Marşı ile başlanan mitingde Kıbrıs Türktür Partisi Genel Başkanı Dr. Fazıl Küçük, şair Behçet Kemal Çağlar, Mehmet Ertuğruloğlu, Vahdet Tayan, Kamran Evliyaoğlu, Yavuz Kadıoğlu, Emem Özdemir, Hüsameddin Cindoruk, Aliye Coşkun, Ali İhsan Çelikkan, İsmail Aras, Federasyon mensupları ve farklı gençlik gurupları konuşmuştur. Bkz. “Ankara’da Kıbrıs Mitingi”, *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷¹ “Anıt Kabirde Bugün Miting Var”, *Vatan*, 12 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷² “Anıt Kabirden Kıbrıs’a Sesleniş”, *Vatan*, 13 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷³ “150 Bin Ankaralı Kıbrıs İçin Ant İçti”, *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1958, s. 1, 5.

“Kahrolsun EOKA”, “Kahrolsun Makarios” sloganlarıyla atılmış ve ant içilmiştir. 17 Haziran 1958 tarihinde Adana’da⁴⁷⁴, 21 Haziran 1958 tarihinde Afyon, Kütahya, Bilecik illerinin katılacağı Eskişehir mitingi⁴⁷⁵, Konya, Bursa ve İskenderun’da 22 Haziran 1958 tarihinde Kıbrıs mitingleri yapılmıştır. Konyalı gençler “Ya taksim ya ölüm” sloganını tekrarlarlarken, Bursalı gençler taksim fikrine yanaşmayıp bütün Kıbrıs’ı istediklerini haykırmışlardır.⁴⁷⁶ 25 Haziran’da ise gençlik Kars’ta Kıbrıs mitingi düzenlemiştir.⁴⁷⁷ Hakkâri, Diyarbakır, Zonguldak, Çanakkale’de ise 6 Temmuz 1958 tarihinde Kıbrıs için mitingler düzenlenmiştir.⁴⁷⁸ Yapılan tüm mitingler gençliğin girişimleri sonucunda olmuştur.

2.2.14. 27 Mayıs Darbesi ve Kıbrıs Meselesi

27 Mayıs’ta yönetime ordu tarafından el konulmuş ve birçok alanda değişen fikirler Kıbrıs Meselesine de yansımıştır. İstanbul’da bulunan Kıbrıslı gençler ellerinde “Fazıl Küçük, Menderes’in Politikasına Paydos”, “Atam İnkılâplarına kalpten Bağlıyız” yazılı pankartlarla Taksim Meydanında bir yürüyüş yaparak Kıbrıs’ta yayınlanan “Halkın Sesi gazetesini” ve Fazıl Küçük’ün fikirlerini protesto etmişlerdir. Konuyla ilgili SBF Öğrenci Derneği Genel Kurul Başkanı Kutlu Özgüvenç bir bildiri yayınlamıştır:

“Uzun seneler var ki Kıbrıs Türk topluluğunun sevinçlerine de, acılarına da iştirak ettik. Kıbrıs’ta sözde liderlerin düşük idare ile el ele vererek maddi ve manevi entrikalarına bir sis perdesi çekmek için kurdukları tedhiş havasına senelerdir hak isteme duygularımızdan mahrum edilmiş bir halde seyirci kaldık. Şimdi sırf kendilerini ve Menderes diktatoryasını tasvip etmedikleri için tıpkı üstatlarını n yaptığı gibi etraflarına ölüm saçan bu şahısların düşüklerden hala bir şey umduklarını kendi yayın organlarında ilan etmekten çekinmediklerini gördük.”

Başkan, Kıbrıs Türk topluluk ve gençliğinin arzularına rağmen bu zihniyette bir kimsenin lider kalabileceğini umanlara, bunda yanıldıklarını Genç Kıbrıslıların yaptıkları eylemlerle gösterdiklerini belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıslı Türklere köle gibi davranılmasına reva gören düşük diye bahsettikleri DP’lilerin övülmesini protesto etmenin normal olduğuna dikkat çekerek, Kıbrıslı gençlerin yanında bulduklarını

⁴⁷⁴ “300 Bin Egeli Kıbrıs İçin Ant İçti”, *Vatan*, 16 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷⁵ “Eskişehir’de Bugün Kıbrıs Mitingi Var”, *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷⁶ “Kıbrıs İçin Dün de Üç Şehirde Miting Yapıldı”, *Cumhuriyet*, 23 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷⁷ “Kars’ta ki Kıbrıs Mitingi”, *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1958, s. 1, 5.

⁴⁷⁸ “Kıbrıs Türkiye’nin Olacaktır Bu Bir Tabiat Kanunudur”, *Vatan*, 7 Temmuz 1958, s. 1, 5.

bildirmişlerdir.⁴⁷⁹ Yapılan bu açıklamayla gençlerin Menderes dönemindeki Kıbrıs politikasından memnun olmadığı anlaşılmıştır.

Kıbrıs Yüksek Tahsil Gençliği ise, Cemal Gürsel'e şu telgrafı çekmiştir:

*“Bugün toplanan ve sesiz bir yürüyüş yapan yüzlerce Kıbrıslı üniversiteli, sabık ve sakıt iktidar başlarının müdafaasını yapmak cüretinde bulunan Dr. Fazıl Küçük'ün bu menfur hareketini şiddetle protesto eder. Bu şahsın fikirlerinin artık hiçbir şekilde Kıbrıs Türklüğünün düşünce ve inançlarına tercüman olamayacağını arz ederiz.”*⁴⁸⁰

Kıbrıs Türklerinin lideri Dr. Fazıl Küçük darbeyi desteklemediği için gençlerin hedef noktası haline gelmiştir. Liderlikten alınması için Türkiye'deki gençlerle ittifak halinde çalışan Kıbrıslı gençler Cemal Gürsel'den yardım istemiştir.

Kıbrıs Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'ün Menderes'i övmesi, 25 Haziran 1960 tarihinde Ankara'da Kızılay Meydanında yapılan sessiz bir yürüyüşle protesto edilmiştir. Çeşitli üniversitelerde okuyan Kıbrıslı gençler ellerinde *“Küçük istifa et”*, *“Atatürk'ün izindeyiz”*, *“Cemal Paşa bizi kurtar”*, *“Kıbrıs Türk'ü Hürriyete susamıştır”*, *“Küçük adın gibi küçük olma”* taşıdıkları dövizlerle tepkilerini göstermişlerdir. Lozan Meydanında Atatürk'ün anıtına çelenk koyan gençlere halkın sevgi göstergesi de büyük olmuştur.⁴⁸¹

MTTB İkinci Başkanı Beşir Hamidi, 25 Haziran'da yaptığı bir basın toplantısında, Fazıl Küçük'ün tutumunun Kıbrıslı Türk öğrenciler tarafından endişe ile takip edildiğini belirtmiş, Küçük'ün antidemokratik tutumu ile Kıbrıs Birliğini parçalayacak bir unsur olmasından endişelendiklerini belirtmiştir. Başkan, Kıbrıs'ta hak ve hürriyet kavramının sadece Fazıl Küçük ve etrafı için işlediğini öğrencilerden öğrendiklerini duymuş olduklarını belirtmiş ve Türk gençliğini üzen ve düşük iktidarın artıkları gibi görünen bu durumun ortadan kaldırılmasına ihtiyaç olduğunu açıklamıştır. Başkan, Fazıl Küçük'ün 27 Mayıs Milli İnkılâbı felsefesine uygun davranmaya davet etmiştir.⁴⁸²

⁴⁷⁹ “Kıbrıslı Gençler Taksim'de Sessiz Bir Yürüyüş Yaptılar”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1960, s. 1, 5.

⁴⁸⁰ Aynı yer, s. 1, 5.

⁴⁸¹ “Kıbrıslı Gençlerin Protesto Yürüyüşü”, *Ulus*, 26 Haziran 1960, s. 1, 5.

⁴⁸² “MTT Birliğinin Basın Toplantısı”, *Ulus*, 26 Haziran 1960, s. 5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL ve KÜLTÜREL MEVZULARLA İLGİLİ HADİSELERDE GENÇLİĞİN TUTUMU

3.1. ROCK and ROLL ve STRİP-TEASE MESELESİ

Yaygın gençlik kültürü mitleri olarak beliren/gelişen cinsellik, uyuşturucu ve Rock and Roll; provokasyon, isyan ve protesto formuna dönüşerek, mevcut düzeni kabul etmeyen, bunu tersine çevirmek veya en azından yıkıcı bir şekilde altüst etmek isteyen asi bir gençliğin varlığını resmetmekteydi.⁴⁸³

Çıkış noktası ABD olan ve kısa zamanda bütün dünyaya yayılan Rock and Roll⁴⁸⁴ dansına ait ajans haberleri, makaleler, röportajlar ve fotoğraflar dünya basınında adeta günlük olaylar arasına girmiştir. Bir taraftan müzik ve sinema endüstrisi bu yeni kazanç sahasına bütün imkânları ile el atarken, öbür taraftan da Rock and Roll müziği ve dansının sebep olduğu arbedeler ve çılgınlıklar yüzünden bu dansın yasak edilmesini kararlaştıran devletler olmakla beraber, yeni ritme taş çıkartan ve büsbütün oynak havalara yaratıldığı ülkeler de görülmüştür. Rock and Roll ile aynı zamanda ortaya çıkan Strip-Tease adı verilen ve “*anadan doğma soyunma dansı*” olarak tanımlanan bu dans da kısa sürede bütün dünyada yayılmıştır.⁴⁸⁵

Türkiye de Rock and Roll ve Strip-Tease’den nasibini almıştı, özellikle Türkiye’nin büyük şehirlerinde yayılma alanı bulmuştur. Doğal olarak Türkiye’de de tepkiler meydana gelmiştir. Mırıldanmayla başlanan bu tepkiler, gazetelerde gündeme taşındı. Sonra toplumda bir kızgınlık meydana geldi ve en sonunda da gençler tarafından eyleme dönüştü. İlk tepki, Milli Türk Talebe Birliği tarafından gelmiştir.

---

⁴⁸³ Beate Großegger, “GroßeggerJugend zwischen Partizipation und Protest”, *Aus Politik und Zeitgeschichte (APuZ)*, Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament, 27/2010, 5. Juli 2010, s. 8.

⁴⁸⁴ Adını sallan (rock), yuvarlan (roll) sözcüklerinden alan, dört zamanlı, swing tarzı bir danstır. Bu dans, Rock’n Roll adındaki müziğiyle birlikte 1950’li yıllarda gençler arasında en çok sevilen dans türü olmuştur. Dansın en bilindik hareketi, erkeğin kadını havaya doğru atıp sonra tekrar yakalamasıdır. Dansta akrobatik hareketler kullanılır. Günümüzde daha çok gösteri amacıyla sergilenen bir yarışma dansı haline gelmiştir. ABD’de ortaya çıkan dans 1945 sonrası Avrupa’da da kendine yer bulmuştur. Bkz. Bahadır Okyar, *12 Haftalık Eşli Dans Çalışmalarının Bazı Fiziksel Uygunluk Parametreleri Üzerine Etkisinin Belirlenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Afyonkarahisar, 2015, s. 13. (Yüksek Lisans Tezi).

⁴⁸⁵ “Rock and Roll Dansının Men’i Lâzım mıdır?”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1957, s. 1, 5.

Rahatsızlıklarını dile getiren MTTB, ilgili makamlara başvurarak bu iki dansın yasaklanmasını talep etmiştir.⁴⁸⁶

3.1.1. Rock and Roll ve Strip-Tease Danslarının Yasak Edilme Talepleri

MTT Birliği, 8 Ocak 1957 tarihinde, gelenek ve görenekler için tehlike arz ettiğini dndđđ Strip Tease ve Rock and Roll danslarının yasaklanması için ilgili makamlara müracaat etmiştir.⁴⁸⁷ Bu amaçla MTTB Genel Başkanı beyanat vermiş; gençliğin bir memleketin ideali, heyecanı ve hayatın sembolü olduğuna ve bahsi geçen dansların yasaklanmaması durumunda derin yaraların açılacağına dikkat çekmiştir. Gençliği yozlamı bir milletin geleceğinin çökmeye mahkûm olduğunu söyleyerek, tarihte bu örneklerden çok olduğuna değinmiştir. Son olarak gençlik olarak Strip-Tease ve Rock and Roll danslarının yasaklanmasını isteyerek ve ilgililerin bu isteklerine olumlu cevap vereceğine olan inançlarını belirterek⁴⁸⁸, yetkililere karşı duydukları güveni dile getirmiştir.

Aynı tarihte, Tan gazetesinin de Strip Tease ve Rock and Roll danslarının gençler tarafından yasak edilme isteklerinin gündeme alındığı görülmüştür. Daha geniş ele alınan haberde, yasak taleplerinin dışında, Rock and Roll kralı olarak bilinen Elvis Presley'in kuklasının, ABD'nin Nashville hrinin en ilek yerinde bir elektrik direğine asılması ve kuklanın üzerine kıpkırmızı bir gömlek giydirilip zerine Elvis yazdırılmasından bahsedilmiştir. Kukla bir müddet sallandıktan sonra, kim tarafından çağrıldığı bilinmeyen bir cankurtaran arabası tarafından indirilip morga gtrldđđ haberde belirtilmiştir.⁴⁸⁹ Bu garip olay, dünya çapında gençliğin, bahsi geçen danslara olan öfkesinin ne derece büyük bir boyutta olduğunun göstergesiydi.

Akam gazetesinin 9 Ocak 1957 tarihli sayısında da, Rock and Roll dansının yasak edilmesi meselesi konu edilmiştir. Yazıda, MTTB Genel Başkanı bu Rock and Roll dansının aleyhinde bulunurken, TMT Federasyonu Başkanı ve Milli Gençlik Başkanı ise lehinde açıklamalarda bulunmuştur. Aynı yazıda, İstanbul Kız Lisesi felsefe ğretmeni Semahat Aköz, Rock and Roll dansını bir enerji boşalması olarak grdđđn dile getirmiştir. Cemal Reşit Bey, bu dansın "*Yasak Meyve*" olması bazı

---

⁴⁸⁶ Aynı yer, s. 1, 5.

⁴⁸⁷ "Gençlik Hükümetten Rock and Roll ve Striptease'nin Men Olmasını İstedim", *Cumhuriyet*, 8 Ocak 1957, s. 1, 5.

⁴⁸⁸ "Gençliği Dejenere Eden Danslar", *Ulus*, 8 Ocak 1957, s. 1, 5.

⁴⁸⁹ "Rock'ın Roll'a Karşı Gençlik Cephe Aldı", *Tan*, 8 Ocak 1957, s. 5.

kötülüklere yol açabileceğini söyleyerek, 1913'te Papa 10. Pius'un da tangoyu edep dışı saydığı hatırlatmasında bulunmuş ve "Ama ne oldu?" sorusunu sorarak⁴⁹⁰, sonuca bakmak gerektiğinin önemine dikkat çekilmiştir.

İzmir Kadınlar Birliği de ülkede ses getiren danslar ve filmlerle ilgili endişe duymuştur. 3 Ocak 1957'de yaptıkları açıklamada; sanat ve edep sınırları içinde kalınması şartı ile Strip Tease (sahnede çıplak soyunma) oyunlarına karşı gelinmeyeceğini, ancak Rock and Roll dansına karşı cephe alınacağını söylemişlerdir. Ayrıca Türkiye'de gösterime giren filmlerin de, sıkı bir kontrolden geçmesi gerektiğini istemişlerdir. Kadınlar Birliği Başkanı Avukat Mazlûme Yüce, Strip Tease numaralarının daha derli toplu hale gelmesi için bir gazinocuya yapılan teklifin uygun karşılandığını açıklayarak, ailelerin göstereceği terbiye ile Strip Tease ve Rock and Roll, hatta daha sonra çıkacak bu gibi hareketlerin salgın haline gelmesinin önleneceğini dile getirmiştir.⁴⁹¹

Rock and Roll ve Strip Tease tartışmalarına siyasetten de tepkiler gelmiştir. Milletvekilleri de Mecliste konuyu taşımışlardır. DP Muğla Milletvekili Natık Poyrazoğlu Rock and Roll ve Strip Tease'e dikkat çekerek, bu rezillige el konulması gerektiğini söylemiştir.⁴⁹²

Yapılan tartışmalar devam ederken, Rock and Roll aleyhindeki faaliyetler şiddetini artırarak devam etmiştir. Başkanlığını, ünlü tarihçi Kadir Mısırlıoğlu'nun yaptığı Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunun düzenlediği kongrede, Başvekil Adnan Menderes'e şu telgraf çekilmiştir:

*"Yıllık cemiyetimiz kongresinde milletimizin içtimai bünyesi ile kabili telif olmayan Rock and Roll ve Strip Tease danslarının gençlerimiz arasında yayılmasından duyulan teessürü belirtir ve bu zararlı cereyana müdahalenizi temin zımında ittifakla karara varan Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu talebelerinin dileklerinin arzına hürmet ve iftiharla tavassut ederiz."*⁴⁹³

⁴⁹⁰ "Rock and Roll Dansı Yasak Edilmeli mi?", *Akşam*, 9 Ocak 1957, s. 1-2.

⁴⁹¹ "Rock and Roll", *Vatan*, 3 Ocak 1957, s. 2.

⁴⁹² "Strip Tease ve Rock and Roll'a El Konulması İstendi", *Vatan*, 15 Ocak 1957, s. 1, 5.

⁴⁹³ Yazının sol alt köşesinde ise "kongre adına saygıyla" denilip kongre başkanının adı 'Kadir Mısırlıoğlu' yazılarak sonlandırılmıştır. Bkz. "Gençler Rock and Roll Aleyhinde Faaliyeti Arttırdı", *Tan*, 13 Ocak 1957, s. 3.

3.1.2. Rock and Roll ve Strip-Tease Sebebiyle Gençlik Kuruluşları Arasındaki Fikir Ayrılıkları

Cumhuriyet gazetesinde farklı bir boyutla ele alınan Rock and Roll ve Strip-Tease meselesi hakkında tüm gençlik kuruluşlarının yaklaşımlarına yer vermiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Rock and Roll ve Strip-Tease'nin çıkış noktası ve yayılma alanlarından bahsedilmiş, daha sonra gençliğe sorulan sorularla fikir ayrılıklarının nedenleri sorgulanmıştır.

Cumhuriyet gazetesi, Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanına şu soruları yöneltmiştir:

- 1- *Rock and Roll ve Strip-Tease zararlı mıdır? Sebebi?*
- 2- *Bugünün ve yarının gençliği için zararlı olan cereyanlar nelerdir? Sebebi?*
- 3- *Gençliği muayyen bir seviye ortalamasına ulaştırmak için alınması gereken tedbirler nelerdir? Sebebi?*⁴⁹⁴

Bahsi geçen dansların yasaklanması taraftarı olan MTTB Genel Başkanı Orhan Sakarya, kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplar ise şöyle idi: “*Bizce Rock and Roll de, Strip-Tease de son derece zararlı danslardır. Fakat bugünün ve yarının gençliğine zararlı olan yalnız Rock and Roll ve Strip-tease değildir. Müstehcen neşriyat, müstehcen film ve Moskofların müstekar cemiyetimizi bozma gibi faaliyetleri gençlik ahlakını ifsad ve ve gençliği dejenere eden cereyanlardır.*”⁴⁹⁵ Bu noktada, gençliğin yetişmesinde sinema, dergi ve gazetelerin önemini vurgulayarak, ahlâka, gelenek ve göreneklere zarar verecek her türlü davranıştan vazgeçilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

Ancak tüm gençlik kuruluşları aynı düşüncede değillerdi. MTTB yasak taraftarıyken, TMTF ve TMGT onlarla aynı düşüncede değildi. TMTBF Genel Başkanı Hüsamettin Canöztürk farklı düşünüyordu. Ona göre durum:

⁴⁹⁴ “Rock and Roll Dansının Men’i Lâzım mıdır?”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1957, s. 5.

⁴⁹⁵ Aynı yer, s. 5.

“Rock and Roll, henüz Avrupa’da olduğu gibi bize aksetmiş bir durumda değildi. Duyduğumuz şekli ile Rock and Roll, Rumba⁴⁹⁶ veya Mambo’dan⁴⁹⁷ farklı bir gayeye hizmet etmiyor; fakat tezahürleri ile dejenere edilmiş görünüyor. Kütlenin psikolojik bakımdan deşarj olmasını temin eden Rock and Roll’e memleketimizde ihtiyaç duyulacağını zannetmiyorum. Bizim gençliğimiz memleket meselelerine eğilmiş olduğundan bu marazi deşarja lüzum hissetmeyecektir. Zaten eskârı umumiyenin aleyhte bir tezahürüne rastlanmaması da bunu ispat ediyor. Strip-Tease’yi bir sanat gösterisi olarak kabul etmek lâzım. Strip-tease numaraları için şimdiye kadar bir hâdise olmamıştır. Şehrimizde bu tip gösterilerde, şapka ve çarşafa karşı gösterilen ilk tepkiler dahi müşahede edilmemiştir. Eski kötü eğlence âlemlerini düşünürsek, hiç olmazsa bu gösterilerin sanatla birleşerek insan ruhunu terbiye edebileceğini de söyleyebiliriz”⁴⁹⁸ yönünde idi.

Bu söylemler çerçevesinde, MTTB’nin daha çok milliyetçi-muhafazakâr bir çizgi benimsediği, TMTF ve TMGT gençlik kuruluşlarının ise Batılı ve seküler bir görüş benimsediği söylenebilir.

TMGT Başkanı Nedim Üsdiken de yasak taraftarı değildi ve duygularını şu şekilde açıklamıştır: Rock and Roll ve Strip-Tease’nin küçük bir zümreye hitap ettiğini ve ülkenin geneline yayılması gibi bir durumun söz konusu olmadığını söyleyerek, bu nedenle korkulacak bir durum olmadığını belirtmiştir. Başkan Nedim, aslında Rock and Roll dansının Amerika gençliğinin ruhi ve içtimai bünyesinden çıktığını, bu nedenle Amerikan gençliğinin ruhsal ve sosyal durumlarının incelenmesi ile dansın amacının anlaşılabileceğini savunmuştur. “Amerikan gençliğinin her şeyi var bu nedenle ne yapacaklarını bilmiyorlar, bir şey yapmış olmak için otomobillerini bile uçurumlara yuvarlıyorlar. Ancak bizim meselelerimiz çok yapılacak işlerimiz çok. Bu sebeple bu tür şuursuz hareketler memleketimiz gençliği için bir mesele olamaz.”⁴⁹⁹

⁴⁹⁶ Uluslararası rumba dansı, adının taşrayı çağrıştırdığı gibi, eski bir folklorik dans olan Küba kökenli "Guajira"ya çok şey borçludur. En popüler Guajira müziği bir Rumba klasiği haline gelmiş olan Joseito Fernandez’in dünyaca ünlü parçası "Guantanamera"dır. Küba geleneğinde "rumbiar" fiili dans etmek anlamına gelir ve "Rumba" da bu terime bağlı olarak çok çeşitli dansları hatta "dans partisi"ni çağrıştırır. İspanyolcanın yaygın olduğu günümüzde, bizim tanımladığımız Rumba aslında "Bolero-Rumba" olarak bilinir. Rumbanın temposu dakikada 26–27 bar olan yavaş bir ritimdir. Geleneksel Rumba, belki de güftenin havasını yansıtabilmek için genelde dakikada 23–24 bar olan bir hızda çalınır. Bkz. Bahadır Okyar, “12 Haftalık Eşli Dans Çalışmalarının Bazı Fiziksel Uygunluk Parametreleri Üzerine Etkisinin Belirlenmesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Afyonkarahisar, 2015, s. 7-8, (Yüksek Lisans Tezi).

⁴⁹⁷ Mambo, New York’ta Salsa olarak bilinir. Buradan da anlaşılacağı gibi New York’ta yapılan Salsa temelini Mambo’dan almıştır. Küba-Karayipler bölgesinden ortaya çıktığı varsayılan bir müzik ve dans çeşididir. “Mambo dansının kralı” Eddie Torres “Mambo Kralı” Tito Puente ile aynı sahnede sayısız gösteriye imza atmıştır. Mambo’nun ilkerini Salsa dansına aktaran Eddie Torres, günümüzde New York’taki en ünlü Salsa eğitmenidir ve New York Stili nin temel kurucusu olarak kabul edilmektedir. Bugün dünya çapında eğitim veren birçok eğitmen ve dansçı Eddie Torres ile bir dönem mutlaka çalışmışlardır. Bkz. *Türkiye Dans Sporları Federasyonu (TDSF) Salsa El Kitabı*, Eylül, 2014, s. 2, 30.

⁴⁹⁸ Rock and Roll Dansının Men’i Lâzım mıdır?”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1957, s. 5.

⁴⁹⁹ “Rock and Roll Dansının Men’i Lâzım mıdır?”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1957, s. 5.

TMGT, bu açıklamasıyla Amerikan gençliği ve Türkiye gençliği arasındaki sosyal-ekonomik farklılığın meselelere yaklaşımını etkileyeceğini, bu nedenle Rock and Roll'un Türkiye'de yaşam alanı bulamayacağını savunmuştur.

3.1.3. Rock and Roll ve Strip- Tease Tartışmaları

Strip-Tease ve Rock and Roll konuları gençler arasında fikir ayrılıklarına sebebiyet vermiştir. Bu fikir ayrılıkları zamanla gençlik gurupları arasında tartışmalara neden olmuştur. Yasak isteyen gençler ve bu durumun yasak boyutuna gerek olmadığını düşünen gençlik teşkilatları bir birleriyle atışmışlardır.

Hürriyet Partisinin 1. Yılı'nı tamamlaması sebebiyle Hür. P. Gençlik ve Fikir Ocakları tarafından 20 Ocak'ta yapılan kongrede; milletvekillerinden İbrahim Ökmen, Turan Güneş, Cihad Bakan, Muhlis Bayramoğlu ve Hasan Kangal, İl Başkanı Muhiddin Akdik ve kuruculardan Nihad Reşad Belger, ayrıca CHP Gençlik Kollarının temsilcileri bulunmaktaydılar. Söz alan gençler, bazı talebe teşekküllerinin, üzerinde düşünülüp konuşulmaya değer bir sürü konu varken, Rock and Roll ve Strip-Tease gibi bazı dansların yasak edilip edilmemesi ile ilgili gürültü koparılmasının anlaşılmadığı belirtilmiştir. Gençliğin yasaklar psikozundan kurtulması temenni edilmiştir. Başkan Orhan Azizoğlu, Rock and Roll ve Tango arasında bir fark olmadığını değinmiştir. Genel İdare Kurulu delege âzâsı Turan Güneş, Ocaklarının kuruluş amaçları ile ilgili şunları söylemiştir: *“Türkiye’de maalesef, demokratik eğitim görmüş nesiller henüz işbaşına gelmemiştir. Aydınların memleket meselelerine ilgisizliği önlenmelidir. Hür. Parti, gençlerin yetişmesini ve demokratik eğitim almasını en büyük bir vazife olarak sağlamaya çalışmaktadır.”* Turan Güneş, Türkiye'nin ümidinin hâlen gençlerde olduğunu söyleyerek, gençlere Atatürk inkılâplarının dayandığı temel felsefeyi araştırıp, gözden geçirerek anlamalarını tavsiye etmişti.⁵⁰⁰

Yukarıda da belirtildiği gibi, Milli Türk Talebe Birliği, gençliği dejenere eden olayları ele almıştı ve bu doğrultuda Rock and Roll ve Streap-Tease danslarının yasaklanmasını istemişti. Bu durumu takiben İstanbul'da toplanan, Hür. Parti Gençlik Ocağı kongresinde MTTB'nin bu tutumu eleştirilmiş ve *“yaygara”* olarak nitelendirilmişti.⁵⁰¹ Hür. Parti Gençlik ve Fikir Ocaklarının yaptığı kongre Milli Türk

⁵⁰⁰ “Hür. P. Gençlik ve Fikir Ocakları'nın Kongresi”, *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1957, s. 1, 3.

⁵⁰¹ “Rock and Roll ve Streap-Tease Dansları Münakaşası”, *Cumhuriyet*, 25 Ocak 1957, s. 3.

Talebe Birliğini rahatsız etmişti ve bu sebepten ötürü MTTB, Hür. P. Gençlik Ocağına sert bir cevap vermiştir.

Gençlik, ahlâkını ifsat eden olaylara karşı gösterdikleri tepkinin, siyasi bir teşkilât olan Hür. P. Gençlik Ocağı tarafından ‘yaygara’ olarak gösterilmeye çalışılmasını 21 Ocak tarihli gazetelerden üzülererek öğrenmiş bulduklarını bildirmişlerdir. 40 yıldan beri memleket ve gençlik konularında gösterdikleri hassasiyetle Türk milletinin güvenini kazanmış bir teşkilât olarak, gençliğin ahlâkına zarar veren olaylarla, dün olduğu gibi bugün de aynı şevk ve heyecanla mücadele edeceklerini belirterek, kendilerine Fikir Ocağı ismini veren Hür. P. Gençlik Ocağı bilmeliydi ki, gençliği soysuzlaşan bir cemiyetin çökmeye mahkûm olduğunu ve kendilerinin daima öğrenci ihtiyaçlarına öncelik vererek çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Hatta bu yolda sağlıklarından dahi feragat edeceklerini sert bir üslupla belirtmişlerdir. Bu arada, yüksek tahsil gençliğinin temsilcisi olarak gençlik ahlâkını ifsat eden olaylara karşı da ilgisiz kalamayacaklarını, onları bu konudaki mücadelelerinden kimsenin alıkoyamayacağını söylemekteydiler. Önemli olanın, memleket için faydalı işler içinde bulunacaklarına olan inançları olduğunu belirtiyorlardı.⁵⁰²

Hür. Parti Fikir Ocakları, MTTB’nin çıkışına şu sözlerle karşılık vermiştir: Demokratik anlayışla çözüme kavuşturulması gereken meselelerin yasaklarla çözümlenmesini amaçlayan düşüncelere şiddetle karşıyız. Yasaklarla sorunları çözenin, fikri gelişmenin yetersizliğinin göstergesi olduğunu söyleyerek, sosyal dâvaların ancak fikri olgunlukla halledilebileceğine dikkat çekmişlerdir. Son olarak, memleketin inandığı örf ve adetlerinin tartışma konusu olan olaylar neticesinde, gençliği soysuzlaştıracak derece etkili olduğuna inanmamakla birlikte, bu durum üzerinde daha fazla tartışmanın gereksiz olduğunu tekrarlamakla yetindiklerini dile getirmişlerdir.⁵⁰³

Genel Sekreter İbrahim Öktem’in söz aldığı kongrede Öktem, Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi şartlardan da bahsetmiştir. Türkiye’de demokratik bir düzenin kurulması için tüm partilerin belli fedakârlıklar yapması gerektiğini söylemiştir. Gençlik Fikir Ocaklarının, Rock and Roll ve Strip-Tease gibi konularla ilgili gereksiz

---

⁵⁰² Aynı yer, s. 3.

⁵⁰³ “Hür. P. Gençlik Fikir Ocakları ve Yasaklar”, *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1957, s. 5.

yasaklar konması için yaptıkları kampanyalara ve beyanlara şiddetle karşı çıktıklarını açıklamıştır.⁵⁰⁴

3.1.4. Rock and Roll ve Strip-Tease Meselesinin Basına Yansıması

Cumhuriyet gazetesinin kurucusu ve aynı zamanda Cumhuriyet gazetesinde köşe yazıları kaleme alan Yunus Nadi, “Yasakçı Gençlik” başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Yazıda; Rock and Roll vb. dansların sosyal bakımdan ülkenin ahlâk anlayışına aykırı olabileceğine ve bu nedenle Milli Türk Talebe Birliğinin endişeye kapılmış olabileceğine değinerek, derneğin yönetim kurulunun son moda Amerikan dansları aleyhine bir kampanya açabileceğini, gençleri bu danstan soğutmak ve daha faydalı işlere yöneltmek için belli çalışmalar yapmalarında bir sakınca olmadığını belirtmiştir.⁵⁰⁵

Ancak ilgili makamlara başvurarak hoş gitmeyen dansların yasak edilmesinin istenmesinin yanlış bir tavır olduğunu savunan Yunus Nadi, Yüksek Öğretim Gençliğinin daha şimdiden tahammülsüzlük belirtisi göstermesini demokrasinin geleceği için endişe verici olarak görmüştür. Yasakların toplum düzenini korumak bakımından en kolay yöntem olduğunu ve otur dersiniz oturur, dağıl dersiniz dağılır, sus dersiniz susar şeklinde bir toplum meydana getireceğine dikkat çekerek, bunun toplum içinde yer alan insanlarda bir şahsiyet oluşamayacağını, toplumu bu durağan hayattan kurtarıp, dinamik bir hayata kavuşturmanın, toplumu yaratıcı ve ilerleyici bir hale getirmenin zorlaştıracağına değinerek⁵⁰⁶ gençliğin yasakçı zihniyeti bırakmasını tavsiye etmiştir.

Vatan gazetesi yazarlarından Dr. Kemal Tosun ise, Rock and Roll’u sosyal hastalığın bir başlangıcı olarak gördüğünü ve ciddi bir mesele ile karşı karşıya olduklarını belirtmiştir. Yazısının başında, Stockholm’deki yılbaşı eğlenceleri sırasında yaşanan olaylardan bahsetmiştir. Olaylarda bir gurup gencin, yılbaşı gecesinde yollara döküldüğü, rastladıkları otomobilleri devirdikleri, önceden hazırladıkları bombaları etrafa atıp camları parçaladıklarını aktarmıştır. Daha sonra, Noel âyini sırasında bir kiliseye bomba fırlattıkları ve müdahale eden polislere karşı cephe alarak, üç ton patates, havuç ve lahana kullandıklarını anlatarak devam etmiştir.

⁵⁰⁴ “Hür. P. Gençlik ve Fikir Ocakları’nın Kongresi”, *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1957, s. 1, 3.

⁵⁰⁵ Yunus Nadi, “Yasakçı Gençlik”, *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1957, s. 1, 3.

⁵⁰⁶ Aynı yer, s. 3.

Tosun, tutuklanan 16-20 yaş arasındaki gençlerin bu çılgınlıklara yol açtığını anlatarak gençlerin kendi evlerinde hiç eğlenmedikleri sonucunu çıkarmıştır. Verilen bu maddi ve manevi zararların neticesinde, içtimai bir sorunla karşı karşıya olunduğu tespitinde bulunmuştur. Tosun, tek suçun bu geçlerde olmadığını ve problemin Rock and Roll'ü yasaklayarak ya da gençleri cezalandırmakla çözülemeyeceğini savunmuştur.⁵⁰⁷

Tosun, Rönesans'tan sonra Batı kültüründe bireycilik ön plana çıkmış ve iyi ya da kötü yapılan davranışların sorumluluğunun yalnız ferdin sorumluluğunda olacağı fikrinin yaygınlık kazandığını belirtmiştir. İnsanın yalnızlaştırılıp köksüz bırakılması, ferdin kötü yola sapması kişinin kendisine değil, kültürel çözümlenin, insan üzerindeki etkilerinden ibaret olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle, sorun kişide değil, toplumun kültüründedir diyerek, toplumun kendisinden başlayarak sorunların çözümüne ulaşılacağını belirtmiştir. Çözüm için uygulanacak yöntemin, son 30 yıl içinde dikkate değer gelişme gösteren psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi ilimlerin dikkate alınması gerektiğini ve bu yolla yeni bir toplumsal kültür inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur. Böylece sonraki nesillerin daha iyi ve sağlam olacağını belirtmiştir.⁵⁰⁸

Akşam gazetesi köşe yazarlarından Mehmet Seyda da, Rock and Roll adlı filmin Beyoğlu'ndaki büyük sinemaları tıka basa doldurması üzerine, sinema patronlarından birine bu durumu sorduğunda, aldığı cevabın birkaç koltuk feda ettik diyerek hallerinden memnun olduklarını dile getirmiştir. Televizyonculardan birine sorulduğunda ise, 1956-1957 yılında bu dansın bir Rıhtımlar üzerinde bir de bu film üzerinde müthiş bir akım oluşturduğu cevabını aldığını aktarmıştır. Bu akımın sebebini, bazı gazetelerin ve dergilerin daha film gelmeden propagandasını gönüllü olarak yapıp, halkta bir merak oluşturduklarını savunan Seyda, doğal olarak gençliğin de bu duruma düşmesine sebebiyet verildiğini aktarmıştır.⁵⁰⁹

Rock And Roll'ü Cazın tahrif edilmiş hali olarak tanımlayan Mehmet Seyda, halkı taşkınlığa sevk eden müziğinin kovboy şarkılarının tesirinde olduğunu ve şehir folklorunun en düşük seviyesini temsil ettiğini söylemiştir. İleri gelen bir Caz dergisi olan Metronome, Rock and Roll'ü “*dejenere*” diye nitelendirdiğine değinmiştir.

---

⁵⁰⁷ Kemal Tosun, “Hasta Cemiyet ve Rock and Roll”, *Vatan*, 19 Ocak 1957, s. 2.

⁵⁰⁸ Aynı yer, s. 2.

⁵⁰⁹ “Rock and Roll”, *Akşam*, 1 Şubat 1957, s. 4.

Seyda, Rock and Roll müziğini, otomobilin bozulmuş kornası, bazen telleri kopan elektrikli bir gitara benzettiğini söyleyerek, manasız ve insanların cinsi duygularını tahrik edici sözleri dışında bir numarası olmadığını söylemiştir. Yazının sonunda bu sözlerden bazılarını şöyle aktarmıştır: *”Aşkım çok sıcaktır, aşkım ondan da sıcaktır, çünkü sevgilim sen benimsin, Oh! Baby! Yeh heh heh, Baby bu gece keyfimiz keyif ha, Ne müzik, ne şarkı ne zevk değil mi?”*⁵¹⁰

Akşam gazetesi yazarlarından Dr. Süheyl Gürbaşkan ise Strip-Tease meselesine Türkiye ve dünyadaki kanunlar çerçevesinden bakmıştır. Şöyle ki: Strip-Tease yaptığı gerekçesiyle mahkemeye verilen dansözlerden yola çıkarak dans etmenin sınırları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu dansların fıkra yazarları ve gençlik ve öğrenci teşkilatları tarafından polemik konusu yapıldığını hatırlatan Süheyl Gürbaşkan, Strip-Tease'nin, müstehcen midir, değil midir? sorularına cevabın savcılık tarafından en kestirme yoldan verildiğine dikkat çekmiştir. Ceza kanununun 576. Maddesine göre; *“Bir kimse edebe muhalif bir surette halka görünür veya bir yerini gösterir ve yahut söz şarkı vesaire suretle halkın edep ve nezahettime tecavüz eylerse bir aya kadar hafif hapis veya 25 liradan 300 liraya kadar hafif para cezasını müstelzim bir kabahat işlemiş olur.”* Strip-Tease denilen ve menşeiini Amerika'daki Burlesk Tiyatrolarında bulan *“müzikle soyunma gösterisi”* de kanuna aykırı mıdır? diye soran Gürbaşkan, her toplumun ahlâk kurallarının zaman ve mekân ölçülerine göre farklı şekillendiğini belirtmiştir. Çıplaklık konusunun, Yunan medeniyetinde heykel sanatında ifadesini bulduğunu, fakat Ortaçağ'da kaybolup sonrasında tekrar canlandığı örneğini, son elli yılda çıplaklık konusunun göreceli bir değişime kanıt olarak sunmuştur.⁵¹¹

Yazar, İtalyan ve Fransız mahkeme anlayışlarında; çıplaklık ve çıplak yapılan gösterilerin *“artistik”* ve *“edebî aykırı”* şeklinde iki başlık altında toplandığını belirtmiştir. Buna göre çıplaklık, bir sanat ifadesi olarak ortaya çıkıyorsa *“artistik”*, böyle değilse ahlâka aykırı olup cezalandırılması gereken bir durum olmaktadır. İngiliz mahkemelerinde ise ek olarak, çıplaklığın hareketsiz durduğu müddetçe uygun olduğu, aksi halde aykırı sayıldığı belirtilmiştir. Fransa'da Riom mahkemesinin 16 Kasım 1937 tarihli kararıyla, spor, sağlık ve estetik düşüncelerle insan vücudunun çıplak olarak teşhiri, cinsel organların gizlendiği müddetçe, ahlâksız hareketler veya

⁵¹⁰ Aynı yer, s. 4, 7.

⁵¹¹ Süheyl Gürbaşkan, “Strip-Tease Müstehcen midir?”, *Akşam*, 25 Haziran 1957, s. 2.

işaretler yapılmadığı takdirde edebe aykırı bir fiil sayılmayacağı kararlaştırılmıştır. Süheyl Gürbaşıkan, Türkiye'nin çıplaklık konusunda yukarıda bahsi geçen ülkelerin kanunlarını dikkate alarak hazırladığını düşündüğünü açıklamıştır. Strip-Tease'in ahlâka aykırı olmadığını belirterek, kanunların ancak genel düzeni sağlamak için var olduğunu söylemiştir.⁵¹² Genel olarak herkesin ortak ve dar bir kalıp içinde olmasını istemenin yanlış olduğunu düşünen Süheyl Gürbaşıkan, devletin bu tür konularda yasak koymasını gereksiz bulduğunu anlatmıştır.

3.1.5. Rock and Roll ve Gençlerin Taşkın Hareketleri

Elvis Prestley'in gençleri heyecanlandıran müziğinin adını taşıyan ilk film "*Rock'n Roll*" Türkiye'nin en büyük sinemalarından birinde gösterime girmiştir. Biletleri günler öncesinde bitmiş olan bu filmin gösterime girdiği her yer hıncahınç dolmuştur. Kalabalık olduğundan film 15 dakika geç başlamıştır. Filmin; "*HEY MAMBO... RAMBO ROCK!*" diye bilinen tanınmış melodi ile başlaması, sinema alanını bir birine katmıştır. Müzikle beraber seyirciler oldukları yerde tepinmeğe, ıslık çalmaya başlamışlardır.⁵¹³

Film bir saat on dakika sürmüş ve belli aralıklarla bu çılgınlık devam etmiştir. Film öncesinde güvenlik tedbirleri alındığından, taşkınlıklara sebebiyet vermemek için, hareketin fazlaştığı anlarda hemen müdahale edilmiştir. Bütün bunlara rağmen filmin sonlarına doğru, beyaz perdedeki müzik ile beraber coşup, oturdukları yerde şapkalarını ve paltolarını havaya fırlatarak kendileri de ayaklanmışlardır. Film son bulduğunda salonda dans etmeyen kimse kalmamıştır. Durdukları daracık yerde dönmüş, nerde olduklarını bile unutup, kucak kucağa düşmüşlerdir.⁵¹⁴ Haberin başlığından da "*Rock and Roll Filmi Gösteren Sinemada Tertibat Alındı*" anlaşılacağı üzere, sırf bir sinema filmi öncesi tedbir alınmıştır. Yani, bu dansın müziği, insanları kendilerini kaybettirecek derecede etkileyip, aşırı hareketler sergilemesine sebep olmaktaydı. Toplumda bu kadar tepkiye neden olmasının sebebi bu aşırı, kendini kaybetmiş tavırlardı.

Rock and Roll bir salgın halini almıştır. Gençler, sadece sinema gibi dış mekânlarda değil, bir araya toplanıp bir apartman dairesinde de taşkınlıklar yapıp,

---

⁵¹² Aynı yer, s. 2.

⁵¹³ "Rock and Roll Filmi Gösteren Sinemada Tertibat Alındı", *Vatan*, 15 Ocak 1957, s. 1, 5.

⁵¹⁴ Aynı yer, s. 5.

bölge halkını rahatsız etmişlerdir. 19 Şubat gecesi İzmir Alsancak'ta, Mustafa Bey caddesinde bir apartmanda toplanan 30'dan fazla kadın ve erkek geç saatlere kadar bu dansı oynamışlardır. Etraftan rahatsız olanların şikâyetleri üzerine durum karakola bildirilmiştir. Gelen polisler gençleri apartmandan çıkartamamışlardır. Polisler olay yerinden ayrıldıktan sonra gençler kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Mustafa Bey semti adeta ayaklanmıştı. Sabahın üçünde durum tekrardan karakola intikal etmiştir. Bu sefer kalabalık gelen polis grubu Rock and Roll dansı yapan 15 çift kadın ve erkeği karakola götürmüştür. Yapılan uzun tartışmalar sonucunda davacı ve davalılar uzlaştırılmış ve hadise mahkemeye yansımadan sonuçlandırılmıştır.⁵¹⁵

Rock and Roll gün geçtikçe yayılma alanını genişletmiştir. Mart 1957'de Ankara'da, ilk defa Rock and Roll filmi gösterime girmiştir. Film sonrasında 150-200 kadar genç Bulvarda, Sallan-Yuvarlan dansı yaparak, film müziğini de ağızlarıyla uygulamaya çalışmışlardır.⁵¹⁶ Yolu kısa zamanda bir dans pisti haline getiren büyük ve meraklı kitle halka halinde tempo tutmaya başlamıştır. Kalabalığın had dereceye varması trafiğin kapanmasına sebebiyet vermiştir. Coplu polis memurları çok geçmeden dans edenlere müdahale ederek, şevkle dans eden gençleri dağıtmıştır.⁵¹⁷ Tan gazetesinde Ankara'da yaşanan bu ilginç olay, "*Rock'n Roll'cüler Ankara'yı Altüst Ettiler*" başlığıyla verilmiştir. Diğer gazetelerden farklı olarak bu olaylar esnasında yaralanan insanların olduğu bilgisi verilmiştir. Film izlerken bir kadının heyecandan kalp krizi geçirdiğine, bir başka kadının da dans ederken ayağını kırıdığına dikkat çekilmiştir.⁵¹⁸

Rock and Roll aşkı gençler arasında tehlikeli bir boyut almaya başlamıştır. Şöyle ki: Ankara Üniversitesi öğrencilerinden Şefik Altıncılık, 20 Mart'ta Yıldırım Beyazıt Yurdu kantininde Rock and Roll dansı yaparken ölüm tehlikesi atlattır. Dansı çok seven ve arkadaşları arasında da '*Dans Yıldızı*' olarak çağrılan Şefik, yurt kantininde dans ederken tempoyu abartarak arkadaşlarını hayrete sokacak hareketler yapmaya başlamıştır. Yaptığı bu hareketler esnasında dengesini kaybederek baş üstü düşüp,

---

⁵¹⁵ "İzmir'de Rock'n Roll'dan Karakola Düştüler", *Vatan*, 20 Şubat 1957, s. 3.

⁵¹⁶ "Bulvarda Rock'n Roll Oynamaya Kalkanları Polis Zorla Dağıttı", "Ankara'da Dün Gece Gençler Hâdise Çıkardılar", *Akşam*, 7 Mart 1957, s. 1.

⁵¹⁷ "Ankara Sokaklarında Rock and Roll", *Cumhuriyet*, 8 Mart 1957, s. 1, 5.

⁵¹⁸ "Rock'n Roll'cüler Ankara'yı Altüst Ettiler", *Tan*, 8 Mart 1957, s. 1.

bayılmıştır. Hastaneye kaldırılan öğrenci çok fazla kan kaybetmiş ve günlerce tedavi görmüştür. Doktorlar Şefik'in ölüm tehlikesi atlattığını açıklamışlardır.⁵¹⁹

3.1.6. Dünya Gençliği ve Rock and Roll

Amerikan gençliğini peşinden sürükleyen iki genç vardı. Bunlardan biri Rock and Roll kralı Elwis Presley ve aktör James Dean idi. Bu iki genç özellikle 20 yaşından küçükleri öylesine etkilemiştir ki, şöhretleri Amerika dışındaki ülkelerde de yayılma alanı bulmuştur. Henüz 21 yaşındaki Elwis'in göstermiş olduğu başarılar Hollywood'u da harekete geçirmiştir. Çektiği filmlerle beraber ününe ün, parasına para katarak hayatına devam etmiştir. Elwis, ünlü olmadan önce kamyon şoförü olarak hayatını idame etmekteydi.⁵²⁰

Dünya gençliğini peşinden sürükleyen Rock and Roll akımının, gençler üzerindeki etkisinin, dünya çapındaki örnekleri şöyleydi: Amerika'nın New York şehrinde Rock and Roll gösterisi yapılan Paramount Tiyatrosu gençler tarafından alt üst edilmiştir. Şişeler kırıp, koltukların arasında yalın ayak dans eden gençler, çığlıklar atıp müziğin temposuna kapılmışlardır. Yaşanan bu olayda iki kız hafif yaralanmış bir çocuğun elbiseleri yırtılmıştır. 175 polis, oluşan kargaşayı kontrol altına almakta zorlanmıştır. Tiyatronun içini tam bir tımarhaneye çeviren gençler, müstehcen sözler söyleyerek, öpüşüp, kucaklaşıp, avaz avaz bağırılmışlardır.⁵²¹

20 Şubat 1957 tarihinde Sunday Times'in Moskova Muhabiri A. Metaxes, Vatan gazetesinde bir yazı kaleme almıştır. Yazıda, Rusya gençliğinin Rock and Roll'a nasıl baktığı aktarılmıştır. Muhabir, Rusların Amerika'ya hiçbir zaman böylesine ısrarla bakmadığını söyleyerek bir anısını anlatmıştır. Leningrad'da bir lokantada oturduğu esnada iki genç sabırsızlanarak Matexes'in yanına gitmişler ve Batıdan geldiğini düşündükleri muhabire Rock and Roll'ü sormuşlardır. Matexes, Rock and Roll hakkında pek bir şey bilmediğini söylese de gençlerden kaçmamıştır. Gençler Matexes'ten kendilerine Rock and Roll'e ait gramofon plaklarını getirmesini istemişlerdir. Muhabir Bach mı, Mozart mı, Beethoven mi? diye tekrar sormasına rağmen gençler hayır karşılığını vererek Beny Goodman'ı getirin diye eklemiştir.⁵²²

⁵¹⁹ "Bir Öğrenci Rock'n Roll Yaparken Yaralandı", *Ulus*, 21 Mart 1957, s. 2.

⁵²⁰ "Rock and Roll'cu Elwis Presley ve kaza sonunda ölen artist James Dean, dünya gençliğinin iki ideali olmuştur." Bkz. Çılgın Gençlik", *Tan*, 5 Mart 1957, s. 4.

⁵²¹ "New York'ta Rock and Roll Gösterisi", *Akşam*, 23 Şubat 1957, s. 1-2.

⁵²² A. Metaxes, "Gençlerde Rock'n Roll Merakı", *Vatan*, 20 Şubat 1957, s. 2.

Rusya'nın Rock and Roll'a olan tepkisi, Cumhuriyet gazetesi tarafından, "Moskova, Rock and Roll'a Ateş püskürüyor" başlığıyla yayınlanmıştır. Moskova gazetelerinden Soviet Culture, Rock and Roll müziği hakkında ele aldığı şiddetli yazısında, bu durumun sahtekâr reklamcılar tarafından planlanmış ticari bir rezalet olduğu savunulmuştur. Gazetenin iddiasına göre plak şirketleri, tekstil ürünleri satanlar ve sinemacılar gençlere aşılamiş oldukları bu sapık hislerle büyük mali menfaatler temin etmişlerdir. Bu yolla Rock and Roll'ün önünü kesmek için Rus basınının şiddetli bir kampanyaya başladığı aktarılmıştır.⁵²³

Tan gazetesinin 31 Ocak 1957 tarihli bir yazısında, Amerikalı bir genç tarafından icat edildiği söylenen Rock and Roll isimli dans müziğinin dünyayı nasıl istila ettiğine değinilmiştir. Bir zamanlar, Çarliston denilen zenci tepinmesinin, günlük hayatı nasıl sarstığından, arkasından Rumba, Samba, Mambo gibi ölçülü danslardan sonra, Ça-Ça ve Marengue denilen çılgınca danslar türediğini ve şimdide Sallan-Yuvarlan denilen estetiğini kaybetmiş, süper çılgınlar dansının radyolara varıncaya kadar günlük hayata girmesinden şikâyet edilmiştir. Haber, Rock and Roll'ün, yalnız gençleri değil orta yaşın üstünde olanları da etkilediğine dikkat çekilmiştir.⁵²⁴

Rock and Roll'e yeni ve farklı bir yorum da Doğu Almanya'dan gelmiştir. Doğu Almanya'dan gelen bilgilere göre, Rock and Roll dansı Doğu Alman ordusu üyeleri arasında salgın halini almıştır. Doğu Almanya'da Komünist Partisi resmi muhabiri Kurt Bartel, Rock'n Roll'ün halk ordusu mensuplarını sersemletmek için Amerikalılar tarafından ortaya atılan psikolojik bir silah olduğunu söylemiştir. Bartel, Alman halk ordusu mensuplarının manevi duygularını yıpratacak bu dansın ya yasaklanması ya da dansın tesirine kapılmamak için gereken tedbirlerin alınmasını istemiştir.⁵²⁵

3.1.7. Rock and Roll ve Strip-Tease'ye Gelen Yasaklar

"1950'lerde Gençlik - Güçlü isyancılar mı?" başlıklı eserde; kuşak çatışmalarının, insanlık tarihinin her daim bir parçası olduğuna değinilip, 1950'lerdeki nesiller arası çatışmanın ise; savaş deneyimlerini unutmaya çalışan eski neslin istekleri

⁵²³ Haberde, Sovyet basınının uzun zamandan beri Amerikan dans müziği aleyhinde yapmakta olduğu haberlerin, Rock and Roll'le son noktayı bulduğu aktarılmıştır. Bkz. "Moskova, Rock and Roll'a Ateş Püskürdü", *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1957, s. 5.

⁵²⁴ "Rock and Roll", *Tan*, 31 Ocak 1957, s. 5.

⁵²⁵ "Rock and Roll Psikolojik Silahmış", *Akşam*, 12 Ağustos 1957, s. 3.

ile savaşı aktif olarak deneyimlemeyen ve kendi engelsiz kimlikleri için çabalayan genç nesil arasındaki uçurum formatında kendini gösterdiğine işaret edilmiştir.⁵²⁶

Meksika’da, Maarif Vekâleti 17 Ocak 1957 tarihinde, resmi okullarda yapılan partilerde Rock’n Roll, Ca-Ca-Ca, Manbo ve buna benzer sakinliği bozan dansları yasak etmiştir. Resmi makamlar, bazı dansların korkutulacak seviyeye gelmesi nedeniyle bu tedbirlerin alındığını söylemişlerdir.⁵²⁷

Mısır’da da Rock and Roll’ün yasaklanmasına karar verilmiştir. Mısır ahlâk zabıta şefi, Rock and Roll dansının Amerika’dan yayılan bir ahlâksızlık olduğunu söyleyerek, bütün eğlence ve dans yerlerinde bu dansın yasaklandığını bildirmiştir.⁵²⁸

Yasaklar ardın sıra devam etmiştir. Birleşik Amerika Yüksek Adalet Divanı “*Strip-Tease*” hakkında New-Jersey eyaleti yüksek mahkemesi tarafından 1955 yılının Aralık ayında verilmiş olan karara uyarak Strip-Tease’nin kanun dışı bir hareket olduğuna karar vermiştir.⁵²⁹

İran’da ise, 2 Ağustos 1957 tarihinde, hükümet tarafından çıkarılan bir yasa ile Rock and Roll dansının oynanması yasak edilmiştir. Yasaklanmasının nedeni ise İranlı doktorların bu dansı sağlığa zararlı bulması olarak gösterilmiştir.⁵³⁰

Türkiye’de Vali ve Belediye Reisi Mümtaz Tarhan, 10 Şubat 1958 tarihinde aldığı bir kararla, gece kulüplerinde yapılan Strip-Tease numaralarını yasaklamıştır. Yasak aynı tarihte uygulamaya konmuştur.⁵³¹

Getirilen yasaklar ve bahsi geçen danslar aleyhinde yapılan çalışmalar sonucunda Rock and Roll popülerliğini kaybetmeye başlamıştır. Amerika’da başlayan akım yine Amerika’daki tepkilerle zayıflamıştır. Şöyle ki; Amerika, Rock’n Roll’ü terk edip Kalipso’ya dört koldan sarılmıştır. Bu yolla meşhur Rock and Roll üstadı Elvis Presley de halkın tepkisiyle karşılaşmaya başlamıştır. Kalipso kiralı Harry Belafonte, stiliyle halkı şaşırtmayı ve beğenisini almayı başarmıştı. Fakat Elvis’e gösterilen tepkinin tek nedeni bu değildi. Üniversite öğrencileri Tennessee’de kamyon

---

⁵²⁶ Martin Ganguly, *Jugend in den 1950ern-Halbstarke Rebellen?*, Förder: Peter Ustinov Stiftung, Herausgeber: Deutsche Filmakademie e.V. - Bundeszentrale für politische Bildung, Berlin, k.d. (t.y.), s. 6.

⁵²⁷ “Meksika’da Rock and Roll, Ça Ça Ça ve Mambo Yasak Edildi”, *Vatan*, 18 Ocak 1957, s. 5.

⁵²⁸ “Mısır’da Rock and Roll Yasak”, *Akşam*, 26 Haziran 1957, s. 3.

⁵²⁹ “Strip-Tease, Amerika’da Kanun Dışı Sayıldı”, *Akşam*, 1 Temmuz 1957, s. 3.

⁵³⁰ “İran’da Rock and Roll Yasak Edildi”, *Akşam*, 2 Ağustos 1957, s. 3.

⁵³¹ “Vali Tarhan Strip-Tease’yi Yasak Etti”, *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958, s. 1, 5.

şoförlüğü yaparken şarkı söylemeye başlayan ve çılgınca hareket ve tavırlarıyla gençliği baştan çıkartan Elvis'in karşısına dikilmiş ve yaptığının müzik olmadığını ve züppelikten ileriye geçemeyeceğini haykırmıştır. Rock and Roll ve Elvis'e karşı bu savaş, Edmund Leites ve Howard Richards adında iki üniversiteli gencin "*Beethoven Kulübü*" adı altında bir cemiyet kurmalarıyla başlamıştır.⁵³²

Gençler, klasik Avrupa müziğine duyulan ilgiden yararlanarak I like Elvis "*Elvis'den hoşlanıyorum*" yazılarını I like Ludwig "*Ludwig Van Betthoven'den hoşlanıyorum*" şeklinde değiştirmek için paralarının son kuruşuna kadar harcamaktan çekinmemişlerdir. Diğer taraftan, Beethoven'in kabartma resimlerinin bulunduğu madalyalar yaptırarak, bunları New York Sanat Akademisi öğrencilerine tamamen satmıştır. Daha sonra aynı talebeler tarafından bir büro açılarak, klasik müzik taraftarları toplanıp müzik tartışmaları yapılmış ve bu yolla çıkarılan yayınların siparişleri alınmıştır. Bu kulüp o kadar çok tutulmuştur ki, Beethoven Kulübü kurduktan bir ay sonra 20 bin taraftar ve üye kazanmıştır.⁵³³ Bu durum Elvis'i o an için çok etkilemese de, zamanla popülerliğinin kaybolmasına sebebiyet vermiştir. Böylece Rock and Roll'e mücadele farklı bir boyut kazanmıştır. Amerikalı gençlerin mücadelesi, dünya çapında örnek alınması gereken bir durum ortaya koymuştur.

3.2. TEATRAL FAALİYETLERDE GENÇLİĞİN ROLÜ

3.2.1. Yapılan Çalışmalar

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğine bağlı 'Gençlik Tiyatrosu' 11 Şubat 1957 tarihinde, Eminönü Öğrenci lokalinde bir basın toplantısı yapmıştır. Yapılan toplantıda, 1953 yılının Ocak ayında kurulmuş olan 'Gençlik Tiyatrosunun' faaliyetlerine değinilmiştir. Kuruluşundan bu yana, bilhassa telif eserler oynadıkları, bu aralar ise programlarına tercüme piyesler koyduklarından bahsetmişlerdir. Ayrıca 1954-1955 yıllarında Almanya'daki Dünya Üniversiteleri Tiyatro Festivaline katılan ilk Türk amatör tiyatro topluluğu olarak kazanılan başarılarından bahsedilmiştir. 1956 yılında Gençlik Tiyatrosu tarafından ilk defa tertiplenen Anadolu turnesi, memleket kültürüne kattığı önemli gelişmelere değinilmiştir. Aynı haberde Milli Talebe

⁵³² "Rock and Roll'a Karşı Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi", *Akşam*, 12 Temmuz 1957, s. 3.

⁵³³ Aynı yer, s. 3.

Federasyonuna bağılı bir ‘Talebe Tiyatroları Koordinasyonu’ kurmak üzere seçilen bir komisyonun çalışmalarına başladığının müjdesi verilmiştir.⁵³⁴

Türkiye Milli Talebe Federasyonu tarafından, 13-20 Kasım arasında düzenlenen Üniversitelerarası Beynelmillel/Uluslararası Tiyatro Festivaline katılmak üzere yerli ve yabancı Üniversite tiyatroları katılmıştır. Almanya’dan Münster Tiyatrosu, Hamburg Tiyatrosu ve Venedik tiyatroları katılmıştır.⁵³⁵ Ulus gazetesinde “Üniversitelerarası İkinci Enternasyonal Tiyatro Festivali” olarak adlandırılıp bilgilendirilen bu festivale⁵³⁶, sekiz yerli tiyatronun da katılacağı ve gerçekleşen festivale Karagöz oynatılarak başlanıldığı belirtilmiştir. Daha sonra Behzat Budak’ın 200 resimden oluşmuş karagöz sergisi gezilmiştir. Gece saat 9’da Hamburg Tiyatrosu tarafından “*Büyük İltimas*” piyesi sahnelenmiştir. 20 Kasım’a kadar devam edecek olan festivalde birinci gelen Türk Tiyatrosu’nun, Amerikan Yale Üniversitesinin davetlisi olarak Amerika’ya gideceği kararlaştırılmıştır.⁵³⁷

Gençlik hem yurt içinde, hem de yurt dışında tiyatro aracılığıyla kültür kaynaşması gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Bu yolla Anadolu kültürünün yükselmesi amacıyla bir gezi yapmayı planlamışlardır. Gençlik Tiyatrosu Müdürü Ertuğrul Yücel, yaptığı bir basın toplantısında gezi hakkında bilgi vermiştir. İÜTB Gençlik Tiyatrosunun 5-18 Temmuz 1958 tarihleri arasında Anadolu’ya bir kültür gezisi yapacaklarını ve Düzce’den başlayan bu gezinin yol güzergâhı; Adapazarı, Eskişehir, Bursa, Balıkesir ve Çanakkale olarak sıralanmıştır.⁵³⁸ Yapılan kültür gezisi sonrası gençlik, altı şehri dolaştıktan sonra Anadolu’da kültür faaliyetlerinin, daha geniş ve daha sık yapılması gerektiğini gördüklerini belirtmişlerdir. Ancak bu meselenin devlet tarafından mutlaka desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.⁵³⁹

Brüksel’de 2-9 Ağustos 1958 tarihinde Üniversite Tiyatrolarının Uluslararası Festivaline katılan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu grubu, İstanbul’a döndükten sonra bir basın toplantısı düzenlemiştir. Basın toplantısında konuşan Tiyatro Müdürü Ertuğrul Üçel, yüzlerce insanın bulunduğu ve her milletten gençlerin yer aldığı “*Pavyon 58’de*” Türk gençliğinin büyük bir sempati topladığını

⁵³⁴ “Gençlik Tiyatrosu”, *Cumhuriyet*, 12 Şubat 1957, s. 3.

⁵³⁵ “Üniversitelerarası 2. Beynelmillel Tiyatro Festivali Bugün Başlıyor”, *Akşam*, 23 Kasım 1957, s. 2.

⁵³⁶ “Üniversiteler Arası Tiyatro Festivali”, *Ulus*, 16 Kasım 1957, s. 1.

⁵³⁷ “Beynelmillel Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Akşam*, 24 Kasım 1957, s. 2.

⁵³⁸ “İÜTB Gençlik Tiyatrosu’nun Yurt İçi Gezileri”, *Vatan*, 27 Haziran 1958, s. 3.

⁵³⁹ “Üniversite Gençlik Tiyatrosu Beynelmillel Festivale Gidiyor”, *Akşam*, 27 Temmuz 1958, s. 2.

açıklamıştır. Oyunun sergilendiği esnada verilen aralarda misafirlere Türk lokumu ve sigarası ikram edildiğini belirten Üçel, böylece Brüksel Festivalinde yalnızca genç bir yazar olan Çetin Altan'ın modern eseri “Çemberler”i temsil etmekle kalmadıklarını, aynı zamanda Türk gençliğini dünya gençliğine en iyi şekilde anlattıklarını söylemiştir.⁵⁴⁰ Bu açıklamayla, gençliğin tiyatroyu amaçlarına uygun bir şekilde icra ettiği belirtilmiştir.

3.2.2. Üniversitelerarası Tiyatro Festivalleri ve Yarışmaları

Milli Türk Talebe Federasyonu tarafından tertiplenen Üniversiteler Tiyatro Festivali 23 Ocak'ta Beşinci Tiyatroda başlamıştır. İstanbul'dan ve Ankara'dan ikişer tiyatro grubunun katıldığı festivalde birinci gelen amatör ekip Mart ayı içerisinde Yale Üniversitesinin davetlisi olarak Amerika'ya gidecek ve oradaki amatör tiyatrocular müsabakasına katılacağı kararlaştırılmıştır.⁵⁴¹

3.2.2.1 Festivalin İlk Oyunu

Seçkin bir davetli topluluğu ve jüri karşısında başlayan festivalin oyunu Ankara Üniversiteler Tiyatrosu tarafından sergilenmiştir. Üniversiteler Tiyatrosu E. İonesco'nun “*Kel Şarkıcı*”⁵⁴² adlı eserini oynamıştır. Eser Muhsin Ertuğrul, eleştirmen Adnan Benk, Mahir Canova, Orhan Hançerlioğlu ve Nurettin Sevin'den kurulan jüri ve davetliler tarafından takip edilmiştir.⁵⁴³

3.2.2.2. Festivale Katılanlar

Festivale Ankara'dan, yeni kurulan “*Sahne Z*”⁵⁴⁴ ve Üniversiteler Tiyatrosu, İstanbul'dan, İstanbul Teknik Üniversitesi ve “*Genç Oyuncular*” tiyatroları katılmıştır. Sahne Z ile Üniversiteler tiyatrosu İonesco'nun “*Kel Şarkıcı*” adlı aynı eserini oynamışlar, Sahne Z, ayrıca William Saroyan'ın “*Merhaba Dışardaki*” adlı

⁵⁴⁰ Tiyatro Türk gençliğini dünya gençliğine tanıtmak hususunda önemli bir rol oynamıştır. Brüksel Festivaline Türkiye, Belçika, Fransa, İngiltere, Amerika, Yugoslavya, Portekiz, Almanya, İtalya üniversite tiyatroları çeşitli eserleriyle katılmışlardır. Bkz. “Gençlik Tiyatrosu Brüksel'de Seyircilere Türk Lokumu Dağıttı”, *Akşam*, 21 Ağustos 1958, s. 3.

⁵⁴¹ “Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Ulus*, 24 Ocak 1958, s. 3.

⁵⁴² Sanatseverler Lokalinde oynanan “*Kel Şarkıcı*” eserini 1957 yılında Almanya'daki festivalde en iyi üç rejisör ününü kazananlardan biri olan Güner Sümer sahneye koymuştur. Gül Karabağlı ve Güner Sümer oyun sonrası büyük takdir toplamışlardır. Bkz. “Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Ulus*, 24 Ocak 1958, s. 3.

⁵⁴³ “Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Ulus*, 24 Ocak 1958, s. 3.

⁵⁴⁴ Genç üniversite öğrencileri tarafından meydana getirilen ve bütün imkânsızlıklara rağmen 22 Ocak günü Sanatseverler Lokalinde açtıkları “*Sahne Z*” Başkentte büyük ilgi ve takdir toplamıştır. Bkz. “Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Ulus*, 24 Ocak 1958, s. 3.

eserini de oynamıştır. İTÜ Ahmet Vefik Paşa'nın "Ayyar Hamza" adlı eserini, Genç Oyuncular ekibi ise Necati Cumalı'nın "Boş Beşik" adlı eserini oynamıştır.⁵⁴⁵

3.2.2.3. Aykırı Bir Oyun: Ayyar Hamza

Gençlik, yarışmada galip gelen "Ayyar Hamza" oyununun Amerika'da Türkiye'yi temsil etmesini istememekteydi. Bu amaçla İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği bir tebliğ yayınlamıştır. Tebliğde; Amerika'da Yale Üniversitesi tarafından tertiplenen festivale götürülecek olan Molier'den adapte olan "Ayyar Hamza" hakkında Rektörlüğe birçok yazı yazıldığı ve birçok kere de müracaat edildiğine değinilerek, bu eserin Türk Tiyatrosunun gerek anane gerekse kıyafet bakımından asla temsil etmeyeceği bildirilmiştir. Bu şikâyetler üzerine 10 Şubat 1958 tarihinde İÜTB İkinci başkanı Dünder Akçetin ile Gençlik Tiyatrosu Müdürü Ertuğrul Üçel Rektörlüğe davet edilmiştir. Rektörlükte de aynı duyguları ifade eden İÜTB Gençlik Tiyatrosu tarafından "Ayyar Hamza"nın sahneye konulmadığını, ancak Teknik Üniversite Genç Oyuncuları tarafından Amerika'ya götürülmek istendiğini ve bu durumun kendileriyle bir alakası bulunmadığını söyleyerek, gereğinin yapılmasını talep etmiştir. Bu durum üzerine Rektörlük tahkikata girişmiş ve Birlik Başkanı ve Gençlik Tiyatrosu Müdürüne malumatlarını bildirmiştir.⁵⁴⁶

3.2.3. Michel Stragof Filmi ve Gençlik

İstanbul sinemalarında gösterilmiş olan Michel Stragof filmi Türklüğe ve milli haysiyete zarar verdiği gerekçesiyle üniversite gençliği arasında tepki yaratmıştır. Gençliği temsilen MTTB, Hukuk Fakültesi Talebe Derneği aracılığıyla 350 imza toplanmış ve Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne 5 Nisan 1960 tarihli bir telgrafla yollanmıştır. Telgrafta, filmin gösterilmesinin yasak edilmesi istenmiştir.⁵⁴⁷

⁵⁴⁵ "Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı", *Ulus*, 24 Ocak 1958, s. 3.

⁵⁴⁶ "Gençlik Ayyar Hamza'nın Amerika'da Temsilini İstemiyor", *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958, s. 1.

⁵⁴⁷ "Gençlik Türklüğü Tahrir Edici Filmin Men'i İçin İmza Topluyor", *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1960, s. 1, 5.

SONUÇ

Çalışmada, ele aldığımız 1957-1960 yılları arasında yaşanmış olan toplumsal olayların gençlik üzerindeki etkisinin, dünya çapında yaşanan olaylarla bir bağlantısı olduğu sonucuna varılmıştır. II. Dünya Savaşı sonunda galip olan demokrasi dalgasına Türkiye’de dâhil olmuş ve çok partili siyasete Demokrat Partinin (1946) kurulmasıyla adım atmıştır. DP, 1950 yılında yapılan seçimlerde tek başına iktidara gelmiş ve iktidarının ilk yıllarında hem gençlik hem toplum tarafından destek görmüştür.

Yaşanan bu siyasi değişiklik, toplumsal olayların yönünün de değişimine sebep olmuş ve bu toplumsal değişikliğe paralel olarak gençliğin olaylara yaklaşımında da bir değişiklik görülmüştür. Bu dönemde gençliğin toplumda kendilerine yer açmak için yaptığı mücadeleler dikkat çekmiştir. Gençlik kuruluşları, toplumu ilgilendiren her konuda “*ben buradayım*” şeklinde bir duruş sergilemeye çalışılmıştır. Çok partili siyasete geçişle beraber gençlik örgütleri kurumsal bir varlık kazanmaya başlamış, bu kazanım ülkenin önde gelen siyasi güçleri tarafından da ilgi ile takip edilmiş ve desteklenmiştir.

Yapılan taramalar sonucunda, gençliğin yaşanan toplumsal olaylara karşı bir değişim geçirdiği açık bir şekilde görülmüştür. Bu değişimin birden çok sebebi olmakla birlikte, en önemli sebebinin; üniversite hocalarının siyasi gelişmeler karşısındaki tutumu olduğu söylenebilir. 1954 yılında Üniversite Kanununda yapılan değişiklik sonucunda üniversite hocalarının siyasetle uğraşması yasaklanmıştır. DP’ye göre siyaset, üniversite hocalarının ve öğrencilerin işi değildi, ancak muhalefet onlarla aynı fikirde değildi. CHP ve Hürriyet Partisi, siyasetin, hukukun, kanunun, kahve köşelerinde değil üniversitede öğretilmesi gerektiğini belirterek, üniversite hocalarına yapılan bu baskıcı tutuma son verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Turhan Feyzioğlu; 1956-1957 eğitim-öğretim yılının açılışında yaptığı bir konuşmayla siyaset yapmakla suçlanmış ve görevinden alınmıştır. Hem öğrenciler hem de siyasi çevreler tarafından yapılan tüm çağrılara rağmen karar uygulanmıştır. Ayrıca; iktidarın, üniversitede siyaset yapılıyor, bu kişiler tespit edilip görevlerinden uzaklaştırılacak tehditleri karşısında sırasıyla, Doç. Dr. Muammer Aksoy, asistanlardan Coşkun Kırca, Münci Kapani ve Şerif Mardin istifa etmiştir.

Aynı senaryo 1958 yılında da yaşanmıştır. İstanbul Üniversitesi Anayasa Profesörü Hüseyin Nail Kubalı, Meclis İç Tüzüğüyle ilgili Cumhuriyet gazetesine verdiği bir demeç yüzünden siyaset yapmakla suçlanmış ve 1 Şubat 1958 tarihinde senatonun verdiği karara rağmen bakanlık emrine alınmıştır. Bu durum, hem yurt içinde, hem yurt dışında Kubalı'nın meslektaşları ve öğrencileri tarafından tepkilere yol açmıştır. Üniversite öğrencileri bir taraftan Kubalı yerine derse giren Zafer Tarık Tunaya'yı boykot edip ders işletmezken, bir taraftan da rektörlük ve dekanlık binasının önünde protesto edip, Dekan Hıvzı Timur'un istifasını istemişlerdir. Gençliğin yaptığı ısrarlı eylemler bu defa sonuç vermiş ve Kubalı 13 Mayıs 1958 tarihinde üniversiteye dönerek ders başı yapmıştır. Bu durum gençliğin neler yapabileceğinin bir ön gösterimi olmuştur.

Gençlik, 1957 yılında siyasete yeni bir bakış açısı katmak için Avrupalı gençler tarafından sık sık yapılan "*Model Parlamento*" çalışmalarını başlatmıştır. Hür. Parti Gençlik Fikir Ocakları tarafından yapılan ve gençlerin uygulamalı olarak siyaseti öğrenebileceği bu aktivitenin ömrü çok uzun olmamıştır. Model Parlamento, DP tarafından uygun bulunmadığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. 27 Ekim 1957'de yapılan seçimlerde DP gençler tarafından gerekli desteği görememiştir. Gençliğin siyasi faaliyetlerine yapılan yasaklar bu durumun en önemli nedeni olarak gösterilebilir. Ayrıca gençlik arasında DP'nin Atatürk'ü kendi politik çıkarlarına alet ettiği söylemleri de gençliğin DP'ye olan mesafesinin diğer bir sebebidir.

Bu dönem zarfında gençliğin en çok zorlandığı konuların başında yurt problemleri gelmiştir. Genel olarak ekonomik anlamda birçok zorlukla karşı karşıya kalan öğrencilere, aldıkları burslar yetmemiştir. Öğrenci sayısına oranla az sayıda yurdun olması, kâğıda yapılan zam, sonrasında kitap fiyatlarının yükselmesi, bir de aynı dönemde yemeğe yapılan %70'lik zam öğrencilerin 11 Eylül 1958'de eyleme geçmesini tetiklemiştir. Protestolar esnasında DP'nin meşhur "*Yeter Söz Millet'in*" afişine gönderme yapan öğrenciler "*Yeter Ağız*" afişleriyle dikkat çekmişlerdir. Yapılan eylemler sonucunda öğrencilere soruşturma açılmıştır.

Gençler, ülkenin sınav sisteminden de şikâyet etmişlerdir. İngilizce sınavlarının yetersizliğinden yakınan İstanbul Üniversitesi öğrencileri, 1958-1959 ders yılında sınav sisteminin test usulünün kaldırılıp, yerine diploma notuna göre yerleştirilme şokuyla karşılaşmıştır. O dönemde yüzlerce öğrenci değişen bu sistem yüzünden

mağdur olmuştur. Mağdur öğrenciler için protesto yapılırsa da bir sonuca varılamamıştır. Talebe birlikleri sorunun çözümü için gece üniversitelerinin kurulmasını önermiştir. 1959 yılında gece üniversitelerinin çalışmalarına başlandığı bildirilmişti. Gençler bu dönemde öğrenciler için bir “*Talebe Bankası*” kurulması için de müracaatta bulunmuştur. Ancak bu talep Hükümet tarafından olumlu karşılanırsa da, herhangi bir icraatta bulunulmamıştır.

Dünyada genelinde yaşanan modernleşme faaliyetlerine ayak uydurmaya çalışan Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana, İslam dini çağdaşlaşmanın önünde bir engel olarak görülmüş ve bu doğrultuda yenilikler yapılmaya çalışılmıştır. Dinde reform adı altında yapılan çalışmalar DP’nin iktidara gelmesiyle birlikte dindar guruplar tarafından eleştirilmiştir. DP döneminde yapılan dinde reform tartışmalarına, 8 Ekim 1958 yılında Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu da katılmış ve Hayırlıoğlu’nun, Kur’an’ın Türkçe yazılamayacağı yönündeki açıklaması gençlerde tepkiye sebep olmuş ve Hayırlıoğlu’nun dini hakkıyla öğrenmeye engel olduğunu belirterek, istifa etmesi istenmiştir.

Gençlik, çok geçmeden irtica diye tanımladığı ve Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olduğunu düşündüğü tüm fikirlere savaş başlatmıştır. Çarşafı Mücadele Haftası kapsamında yapılan çalışmalara katılıp, Atatürk döneminde tamamen biten ve DP döneminde hortlamış bu giyim tarzının gericilik olduğunu söyleyerek bir yanılığın içine düşmüşlerdir. Bu konuda DP Gençlik Kolları da dâhil CHP, CMP, Hür. Parti Gençlik Ocakları, MTTB, TMGM ve Türk Kadınlar Birliği derneğinin ortak bir çalışma yaparak, çarşafın ortadan kaldırılması için bir yasa tasarısını Meclise sunmaları, Batılı yaşam tarzının ülkeye nasıl tesir ettiğinin bir sonucudur. Aynı dönemde Necip Fazıl Kısakürek’e ve sahibi olduğu Büyük Doğu Dergisi de savaş açan gençlik, derginin, Atatürk’e ve Milli Mücadeleye yaptığı hakaretlerin cezalandırılması gerektiğini bildirerek, savcıların harekete geçmesi için çağrıda bulunmuştur.

1960’lara gelindiğinde ise, Said-i Nursi meselesinin hem siyasette, hem toplumda, hem de gençler arasında büyük yankılar uyandırdığı görülmüştür. Said-i Nursi, komünizm ve dinsizlikle mücadele ettiğini belirterek, 1 Ocak 1960 tarihinde ülke içerisinde gezilere başlamıştır. Bu yurt gezileri, ülkede ilgi ile takip edilmiş, Said-i Nursi ile ilgili çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Nursi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından 31 Mart Vakasının kahramanı (menfi) olarak tanımlanmış, aynı yorum

Bülent Ecevit tarafından da desteklenmiş, İsmet İnönü'den ise DP'nin seçim stratejisi yorumu gelmiştir. Gençler ise devrim aleyhtarı olarak gördüğü Said-i Nursi'yi sert bir dille eleştirmiş, ülkede şeyhlerin, tarikatların devrinin bittiğini hatırlatarak, Nursi'nin yapmış olduğu yurt gezilerine son verilmesi için ilgili yerlere müracaat etmişlerdir.

Bir anlamda, 27 Mayıs süreci Nurculuk olaylarıyla başlamış, 18 Nisan'da kurulan Tahkikat Komisyonu ile ivme kazanmıştır. 27 Nisan'da komisyona verilen olağan üstü yetkiler ise, bardağı taşıran son damla olmuştur. Kurulan komisyonla birlikte hem muhalefet, hem de gençler üzerindeki baskı artmıştır. Aynı tarihlerde Güney Kore'de gençlerin yaptığı eylemler sonucunda başkan istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu durumdan da cesaret alan gençler, yapılan baskıcı uygulamalara karşı, tarihte o günlere kadar hiç görülmemiş kitlesel eylemler yapmıştır.

28 Nisan'da İstanbul'da, 29 Nisan'da Ankara'da yapılan eylemler kontrolden çıkmış, polis kurşunuyla bir öğrenci ölmüş, ülkede Örfî İdare ilân edilmiştir. İktidarı indirmek için sokaklara dökülen gençlik, hem muhalefet, hem de halk tarafından desteklenmiştir. 5 Mayıs'ta, 555K parolasıyla eylem yapan gençler arasına giren Menderes büyük bir tepkiyle karşılaşmış, "*istifa, istifa*" diye bağırarak binlerce genç Ankara sokaklarını inletmişti. Yapılan eylemlerde orduya yapılan tezahüratlar dikkat çekiciydi. "*Ordu gençlik el ele*" sloganıyla askerin yardımını isteyen gençler darbenin davetçisi olmuşlardı. 21 Mayıs'ta, Harp Okulu öğrencileri tarafından yapılan yürüyüş darbenin habercisi olmuş ve kötü gidişat gerekçesiyle asker yönetime el koymuştur. Gençlik darbeden duyduğu memnuniyeti Cemal Gürsel'e yolladıkları telgraflarla ifade etmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde yer verilen dış politikayla ilgili mevzularda yaşanan gelişmelerde de gençlik aktif bir şekilde rol almıştır. Dönemi meşgul eden başlıca olay Kıbrıs'ın geleceği ve Türkiye'nin Kıbrıs mücadelesiydi. Gençlik Kıbrıs Meselesinde hükümetin "*TAKSİM*" tezini benimsemiş ve bu teze karşı olan tüm kesimlere mücadele etmiştir. 1947 yılında başlayan Kıbrıs olayları özellikle 1957 yılında Yunan Hükümetinin Kıbrıs'ta terör estiren EOKA örgütünü desteklemesi ve Türkiye aleyhinde söylemlerde bulunması sebebiyle gerginleşmiştir. Kıbrıs'ı bir sömürge olarak elinde bulunduran İngiltere ise, çıkarlarına göre zaman zaman Yunanistan'ın, zaman zaman da Türkiye'nin yanında yer almıştır.

Kıbrıs Meselesine milli bir dava olarak bakan gençlik kuruluşları; TMTF, MTTB, İÜTB, İTÜTB kısaca tüm gençlik kuruluşları aynı safta olduklarını belirterek, ortak hareket etmişlerdir. Gençlik, miting yapmak için tüm şehirlerin Valiliklerine tek tek başvurmuştur. İstanbul'da, Ankara'da, Adana'da, İzmit'te Diyarbakır'da yaptıkları tüm girişimler sonuçsuz kalmıştır. Miting konusunda yapılan ısrar, siyasetler ve gençlik kuruluşları arasında tartışmalara sebebiyet vermiştir. Miting yapamayan gençler tepkilerini gönderdikleri telgraflar, yayınladıkları bildirimler ve verdikleri basın açıklamalarıyla göstermeye çalışmıştır.

Kıbrıslı Türklerin yanında olduğunu göstermek isteyen TMTF Kıbrıs haritası yapmayı planlamıştır. Bu haritayı, 9 Eylül Kıbrıs'ın Fethi yıldönümü dolayısıyla Kıbrıs Türklerinin lideri Fazıl Küçük'e armağan etmiştir. Bu harita, 12.672 Türk gencinin kanıyla yapılmıştır. Gençliğin, milli bir dava olarak sarıldığı Kıbrıs Meselesinde işler gittikçe çığırından çıkmış, birtakım taşkınlıkların sergilenmesi söz konusu olmuştur. Aynı gençlik, 27 Mayıs Darbesiyle birlikte, Fazıl Küçük'ü Menderes taraftarı olarak suçlamış ve yapılan Kıbrıs politikasında değişikliğe gidilmesi gerektiğini söylemiştir.

Gençliğin değişimini etkileyen bir diğer önemli gelişme ise sosyal-kültürel alanda yaşanmış olan olaylar idi. Varlığını her alanda etkili bir şekilde gösteren gençlik kuruluşları sosyal ve kültürel mevzularda da fikirlerini söylemekten çekinmemiştir. Bu dönemde Amerika'da çıkmış olan bir dans türü olan "*Rock and Roll*" ve "*Strip-Tease*" dünyada ve Türkiye'de gençler arasında popülerlik kazanmıştır. Türkiye'de, özellikle de büyük şehirlerde gençlerin odak noktası olan bu danslar bazı gençlik kuruluşları tarafından eleştirilip, yasaklanması talep edilmiştir. MTTB tarafından gençliği dejenere ettiği kaygısıyla yasaklanması talep edilirken, TMTF ve TMGT tarafından, enerji boşalması sağladığı gerekçesiyle gençlere iyi geldiği savunulmuştu. MTTB, milli-muhafazakâr çizgisiyle bu olayda da kendini göstermiştir. Öyle ki, yasaklanması ile ilgili ısrarı Hür. Parti Gençlik Kolları ile arasında sert tartışmalara sebep olmuştur. Hür. Parti Gençlik Kollarının, MTTB'nin o kadar önemli meseleler varken bu konuda yaygara yaptığı söylemi MTTB'yi kızdırmıştır.

Özellikle 1957 yılında günlük siyasetten çok konuşulan Rock and Roll, köşe yazarlarının da kalemine ilham olmuştur. Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi, MTTB'nin endişe duymasına hak vermiş, ancak bu durumun yasak yoluyla

halledilmesinin tehlikeli bir boyut aldığını belirtmiştir. Vatan gazetesinden Kemal Tosun ise, Rock and Roll'ün, sosyal hastalığın bir başlangıcı olduğunu ve bu kültürel bozukluğun sonuçlarının ağır olacağını belirtmiştir. İçeride ve dışarıda yaşanan tartışmalar ışığında rahatsızlık duyulan bu dans; Meksika'da 17 Ocak 1957'de, Mısır'da, 25 Haziran 1957'de İran'da 2 Ağustos 1957 tarihlerinde yasaklanmıştır. Amerika'da Strip-Tease 1 Temmuz 1957 tarihinde yasa dışı ilân edilirken, Türkiye'de ise 10 Ocak 1958 tarihinde yasaklanmıştır.

Diğer taraftan, dönem içerisinde gençliğin yapmış olduğu tiyatro çalışmaları ve ülke içerisinde yaptıkları Anadolu turneleri kültür kaynaşmasına büyük katkı sağlamıştır.

İncelenen gazeteler arasında Cumhuriyet ve Ulus gazetelerinin 1957-1960 yıllarında yaşanan gençlik olaylarını CHP'nin gözüyle yorumladığı görülmüştür. Özellikle Ulus gazetesi CHP'nin resmi gazetesi olarak çalışmaktaydı. Hürriyet ve Milliyet gazeteleri ise yaşanan olayları orta yollu vermeye çalışmıştı. Akşam gazetesi olayın seyrine göre hareket etmeyi tercih etmişti. Örneğin son yaşanan öğrenci hareketlerini iktidarın diliyle ele alması ancak 27 Mayıs Darbesinden sonra taraf değiştirmesi dikkat çekmişti. Tan ve Vatan gazeteleri ise eğitim meselelerine ve öğrencinin geçimiyle ilgili ele aldığı haberlerle, gençliğin önemli sorunlarının sesi olmuşlardı. Bu yönden özellikle Vatan gazetesi Demokrat Partiyi hedefe koyarak öğrencilerin ekonomik anlamda yaşadığı zorluklara çare bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir.

KAYNAKÇA

GAZETELER

Köşe Yazıları

A. METAXES, “Gençlerde Rock’ın Roll Merakı”, *Vatan*, 20 Şubat 1957.

AKSOY, Muammer, “Üniversite Hadisesi ve Başbakan I”, *Ulus*, 11 Şubat 1957.

AKSOY, Muammer, “Üniversite Hadisesi ve Başbakan II”, *Ulus*, 12 Şubat 1957.

AKSOY, Muammer, “Üniversite Hadisesi ve Başbakan III”, *Ulus*, 13 Şubat 1957.

ECEVİT, Bülent, “Nurcular ve İktidar”, *Ulus*, 12 Ocak 1960.

GÜRBAŞKAN, Süheyl, “Strip-Tease Müstehcen midir?”, *Akşam*, 25 Haziran 1957.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, “Said-i Nursi’nin Yurt Gezisi”, *Ulus*, 4 Ocak 1960. “Yine Nursi’nin Yurt Gezisi”, *Ulus*, 5 Ocak 1960.

KUTLU, Alaettin, “Teknik Üniversite Talebeleri Millet Vekilleriyle Görüşmüştür”, *Vatan*, 19 Eylül 1958.

NADİ, Yunus, “Yasakçı Gençlik”, *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1957, s. 1, 3.

TOSUN, Kemal, “Hasta Cemiyet ve Rock and Roll”, *Vatan*, 19 Ocak 1957, s. 2.

TUNA, Yalçın, “Üniversite Muhtariyeti ve Komisyon Müzakereleri”, *Ulus*, 4 Temmuz 1957.

TUNA, Yalçın, “Üniversitelerde İلمي ve Siyasi Faaliyetler Tefriki”, *Ulus*, 4 Nisan 1957.

YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Gençliğe Emanet Edilen İnkılap”, *Ulus*, 30 Eylül 1957.

YALMAN, Ahmet Emin, “Üniversitemizde Söz Hürriyeti”, *Vatan*, 5 Ocak 1957.

YAVUZ, Hilmi, “Talebeler de Seçim Havasına Girmiş”, “Gençler Muhalif”, *Vatan*, 4 Ekim 1957.

Haber Başlıkları

Akşam Gazetesi

“Anayasa Hukuku Prof. Nail Kubalı Diyor ki: Üniversiteler Kanunu Değişecekse “Mutlaka Üniversiteye Danışmalı”, *Akşam*, 7 Mayıs 1957.

- “Ankara’da Nümayiş Oldu”, *Akşam*, 6 Mayıs 1960.
- “Bakanlık Emrine Alındığı Kubalı’ya Dün Tebliğ Edildi”, *Akşam*, 7 Şubat 1958.
- “Başbakan Said-i Nursi Meselesini Ele Aldı”, *Akşam*, 9 Ocak 1960.
- “Beynelmilel Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Akşam*, 24 Kasım 1957.
- “Bir Çarşaf Kanunu Tasarısı Hazırlandı”, *Akşam*, 1 Eylül 1958.
- “Birleşmiş Milletlerde Türk Tezi Galip Gelecek Mi?”, *Akşam*, 19 Şubat 1957.
- “Bugün Toplananlara Ateş Açılacak”, *Akşam*, 2 Mayıs 1960.
- “Bulvarda Rock’n Roll Oynamaya Kalkanları Polis Zorla Dağıttı”, “Ankara’da Dün Gece Gençler Hâdise Çıkardılar”, *Akşam*, 7 Mart 1957.
- “Bursa’da Öğrenciler Dün Gösteri Yaptılar”, *Akşam*, 3 Mayıs 1960.
- “Bütün Yurtta Gençlik İrticai Tel’in Ediyor”, *Akşam*, 20 Mart 1959.
- “Diyarbakır’da da 8 Nurcu Yakalandı”, *Akşam*, 15 Ocak 1960.
- “DP İktidarının Hapsettiği Öğrenciler Serbest Bırakıldı”, *Akşam*, 29 Mayıs 1960.
- “Dün 300 Bin Türk Beyazıt Meydanını Kıbrıs İçin İnletti: Ya Taksim, Ya Ölüm”, *Akşam*, 9 Haziran 1958.
- “Dünkü Ankara Olaylarının Yayınlanması Yasak Edildi”, *Akşam*, 30 Nisan 1960.
- “Fikir Ocaklarının Model Parlamento Çalışmaları Durduruldu” *Akşam*, 3 Nisan 1957.
- “Gençler Makarios’a Tarih Okumasını Tavsiye Etiler”, *Akşam*, 9 Eylül 1957.
- “Gençliğin Ankara’da Yaptığı Mitinge Müsaade Edilmedi”, *Akşam*, 23 Nisan 1957.
- “Gençliğin Miting Teşebbüsü Akim Kalmıştır”, *Akşam*, 1 Şubat 1958.
- “Gençliğin Tebliği”, *Akşam*, 28 Nisan 1957.
- “Gençliğin Yunanlılara Cevabı”, *Akşam*, 24 Haziran 1957.
- “Gençlik Din Adamını Yakar mı, Yakmaz mı?”, *Akşam*, 18 Ocak 1960.
- “Gençlik Durumu İlgi İle Takip Ediyor”, *Akşam*, 21 Nisan 1957.
- “Gençlik Milli Birlik Kurulmasını İstemiyor”, *Akşam*, 10 Ocak 1958.
- “Gençlik Mitingler Hakkında Dün Bir Tebliğ Yayınladı”, *Akşam*, 24 Nisan 1957.

“Gençlik Tiyatrosu Brüksel’de Seyircilere Türk Lokumu Dağıttı”, *Akşam*, 21 Ağustos 1958.

“Gençlik, Rumlara Hadlerini Bildirmek İstiyor”, *Akşam*, 6 Haziran 1958.

“Gizli Komünistlerle TMB Mücadele Edecek”, *Akşam*, 9 Ocak 1958.

“Hakkında Tahkikat Açılan Said-i Nursi İstanbul’a Geldi”, *Akşam*, 2 Ocak 1960.

“Hocamızı İsteriz”, *Akşam*, 5 Mart 1958.

“İngilizler Makarios’la Asla Müzakereye Girişemezler”, “Kıbrıslı Türkler Protesto Ediyorlar”, *Akşam*, 28 Mart 1957.

“İran’da Rock and Roll Yasak Edildi”, *Akşam*, 2 Ağustos 1957.

“İstanbul Olaylarında 1 Kişinin Öldüğü 16 Kişinin Yaralandığı Bildirildi”, *Akşam*, 30 Nisan 1960.

“İstanbul’da Aralıksız 32 Saat Sokağa Çıkma Yasağı Konuldu”, *Akşam*, 1 Mayıs 1960.

“İstanbul’da Kıbrıs İçin Yarın Miting Yapılıyor”, *Akşam*, 7 Haziran 1958.

“İzmir’de Öğrenciler Dün Üç Sessiz Yürüyüş Yaptı”, *Akşam*, 30 Nisan 1960.

“Kıbrıs Meselesi Dolayısıyla Herhangi Bir Taşkınlığı Önlemek İçin Şehirde Çok Sıkı Tedbirler Alındı” *Akşam*, 18 Nisan 1957.

“Kıbrıs Meselesi Dolayısıyla Herhangi Bir Taşkınlığı Önlemek İçin Şehirde Çok Sıkı Tedbirler Alındı” *Akşam*, 18 Nisan 1957.

“Kıbrıs Meselesi Meclis’e Geliyor” *Akşam*, 15 Aralık 1957.

“Kıbrıs Mitingi Diyarbakır’da Yapılacak”, *Akşam*, 25 Nisan 1957.

“Konya’da Dün Üç Nurcu Daha Tevkif Edildi”, *Akşam*, 23 Ocak 1960.

“Kubalı Danıştay’a Müracaat Edecek”, *Akşam*, 4 Şubat 1958.

“Kubalı Danıştay’a Müracaat Edecek”, *Akşam*, 4 Şubat 1958.

“Kubalı için Üniversitede Tezahürat Yapıldı”, *Akşam*, 1958.

“Kubalı Tarafsız Davranışında Değişiklik Olmayacak Dedi”, *Akşam*, 11 Nisan 1958.

“Kubalı Tarafsız Davranışında Değişiklik Olmayacak Dedi”, *Akşam*, 11 Nisan 1958.

“Malatya’da Dün İki Nurcu Tevkif Edildi”, *Akşam*, 17 Ocak 1960.

“Menderes Halkın Yardımını İstiyor”, *Akşam*, 30 Nisan 1960.

“Menderes Kıbrıs İşini Eisenhower’le Görüşecek”, *Akşam*, 14 Aralık 1957.

“Mısır’da Rock and Roll Yasak”, *Akşam*, 26 Haziran 1957.

“Milli Türk Talebe Birliğinde Siyasi Düello Başladı”, *Akşam*, 20 Ocak 1960.

“Mitinglere Henüz Müsaade Edilmedi”, *Akşam*, 22 Nisan 1957.

“Mitinglere İzin Verilmedi”, *Akşam*, 26 Nisan 1957.

“MTTB Çadırda Çalışacak”, *Akşam*, 17 Ocak 1960.

“MTTB Yardım Kampanyası Açtı”, *Akşam*, 24 Ocak 1960.

“NATO Toplantısına Menderes Katılmıyor”, *Akşam*, 2 Mayıs 1960.

“New York’ta Rock and Roll Gösterisi”, *Akşam*, 23 Şubat 1957.

“Öğrenci Bankasının Statüsü Hazırlanıyor”, *Akşam*, 29 Ocak 1959.

“Örfi İdare Hangi Durumlarda İlan Olunur”, *Akşam*, 29 Nisan 1960.

“Örfi İdare İlan Edildi”, *Akşam*, *Akşam*, 29 Nisan 1960.

“Örfi İdare Tebliğleri”, *Akşam*, 6 Mayıs 1960.

“Protestolar Karşısında Harriman Susuyor”, *Akşam*, 20 Nisan 1957.

“Rock and Roll Dansı Yasak Edilmeli mi?”, *Akşam*, 9 Ocak 1957.

“Rock and Roll Psikolojik Silahmış”, *Akşam*, 12 Ağustos 1957.

“Rock and Roll’a Karşı Beethoven’in Dokuzuncu Senfonisi”, *Akşam*, 12 Temmuz 1957.

“Rock and Roll”, *Akşam*, 1 Şubat 1957.

“Said-i Nursi İstanbul’dan Ayrılırken Hadiseler oldu”, *Akşam*, 3 Ocak 1960.

“Said-i Nursi’nin Fotoğrafi”, *Akşam*, 3 Ocak 1960.

“Strip-Tease, Amerika’da Kanun Dışı Sayıldı”, *Akşam*, 1 Temmuz 1957.

“Talebe Toplantısına Müsaade Edilmedi”, *Akşam*, 10 Eylül 1957.

“Talebenin Rozet Dağıtması Yasak Edildi”, *Akşam*, 23 Mayıs 1957.

“Teknik Üniversitede Tahkikat Yapılıyor”, *Akşam*, 13 Eylül 1958.

“Türk Milli Birliği Teşekkül Ediyor”, *Akşam*, 8 Ocak 1958.

“Üniversite Bütçesi”, *Akşam*, 14 Ocak 1958.

“Üniversite Gençlik Tiyatrosu Beynelmillel Festivale Gidiyor”, *Akşam*, 27 Temmuz 1958.

“Üniversite Muhtariyeti Komisyonunda Tartışıldı”, *Akşam*, 15 Ocak 1960.

“Üniversite Olayları Meclise Aksettirildi”, *Akşam*, 12 Ocak 1960.

“Üniversite Öğrencileri Dertlerini Açıkladılar”, *Akşam*, 24 Eylül 1958.

“Üniversitede Fevkalade Tedbir”, *Akşam*, 6 Şubat 1958.

“Üniversitede Kayıt İşi Bir Türü Halledilemedi”, *Akşam*, 19 Eylül 1958.

“Üniversitede Tahkikat Şekli Protesto Ediliyor”, *Akşam*, 14 Eylül 1958.

“Üniversiteler Arası Kurul Toplanıyor”, *Akşam*, 3 Ocak 1958.

“Üniversiteler Kanunu Değiştiriliyor”, *Akşam*, 6 Mayıs 1957.

“Üniversiteler Kanununun Tadili İsteniyor” *Akşam*, 24 Nisan 1957.

“Üniversitelerarası 2. Beynelmillel Tiyatro Festivali Bugün Başlıyor”, *Akşam*, 23 Kasım 1957.

“Üniversitenin Tatil İşi Dün Senatoda Görüşüldü”, *Akşam*, 29 Nisan 1960.

“Üniversiteye Giremeyen Öğrenciler Gece Öğretimi İhdasını İstiyorlar”, *Akşam*, 24 Ekim 1958.

“Üniversiteye Giriş Sınavı Kaldırıldı”, *Akşam*, 16 Eylül 1958.

“Üniversiteye Polislerin Giriş Protesto Ediliyor”, *Akşam*, 11 Ocak 1960.

“Vali Bugün Gençliğin Toplantı Yapmasına Müsaade Etmedi”, “İstanbul’da Kıbrıs Gününe İzin Verilmedi”, *Akşam*, 21 Nisan 1957.

“Yeni Üniversite Kanun Tasarısı Encümende”, *Akşam*, 8 Haziran 1957.

“Yunan Başbakanı Karamanlis Makarios’u Hava Alanından vazgeçti”, “Yunanlılar Bizi Tahrik Etmekten Korkuyor”, *Akşam*, 16 Nisan 1957.

“Yunanlılar Bizi Tahrik Etmekten Korkuyor”, *Akşam*, 16 Nisan 1957.

Cumhuriyet Gazetesi

- “Eskişehir’de Bugün Kıbrıs Mitingi Var”, *Cumhuriyet*, 21 Haziran 1958, s. 1. 5.
- “150 Bin Ankaralı Kıbrıs İçin Ant İçti”, *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1958.
- “Ankara Sokaklarında Rock and Roll”, *Cumhuriyet*, 8 Mart 1957.
- “Ankara’da Kıbrıs Mitingi”, *Cumhuriyet*, 11 Haziran 1958.
- “Ankara’da Tevkif Edilen Gençler, İstanbul’da Yargılanan Partiler”, *Cumhuriyet*, 21 Nisan 1960.
- “Başbakan Üniversite Öğrencilerine ve Öğrencisine Sert Bir Lisanla Çattı”, *Cumhuriyet*, 19 Mayıs 1960.
- “Başvekil Radyoda Bir Konuşma Yaptı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960.
- “Büyük Doğucu Necip Fazıl’ın 18 Aylık Hapis Cezası Kesinleşti”, *Cumhuriyet*, 16 Ocak 1960.
- “Çarşafı Mücadele Gençliğin Davası Oluyor”, *Cumhuriyet*, 1 Eylül 1958.
- “Çekilen Telgraflar”, “Gençlik Kıbrıs İçin Kampanya Hazırlıyor”, *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957.
- “Diyarbakır’da 8 Nurcu Adliyeye Verildi”, *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1960.
- “Dün Tıp Talebesi Cemiyeti Kongresini Polis Dağıttı”, *Cumhuriyet*, 28 Nisan 1960.
- “Dün Üniversite Önünde Emniyet Tedbirleri Alındı”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1958.
- “Gençlerin devamlı suretle Emniyete cebredilmeleri menfi tesir yapıyor”, “Kıbrıs İçin Toplantı Müsaadesi Verilmedi”, *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1957.
- “Gençliğin Kanı İle Resmedilen Bayrak Yarın Yola Çıkarılıyor”, *Cumhuriyet*, 4 Eylül 1957.
- “Gençliğin Kıbrıs Kampanyası”, *Cumhuriyet*, 28 Ağustos 1957.
- “Gençliğin Partilere Hitabı”, *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957.
- “Gençliğin Protesto Telgrafları”, *Cumhuriyet*, 14 Temmuz 1958.
- “Gençliğin Silahlı Kuvvetlere Teşekkürü”, *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960.
- “Gençliğin Teessür ve İnfiali Arttı!”, *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1958.

- “Gençlik 12 Ocakta Kıbrıs İçin Toplantı Yapıyor”, *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1957.
- “Gençlik Ayyar Hamza’nın Amerika’da Temsilini İstemiyor”, *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958.
- “Gençlik Dün Diyanet İşleri Reisini Telgrafla İstifaya Davet Etti”, *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1958.
- “Gençlik Hükümetten Rock and Roll ve Striptease’nin Men Olmasını İstedi”, *Cumhuriyet*, 8 Ocak 1957.
- “Gençlik İle Hayırlıoğlu Arasında Çıkan Hadise”, *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1958.
- “Gençlik Kıbrıs İçin Kampanya Hazırlıyor”, *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957.
- “Gençlik Kıbrıs Mevzuunda Müşterek Bir Tebliğ Yayınladı”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957.
- “Gençlik Kıbrıs Mevzuunda Müşterek Bir Tebliğ Yayınladı”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957.
- “Gençlik Miting İstiyor”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1960.
- “Gençlik Teşekkülleri Kıbrıs Türklerine Ateş Edilmesini Protesto Ediyorlar”,
“Gençliğin Protestosu”, *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1958.
- “Gençlik Tiyatrosu”, *Cumhuriyet*, 12 Şubat 1957.
- “Gençlik Türklüğü Takrir Edici Filmin Men’i İçin İmza Topluyor”, *Cumhuriyet*, 6 Nisan 1960.
- “Gençlik, Rumca Konuşanları İkaz Etti”, *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957.
- “Genel Kurul Kıbrıs’a Ait Karar Suretini Reddetti”, *Cumhuriyet*, 16 Aralık 1957.
- “Harriman’a 40 Binden Fazla Telgraf Gönderildi”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1957.
- “Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957.
- “Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957.
- “Harriman’a Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957.
- “Hür. P. Gençlik Fikir Ocakları ve Yasaklar”, *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1957.

“Hür. P. Gençlik Ocaklarının Tertipleğiği Seminer Men Edildi”, *Cumhuriyet*, 8 Mart 1957.

“Hür. P. Gençlik ve Fikir Ocakları’nın Kongresi”, *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1957.

“Hür. P. Gençlik ve Fikir Ocakları’nın Kongresi”, *Cumhuriyet*, 21 Ocak 1957.

“İstanbul Üniversitesi Dün Üç Gün Müddetle Tatil Edildi”, *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1960.

“İstanbul Üniversitesi ve Yüksek Okulları Kapatıldı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960.

“İstanbul ve Ankara’daki Hadiseler Üzerine Dün Bu İki Şehirde Örfi İdare İlan Olundu”, *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1960.

“İzmir’de Talebeler Dün Sessiz Yürüyüş Yaptı”, *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1960.

“Kars’ta ki Kıbrıs Mitingi”, *Cumhuriyet*, 25 Haziran 1958.

“Kıbrıs Davasında Birlik” *Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1958.

“Kıbrıs İçin Dün de Üç Şehirde Miting Yapıldı”, *Cumhuriyet*, 23 Haziran 1958.

“Kıbrıs İçin Toplantı Müsaadesi Verilmedi”, *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1957.

“Kıbrıs İçin Yarın Miting Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1958.

“Kıbrıs Kararının Memlekette Uyandırdığı İnfial Genişliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957.

“Kıbrıs Kararının Memlekette Uyandırdığı İnfial Genişliyor”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957.

“Kıbrıs Mitingi Bugün Beyazıt’ta Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 8 Haziran 1958.

“Kıbrıs Mitingine 300.000 Kişi Katıldı”, *Cumhuriyet*, 9 Haziran 1958.

“Kıbrıs’a Dair Konferanslar Hazırlanıyor”, *Cumhuriyet*, 20 Aralık 1957.

“Kıbrıs’la İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957.

“Kıbrıs’la İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957.

“Kıbrıs’lı Gençler Taksim’de Sessiz Bir Yürüyüş Yaptılar”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1960.

“Kıbrıs’lı Gençler Taksim’de Sessiz Bir Yürüyüş Yaptılar”, *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1960.

“Kıbrıs’ta Dün Elîm Hadiseler Oldu”, *Cumhuriyet*, 29 Ocak 1958.

“Kıbrıs’ta Türklerin Protesto Mitingi”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957.

“Konya’da Dün Beş Nurcu Tevkif Edildi”, *Cumhuriyet*, 7 Ocak 1960.

“Meclis Feshedildi Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığı Başlandı”, *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1960.

“Model Parlâmento Dün Çalışmalarına Başladı”, *Cumhuriyet*, 29 Mart 1957.

“Model Parlâmento”, *Cumhuriyet*, 1 Mart 1957.

“Model Parlâmento”, *Cumhuriyet*, 22 Mart 1957.

“Moskova, Rock and Roll’a Ateş Püskürdü”, *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1957.

“MTTB Halktan Yardım İstiyor”, *Cumhuriyet*, 25 Ocak 1960.

“MTTB Sokakta Kaldı”, *Cumhuriyet*, 20 Ocak 1960.

“Ortodoks Kiliselerinden Rum Adı Kaldırılsın”, *Cumhuriyet*, 31 Aralık 1957.

“Polis İrtıcaı Tel’in İçin Üniversite Bahçesinde Toplanan Gençleri Dağıttı”, *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1960.

“Protestolar Karşısında Harriman Susuyor”, *Akşam*, 20 Nisan 1957.

“Rock and Roll Dansının Men’i Lâzım mıdır?”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1957.

“Rock and Roll ve Streap-Tease Dansları Münakaşası”, *Cumhuriyet*, 25 Ocak 1957.

“Said-i Kürdi Dün Sabah Urfa’da Vefat Etti”, *Cumhuriyet*, 24 Mart 1960.

“Said-i Nursi Meselesinde Menderes’in İnönü’ye Cevabı”, *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1960.

“TMTF İkinci Reisi Türk Milli Birliği Hakkında Ne Diyor?” *Cumhuriyet*, 12 Ocak 1958.

“Türk Gençliği Ağır Başlı Hareket Edecek”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957.

“Türkçe Konuşma Kampanyası Bazı Hadiselere Sebep Oldu”, *Cumhuriyet*, 17 Aralık 1957.

“Türkiye Milli Talebe Federasyonu Son Hadiselere Dair Görüşü”, “Kıbrıs’la İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılıyor”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1957.

“Üç Hukuk Profesörü Dün Olmaz Dediler”, *Cumhuriyet*, 27 Nisan 1960.

“Üniversite Muhtariyetine Dair Hükümetin Görüşü”, *Cumhuriyet*, 15 Ocak 1960.

“Üniversitede Cereyan Eden Hadisler”, *Cumhuriyet*, 16 Nisan 1958.

“Üniversiteler Kanununu Tadil Eden Mühim Bir Kanun Teklifi”, *Cumhuriyet*, 24 Nisan 1957.

“Vali Tarhan Strip-Tease’yi Yasak Etti”, *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1958.

“Yarınki Kıbrıs Gününde Törenlere İzin Verilmedi”, *Cumhuriyet*, 20 Nisan 1957.

“Yunan Mağazalarını Boykot”, *Cumhuriyet*, 15 Aralık 1957.

“Yurdun Muhtelif Yerlerinde Kıbrıs Mitingi Yapılacak”, *Cumhuriyet*, 10 Haziran 1958.

Hürriyet Gazetesi

“53 Üniversitelinin Sorgusu Bayram Ertesi Yapılacak”, *Hürriyet*, 19 Nisan 1958.

“Başvekil Ankara’dan Gelip Üniversite İşini Ele Aldı”, *Hürriyet*, 16 Nisan 1958.

“Dr. Küçük Dün de Gençlik Temsilcileri İle Görüştü”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958.

“Gençliğe Göre: Kıbrıs Davası Ehemmiyetle Ele Alınmıyor”, *Hürriyet*, 15 Ocak 1958.

“Gençliğin Kıbrıs Afişlerinin Dağıtılmasına İzin Verilmedi”, *Hürriyet*, 12 Mayıs 1957.

“Gençlik Bir Kıbrıs Komitesi Kurdu”, *Hürriyet*, 4 Nisan 1958.

“Gençlik Bir Kıbrıs Komitesi Kurdu”, *Hürriyet*, 4 Nisan 1958.

“Gençlik Bir Tebliğ Neşretti: Kıbrıs Anavatanın Bölünmez Bir Parçasıdır”, *Hürriyet*, 30 Nisan 1957.

“Gençlik Geniş Çapta Bir Kıbrıs Propaganda Kampanyası Açacak”, *Hürriyet*, 16 Ocak 1958.

“Gençlik Kıbrıs İçin Bir Miting Yapacak”, *Hürriyet*, 6 Haziran 1958.

“Gençlik Kıbrıs Mitingleri İçin Dün Bir Beyanname Yayınladı”, *Hürriyet*, 24 Nisan 1957.

“Hâkim ve Davacı Olan Profesörler”, *Hürriyet*, 18 Nisan 1958.

“Harriman’a Bütün Yurttan Protesto Telgrafları Yağıyor”, *Hürriyet*, 20 Nisan 1957.

“İngilizler Fazıl Küçük’ü Sürgün Etmek İstiyor”, *Hürriyet*, 30 Ocak 1958.

“İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Soruyor: Fener Patriği Kıbrıs İşinde Neden Susuyor?”, *Hürriyet*, 20 Nisan 1957.

“İş Karıştı: Prof. Kubalı Yine Cezaya Çarptırıldı”, *Hürriyet*, 13 Nisan 1958.

“İş Karıştı: Prof. Kubalı Yine Cezaya Çarptırıldı”, *Hürriyet*, 13 Nisan 1958.

“Kapandı: Prof. Kubalı 102 Gün Sonra Dün Kürsüsüne Döndü”, *Hürriyet*, 13 Mayıs 1958.

“Kıbrıs Günü İçin İzin Almayan Gençler Sakarya Nehrine Kadar Gittiler”, *Hürriyet*, 22 Nisan 1957.

“Kıbrıs Gününde Mitingler Yapılmasına İzin Verilmedi”, *Hürriyet*, 21 Nisan 1957.

“Kıbrıs İçin Yurtta Mitingler Yapılacak”, *Hürriyet*, 16 Nisan 1957.

“Kıbrıs Mitingi Bugün Yapılıyor”, *Hürriyet*, 8 Haziran 1958.

“Kıbrıs Mitingi Yarın Beyazıt’ta Yapılacak”, *Hürriyet*, 7 Haziran 1958.

“Kubalı İş İle İlgili Tahkikat”, *Hürriyet*, 25 Nisan 1958.

“Kubalı Kürsüsüne İade Edildi”, *Hürriyet*, 10 Nisan 1958.

“Kubalı Vicdanımın Hizmetindeyim Diyor”, *Hürriyet*, 11 Nisan 1958.

“Kubalı’ya Ait Son Kararın Ceza Olmadığı Söyleniyor”, *Hürriyet*, 15 Nisan 1958.

“Kubalı’ya Verilen Çifte Ceza Profesörleri İkiye Ayırdı”, *Hürriyet*, 14 Nisan 1958.

“Küçük Sürgüne mi Gönderilecek”, *Hürriyet*, 30 Ocak 1958.

“Prof. H. Nail Kubalı Vekâlet Emrine Alındı”, *Hürriyet*, 2 Şubat 1958.

“Prof. Kubalı İş Meclise Geliyor”, *Hürriyet*, 4 Şubat 1958.

“Prof. Kubalı İş Meclise Geliyor”, *Hürriyet*, 4 Şubat 1958.

“Prof. Kubalı Salıya Derse Girebilecek”, *Hürriyet*, 9 Mayıs 1958.

“Prof. Kubalı’yı Öğrencileri Alkışladı”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958.

“Prof. Kubalı’yı Öğrencileri Alkışladı”, *Hürriyet*, 8 Ocak 1958.

“Profesör Kubalı’nın Durumu Partilerarası Bir Durum Halini Almıştır”, *Hürriyet*, 5 Şubat 1958.

“Üniversitede Kubalı Lehinde Tezahürat”, “Kubalı’nın Ders Saatinde Talebeler Bir Gösteri Yaptılar”, *Hürriyet*, 16 Nisan 1958.

“Üniversitelerin Muhtariyeti ve Prof. Kubalı”, *Hürriyet*, 14 Ocak 1958.

“Yüksek Tahsil Gençliği Dün Ant İçti: Kıbrıs Asla Yunanların Olmayacak”, *Hürriyet*, 1 Mayıs 1957.

Milliyet Gazetesi

“10 Nurcu Daha Yakalandı” *Milliyet*, 7 Ocak 1960.

“101 Gün Ayrıldıktan Sonra Kubalı Bugün Derse Giriyor”, *Milliyet*, 13 Mayıs 1958.

“Ankara’da Kapalı Toplantıya Müsaade Edildi”, “Türkçe Konuş Kampanyası”, *Milliyet*, 17 Aralık 1957.

“Ankara’da Nümayişler”, *Milliyet*, 6 Mayıs 1960.

“Başvekil Bu İhtilal Değil Ayaklanma Dedi”, *Milliyet*, 2 Mayıs 1960.

“Bingöl’de 4 Nurcu Tevkif Edildi”, *Milliyet*, 31 Ocak 1960.

“Bursa’da 17 Nurcunun Duruşması Dün Başladı”, *Milliyet*, 22 Ocak 1960.

“Çarşafı Mücadele Genişliyor”, *Milliyet*, 15 Nisan 1959.

“Dâhiliye Vekâletine Göre”, *Milliyet*, 1 Mayıs 1960.

“Diyarbakır’da 8 Nurcu Mahkemeye Verildi”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960.

“Gece Üniversitesi Bu Yıl Kuruluyor”, *Milliyet*, 5 Ocak 1960.

“Gençliğin Türkçe Konuşturma Kampanyası”, *Milliyet*, 16 Aralık 1957.

“Gençlik Büyük Doğu Dergisini Protesto Etti”, *Milliyet*, 18 Mart 1959.

“Gençlik İrticaa Karşı Mitingde Israr Ediyor”, *Milliyet*, 8 Ocak 1960.

“Gençlik Kıbrıs İçin Mücadele Kararında”, *Milliyet*, 15 Aralık 1957.

“Gençlik Kıbrıs İçin Toplantı Yapacak”, *Milliyet*, 18 Aralık 1957.

“Gençlik Kıbrıs Valisine Bir Telgraf Gönderdi”, *Milliyet*, 26 Ağustos 1957.

“Gençlik NATO ve BM’ye Telgraf Gönderdi” *Milliyet*, 14 Temmuz 1958.

“Gençlik Teşekkülleri İrticai Tel’in Ediyor”, *Milliyet*, 6 Ocak 1960.

“İlk Gece Üniversitesi Ankara’da açılıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960.

“Kubalı’nın Beyanı Siyasi Görülmedi”, *Milliyet*, 31 Ocak 1958.

“Kubalı’nın yerine Doçent Tarık Zafer Tunaya Ders Verdi”, *Milliyet*, 12 Mart 1958.

“Kubalı’yı Davet Eden Amerikalı Prof. Geldi”, *Milliyet*, 6 Şubat 1958.

“Kubalı’yı İki Bin Talebe Dinledi”, *Milliyet*, 8 Ocak 1958.

“Meclis Feshedildi”, *Milliyet*, 28 Mayıs 1960.

“MTTB Merkezi Tahliye Ettirildi” *Milliyet*, 16 Ocak 1960.

“Necip Fazıl Mahkûm Oldu”, *Milliyet*, 26 Mart 1959.

“Örfi İdare Kumandanı Bugün Vukuu Muhtemel En Küçük Topluluklara Dahı Ateş Açılacağını Belirtti”, *Milliyet*, 2 Mayıs 1960.

“Örfi İdare Tebliğleri”, *Milliyet*, 6 Mayıs 1960.

“Örfi İdare”, *Milliyet*, 29 Nisan 1960.

“Said-i Nursi Şehrimizde”, *Milliyet*, 2 Ocak 1960.

“Said-i Nursi’yi Müritleri Taşdı”, “Gençliğin Protestosu”, *Milliyet*, 4 Ocak 1960.

“Talebe, Test Usulünün Kaldırılmasını Uygun Bulmadı”, *Milliyet*, 24 Eylül 1958.

“Teknik Üniversite Hadisesi Büyüyor”, *Milliyet*, 13 Eylül 1958.

“Teknik Üniversite Yurdunda Nümayiş”, *Milliyet*, 12 Eylül 1958.

“Tıp Talebelerinin Kongresi Dağıtıldı”, *Milliyet*, 28 Nisan 1960.

“Türkçe Konuşurma Kampanyası”, “Gençlik Kıbrıs İçin Toplantı Yapacak”, *Milliyet*, 18 Aralık 1957.

“Üç İstanbul Mebusu Dün Talebenin Derdini Dinledi”, *Milliyet*, 19 Eylül 1958.

“Üniversite Kanunu Tadil Ediliyor”, *Milliyet*, 7 Ocak 1958.

“Üniversitede Sessiz Yürüyüş Dağıtıldı”, *Milliyet*, 10 Ocak 1960.

“Üniversitede Tahkikata Dün Devam Edildi”, *Milliyet*, 18 Nisan 1958.
“Üniversiteler İçin Yeni Tedbirler Alınıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960.
“Üniversiteler İçin Yeni Tedbirler Alınıyor”, *Milliyet*, 15 Ocak 1960.
“Üniversiteliler Eyüp Sabri’yi Protesto Etti”, *Milliyet*, 21 Ekim 1958.
“Üniversiteye İmtihansız Öğrenci Alınması Muhtemel”, *Milliyet*, 16 Eylül 1958.
Gençlik İrticaı Sessiz Yürüyüşle Protesto Ediyor”, “Ankaralı Gençlerin Tel’ini”
Milliyet, 9 Ocak 1960.

Tan Gazetesi

“Atina’da Türkiye Aleyhinde Kanlı Nümayişler Oldu”, *Tan*, 27 Ocak 1957.
“Çılgın Gençlik”, *Tan*, 5 Mart 1957.
“Gençler Rock and Roll Aleyhinde Faaliyeti Arttırdı”, *Tan*, 13 Ocak 1957.
“Gençlik Patrikten Cevap İstiyor”, *Tan*, 18 Nisan 1957.
“Kıbrıs Günü İçin Gençliğin Toplantısına İzin Verilmedi”, *Tan*, 21 Nisan 1957.
“Kıbrıs İle İlgili İlk Miting Diyarbakır’da Yapılacak”, *Tan*, 25 Nisan 1957.
“Rock and Roll”, *Tan*, 31 Ocak 1957.
“Rock’ın Roll’a Karşı Gençlik Cephe Aldı”, *Tan*, 8 Ocak 1957.
“Rock’n Roll’culer Ankara’yı Altüst Etiler”, *Tan*, 8 Mart 1957.
“Üniversite Gençleri ‘Kıbrıs Komitesi’ Kurdu”, *Tan*, 17 Nisan 1957.

Ulus Gazetesi

“60 Üniversiteli Genç Serbest Bırakıldı”, *Ulus*, 2 Şubat 1958.
“60 Üniversiteli Nezaret Altına Alındı”, *Ulus*, 1 Şubat 1958.
“Bırakınız Gençler Atatürk’e Bağlılıklarını Göstersinler”, *Ulus*, 15 Ocak 1960.
“Bir Öğrenci Rock’n Roll Yaparken Yaralandı”, *Ulus*, 21 Mart 1957.
“Büyük Mücahidin Kaybı Dinmez Bir Acı Kaynağıdır”, *Ulus*, 19 Ekim 1957.
“DP Artık İktidardan Uzaklaşmalıdır”, *Ulus*, 14 Ekim 1957.

“DP’nin MTTB’ni Siyasete Alet Etme Teşebbüsleri Açıklandı”, *Ulus*, 20 Ocak 1960.

“EOKA Türklere Savaş İlan Etti”, *Ulus*, 13 Haziran 1958.

“Gençlerin Üzüntüsü”, *Ulus*, 8 Kasım 1957.

“Gençliğe Miting İzni Verilmedi”, *Ulus*, 8 Ocak 1960.

“Gençliği Dejenere Eden Danslar”, *Ulus*, 8 Ocak 1957.

“Gençlik Hürriyet Abidesi İle İlgili Bir Bildiri Dün Yayınladı”, *Ulus*, 31 Mayıs 1960.

“Gençlik Kanı ve Canı İle Geriliğin Karşısındadır”, *Ulus*, 5 Ocak 1960.

“Gençlik Protesto Mitingi Yapmak İçin Dün İstanbul Valiliğinden İzin İstedi”, *Ulus*, 20 Mart 1959.

“Gençlik Teşekkülleri Üzerinde DP Baskısı”, *Ulus*, 5 Şubat 1960.

“Gençlik ve Fikir Ocaklarının Bir Seminerine İzin Verilmedi”, *Ulus*, 8 Mart 1957.

“Gerici Hareketlerin Önlenmesi İsteniyor”, *Ulus*, 9 Ocak 1960.

“Gerici Hareketlerin Önlenmesi İsteniyor”, *Ulus*, 9 Ocak 1960.

“H. Nail Kubalı’nın Demeci Siyasi Değil”, *Ulus*, 31 Ocak 1958.

“Hüseyin Cahit Yalçın’ın Cenazesi Bugün Kaldırılıyor”, *Ulus*, 20 Ekim 1957.

“İngiltere Kıbrıs’ta Yeni Tavizler Verdi”, *Ulus*, 6 Nisan 1957.

“İstanbul’da Gençlere Dayak Atılması Protesto Ediliyor”, *Ulus*, 11 Ocak 1960.

“İstanbul’daki Hadiselerin Neşri Yasak Ankara ve İstanbul’da Örfi idare”, *Ulus*, 29 Nisan 1960.

“Kıbrıs İçin Yapılacak Mitinge İzin Verildi”, *Ulus*, 25 Nisan 1957.

“Kıbrıs Mitingi Dün İstanbul’da Yapıldı”, *Ulus*, 9 Haziran 1958.

“Kıbrıs’ta Türkler Nümayişler Yaptılar”, *Ulus*, 24 Nisan 1957.

“Kıbrıslı Gençlerin Protesto Yürüyüşü”, *Ulus*, 26 Haziran 1960.

“Konya’da 5 Nurcu Dün Tevkif Edildi”, *Ulus*, 7 Ocak 1960.

“Kore’de Profesörler Dün Nümayiş Yaptılar”, *Ulus*, 26 Nisan 1960.

“Kubalı’nın Bakanlık Emrine Alınmasına Sebep Olan Demeci”, *Ulus*, 3 Şubat 1958.

- “MTT Birliğinin Basın Toplantısı”, *Ulus*, 26 Haziran 1960.
- “MTTB İçin Yapılan Bağışlar Haczedildi”, *Ulus*, 2 şubat 1960.
- “MTTB Patrikhanenin Tebliğini Yetersiz Buluyor”, *Ulus*, 16 Nisan 1957.
- “MTTB’nin Kaldığı Binadan Tahliye Dolayısıyla Dün Bazı Hadisiler Oldu”, *Ulus*, 16 Ocak 1960.
- “Öğrenciler Tıp Fakóltesine Giriş İçin Test Yapılmasını İstiyor” *Ulus*, 19 Ekim 1959.
- “Polis Öğrencileri İstiklal Marşı Söylerken Dövdü”, *Ulus*, 10 Ocak 1960.
- “Polisler Bir Öğrenci Kongresini Dağıttı”, *Ulus*, 28 Nisan 1960.
- “Prof. Kubalı Hakkında Tahkikat”, *Ulus*, 8 Ocak 1958.
- “Prof. N. Kubalı’ın Üniversitede Dün Yaptığı Konuşma”, *Ulus*, 8 Ocak 1958.
- “Said-i Nursi Urfa’da Öldü”, *Ulus*, 24 Mart 1960.
- “Tahkikat Komisyonlarına Hapsetme, Gazete ve Matbaa Kapatma Yetkisi Yeriliyor”, *Ulus*, 26 Nisan 1960.
- “Teknik Üniversite Olayı Büyütölmüştür”, *Ulus*, 14 Eylül 1958.
- “Teknik Üniversitede Stajyer Öğrencileri Zamları Protesto Etti”, *Ulus*, 12 Eylül 1958.
- “TMTF Folklor Ekibinin İyi Bir Tutumu”, *Ulus*, 9 Ağustos 1958.
- “Üniversite Gençliği Devrimlere Bağlılığını Bir Daha Belirtti”, *Ulus*, 4 Ocak 1960.
- “Üniversite Tiyatro Festivali Dün Başladı”, *Ulus*, 24 Ocak 1958.
- “Üniversiteler Arası Tiyatro Festivali”, *Ulus*, 16 Kasım 1957.
- “Üniversiteli öğrenciler H. Kubalı Olmadığı İçin Derse Girmediler”, *Ulus*, 6 Mart 1958.
- “Üniversitelilere Çocuk Diyen DP Milletvekiline 252 İmzalı Protesto Telgrafı Gönderildi”, *Ulus*, 16 Ocak 1960.
- “Üniversitelilere Çocuk ve Beleşçi Diyen DP Milletvekilleri Protesto Edildi”, *Ulus*, 18 Ocak 1960.
- “Üniversitelilerin Soruşturması Durduruldu”, *Ulus*, 16 Eylül 1958.

Vatan Gazetesi

- “Üniversitede Yabancı Dil İmtihanları”, *Vatan*, 19 Kasım 1957.
- “204 Üniversite Öğrencisinin Beklenilmeyen Bir Hareketi” *Vatan*, 10 Ekim 1958.
- “21 Nisan Kıbrıs Gününün Kutlamasına İzin Verilmedi”, *Vatan*, 21 Nisan 1957.
- “300 Bin Egeli Kıbrıs İçin Ant İçti”, *Vatan*, 16 Haziran 1958.
- “Anıt Kabirde Bugün Miting Var”, *Vatan*, 12 Haziran 1958.
- “Anıt Kabirden Kıbrıs’a Sesleniş”, *Vatan*, 13 Haziran 1958.
- “Atatürk Üniversitesinde Said’i Nursi’nin Broşürleri” *Vatan*, 18 Nisan 1959.
- “Birleşik Amerika Kıbrıs İçin Üçlü Toplantı Teklif Etti”, *Vatan*, 21 Şubat 1957.
- “CHP Gençlik Kolu Ders Kurslarına Müdahale Edildi”, *Vatan*, 15 Temmuz 1957.
- “Çarşafı Mücadele Haftası Sona Erdi”, *Vatan*, 1 Eylül 1958.
- “Dün Mitinge 300 Kişi Katıldı”, *Vatan*, 9 Haziran 1958.
- “Gençlerin Açık Oturumuna Ancak 5 Milletvekili Katıldı”, *Vatan*, 25 Eylül 1958.
- “Gençliğin Hüseyin Cahit Yalçın İçin Tebliği” *Vatan*, 20 Ekim 1957.
- “Gençlik Kıbrıs İçin Miting Yapmak İstiyor”, *Vatan*, 20 Nisan 1957.
- “Görülen Lüzum Üniversitede”, *Vatan*, 10 Ocak 1958.
- “Hür. P. ve CHP’li Gençlerin Tebliği”, *Vatan*, 12 Ekim 1957.
- “İÜTB Gençlik Tiyatrosu’nun Yurt İçi Gezileri, *Vatan*, 27 Haziran 1958.
- “İzmir’de Rock’n Roll’dan Karakola Düştüler”, *Vatan*, 20 Şubat 1957.
- “Kıbrıs Mitingi Bugün”, *Vatan*, 8 Haziran 1958.
- “Kıbrıs Türkiye’nin Olacaktır Bu Bir Tabiat Kanunudur”, *Vatan*, 7 Temmuz 1958.
- “Kıbrıslı Türk Liderleri Üniversite’de Konuştu”, *Vatan*, 1 Mayıs 1957.
- “Kubalı İçin Mecliste Söz Düellosu Yapıldı”, *Vatan*, 5 Nisan 1958.
- “Kubalı Öğrencileri Sükûnete Tavsiye Etti”, *Vatan*, 16 Nisan 1958.
- “Kubalı Üniversitede” *Vatan*, 14 Mayıs 1958.
- “Kubalı’nın Beyanatı Yine Fırtına Yarattı”, *Vatan*, 12 Nisan 1958.

“Kubalı’nın Beyanları Siyasi Sayılmıyor”, *Vatan*, 31 Ocak 1958.

“Kubalı’nın Bulunmadığı Derse Girmeyi Öğrenciler Reddedti”, *Vatan*, 5 Mart 1958.

“Kubalı’nın İl Dersi”, *Vatan*, 11 Nisan 1958.

“Kubalı’ya Talebe Tezahürat Yaptı”, *Vatan*, 8 Ocak 1958.

“Meksika’da Rock and Roll, Ça Ça Ça ve Mambo Yasak Edildi”, *Vatan*, 18 Ocak 1957.

“Miting Meselesi Bir Türü Sona Ermedi”, *Vatan*, 19 Aralık 1957.

“Muhalefet Üniversitede Siyasi Meseleler Görüşülmeli Diyor”, *Vatan*, 9 Mayıs 1957.

“Prof. Türkan Rado, Kubalı Tahkikatına Katılmıyor”, *Vatan*, 18 Ocak 1958.

“Rock and Roll Filmi Gösteren Sinemada Tertibat Alındı”, *Vatan*, 15 Ocak 1957.

“Rock and Roll”, *Vatan*, 3 Ocak 1957.

“Strip Tease ve Rock and Roll’a El Konulması İstendi”, *Vatan*, 15 Ocak 1957.

“Tahsil Şartları Bugün Çok Ağır”, *Vatan*, 5 Temmuz 1957.

“Talebe Dernekleri Türk Milli Birliğine İltihak Etmeyecek” *Vatan*, 10 Ocak 1958.

“Talebeler Ankara’dan Elleri Boş Olarak Döndüler”, *Vatan*, 15 Aralık 1957.

“Talebeler Bakana Dert Dinlettiler”, *Vatan*, 16 Temmuz 1957.

“Talebeler Hakkında Tahkikat Yapılıyor”, *Vatan*, 17 Nisan 1958.

“Teknik Üniversiteliler Yemeğe Zammı Protesto Etiler”, *Vatan*, 12 Eylül 1958.

“TMTF’nin Kıbrıs Konferansları”, TMTF Miting İçin Çalışıyor”, *Vatan*, 20 Aralık 1957.

“Üniversitede Çift Tedrisat Usulü İsteniyor”, *Vatan*, 23 Ekim 1958.

“Üniversitede Kubalı İçin Tezahürat”, *Vatan*, 16 Nisan 1958.

“Üniversiteler Kanununa Dair Bir Madde Yarın Görüşülecek”, *Vatan*, 10 Haziran 1957.

“Üniversitelerde Geniş bir Tasfiyeye Gidiliyor” *Vatan*, 14 Ocak 1958.

“Vali ‘Kıbrıs Mitingi İçin İzin Vermedim’ Dedi”, *Vatan*, 18 Aralık 1957.

“Vatandaş Türkçe Konuş Pankartları Toplatıldı”, *Vatan*, 17 Aralık 1957.

“Yunan Gençliği Bol Bol Tarih Okumalı”, *Vatan*, 15 Şubat 1957.

“Yüksek Tahsil Öğrencileri Müşkül Durumda”, *Vatan*, 5 Eylül 1958.

TELİF-TETKİK ESERLER

ARSLAN, Ali, *Türkiye’de Üniversite ve Siyaset*, Paraf Yayınları, İstanbul, 2011.

ALPER, Emin, *Jakobenlerden Devrimcilere: Türkiye’de Öğrenci Hareketlerinin Dinamikleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2018.

BORA, Tanıl, *Cereyanlar Türkiye’de siyasi İdeolojiler*, İletişim Yayınları, 6. Baskı İstanbul, 2018.

ÇAKMAK, Diren, *Forum Dergisi 1954-1960*, Libra Yayınları, İstanbul, 2010.

DEMİREL, Tanel, *Türkiye’nin En Uzun On Yılı: Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, 2. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.

FEYİZOĞLU, Turan, *Türkiye’de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi 1960-1968*, cilt 1, Belge Yayınları, İstanbul, 1993.

GANGULY, Martin, *Jugend in den 1950ern-Halbstarke Rebellen?*, Förder: Peter Ustinov Stiftung, Herausgeber: Deutsche Filmakademie e.V. - Bundeszentrale für politische Bildung, Berlin, k.d. (t.y.).

GÜRSOY, İdris, *Darbeye 100 Gün Kala*, Zaman Yayınları, İstanbul, 2012.

GÖZLER, Kemal, *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*, Ekin Yayınları, Bursa, 10 Mart 2017.

KABACALI, Alpay, *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, 2. Baskı, Güner Yayınları, İstanbul, 2007.

KIŞLALI, Ahmet Taner, *Öğrenci Ayaklanmaları*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1974.

KÖKNEL, Özcan, *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1979.

OKAY, M. Orhan, “Büyük Doğu”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 6, 1992, s. 513-514.

ÖZGEN, Mahmut İhsan, *TKP ve Organize Gençlik Hareketleri*, 14 Mayıs Vakfı Yayınları, İstanbul, 1982.

SAMİ, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî, Türkçe-Osmanlıca Ansiklopedik Lûgat*, İdeal Kültür Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2014.

TAYLAK, Muammer, *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969.

Türkiye Dans Sporları Federasyonu (TDSF) Salsa El Kitabı, Ankara, Eylül 2014.

ULUS, Bülent, GÜNGÖR, Hakan, *555K*, Kor Kitap, İstanbul, 2019.

YALÇIN, Aydın, *Demokrasi, Sosyalizm ve Gençlik*, Ak Yayınları, İstanbul, 1969.

YILMAZ, Tanzer Sülker, *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1997.

MAKALELER

BOZKIR, Gürcan, “Prof. DR. Turan Feyzioğlu'nun Siyasi Kişiliği”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 6, 1996, s. 228-268.

GROßEGGER, Beate, “Jugend zwischen Partizipation und Protest”, *Aus Politik und Zeitgeschichte (APuZ)*, Beilage zur Wochenzeitung Das Parlament, 27/2010, 5. Juli 2010, s. 8-12.

GÜLMEZ, Nurettin, ÂŞIK, Süleyman, “27 Mayıs 1960 Darbesi Sürecinde Havadis Gazetesi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 3, 2014, 72-96.

İŞLER, Ahmet, “Demokrat Parti Döneminde Dinde Reform Tartışmaları: Müslüman Sesi Dergisi Örneği”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s. 51-64.

İŞLER, Ahmet, “İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Din Yolu Dergisi Özelinde Din Anlayışı” *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue: 66; pp:3166-3173.

NİSAN, Fatma, “Kadro ve Büyük Doğu Dergilerinin Cumhuriyet Sonrası İnkılapları Çerçevesinde Modernleşmeye Bakış Açıları ve Basın İlişkileri”, *Selçuk İletişim*, 8 (4), 187-214.

TOGOLA, Amadou, “Dekolonizasyondan 60 Yıllık Bağımsızlığa: Afrika'nın Yaralarını Sarmak Mümkün Müdür?”, *Afrika Araştırmaları Derneği (AFAM)*, Ağustos 2018, 19-35.

ÜRÜNLÜ, Coşkun, “*Tarihten Bir Yaprak: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübü.*” 9 Eylül 2013.

YİĞİT YÜKSEL, Dilek, “Kıbrıs’ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi: AAM Dergi.*, Cilt 34, Sayı 98, 2018, s. 311-376.

LOSTAR, Ferda İdil, “Muhafazakâr Basının Modernizm, Bilim ve Teknolojiye Yaklaşımı: Büyük Doğu Örneği (1949-1959)”, *İlef Derisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2019, s. 307-328.

ESEN, Selin, “18 Nisan 1960 Tarihli Tahkikat Komisyonu”, *Mülkiye*, Cilt 34, Sayı 267, 2010, 167-192.

TEZLER

ATAYAKUL, Fatma Alev, *Türkiye’de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi).

ÇAV, Erkan, *Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye’de Değişen Gençlik Hareketleri ve Milli Türk Talebe Birliği Deneyimi (1916-1980)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 2010, (Doktora Tezi).

GÜNEŞ, Esmâ, *Sekülerleşme ve Said-i Nursi*, Ankara Üniversitesi, Ankara 2020, (Yüksek Lisans Tezi).

İŞLER, Ahmet, *Türkiye’de Muhafazakâr Düşüncede Milliyetçilik (1939-1970)*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2019, (Doktora Tezi).

KARACA, Erdem, *Türk Basınında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluş Süreci ve Türkiye’nin Kıbrıs Politikası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, (Doktora Tezi).

KAYA, Asil, *Türk Siyasi Tarihinde CHP’nin Gençlik Kolları*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010, (Yüksek Lisans Tezi).

KAZAN, Burak, *Türkiye’de Yaşanan Gençlik Hareketleri ve Öğrenci Olayları (1945-1960)*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2012, (Yüksek Lisans Tezi).

OKYAR, Bahadır, *12 Haftalık Eşli Dans Çalışmalarının Bazı Fiziksel Uygunluk Parametreleri Üzerine Etkisinin Belirlenmesi*”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2015. (Yüksek Lisans Tezi).

ÖZ, İsmail, *Demokrat Partinin Gençlik Politikaları ve Gençlik Teşkilatı (1946-1960)*, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 2014, (Yüksek Lisans Tezi).

EKLER

Yemeğe yapılan zam Demokrat Partinin elle yaptığı ünlü sembolü kullanılarak “YETER AÇIZ” şeklinde tasnif edilmiştir. Bkz. *Vatan*, 12 Eylül 1958

1204 Hukuk Fakültesi Öğrencisinin Hayırlıoğlu'na Yolladığı 20 metrelik protesto Telgrafı. Bkz. *Milliyet*, 21 Ekim 1958.

Cumhuriyet, 7 Ocak 1960.; İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Said-i Nursi'ye hediye etmek istediği, yukarıda resmi bulunan fotr şapkayı 7 Ocak 1960 tarihinde Ankara'daki evine yollamak üzere postaya vermiştir. Bkz. Milliyet, 8 Ocak 1960.

Cumhuriyet, 29 Nisan 1960.

Milliyet, 29 Nisan 1960.

555K Olayının gazeteler yansımaları. 6 Mayıs 1960.

Gençliğin Fazıl Küçük İsyanı. Bkz. *Cumhuriyet*, 24 Haziran 1960.

Cumhuriyet, 8 Ocak 1957.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad: Şermin ÖZEN

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Yeri ve Yılı: Bingöl/Karlıova/1993

E-posta: serminozen1207@gmail.com

Eğitim Derecesi	Kurum / Program	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Bitlis Eren Üniversitesi	2020
Lisans	Bitlis Eren Üniversitesi	2017
Lise	Karlıova Anadolu Lisesi	2011
Meslek Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev

Yabancı Dili

İngilizce